

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN NİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**KÜLTÜR VE MEKÂN ETKİLEŞİMİNİN İLGİN
ÖRNEĞİ ÜZERİNDEN İNCELENMESİ**

Mücella DEĞERLİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Mimarlık Anabilim Dalı

Ekim-2019
KONYA
Her Hakkı Saklıdır

TEZ KABUL VE ONAYI

Mücella DEĞERLİ tarafından hazırlanan “Kültür ve Mekân Etkileşiminin İlgün Örneği Üzerinden İncelenmesi” adlı tez çalışması .../.../... tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Necmettin Erbakan Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı’nda YÜKSEK LİSANS olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

İmza

Başkan

Doç. Dr. Fatih SEMERCİ

.....

Danışman

Prof. Dr. Dicle AYDIN

.....

Üye

Dr. Öğr. Üyesi Süheyla BÜYÜKŞAHİN

.....

Yukarıdaki sonucu onaylarım.

Prof. Dr. Süleyman Savaş DURDURAN
FBE Müdürü

TEZ BİLDİRİMİ

Bu tezdeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edildiğini ve tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

DECLARATION PAGE

I hereby declare that all information in this document has been obtained and presented in accordance with academic rules and ethical conduct. I also declare that, as required by these rules and conduct, I have fully cited and referenced all material and results that are not original to this work.

Mücella DEĞERLİ
Tarih:

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KÜLTÜR VE MEKÂN ETKİLEŞİMİNİN İLGİN ÖRNEĞİ ÜZERİNDEN İNCELENMESİ

Mücella DEĞERLİ

**Necmettin Erbakan Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü
Mimarlık Anabilim Dalı**

Danışman: Prof. Dr. Dicle AYDIN

2019, 144 Sayfa

Jüri

Prof. Dr. Dicle AYDIN

Doç. Dr. Fatih SEMERCİ

Dr. Öğr. Üyesi Süheyla BÜYÜKŞAHİN

Kültür, toplumların kendilerine özgü olan yaşam biçimi ve düşüncelerini yansıtmaktadır. Belli bir kültüre ait olan toplum, gittiği yere de kültürünü beraberinde götürerek kendisinden izleri aktarmaktadır. Bu aktarım, gündelik yaşamda, aile strüktüründe, gelenek ve göreneklerinde yani kültüre ait her bileşende okunduğu gibi yaşadıkları mekânlarda da okunabilmektedir. Kültür ve mekân etkileşiminin aynı yerleşimde yaşayan farklı etnik gruplarda mekâna nasıl yansıdığı araştırılması, bu çalışmanın amacını oluşturmuştur. Bu kapsamda geçmişten günümüze birçok medeniyete ev sahipliği yapmış olan Ilgın'daki farklı etnik kökenler araştırılarak bunlardan Bala Mahallesi, Çingene Mahallesi ve Göçmen Mahalleleri ele alınmış, konut formunu etkileyen kültürel faktörlerin farklı etnik kökenler üzerinden Ilgındaki kültürel oluşumlar incelenmeye çalışılmıştır. Çalışmada gözlem ve görüşmeler yoluyla kültüre dayalı veriler elde edilmiş, yaşanan mekânlar ve kullanımları teknik çizim ve fotoğraflarla belgelenmiştir. Yapılan çalışmalar ve analizler sonucunda, farklı kültürel kökenlere sahip ancak bir arada yaşayan insanların, bu kültürel farklılıkları iç mekândan başlayarak mahalle ölçeğine kadar yansıttıkları tespit edilmiştir. Konutların mekânsal organizasyonlarında benzerlikler olsa da kültürel anlamda geniş aile yapısının üç örnekte de devam ettiği, konutların üst katlarının aile büyükleri tarafından kullanıldığı, konutlarda sofa oluşumunun Bala ve Çingenelerde olduğu, Göçmenlerde ise odaların işlevsel olarak birbirinden farklılaşmaması nedeniyle bulunmadığı, ailede evli erkek çocuk sayısı arttıkça konut dış mekânına ekler yapıldığı, geçim kaynaklarının mesken eklerinin niteliklerini değiştirdiği, konut bahçelerinin, balkon ve terasların yoğun şekilde kullanıldığı, kamusal alanların da özel mekân olarak toplu eylemlerinde kullanıldığı belirlenmiştir. Kültürel farklılıkların konutta ve mahalle ölçeğinde yansımalarının olduğu mahalle oluşumundaki

görölmeyen sınırlar ve konutların sokakla oluşturduğu yüzeyler ile anlaşölmüştür. Bu anlamda kültür mekânı şekillendiren önemli bir girdi olarak karşömıza çıkmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kültür, Kültür-Mekân Etkileşimi, Mahalle Mekân

ABSTRACT

MS THESIS

INVESTIGATION OF CULTURE AND PLACE INTERACTION ON THE ILGIN REGION

Mücella DEĞERLİ

**The Graduate School Of Natural And Applied Science Of Necmettin Erbakan
University
Department Of Architecture**

Advisor: Prof. Dr. Dicle AYDIN

2019, 144 Pages

Jury

Prof. Dr. Dicle AYDIN

Doç. Dr. Fatih SEMERCI

Dr. Öğr. Üyesi Süheyla BÜYÜKŞAHİN

Culture is the mirror of a society and reflects the societies' own way of life and thoughts. The society, which belongs to a certain culture, carries its culture with it to its destination and carries traces from itself in other regions. This transfer event, can be read at family structure, traditions and customs in other words, in every component of the culture, as well as the place they live. The purpose of this study is investigation of how the interaction of culture and place is reflected to place in different ethnic groups living in the same settlement.

In this context, different ethnic origins in Ilgın, which has hosted many civilizations from past to present, some of them are Bala, Gipsy and Migrant Neighborhoods have been investigated. Cultural factors affecting housing form from different ethnic backgrounds tried to be examined. In this study, culture based data were obtained through observations and interviews and living place and usage types are documented with technical drawings and photographs. As a result of the studies and analysis, it was found that people with different cultural backgrounds and living together, reflect these cultural differences from the interior to the scale of the neighborhood. Although there are similarities in the spatial organization of the houses, it is observed that the broad family structure continues in all three examples. For the Gipsy and Bala culture, the upper floors of the houses are used by family elders, formation of sofa in houses has been identified. For Migrant families, there is not functional separation and specialization of rooms, as the number of married boys in the family increases, additions are made to the outdoor place of house. And also it has been seen that livelihood dwelling additions change the qualities and intensive use of residential gardens,

balconies and terraces and also public place are also used as private place in collective actions. It was understood that where the cultural differences were reflected in the housing and neighborhood scale and the surfaces created by the houses through the street by the invisible boundaries in the neighborhood formation. In this sense, culture is an important input that shapes the place.

Keywords: Culture, Culture-Place Interaction, Neighborhood Place

ÖNSÖZ

Bu çalışmanın, her aşamasında yapıcı eleştirileri ile çıktığım yolda beni yalnız bırakmayan danışmanım Prof. Dr. Dicle AYDIN' a, yüksek lisans eğitimim süresince desteklerini ve bilgilerini esirgemeyen hocalarıma ve maddi-manevi her konuda yanımda olan aileme sonsuz teşekkür ederim.

Mücella DEĞERLİ
KONYA-2019

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
ÖNSÖZ	viii
İÇİNDEKİLER	ix
1. GİRİŞ	1
1.1. Çalışmanın Amacı ve Önemi	2
1.2. Çalışmanın Kapsamı	2
1.3. Çalışmanın Yöntemi	3
2. KAYNAK ARAŞTIRMASI	5
3. KÜLTÜR, MEKÂN VE KONUT	14
3.1. Kültürün Tanımı	14
3.2. Kültürel Değerler ve Normlar	17
3.3. Kültür ve Konut İlişkisi	20
3.4. Konut -Kültür İlişkisinin Farklı Kültürlerden Örneklerle İncelenmesi	26
3.5. Bölüm Değerlendirmesi	36
4. KÜLTÜR VE MEKÂN ETKİLEŞİMİNDE İLGİN ÖRNEĞİ	41
4.1. Ilgın'ın Kısa Tarihçesi	41
4.2. Ilgın Mahallelerindeki Etnik Çeşitlilik	43
4.3. Bala Mahallesi	43
4.3.1. Kırım Tatar Türkleri' nin Türkiye'ye Göçü	44
4.3.2. Kırım Tatar Türkleri' nin Yaşam Biçimleri, Kültürleri	47
4.3.3. Kırım Tatar Türkleri Konut Analizi.....	53
4.3.3.1. Muhittin Aru Konut Analizi	53
4.3.3.2. Yunus Aru Konut Analizi	63
4.3.3.3. Oğulcan İnce Konut Analizi	70
4.3.4. Kırım Tatar Türkleri Konutlarının Değerlendirmesi	80
4.4. Göçmen Mahallesi	81
4.4.1. Bulgaristan Göçmenlerinin Türkiye'ye Göçü.....	81
4.4.2. Bulgaristan Göçmenlerin Yaşam Biçimleri, Kültürleri	83
4.4.3. Bulgar Türkleri Konut Analizi.....	86
4.3.3.1. Salim Toparlak Konut Analizi	86
4.3.3.2. Mehmet Balcı Konut Analizi	97
4.3.3.3. Mustafa Kıralı Konut Analizi	103
4.4.4. Bulgar Türkleri Konutlarının Değerlendirmesi	110
4.5. Çingene Mahallesi	112

4.5.1. Çingenerin Türkiye'ye Göçü	112
4.5.2. Çingenerin Yaşam Biçimleri, Kültürleri.....	114
4.5.3. Çingene Konut Analizi	117
4.5.3.1. Abiddar Fil Konut Analizi	118
4.5.3.2. Yılmaz Karakiraz Konut Analizi	125
4.5.4. Çingene Konutlarının Değerlendirmesi	131
4.6. Bölüm Değerlendirmesi	132
5. SONUÇ	135
KAYNAKLAR	138
ÖZGEÇMİŞ	144

1. GİRİŞ

Mekânın oluşumunda; iklim, yerleşme, topografya, malzeme ve yapı tekniği gibi ölçülebilen fiziki etkenlerle beraber örf ve âdet, yaşam biçimi, kültür gibi ölçülemeyen değerlerin de etkisi bulunmaktadır. Kültürün oluşumunu etkileyen faktörler ise herkes tarafından farklı yorumlanmıştır. Kültür, insanların hayat karşısında takındıkları tavırlar, yaşamı algılayış ve bu çerçevede kendilerini ifade etme biçimidir. Gelenekler, görenekler, örf adetler ve gündelik hayatta yaşamın getirdiği bütün gereklilikler kültürün temelini oluşturmaktadır.

Yaşam çevreleri de kültürel şartların etkisiyle oluşmaktadır. Özellikle günlük hayatın büyük bir bölümünün geçtiği ve insan yaşamıyla çok yakın ilişkiler içinde bulunan konut ve konutun yakın çevresi, bu etkilerin en çok gözlemlendiği mekanlardır. Ne toplum ne de mekân kültürel oluşumdan bağımsız olarak düşünülmemelidir. Her etnik grup kendini evinde gibi hissedebileceği mekanlar oluşturur ve kendi aidiyetini oluşturmak ister. Göle düşen bir damla gibi içten dışa doğru genişleyerek; mekândan konuta, konuttan mahalle oluşumuna kadar kullanıcı kültürün etkisiyle bulunduğu yerleşkeyi yapılandırır. Bu sürecin belirleyicisi olan insan, mekanların şekillenmesinde etkin bir rol oynamaktadır. İnsanların farklı kültürel altyapıları, beklentileri, yaşam tarzları, gelenek ve görenekleri davranışlarını, mekanlarını farklılaştırmaktadır. Bu farklılıklara sahne olan Konya'nın Ilgın ilçesi binlerce yıllık tarihi ile birçok medeniyete ev sahipliği yapmış kadim bir yerleşim yeridir. Kentin tarihsel kuruluşunda değişik kültür ve medeniyetlerin etkisi büyüktür. Geçmişte kültürel zenginliklere kucak açmış olan Ilgın'da günümüzde de farklı etnik kökenden kaynaklanan farklılıklar gözlenmektedir. Bu kültürel oluşumlar Ilgın'ın belli bölgelerinde kendilerine yer edinmişlerdir. Buldukları bölgelerde mahalle dokuları oluşmuş ve kültürel izlerini önce mekâna, mekândan konuta ve devamında ise mahallelerine yansıtmışlardır. Ilgın'da üç farklı etnik grubun izlerine rastlanmaktadır. Bunlar sırasıyla; kaçarak veya zorunlu göçle Ilgın'a gelip yerleşen Kırım Tatar Türkleri göç ile gelip yerleşik hayata geçmiş olan Çingenele ve zorunlu göç ve mübadele ile gelen Bulgar göçmenleridir. Farklı kültürel kodlara sahip söz konusu gruplar, zamanla kendi etnik kökenden kaynaklanan ayrışmalarla şehrin farklı alanlarına yerleşerek mahalle oluşumunun şekillenmesinde rol oynamışlardır. Farklı bölümlerde yer alan etnik grupların oluşturduğu kendilerine özgü kültürel izleri zamanla şekillenen konut ve mahalle dokusu üzerinden okumak mümkündür.

1.1. Çalışmanın Amacı ve Önemi

Farklı kültür ve grupların kendilerine özgü değerlerinin sahip oldukları konuta yansımaları nedeniyle karşımıza kültürel manzara olarak çıkmaktadır. Çalışmada, farklı kültür gruplarına ait kendi şekillendirdikleri konut alanlarının kültür ile ilişkisini incelemek, fiziksel çevredeki yansımalarını analiz edebilmek ve kültürün farklı etnik gruplar üzerindeki sosyal ifadesini okuyabilmek istenmektedir. Ülkemizdeki, geleneksel konut biçimlenişlerini etkileyen fiziksel faktörlere ilişkin araştırma ve çalışmalara ek olarak, sosyo-kültürel faktörlerin konut biçimini nasıl etkilediğine ilişkin bir bakış açısı geliştirilerek konut-kültür ilişkisi bağlamında incelemek hedeflenmiştir. Iğın üzerinde yer alan etnik kökenden kaynaklanan kültürel çeşitliliğin mekân üzerine yansımalarını; konutu, kültürel bir olgu olarak ele alarak, konut tasarımında, kullanıcı ağırlıklı ve kültürel tabanlı bir eylem olarak düşünme sorumluluğunda incelemek yine çalışmanın hedefleri arasında bulunmaktadır.

Konut oluşumunda, kültürel sistemin toplumsal içeriğinin etkileri ve çeşitliliğinin incelenmesi önem arz etmektedir. Çalışmanın amacı, Iğın'da yer alan etnik kökenden kaynaklanan kültürel çeşitliliğin sosyo-kültürel değerler ile mekâna yansımalarını konut ve konut yakın çevresi üzerinden incelemektir. Bu amaç doğrultusunda; geleneklerin, değerlerin, ritüellerin mesken mimarisini ve birim mekânı nasıl etkilediğini araştırmak istenmiştir. Etnik kökenden kaynaklanan, farklılıklardan kaynaklanan mekânsal yansımaların nasıl olduğu sorularına cevap aranmıştır.

Iğın ilçesinde uzun yıllardır kendilerine yer edineni, üç farklı bölgede yer alan, birbiriyle komşu olan Kırım Tatar Türkleri, Bulgar Göçmenleri ve Çingenerlerin mekânlarına ilişkin bugüne kadar herhangi bir çalışmanın yapılmamış olması çalışmayı önemli kılmaktadır. Aynı coğrafyada, birbirlerine komşu mahalle dokularında yaşayan farklı toplulukların, sosyal ve mekânsal anlamda ayrışmasının kültüre dayalı araştırılacak olması çalışmayı özgün kılmaktadır.

1.2. Çalışmanın Kapsamı

Çalışma kapsamı, Iğın ilçesinde yaşayan Kırım Tatar Türkleri, Bulgar Göçmenleri, Çingenerlere ait olan evler ve bu evlerin kullanıcıları ile yapılan görüşme ve gözlemlerden elde edilen bulgularla sınırlı tutularak; birey, içinde yaşadığı toplum ve kültür çerçevesinde incelenmeye çalışılmıştır.

Konut-kültür ilişkisi üzerinde çalışılırken, konut oluşumunda etkili olan kültürel değerler ve normlar, konut-kimlik ve mahalle kavramına değinilmiştir. Kültürün sosyal bileşenlerinin, konut üzerindeki, somut olan yansımaları ve farklı kültür gruplarına ait konut değerlendirmelerindeki çeşitlilikler incelenmiştir. Konut oluşumunda, kültürel etkilerin önemine değinilmiştir. Çalışmanın teorik kısmı, yapılan plan analizleri ve tablo çalışması ile desteklenmiştir. Farklı kültür gruplarının konutu değerlendirmeleri, Ilgın örneği üzerinden incelenmiştir. Son olarak, kültürün mekânı şekillendirmesinde gelenek ve göreneklerin, aile strüktürü, sosyal organizasyonlar ve yaşam tarzının konut tasarımıdaki önemi vurgulanmıştır. Bu anlamda bu üst başlıklar ve bunlara ait alt başlıklarla beraber yapı malzemesi, dış mekân oluşumu ve mekân organizasyonu başlıklarıyla kültürün, konutu mimari açıdan nasıl şekillendirdiğinin cevapları aranmıştır. Çalışmada Ilgın'ın tarihi değerleri ve yerin coğrafi özelliklerinin mekânı biçimlendirmedeki rolü kapsam dışı bırakılmış, topografya, iklim, bitki örtüsü, gibi Ilgın yerleşiminin coğrafi verileri değerlendirmede kriter olarak alınmamıştır. Çalışma alanı; Kırım Tatarlarından üç konut, Bulgar Göçmenlerinden üç konut, Çingene Mahallesinden iki konut ile sınırlı tutulmuştur. Söz konusu etnik grupların mimari anlamda mekânın oluşumunda, şekillenmesinde ve kullanımında etkili olduğu düşünülen kültürel faktörler çalışma kapsamında; kültür kavramı altında aile strüktürü, gelenek ve görenekler, yaşam tarzı ve sosyal organizasyonlar başlıkları ele alınmıştır. Mimari biçimleniş kavramı adı altında ise eylemlerin, ekipmanların ve davranışların birim mekâna, konuta ve konut yakın çevresine yansımaları analiz edilmiştir.

1.3. Çalışmanın Yöntemi

Çalışmanın yönteminde öncelikle kavramsal alt yapıya yönelik olarak konuyla ilgili yerli, yabancı basılı ve dijital kaynaklar taranarak, makaleler, kitaplar, tezler, web sayfaları incelenerek çalışmalar yapılmıştır. Çalışmada konut, konut ve kültür ile ilgili tanımlarla birlikte konut-kültür ilişkisinin yapısı ve içeriğine yönelik kavramlara ilişkin literatürlerden elde edilen bilgilere yer verilmiştir.

Alan çalışmasında, farklı kültür gruplarında, kültürün sosyal bileşenlerinin, konut oluşumunda ele alınışı belirlenmeye çalışılmıştır. Alan çalışmasında şu metotlar uygulanmıştır; Ilgın Belediyesi'nden 1/1000 imar durum pafta materyalleri elde edilmiş, farklı etnik kökenlere ait oluşan mahalle dokuları tespit edilerek çalışma kapsamındaki evler bu harita üzerinde işlenmiştir. Her konuta tek tek gidilerek kaynak kişilere başvurma

(konut sahipleri ve gerekli durumlarda komşularıyla) yüz yüze yüze görüşme yöntemi kullanılmıştır. Konutların şematik planları çıkartılmış ve vaziyet planları şematik olarak çizilerek belgelendirilmiştir. Tüm evlerin dış mekân fotoğrafları çekilmiş ve kültürel gruplara özgü özellikleri olan konutlarda iç mekân fotoğraflaması yapılarak belgelendirilmiştir. Ilgın Beldesi alan çalışması; yüz yüze görüşme yöntemi, belgeleme çalışması, mevcut konutların ölçümlerinin çıkartılması ve vaziyet planlarının hazırlanması, fotoğraf ile evlerin tespit edilerek belgelenmesi çalışmalarını kapsamaktadır. Elde edilen bulgular, çizim ve fotoğrafların bir arada bulunduğu tablolarla somutlaştırılmıştır. Bu plan analizleri değerlendirilerek sonuçlara ulaşılmıştır. Yerinde inceleme, gözlem ve görüşmeler yapılmıştır. Fotoğraflama, şematik çizimlerle desteklenmiştir. Bu verilerden analizler yapılarak bulgular elde edilmiş ve elde edilen bulgular değerlendirilerek sonuçlara ulaşılmıştır.

2. KAYNAK ARAŞTIRMASI

Bu bölümde ‘kültürün mekâna yansımaları’ olgusunun ortak çalışma alanı olarak kullanıldığı ve tezin kavramsal altyapısına ve yöntemlerine katkı sağlayacağı düşünülen kaynaklara yer verilmiştir. Bu kaynaklara ek olarak araştırma konusuna yakınlık düzeyine göre farklı kaynaklara da başvurulmuştur.

2005 yılında Coğrafya Dergisi 13.sayı, 93-107 sayfalarında ‘Osmanlı Şehrinde bir idari birim: mahalle’ başlığı altında incelemiş, Osmanlı döneminde mahalle kavramı ve yine Osmanlı döneminde mahallelerin oluşumu ve gelişiminden bahsetmiştir. Mehmet Bayartan bu çalışmasında Osmanlı şehri mahallelerinde bulunan unsurlar ve mahallenin işlevine değinmiştir. Toplumsal yaşamımızda mahallenin yeri çok önemlidir. Mehmet Bayartan’ ın bu yazısında mahallenin günlük yaşamımızda adeta iç içe kaynaşmış ve birlik beraberlik gereksinimini yönlendirmiştir çıkarımını yapabilmekte ve insanların mahalle oluşumu gereksinimleri gözlemlenebilmektedir.

6.Uluslararası Kültür Araştırmaları Sempozyumu’nda (2011) Yrd. Doç. Dr. Meltem Uçar tarihi çevrede anlam; kültür-mekân ilişkisi, mekân ve kültür konularına değinmiştir. Tarsus’ta topladığı verilere dayanarak, tarihi çevre araştırmalarında yerel halk tarafından tanımlanan kültürel kullanımların mekânın anlaşılmasındaki yerini açıklamayı amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda, önce kültür ile mekânsal kullanım ilişkisi açıklanacaktır; sonra Tarsus’taki yerel halkın tarihi mekânlara kültürel davranışları ile ilişkili olarak yükledikleri anlam ve işlevler sunulacaktır; son bölümde tarihi çevre araştırmalarında ve bir yeri tanımlamada “kültür” ve “mekân” ilişkisinin tespitinin önemi vurgulanmaktadır.

Manas Sosyal Araştırmalar Dergi’si 6.cilt 1.sayısında (2017) ‘Mekân kimlik etkileşimi: Kavramsal ve Kuramsal Bir Bakış’ başlığı altında Yrd. Doç. Dr. Sevcan Güleç Solak konu ile ilgili incelemelerini paylaşmıştır. Bu çalışmada insan-çevre ilişkilerini mekân üzerinden anlamak ve okumak için farklı disiplinler içinde de yer alan ve konunun anlaşılmasını kolaylaştıracak olan algı, anlam, aidiyet, mahremiyet, egemenlik alanı, sahiplenme ve kendileme gibi kavramlar mekânla ilişkilendirilmiş; mekân-kimlik etkileşimi ile ilgili çalışmalara giriş niteliğinde bir çerçeve oluşturulmuştur. Sonrasında ise oluşturulan kavramsal çerçevenin üzerine mekân-kimlik etkileşimiyle ilgili olan

kuramlardan Fenomenolojik yaklaşım, Sosyo-Psikolojik yaklaşım ve Marksist yaklaşım kentsel mekân düzleminde ele alınmaktadır.

Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi'nde (www.e-sosder.com ISSN:1304-0278 Bahar-2006 C.5 S.16 (105-113)) 'Sosyo-Kültürel Yapının Konut Oluşumuna Etkisi: Diyarbakır Örneği' başlıklı makalesinde Diyarbakır'ın eski kent dokusunun içerisinde yer alan geleneksel konutlar ele alınmıştır. Çalışma kapsamında, Diyarbakır kentsel sit alanındaki pek çok geleneksel evde incelemeler yapılmıştır. Evlerin genel yerleşim özellikleri, plan ve cephe düzeni incelenmiş ve elde edilen sonuçlar sunulmuştur. Sonuçta, geleneksel Diyarbakır evlerinin çevreye, iklime, çevredeki yapı malzemesine, ayrıca kentin sosyo-kültürel yapısına ne kadar duyarlı olduğu, evrensel doğrulara ne kadar uygun olarak kurgulandıkları belirlenmiştir. Ülkemiz geçmişten günümüze kadar birçok kültürün izlerini taşımaktadır. Kültürlerin yaşam tarzları, gelenekleri, düşünce yapısı, sanat anlayışları ile mekanları etkilediği, bu mekanların da kültüre katkı sağladığı ve bu etkileşimin sürekli olarak devam ettiği düşünülürse; kültür ve mekânın döngüsel biçimde birbirini etkilediği söylenebilir düşüncesiyle yine kültürün mekânı etkilediği üzerinde durulmaktadır.

Bilig Dergisi 2014 yılı 68. sayısında Mine Baran'ın 'Pamir Yaylası'ndan Ulupamir Köyü'ne: Kırgızlarda Sosyo-Kültürel Yaşam ve Mekânın Dili' isimli çalışmasında Türk tarihinin bilinen en eski boylarından biri olan Kırgızların bir bölümü, Pamir yaylasından Pakistan'a göç ederek Malatya ve Van illerine geçici olarak yerleştirilen ve daha sonra Türkiye Cumhuriyeti Devleti tarafından Van'ın Erciş ilçesine bir köy inşa edilerek kalıcı yerleşimleri sağlanan Kırgız Türkleri, 29 yıldır bir arada yaşadıkları bölge halkıyla kaynaşmakta ve Kırgız kültürünü değişen yaşam koşullarına rağmen devam ettirmekte olduğu konu alınmıştır. Ve bu çalışmada da yaşanan mekânlar, içindeki kullanıcıların yaşam kültürünü ve o topluluğun geçmişine ait izleri taşıdığını vurgular ve mekânda Kırgız Türklerinden izler aramaktadır.

'Geleneksel Konut Mimarlığını Etkileyen Sosyo-Kültürel Faktörler: Edirne'de Şinasi Dörtok Evi' adlı 2007'deki makalede kültürel ve sosyal değerlerin mimarlıkla olan ilişkisi incelenmiş; Mazumdar ve Mazumdar'ın öneri modeli kullanılarak farklı kültür ve etnik grupların yaşadığı Edirne konutlarında anlaşılmaya çalışılmıştır (

<http://fbe.trakya.edu.tr/tujs> Trakya Univ J Sci, 8(1): 21-27, 2007 ISSN 1305–6468 DIC: 223DAET810705070607).

Damla Atik ve Nevrihal Erdoğan yine kültür-konut ilişkisini farklı bakış açılarıyla açıklamaya çalışmışlardır. Bunlardan Rapoport geniş kapsamlı ele aldığı kültürü bileşenlere de ayırarak kültür ve insan davranışları arasındaki ilişkiyi, dünya görüşü, inanışlar, değerler, imge ya da şemalar ve yaşam biçimleri, eylemler zinciri olarak soyuttan somuta giden bir süreci açıklamıştır. Edirne evleri üzerine yapılan çalışmalarda eski sosyal yaşamın çeşitli yönleri kısmen incelenmiştir. Makalede Edirne’de geleneksel konut mimarlığını etkileyen sosyo-kültürel faktörlerin tek bir örnek de (case study) biçimlenişte nasıl rol oynadığı ayırt edici şekilde ve detaylı incelenmektedir.

Yrd. Doç. Dr. İlhan Altan’ın 1992 ‘Mimarlıkta Mekân Kavramı’ çalışması ile mekân kavramı psikolojik ve çeşitli yönleriyle incelenilmiştir. Zaman içinde her kültür sistemi, yaşama biçimini, görülür veya saklı bir semboller dizgesiyle yansıtmıştır ve bu sembollerin başında da mekân anlayışı ve onun kullanılışı gelir. Kısaca çalışma kültüre bağıntılı olarak adapte edilmiş bir mimari sadece görsel stil konusu değil fakat kültür, davranış ve çevrenin bütünlenişi olduğundan, bir kültür çevresi için geçerli olan mekân tasarımı bir diğerine uygun düşmeyebilir düşüncesini daima göz önünde bulundurulmalı düşüncesini savunmaktadır.

Şehirler hakkında bilgi veren kaynaklardan ‘Osmanlı Seyyahların İzlenimleriyle Konya ve Çevresi’ konulu çalışma Ahmet Çaycı’nın 20016 yılında derlemesi ile yapılmıştır. Anadolu coğrafyasının orta bölümünde yer alan Konya, kendi ismiyle anılan geniş bir ovanın güney-batı kenarında bulunmaktadır. Bulduğu coğrafi konum itibarıyla eski çağlardan beri yolların kavşak noktasında yer almıştır. İlgin alan çalışmasını nitelendirmek için incelenmiştir. İlgin ilçesine geçmişte yer veren seyyahlardan bazıları şöyledir; Kudbüddin Mekkî, Mehmed İbn Ömerü’l-Âşık, Abdurrahman Hibrî, Kadrî, eş-Şeyh el-Hac İbrahim, Mehmed Edîb, Menâzilü’l-Hacc ve Mesâfetü’l-Fec li’l-Âc ve’s-Sac, Mustafa Sanâ’î’dir.

Sami Kamuran’ın 2015 ‘Güneydoğu Anadolu Bölgesi: Sosyokültürel Değişim Sürecinde Geleneksel Konutun Serencamı’ isimli çalışmalarında Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nin; farklı uygarlıkların hayat bulduğu ve birbirinden farklı onlarca medeniyetin geliştiği bir

bölge olduğunu ve bölgenin önemli tarihi kentlerinden olan Diyarbakır, Mardin, Şanlıurfa ve Gaziantep; mimari dokularıyla tarihi kimliklerin aidiyetlerini günümüze kadar taşıyan önemli kentsel yerleşimleri temsil etmektedir. Bu farklı medeniyetlerin kendi kimliklerini konuta yansıtmaktadır. Türkiye’de geleneksel konut (ev) mimarisinin yapısal konumu ve taşıdığı anlam üzerine yapılan çalışmalar, sorunu salt mimari değer ölçütleri yönünden değil; “yaşam”, “kültür” ve “toplumsal ilişkiler” bağlamında irdeleyen yaklaşımlar ortaya koymaktır.

Haziran 2016 tarihinde yayımlanmış olan ‘Gaziantep Konut Mutfaklarında Kültür-İç Mekân Etkileşimi ve Gelenekselden Moderne Değerlendirme Işığında Yerleşim Önerileri’ konulu doktora tezi çalışmasında kültür iç mekân etkileşimini ele almıştır. Mimar Ebru Yazgan kültürün tanımı, kültürel değerler ve normlardan bahsetmiştir. Kültürün iç mekân üzerine etkileri incelenmiştir. Bu başlıklar altında alan çalışmasını Gaziantep Kentinin İncelenmesi yaparak Gaziantep'teki Geleneksel Konutlarda Mutfağın İncelenmesi olarak tamamlamıştır. Kültürün insan yaşamı üzerindeki düşünsel ve eylemsel belirleyiciliği, insanın varlığını ve eylemlerini sürdürdüğü mekân kavramı için de geçerlidir. Mekânı belirleyen insanın varlığıdır. İnsan tarafından oluşturulan mekânın içeriği, insanın yaşarken oluşturduğu alışkanlıklar, değer yargıları, inançlar, sanat üretimi gibi kültürel değerler sayesinde belirlenir. Kültür ve mekân ilişkisi araştırmanın yola çıkış kavramı olan kültür-iç mekân etkileşimi başlığı altında; kültürün tanımı, konutta kültürel değer ve normlar ve kültürün iç mekân üzerindeki etkileri incelenmektedir.

Gökhan Özkuk’un ‘Türk Romanında Mahalle Algısı’ konulu 2014 yılı doktora tezinde edebiyatımıza yeni bir tür olarak giren Roman’ın ilk örneklerini veren Ahmet Mithat Efendi ve O’nun çırağı diyebileceğimiz Hüseyin Rahmi Gürpınar ve Türk edebiyat tarihinin en önemli kadın yazarlarından olan Halide Edip Adıvar’ın romanlarında mekân olarak mahallenin işlenişi ele alınmıştır. Edebiyat ve mekân sosyolojilerinin bir sentezi olarak açıklayabilecek bu çalışmada, ele alınan mekânların dönemin şartlarına göre nasıl şekillendiğini, dönüştüğünü, farklılaştığını, toplumsal, ekonomik, siyasal ve kültürel etmenlerin romanlarda nasıl işlendiğini irdelemeye çalışılmaktadır.

‘Aramızdaki Yabancı Çingener’ 2004 yılı doktora tezinde Suat Kolukırık çingenerlerin adından başlanarak, kökenine, yaşadıkları göçe ve göç yollarına değinmiş ve çingenerlerin dili ve dili kullanma şeklini ele almıştır. Dini yaşamları, iş ve mesleklerine değinilmiştir

ve kendilerini örgütlenme çabaları üzerinde durulmuştur. Yaşadıkları toplumda kendileri dışlanmış hissettikleri ve bir arada örgütlenme çabaları incelenmiştir. Çingener için direnen kimlik örneği olarak tanımlanmıştır. Çingenerin Türk toplumuyla geçmişi Selçuklu dönemine başlamıştır. Irk ayrımına dayanan yabancılığın içselleştirildiği görülmektedir. Çalışma alanı olarak İzmir de Çingene alanının en yoğun olduğu Bornovadaki Tarlabası mahallesi incelenmiştir. Yüceltme ve olumlama tasavvuru, eleştiri ve olumsuzlama, kendilerine bakış ve temel sorunlara değinilmektedir.

Ebru Şahin'in 'Sosyokültürel Yapı ve Değişim Bağlamında Mimari Mirasın Korunmasına Dair Bir Yöntem Araştırması: Kapadokya-Güzelyurt Örneği' Haziran 2014 doktora tezinde Güzelyurt'un bölge mimarisi içindeki yeri ile fiziki, tarihi ve genel yerleşim özellikleri incelenmiştir. Sosyal yapıyla ilgili olarak yapılan anket çalışmalarının sonuçları ile yerinde yapılan gözlemler ve literatür taraması sonucu elde edilen bilgiler, tablo ve grafiklerle sunulmuştur. Sonrasında geleneksel evlerin mimari özellikleriyle ilgili bilgi verilmiştir. Bu bilgiler hazırlanacak bir koruma ve geliştirme projesine veri oluşturabilmek için detaylı bir biçimde hazırlanmıştır. Bölümde evlerin sosyal ve fiziki özelliklerinde görülen değişiklikler, bugünkü koşullar içinde değerlendirilmiştir. Bölümde Güzelyurt geleneksel konut birimiyle ilgili yapılan değerlendirme sonuçları tartışılmış, restorasyon ve koruma teorilerine göre alanın korunması için geleceğe yönelik öneriler getirilmektedir.

Adnan Çelik'in 2010 yüksek lisans tezi 'Çok Kültürlü Gavur Mahallesi'nden Gettolaşan Hançepek'e Bir Mahallenin Sosyal Dönüşümü: Diyarbakır-Hasırlı Mahallesi Örneği' konulu çalışmasında, 20. yüzyıl Türkiye'si'nde bir büyük sosyal dönüşüm örneği olan Hasırlı, halk arasındaki deyişle Gavur ya da Hançepek Mahallesi'nin çokkültürlülük deneyiminden gettolaşmaya doğru evrilen dönüşüm serüveni incelenmeye çalışılmıştır. Çalışmanın amacı, özellikle 1950'ler öncesinde mahallede bir çokkültürlülük deneyimi yaşandığını, ardından birtakım yerel ve ulusal dinamikler sebebiyle mahallenin çokkültürlü dokusunu yitirdiğini, özellikle 1980'ler sonrasında ise çevreden yoğun göç olarak bir gettolaşma süreci yaşadığını çeşitli kaynaklar ve sözlü tarih görüşmeleri aracılığıyla göstermeye çalışmaktır. Bu amaçla çalışmada öncelikle Hasırlı Mahallesi'nin genel özellikleri incelenmiştir tarihçesinden, kültürel ve demografik değişimlerinden bahsedilmiş ve mahalledeki etnik ve dini çeşitliliği sağlayan Ermeni, Süryani, Keldani, Yahudi, Çingene ve Yezidiler tanıtılmıştır. Hasırlı Mahallesi'nde çokkültürlülük

örüntülerinin oluşumunu incelemiş bunları; mekânsal bütünleşme, dinsel çeşitlilik ve hoşgörü, gündelik iletişimde ortak dillerin kullanımı, etnik, dinsel ve sınıfsal eritilme potası olarak komşuluk, yoğun ticari ilişkiler, yerel yönetim ve siyaset gibi etkenler etrafında yapılaştığına değinilmektedir.

2015 yılında Mehmet Yaprak'ın 'Etiketleme Kuramı Çerçevesinde Çingene Etnisinde Kirlilik ve Sosyal Dışlanmışlık Algısı (İzmir Tepecik Örneği)' yüksek lisans tezinde Çingene etnisitesi ve tarihçesinden başlanılarak Çingenelerin tarihsel anayurtları ve büyük göçlerinden bahsedilmiş sonrasında Anadolu'ya gelişleri ve Osmanlı Devleti'nde Çingenelere değinilmiştir. Balkanlar ve günümüz Türkiye'sinde Çingenelerin yaşayışları bahsedilmiş. Tepecik semti ve Tepecik Çingeneleri alanına girilmiştir burada Çingenelerin yaşayışları incelenerek kendi aralarında ikiye ayrıldığı bunların; göçebe çingeneler ve yerleşik çingeneler olarak gözlemlenmiştir. Çingenelerin kendilerine has lisanı ve yaşamlarının genel olarak müzik etrafında şekillendiğinden bahsedilmiştir. Yaşamlarında "Suçlu damgası"nın diğer statüleri baskılamasından kaynaklanan ötekileştirmeden rahatsız olduklarından ve kendilerini toplumdan soyutladıklarını ele alınmıştır. Braithwaite ve Birleütirici Utandırma Kuramına değinilmektedir.

2012 yılında Hacı Murat Demirbaş'ın 'Aksaray İli Güzelyurt (Gelveri) İlçesi'nin Sosyo-Kültürel ve Ekonomik Yapısı' konulu yüksek lisans tezinde Aksaray İli Güzelyurt İlçesi'nin tarihi, sosyal, ekonomik ve kültürel yapısı konu edilmiştir. Yapılan araştırma ile yazılı ve sözlü kaynakların derlenerek bir araya getirilmesi, kaynaştırılması ve ilçenin değerleri hakkında kaynak oluşturulmak istenmiştir. Bu amaç doğrultusunda birinci bölümde yapılan tez ile alakalı genel tanımlar yapılmıştır. İkinci bölümde ilçenin tarihi, Hıristiyanlığın yöredeki gelişimi, ilçenin maruz kaldığı 1924 Nüfus Mübadelesi, coğrafi konumu, idari durumu, nüfusu, iklimi, bitki örtüsü, ayrıntılı olarak folklorik özellikler, ekonomik yapı, eğitim – öğretim durumu ile sağlık konusu incelenmiştir. Üçüncü bölümde ise Güzelyurt İlçesi'nin kültürel özellikleri, yazılı kaynaklar, gözlem ve görüşme yöntemleri ile ilçenin doğum, evlenme, askerlik, ölüm, düğün, nişan gibi örf ve adetler, yöresel yemek kültürü ve kış hazırlıkları, yardımlaşma kültürü ve yerel festivallerine değinilmiştir. Dördüncü son bölümde ise ilçenin eski bir Rum yerleşim birimi olduğundan genellikle Hıristiyanlar tarafından bilinen ve değer gören dini yapıları, sosyal ve kültürel yapılar ile sivil mimari özelliklerine değinilmiştir. Çalışmanın sonunda yöre ile alakalı

çeşitli fotoğraflara yer verilirken, genel bir değerlendirme yapılarak son kısım oluşturulup, çalışma sonlandırılmaktadır.

2005 yılı Damla Zeybekoğlu'na ait yüksek lisans tezinde 'Edirne Geleneksel Konut Mimarlığını Etkileyen Sosyo-Kültürel Faktörlerin İncelenmesi' konusu ele alınmıştır. Edirne'nin geleneksel konutlarının biçimlenişinde, sosyo-kültürel faktörlerin nasıl rol oynadığını ayırt edici ve detaylı bir şekilde göstermektir. Çalışmada, yerli ve yabancı kaynak araştırması yapılmış, survey araştırma metodu kullanılmıştır ve araştırmanın dayandığı temeller gösterilmiştir. Kültür kavramı, kültür-konut ilişkisi, bu ilişkiyi inceleyen çalışmalar, geleneksel Türk evi ve geleneksel Edirne evi araştırılmıştır. Geleneksel Edirne evine ilişkin bilgiler, 18.yy.da Lady Montague'nin mektuplarına göre, 1933 tarihine kadar Dr. Rıfat Osman'a göre ve Kaleiçi konutları olmak üzere üç bölümde anlatılmıştır. Konut biçimlenişine etki eden iklim, malzeme, konstrüksüyon ve teknoloji gibi fiziksel faktörlerin yanı sıra, aile, mahremiyet ve sosyal ilişkiler gibi sosyo-kültürel faktörler açıklanmıştır. Bu bölümde ayrıca, konutların yönlendirilmesi, kişisel mekan ve sınırlar gibi konutları biçimlendiren kültürel değerler ve normlar ele alınmıştır. Ayrıca kültür ve mimarlık ilişkisi analiz edilerek, sosyal değerler ve mimarlık arasındaki ilişkiyi açıklayan dört aşamalı bir sosyo-fiziksel model tanımlanmıştır. Bu model, tez kapsamında Edirne'nin geleneksel mahallelerinden seçilen iki konutta uygulanmıştır. Sosyal değerlerin, sosyal normların ve mimari değerlerin, mimari ürün seçimine etki ederek, konutun nasıl biçimlendiği açıklanmıştır. Sonuç bölümünde ise, seçilen konutların analizinden elde edilen sonuçlar ortaya konarak, geleneksel Edirne evine ilişkin değerlendirme yapılmaktadır.

2012 yılı yüksek lisans tezi 'Gecekondu Önleme Bölgeleri Örnekleri Arasından Seçilen Tozkoparan Mahallesi'nin Sosyal, Ekonomik ve Fiziksel Açından İrdelenmesi' konulu çalışmada, İstanbul'da oluşturulan gecekondu önleme bölgeleri örnekleri arasından seçilen Tozkoparan mahallesinin sosyal, ekonomik ve fiziksel açıdan irdelenmektedir. Nizamettin Uğurlu, Tozkoparan mahallesini incelemiştir. Tozkoparan mahallesinin tarihsel süreci, bugün ki konumu ve vaziyet planı fiziksel açıdan irdelenmiştir. Sosyal ve kültürel doku, eğitim durumları, meslek gurupları, ekonomik özellikleri, Tozkoparan mahallesindeki konutların yapım süreçleri incelenmektedir.

Haziran 2005 yılına ait ‘İstanbul’da Eski ve Yeni Yerleşim Yerlerinde Komşuluk İlişkilerinin Karşılaştırılmasına Yönelik Bir Araştırma’ konulu Buket Çakır’ın çalışmasında İstanbul’da merkez eski ve gecekondulaşmayla gelişen yakın çevre eski yerleşim yerleri olarak ele alınan iki eski yerleşim yeri ile yeni yerleşim yerleri olarak ele alınan iki uydu kent, araştırma alanları olarak seçilmiştir. Bu yerleşim yerlerini seçme nedenleri, komşuluk çevresinin oluşumuna etki eden unsurlar, komşuluk ilişkileri, yerleşim yerlerine ve tüm kente aidiyet incelenmiş, komşuluk ve mekân ilişkisi kavramları açıklanmaktadır.

Temmuz 2007 yılı ‘Kentsel Ölçekte Mekansal Ayırışma: Edirne Çingene Mahallesi Örneği’ konulu yüksek lisans tezinde kentsel ölçekte mekânsal ayırışma gösteren Edirne-Çingene mahallesi örneği çalışılmıştır. Gamze Kılınç Demirvuran çokkültürlülük gibi kavramları ve kentsel mekânda ayırışmanın nedenlerini açıklamıştır. Bunlar; Sosyal tabakalaşma, Etnisiteye dayalı ayırışma ve Ötekileri yaratma ve toplumsal ayırışma olarak belirtilmiştir. Çalışmanın devamında da Çingene Kültürü ve Kökenlerini incelemiş, Çingenerin Türkiye Tarihine değinmiş, Osmanlı İmparatorluğu’ndan Türkiye Cumhuriyeti’ne kadar gelen süreçte Çingenerin yaşamlarını anlatmıştır. Çingener arasında işsizlik ve uyumsuzluğun etkileri, sosyo-ekonomik dezavantajlara olarak kendisini göstermekte; yoksulluk ve güvencesizlikle örtüşen bu sosyal dışlanma, denetimsiz, imar yasalarına aykırı, alt yapıdan ve sağlık koşullarından yoksun, genellikle güvenli olmayan malzemedden inşaat edilmiş yerleşim alanlarıyla yaşanabilirliği tartışılan mekânsal ayırışmayı yaratmıştır. Sonrasında da Edirne Çingeneri’ nin yaşam biçimlerine değinmiş ve araştırma alanı olan Menzilahır (Çingene Mahallesi) mahallesini yakın ölçekte incelemiştir. Türkiye’deki Çingene nüfusunun %70’inin Çingene dilini kullanabildiği yönündeki araştırmaların [Kolukırık, 2006], Edirne’de çalışma alanında yapılan görüşmeler bağlamında geçerli olmadığı düşünülmektedir. Mevsimlik / serbest meslek seçimleri (inşaat işçiliği, metal işçiliği, işportacılık, çalgıcılık vb. Çingenerin yerleşik yasama geçmelerine rağmen yaşam tarzlarını ve etnik kimliklerini koruyabilmelerine neden olmaktadır.

‘Mahalle Kültürünün Kentlik Bilinci Üzerine Etkisi: Karaman Örneği’ konulu yüksek lisans tezinde Gülşah Kazak 2018 yılında mahalle kültürünün kentlilik bilinci oluşması üzerine etkilerini araştırmaktır. Kent yaşamının önemli sorunlarından birisi haline gelen kentlilik bilinci ile mahalle kültürü arasındaki ilişkinin araştırıldığı bu çalışma, Karaman

ilinin 5 ayrı mahallesinde yaşamakta olan bireyler üzerinde gerçekleştirilmiştir. Bu çalışma Mahalle kavramını her açıdan ele almıştır; Yerleşim birimi olarak mahalle, sosyal ve işlevsel bir birim olarak mahalle ve komşuluk birimi olarak mahalle başlıklarıyla incelemiştir. Yine mahalle tarihini de Batıda mahalle kavramının tarihi, Türkiye’de mahalle kavramının Tarihi, Osmanlı dönemi kentlerinde mahalle yapısı, Cumhuriyet Dönemi sonrası kentlerde mahalle yapısı olarak dönemsel incelemiştir. Mahalle kültürü ve mahalle kimliği/ mahalleli olma bilincini de ele almaktadır.

3. KÜLTÜR, MEKÂN VE KONUT

Kültürün mekâna yansımalarının farklı etnik gruplar üzerinden okumasının yapılacağı çalışmanın bu bölümünde, kültürün tanımı, kültürel değerler ve normlar, kültür konut ilişkisi ve kültür konut ilişkisinin farklı örnekler üzerinden incelenmesine yer verilmiştir. Kültüre ait tanımlamaların ardından, kültürel değerler ve normlar başlığında kültürün etkilendiği kavramlar açıklanmıştır. Kültür konut ilişkisinde konutun tanımı yapılarak, mekânın oluşumunda kültür etkisine değinilmiştir. Konut -kültür ilişkisi farklı kültürlerden örneklerle incelenerek kültürün mekâna yansımalarını konut üzerinden nasıl okunacağı ile ilgili kavramsal altyapı tamamlanmıştır.

3.1. Kültürün Tanımı

Kültürün sözlükteki anlamı; toplumsal ve tarihsel gelişme süreci içerisinde meydana gelen bütün maddi ve manevi değerler ile bunları oluşturmada, gelecekteki nesillere iletmeye kullanılan, insanın toplumsal ve doğal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü olarak geçerken (TDK, 2019), Kültür, bir toplum veya milletin hayat tarzı, yaşam biçimi ve bu yaşam şekline göre benimsedikleri davranışlardır. Kültür birçok şekilde tanımlanmıştır. Bunlardan bazıları şu şekildedir;

- Kültür, bir toplumun hayat tarzıdır (Linton,1945).
- Kültür, toplumdaki geçmiş davranışların biriktirilerek aktarılan sonuçlarıdır (Carr,1945).
- Kültür, toplumsal hayatın varlığının temellerindedir (Akın, 2007).
- Kültür, tarih içerisinde oluşturulan bir mana ve önem sistemi, ya da başka bir ifadeyle, insan toplumunun, toplu ve bireysel yaşamlarını anlamlandırmasında, düzenlenmesinde ve yapılandırmasında kullanılan inançlar ve adetler sistemine denilmektedir. Kısaca, insan yaşamını anlamının ve düzenlemenin bir yoludur. (Parekh, 2002)
- Rapoport kültürü, doğal şartları yönlendiren, bazen geri planda bırakan ve aynı anda belirli bir bölgede bütünleyici bir özelliğe sahip; sosyal sistemin altyapısını meydana getiren kavram olarak tanımlarken, insanın insan olmasını sağlayan her şeyin kültür tanımını oluşturduğunu belirtmiştir (Rapoport, 1969).
- Gür (2000) ise aynı coğrafi koşullara karşın dayanıklılık göstermiş, dengeli, tutarlı, bütünlük arz eden, ortak değerlere sahip, sanat, zanaat, beceri ve

alışkanlıkları olan ve bunları zaman içerisinde nesilden nesile aktarabilmiş insan topluluklarını kısaca kültür olarak tanımlamıştır.

- Sosyologlara göre kültür tanımı toplumun üyeleriyle birlikte toplumdaki grupların yaşam biçimlerine de göndermede bulunmaktadır. Kültür bu insanların giyim tarzını, evlilik gelenekleri ile aile yaşamlarını, çalışma şekillerini, dinsel merasimlerini ve boş zamanlarında neler yaptıklarını içermektedir. Bütün toplumların ortak yönü, üyelerinin tek bir kültüre göre oluşan yapılaşmış toplumsal ilişkiler içerisinde örgütlenmiş olmalarıdır. (Giddens, 2005)
- Amerikalı iki antropolog olan Kroeber ve Kluckhohn (1952) ise birlikte yayınladıkları antolojide, kültür kavramının 164 farklı tanımını derleyip ve üzerinde tartışmışlardır. Kültür sözcüğünü tanımlama güçlüğüne sahip olduğu çok anlamlı yapısından kaynaklandığını ifade etmişlerdir. Kültür antropoloji dilinde ve eserlerinde kullanılan temel kavramlar karşılığındaki soyut bir sözcüktür, bunlar ise;
  - Kültür, bir toplumun ya da bütün toplumların birikimli uygarlığıdır.
  - Kültür, belli bir toplumun kendisidir.
  - Kültür, bir dizi sosyal süreçlerin bileşkesidir.
  - Kültür, bir insan ve toplum kuramıdır.

Kültür insanların hayat karşısında takındıkları tavırlardan, yaşamı algılayış ve bu çerçevede kendilerini ifade etme biçimidir. Gelenek/ görenekler, örf ve adetler ve gündelik hayatta yaşamın getirdiği bütün gereklilikler kültürün tabanını oluşturmaktadır. Kültürü oluşturan etkenlerin çeşitliliğinden dolayı tanımlamak oldukça zordur. Kültür hakkında başka tanımlar da bulunmaktadır.

- Kültür ya da başka bir tabirle uygarlık, insanın, bir toplumun üyesi olarak edindiği sanat, bilgi, inanç, ahlak, gelenek ve göreneklerle beraber beceri ve alışkanlıklarını içeren kompleks bir bütününden oluşmaktadır (Turan, 2000).
- Özensel (2007), kültürü, bir toplumun sahip olduğu, yapma eylemi, duyma eylemi ve düşünme biçimlerinin hepsi olarak tanımlamaktadır.
- Fikteroğlu'ya (1990) da kültürü, yaşam deneyimlerinden yola çıkarak, gereksinimleri karşılayan hem toplumların hem de grupların zaman içerisinde geliştirdikleri, kurallar ve yaklaşımların yanı sıra, onları destekleyen, düşünce ve değerlerin tamamı olarak tanımlamaktadır.

Kültür için yapılan tanımlar oldukça çeşitlidir. Buna karşın, insanbilim çevreleri, yaklaşık yüzyıldan bu yana, Tylor' un tanımını genellikle benimsemiştir. Tylor' un kültür tanımında, toplumun bir parçası olan insanın; öğrendiği, bilgi, sanat, gelenek-görenek ve beraberinde sahip olduğu yetenek, beceri ve alışkanlıklarını içeren karmaşık bir bütündür (Güvenç, 2002).

İzgi'ye göre kültürün doğuşu da (1999), İnsan, gelişim aşamasında, ortak yaşam ile kurallar koyulmasıyla, yaratma ve üretme olanakları bulunmasıyla, karşılıklı sorumluluklar, yükümlülükler belirlenerek hem giderek yüksek düzeyde bir yaşam biçiminin oluşmasına, hem de gelişmiş bir sosyal düzenin oluşturulmasına yönelik olan yol olarak yorumlamıştır.

Kültür, insanlarda toplumsal ve tarihsel gelişim. Sürecinde ortaya çıkan ve insanı kapsayan maddi ve manevi bilgi birikiminin tümüdür. Teknik ilerleme, bilim, üretim, eğitim, edebiyat ve diğer güzel sanatlar, bireyler arası davranışlar (aile, iyelik, geleneksel), inançlar, öğretiler (din, sanat, töre) arasındaki birbiriyle olan bağlantı durumunu kapsamaktadır. Bu nitelikleriyle kültür, toplum kimliğini kazandıran, toplum varlığını oluşturan, insan topluluklarının tüm etkinlikleri ortak bir kültürün varlığıdır. Kültür, bir topluma ait olan ya da bütün toplumlara ait olan uygarlığın birikimidir.

- Kültür, belli bir toplumun kendisi demektir.
- Kültür, bir dizi sosyal süreçlerin bileşkesi demektir.
- Kültür, bir insan ve toplum kuramını ifade etmektedir (Güvenç, 2003).

Güvenç yukarıda yaptığı tanımları işlevsel açıdan yorumlayarak; Kültür olgusunun, toplum, insan, eğitim süreci ve kültürel anlamda içeriği gibi önemli değişkenlerin ve bunlar arasındaki bağlantının bütünü olarak tanımlamıştır. Rapoport (1969) ise, kültürü, üç bakış açısı ile açıklamıştır. Birinci bakış açısına göre, kültür, belli bir grubun yaşam şeklidir. İkincisi; kültürün, sembolik kodlardan oluşarak, biliş şemaları, sembol ve anlamların sistemi olmasıdır. Üçüncü bakış açısına göre kültür; ekoloji ve kaynaklarla ilgili, hayata tutunabilmek için adapte olabilmeyi sağlayan stratejilerin bütünüdür.

Kültür hakkındaki tüm tanımlar incelendiğinde toplumun yapı taşı ve kavramsal alt yapısını oluşturur ve toplumda bütünleştirici rol oynamaktadır. Toplumun değerlerini, tutumlarını, örf ve adetlerini kısaca kültürel özelliklerinin yanında, hayat boyu devam eden toplumsallaşma sürecinde bireyin farklı kişilik gelişimine etki eden alt kültürel özellikler ve genetik faktörlerinde izlerini görürüz. Kültürün oluşumunda etnik köken ve genetik faktörlerin etkisi yadsınamaz gerçekler arasındadır. Toplum içerisindeki gözle görülmeyen sınırların oluşumunda, aynı yaşam şekline sahip insanların farkında olmadan

bir araya gelmesinde, ortak değerler paydasın da buluşabilmesinde en büyük etkidir. Kültür tanımını kendi içerisinde alt kültür, karşı kültür, maddi kültür ve manevi kültür olarak dörde ayırabiliriz.

Alt Kültür

Farklı etkileşimler içine girerek, coğrafi sınırlar içinde, oluşan ulusal kültürün beraberinde yörelere, bölgelere, insan gruplarına göre de değişim söz konusudur. Ulusal sınırlar içinde yer alan farklı kültürel birimler ve oluşturdukları sentezlere alt kültür adı verilir (Güvenç, 1991).

Karşı Kültür

Karşı kültür, toplumdaki asıl kültürde, yaşam tarzı, değerler ve inanç sistemi vb. bakımdan farklılık gösteren grupların, kendilerini içinde yaşadıkları toplumdaki farklı görmeleri, ayrıştırmaları, hatta bazı durumlarda olduğu üzere asıl kültüre karşı tavır takınmalarını oluşturan görüş biçimi, bir yaşam tarzıdır. Kısaca kültür insanın kendini evinde gibi hissetmesini oluşturacak tüm etkenlerdir. Bu etkenlerin içine insanın doğasıyla ilgili olan her şey girebilir. İnsanların yaşam tarzı ve eylem kalıbı benimsediği kültürü oluşturur.

Maddi Kültür

Toplumun yaşantısını şekillendiren, çevresini düzenleyen, kimliklerini yansıttıkları maddi eşyalar ve araçların hepsi maddi kültürü oluşturur. Kullanılan küçük bir ev eşyasından konuta kadar somut olarak yansıtan her şey maddi kültürün ürününü oluşturmaktadır.

Manevi Kültür

Belli bir toplumu diğer topluluklardan ayrışmasını sağlayan İnanç, norm, değer ve sembol kavramlarıdır. Manevi kültür tüm bu kavramların toplumda yer alan kullanıcı benliğinde benimsenmesini ifade etmektedir. Kişinin benliğinde oluşan bu benimseme sayesinde yaşam kişide zamanla yaşam tarzında kullanmaya başlamaktadır bu yüzden kültürün sahibi kullanıcılar bile kolayca müşahade ve teşhis edilemeyen değerleri, inançları, düşünce tarzlarını hayatlarında içselleştirmektedir.

3.2. Kültürel Değerler ve Normlar

Bütün kültürlerin temelini; önemli, değerli ve istenir olan düşünceler oluşturmaktadır. Soyut olan tüm bu düşünce veya değerlerin hepsi, toplumsal dünya ile etkileşim içerisinde olan insanların, davranışlarını anlamlı kılarak onlara yol göstermektedir. Tekeşlilik Batı ülkelerinin çoğunluğunda önde gelen değerlere bir

örnektir. Normlar, bir kültürün değerlerini içerisinde barındıran ya da onları dışarı yansıtabilen davranış kurallarının tümüdür. Değerler ve normlar bir kültürün mensuplarının kendi çevrelerinde nasıl davranacaklarını biçimlendirmekte birlikte görev almaktadırlar (Giddens, 2005).

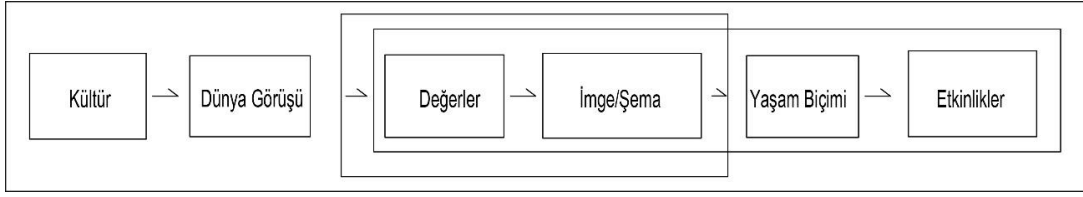
Kültürlerin dünya görüşü, belli bir gruba ait olduğuna inanan bireylerin davranış ve hareketlerini, seçimlerini ve aldıkları kararlarını sınırlayan bazı ideallerini belirler. Kültür gruplarının ilişkileri Rousseau'nun "toplum sözleşmesi" ne benzeyen bir anlaşma, bir geleneksel yasa veya töreyle birlikte düzenlenir (Malinowski, 1990).

Erkal'a (1992) göre töreler ise; toplumlarda mecbur kılınan davranışlardır ve birey kendini bu davranışları uygulamak zorunda hissetmektedir. Birey ortama uyum sağlayamadığı çoğu durumda; üyesi olduğu toplumdaki dışlanma tehlikesi altında kalmaktadır.

Altman ve Chemers (1980), insan-çevre ilişkileri bakımından kültür kavramını, dört ana özelliğine göre açıklamaktadır. Birinci özellik kültürün; inanç, değer ve norm, gruba ait davranışlar ve alışkanlıklar basamağı olduğudur. İkincisi, belli bir grup tarafından paylaşılan biliş, hissediş ve davranışları olup kültürü tanımlamaktadır. Üçüncüsü kültürün; ortak inanış, değer ve davranışların nesilden nesile aktarılıp ve eğitim ve sosyalleşme süreci ile oluşan değişimin aksine kendini muhafaza edebilmesine dayanmaktadır. Dördüncü özellik ise kültürün; konuta, yerleşme alanına ve yapay çevreye yansımaları durumunu açıklar.

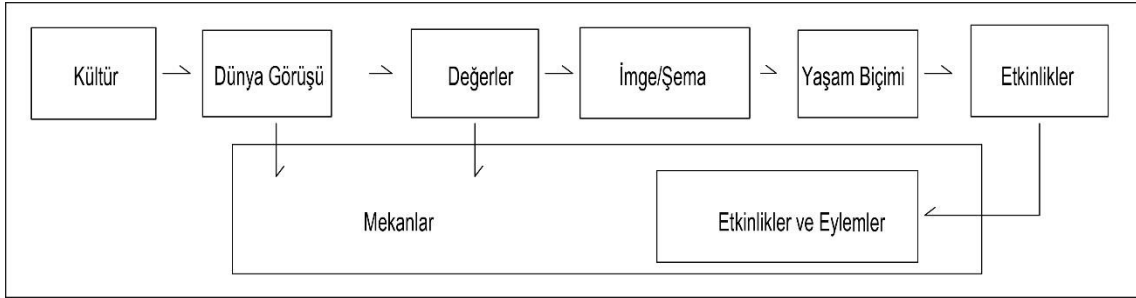
Rapoport (1980) ise yerleşim birimlerinin formunu oluşturan kültürel bileşenleri; genel olarak, değerler ve imgeler, dini inançlar, aile strüktürü, sosyal organizasyonlar, bireyler arasındaki sosyal ilişkiler ve yaşam tarzı olarak tespit etmiştir (Turgut, 1990).

Kültürü benimsemek, bir taraftan insanların özelliklerini tanımlarken, diğer taraftan da insanları, dillerine, dinlerine, yemek alışkanlıklarına, kurallarına ve kültürün pek çok diğer unsuru bakımından birbirinden ayırmaktadır. İnsanların çok sayıda karakteristiği, kültüre bağlıdır (Rapoport, 2004). Rapoport, toplumların sahip olduğu karakteristik özelliklerini oluşturan kültürün, eylemlerle ilişkisini, kültür, dünya görüşü, değerler, imgeler, yaşam biçimleri ve etkinlikleri, aşamalı olarak açıklamaktadır (Şekil 3.1) (Gür, 1996).

Şekil 3.1. Rapoport'un dünya görüşü ve etkinlikler ilişkisi modeli (Gür, 1996) (yeniden düzenlenmiştir)

Gür (1996) ise, Rapoport' un kültür-etkinlik ilişkisini mekân olgusuyla birleştirerek bir model oluşturmuş; (Şekil 3.2).

Şekil 3.2. Kültür-eylem-mekân ilişkisi modeli (Gür, 1996) (yeniden düzenlenmiştir)

Toplumsal bir varlık olan insan, sosyal bakımdan kabullenilmiş ve yerleşmiş hareket tarzı olan adetlere, farkına varmadan uyum gösterir (Erkal, 1999).

Mekân çalışmalarında kültürün, normlar, kurallar, yaşam stilleri, sosyal ve lokal ritüeller, çevresel ihtiyaçlar, din, aile ve sosyal strüktürü içeren konularla alakalı olduğunu tespit eden Lawrence'a göre (1987) konut, bireyin kendisini ifade ve sembolize edebildiği yerdir; konutların tasarımını ve kullanımını belirli bir takım kültürel ve sosyal değerleri ile fikirleri yansıtabilmektedir. Bu açıdan konutların kimliği, kültürden kültüre göre farklılıklar göstermektedir.

Doğduğu andan itibaren toplumun içerisinde bulunan, aynı tarih ve kültüre sahip olan bireyler, bu toplumsal olgular ile kişiliğini oluşturmaktadır. Birey toplumda yer aldığı süre zarfında içinde bulunduğu kültürün normlarını, değerlerini ve sembollerini öğrenerek, içselleştirerek zamanla toplumsal hayata dâhil olmaktadır.

Bir toplumdaki kişi uzun bir süre boyunca aynı eylemi aynı şekilde yaparsa, orada devamlılığı olan bir sosyal alışkanlık gelişir. Toplumun ve ülkenin benimsediği tüm dini, ahlaki, gelenek gibi normlar ve demografik, coğrafi öneminden kaynaklanan özellikler başlık altında incelenebilir. Her bir toplumun dünya üzerindeki konumu, zaman içerisinde kazandıkları tarihi mirasları farklıdır ve oluşan tüm farklılıklar konuta da yansır.

Kültürü oluşturan faktörler kısaca; belli bir yere özgü olan topluluk ya da topluma ait inanç, algı, sahip oldukları değerler ve normlarıyla birlikte gelenekleri, benimsedikleri

davranış biçimleri olarak tanımlayabilmek mümkündür. Kültürü etkileyen etkenlerin, sosyal ve aile strüktürünü, çevre algısını, dünya görüşünü, mahremiyet ölçüsünü, din ve diğer tüm değerleri bünyesinde içererek kültürel değerler ve normları oluştuğunu söylemek mümkündür.

3.3. Kültür ve Konut İlişkisi

Mekân, Türkçe sözlükte; yer, ev, yurt, uzay, uzayın sınırlanmış bir unsuru, bir konumlanmak ve var olanların içinde yer aldığı sınırlı büyüklükleri içeren büyüklük, yer kaplama tanımlarını almıştır (Püsküllüoğlu, 1995). Öymen (1995), mekân kavramının içerisinde olan konutun, toplumdaki aile yapısıyla birlikte sosyal, ekonomik, kültürel konumlarını yansıtan bir ayna işlevi gördüğünü ifade etmektedir.

Mekânın, terminolojiye göre kültürel bir kavram olarak karşımıza çıkarak ve her kültüre özgü olan oluşumları bünyesinde barındıran göreceli olarak bütünleşip, kaynaşarak kendi kendine idare edebilen sosyal bir alan olarak tanımlanabilmektedir. Lee (1997) ise tarihe bütünleşen kültürel bölgeler ve kültürel özellikleri baskın olan şehir mekanlarını, kendilerine özgü olan kültürel felsefe ve dinamiklerini aktarabilen alanlar olarak tanımlamaktadır.

Tunalı (2004), mimari yapıları; yaşamın içinde yer alan, yaşamdan pay edinen, insanla beraber yaşayan ve insan yaşamına katılması olarak tanımlamıştır. Böylelikle; mimari yapıların, pratik yaşamın gerçeği kapsamıyla, günlük yaşamda egemen olan nedensellik ve zorunluluk olaraktan katılmış olurlar ve devamlı değişimin, var oluş ve yok oluşun belirlemede etkendir. Bu süreklilik içerisinde mimari bir yandan fiziksel olarak diğer yandan da bir kültür varlığı olarak yaşama yansımaktadır.

Kültürün etkisiyle biçimlenen mimari yapıların başında konutlar gelir. Konut bir barınağın ötesinde farklı anlamlar içeren çok yönlü bir sistemdir Fiziksel olduğu kadar sosyokültürel açıdan da önemli anlamlar taşır (Zorlu, 2010). Toplumların benimsedikleri dünya görüşü; kültürü, yaşam tarzını belirler. Yaşam tarzı da mekânı biçimlendirir. Konutu tanımlayan birçok tanım bulunmaktadır. Bunlardan bazıları;

Konut, insanların, barınma ihtiyaçlarını karşılayan, onları tüm dış etkenlerden koruyan ve güvenlik içinde hayatlarını sürdürebilmesini sağlayan ilk ve en önemli yapı türüdür (Arcan ve Evcı, 1999).

Altman ve Chemers (1980) konutu, farklı kültürlerin fiziksel çevreyle kurdukları ilişkiyi gösteren bir pencere olarak tanımlarken, Gür ve Geçkin de (1996), konutla ilgili

olarak, bir taraftan ait olduğu kùltür ya da etnik grubun karakteristiklerini, yaşam biçimini, davranış kurallarını, çevresel tercihlerini, imgelerini, zaman ve mekan taksonomilerini yansıtırken, öteki taraftan da kullanıcısının özüyle alakalı imgelerini, kendini kanıtlama ve anlatma eğilimini, böylelikle tasarım ve donatım ile bireyin kişilik ve ayrıcalığını yansıttığına değinmişlerdir.

Gür'e (2000) göre konut, iletişim, etkileşim, mekân, zaman ve anlam gibi kavramların beraber organize olup biçimlenmesidir. Bu organize olmuş biçimlenmeyi incelediğimizde ise bir taraftan ait olduğu kùltür ya da etnik grubun karakteristik özelliklerini, yaşam biçimini, davranış kurallarını, çevresel tercihlerini, imgelerini, zaman ve mekân taksonomilerini yansıtmaktayken, öteki taraftan da kullanıcının özüyle alakalı imgelerini, kendini kanıtlama ve donatımı ile bireyin kişilik ve ayrıcalığını yansıtan bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Dünyada tanımlanabilen kùltür kadar, otantik konut oluşumu ve biçimi bulunduğunu belirtmiştir. Farklı olan tüm konut biçimlenmesi aslında bizlere farklı kültürel izler olduğunu göstermektedir.

Vitruvius ilk konutun yapılmasını kısaca şu şekilde özetlemektedir; insanlar istedikleri her şeyi elleri ve parmaklarını kullanarak kolayca yapabildiklerini görünce, kendilerinin hayvanlardan daha üstün ve yetenekli olduklarını fark edip kendilerine ait barınma yerleri yapmaya başladılar. Bazıları, ağaç dalları kullandı, bazıları dağların eteklerine mağaralar oymuşlardır, birçoğu da kuşları gözlemleyerek ince dal ve çamuru birlikte kullanarak barınacak mekanlar yapmışlardır. Zamanla birbirlerinin evlerini inceleyerek kendi sığınaklarına yeni detaylar ekleyip geliştirmeye çalışmışlardır.

İnsanların zaruri ihtiyaçlarından doğan konut oluşumu zamanla kültürel kazanım ve hayat koşulları çerçevesinde, içerisinde buldukları toplumun bütün öğretilerini içselleştirerek kendine özgü davranış kalıplarını ve yaşam biçimlerini fiziksel mekâna yansıtırlar bunun sonucunda da konut kavramı tanımlanmaktadır. Zaman içerisinde toplumsal yaşamın değışen izleri, tercih ve alışkanlıkların somut olan yansımaları, konutun biçimlenmesinde ve kurgulanmasında görölmektedir. Konutta insanla birlikte var olan beraber gelişip, yaşayıp anlam kazanan toplumsal bir olgu olup yaşamın bir parçasıdır. Konutu incelerken öncelikli olarak kültürel ve toplumsal olgunun ifade ettiklerini ve konutun toplumsal yaşamdaki konumunu belirlemek gerekmektedir.

Kùltürün iç mekâna yansımaları kullanıcı üzerinden gerçekleşmektedir. Mekân oluşturmada topografya, iklim, yerleşme, yapı tekniği ve malzeme gibi ölçülebilen somut etkenlerin yanında örf, adet, yaşama biçimi, tarihi ilişkiler, kùltür gibi ölçülemeyen soyut

değerlerin de etkisi bulunmaktadır. Kültürün oluşumunu etkileyen faktörler herkes tarafından farklı yorumlanmıştır.

Sümerkan (1990), mimari yapıların biçimlenmesine etki eden, yapı ve formunu oluşturan etkenleri şu şekilde sıralamaktadır:

- Kültür (yaşayış tarzı, ekonomi, üretim şekli, din, sosyal çevre, teknik, strüktür, yapım sistemleri)
- Fiziksel çevre koşulları (iklim parametreleri [sıcaklık, nem, rüzgâr, yağış, ışık, ışıma vb.], arazi dokusu, topografya, örtü, yönlenme)
- Malzeme (geleneksel, teknolojik ve çevresel yapı malzemeleri, malzemeye dayalı geleneksel ve teknolojik eleman ve strüktürler)

Bütün bu faktörler göz önüne alınarak tasarlanan mekânsal organizasyonlar ait oldukları yöre ve halkına ait olmaktadır. Planların oluşumunda kullanıcıya hizmet veren mekanların ışıklandırılması, boyutlandırılması, birbirleri ile olan ilişkilerine göre oluşması bize mekandaki eylemleri anlatmaktadır. Mimari yapılar, yöreye ait fiziksel çevre faktörleri ve malzemenin beraberinde kullanıcının yaşayış biçimi, değer yargıları, gelenek- görenek ve inançlarını, dünya görüşünü, aile strüktürünü, komşuluk ilişkilerinin anlaşılmasında kaynak gösterilebilecek en önemli veriyi oluşturmaktadır.

Rapoport (1980) kültür – mekân ilişkisinde, kültürün ana etkenlerini şu şekilde ifade etmiştir;

- Etnik köken, dil ve din gibi benzeri özellikler,
- Aile ve akrabalık strüktürleri ve çocuk yetiştirme yöntemleri,
- Yerleşme örüntüleri, toprak bölünmeleri ve toprak sahipliği sistemleri,
- Yiyecek alışkanlıkları,
- Töresel ve sembolik sistemler,
- Statü belirleme yöntemleri ve sosyal kimlik,
- Tavırlar ve sözsüz iletişim,
- Bilişsel şema,
- Mahremiyet, yoğunluk, egemenlik sınırı,
- Konuttaki davranışlar,
- Çalışma, ortak iş yapma, ticaret gibi çeşitli mekanizmalar. (Aslan, 2000).

Güvenç (2002) ise kültür varlığının değişkenlerini sekiz başlık altında incelemektedir;

- Töreler, kaynaklar

- Aile, akrabalık ilişkileri
- Bilgi (Bilim, sanat, felsefe)
- Yerleşmeler (köy, kent vb.)
- Üretim-tüketim
- Din, devlet, hukuk (yönetim)
- İnsan, dil ve iletişim
- Doğal çevre (Güvenç ,2002)

Turgut (1990) ise, konut oluşumunu etkileyen kültürün öğelerini dört grupta incelemiştir: Turgut (1990), kültür, konut ve mekân tasarımı arasındaki ilişkiyi, konut oluşumuna etki eden kültür öğelerini dört grupta incelemiştir:

- Çevresel İmgeler
- Dini İnanışlar
- Aile Strüktürü
- Konuta Ait Yaşam Şekli

Kültür ve mekân ilişkisi kesin bir yargı ile bağlantı kurulamayan bir olgudur ancak, kültürün manevi öğeleri olarak, aile yapısı, dinsel gelenekler ile mekan ilişkisi incelenebilir. Yine insanların ortak paydada bulunduğu etnik grupların davranış kalıpları, şehirselleşmeye etkileri ve grup içi etkileşimleri, etnik grup olgusunun mekânsal anlamını belirlemektedir. Konut-kültür ilişkisi de her araştırmacı tarafından farklı yorumlanmıştır ancak insanları birbirine ve kültürüne yaklaştıran yaşamsal bir varlık olması hususunda ortak paydada buluşmuşlardır.

Çağdaş Mimar K.Schwanzer, mimari yapıyı, dört duvar ve başımızın üzerinde bir damdan daha fazla olan şey olarak tanımlarken Altman ve Chemers (1980) ise, konutu, farklı kültürlerle ait insanların fiziksel çevreyle kurduğu ilişkiyi gösteren pencere olarak tanımlamıştır. Belli bir toplumun ya da uygarlığın var olduğundan beri yaşadığı ve yaşayacağı değerler bütünü olarak, sürekliliği olan ve insanların yaşam çevrelerindeki davranışsal eylemleri belirleyen bir süreç olarak kültür göz önüne alındığında insanın hayatının çok büyük bir parçası kültür tarafından şekillenmekte olup doğal olarak bu durum da konuta yansımaktadır. Böylece konut ve kültür birbirinden ayrılması zor, karmaşık bir ilişki kurmaktadır.

Rapoport'a (1980) göre ilk çağlardan itibaren konutlar, insanların sadece barınma ihtiyacından çıkmış olup, birçok fiziksel aktiviteye imkân sağlayan mekanlar haline gelmiştir. Konut artık kültürel bir olgu olup, ait olduğu toplumdaki kültürel değerlerden etkilenmektedir. Konutların biçimlenmesinde birçok farklı form bulunmaktadır. Tüm bu

formlar aslında komplike olan olgulardır ve oluşumlarının açıklanması kolay olmamakla beraber bu formların çıkış noktası; insanların değişik tutumları ve onların çevreye olan davranışlarıdır. Bu davranışlar sosyal, ekonomik, kültürel ve fiziksel faktörlerdeki tüm değişikliklerden etkilendiği için değişkenlik göstermektedir. Konutlar sadece strüktür olarak ele alınamaz aynı zaman da birçok farklı amaca da hitap etmektedirler. Kısaca konutun oluşumunu ele alırken çevresel ve teknolojik faktörlerden önce sosyo-kültürel faktörlerin öncelikli olduğu görülmektedir.

Her kültürü, bir ev formuna benzettiğimizde, konut formunun oluşumunda; topluma ait sosyal, fiziksel ve psikolojik gereksinimlerini karşılayarak, inanç sistemi, ekonomi, statü sembolü, güvenlik ve mahremiyet, iklim şartları ve teknolojinin etkisiyle şekillenmektedir. Konutu, kişilik-kültür bağlamında bir paradoks olarak niteleyen ve insanı etkilen her şeyin evini de etkileyeceğini söyleyen Gür (2000), burada insanı etkileyen kültürel değerler ile birlikte düşünülmesi gerektiğini sadece barınma ihtiyacını karşılayan strüktür olarak değil yaşayan bir mekân olduğunu belirtmektedir. Konut da kullanılan yapı malzemelerinden, mobilya kullanımına kadar tüm faktörler kullanıcının kendini rahat hissettiği, kendinden bir iz bulduğu kimliğini yansıtan ve sosyal yaşantısının sembolize edildiği oluşumdur. Konutta birey ayrıcalık isterken, kültür ortak değerleri yansıtmaktadır.

İnsanların mekanla kurdukları ilişki, yer kimliğini oluşturarak yani insanların mekânı kişileştirmesini ve diğer mekanlardan farklılaşmasını sağlamaktadır. Kültürel davranışlar çoğu zaman bir mekanla özdeşleşir ve mekân kültürel kimliğin ayrılmaz bir parçası olmaktadır. İnsanlar üzerinde aidiyet hissinin oluşması için çevrelerindeki mekânı kendilerine özgü bir yaşam alanı olarak kurgulaması gerekir. İnsanlar ortak paydada buluşup oluşturdukları topluluklar ile tasarladıkları konutlarla kendi kimliklerini yansıtırılar.

Toplumların yıllar boyu süren serüvenlerinde kültürler, toplumla birlikte yaşayan bir canlı gibi sürekli değişime, gelişime uğrar ve kuşaklar boyunca aktarılır. Kültürün özü aynı kalarak, başka kültürlerle ilişki kurma ve teknolojinin gelişmesi gibi nedenlerden dolayı içeriği değişime uğrayabilmektedir. Kültürel özelliklerde bütün toplumlarda kendi özünü içerir. Mimarının temel üretimlerinden olan konut kavramı da toplumsal yaşamın bir unsuru olduğu için dolayısıyla dinamik ve farklılığa sahip olan bu yapının içerisinde konumlanmaktadır.

Yaşamsal varlık olarak konu edinen konut formu incelenirken Rapoport (1969), ekonomi, iklim ve teknoloji gibi başlıklar kullanılarak üzerinden analiz edilmektedir ama

bunlar yeterli olmayıp, fiziksel ve sosyo-kültürel bakış açıları da göz önünde bulundurularak analiz edilmeli görüşünü savunmuştur. Öncelikle kültürün karakteri ve kimliği anlaşılması; kültüre ait değerlerin kazanılması gerekmektedir. Bu şekilde hem fiziksel ihtiyaçlara hem de kültürel ihtiyaçlara cevap verebilen konut biçimi oluşturulmalıdır. Konut tek başına incelenmemesi gereken bir unsur olup konut ve yerleşme ile birlikte ilişki kurularak incelenmelidir. Bu şekilde incelendiğinde; insanlar yerleşmelerin birer parçası haline gelen konutlarda yaşamaktadırlar ve yerleşimler konutun biçimlenmesini etkilemektedir. Coğrafyaya göre insanların kullandıkları mekanlar değişiklik göstermektedir. Buluşma yeri bazı bölgelerde ev olurken bazen de meydan ve cadde olabilmektedir. İçinde yaşanan eylemlere göre konut biçimlenirken konut içerisindeki ve dışarısındaki eylemlerde farklılıklar göstermektedir. Örnek verilecek olunursa; Latin Amerika da ev sadece uyuma eylemi ve eşya depolama amacıyla kullanılmakta olup; günlük yaşantının çoğu evin dışında geçmektedir.

Örnekte bahsedildiği gibi konut tek başına bağımsız olarak değil, bulunduğu yerleşim alanıyla birlikte incelenmelidir. Aynı yörede, aynı kültürün paydasında buluşan konut alanları bir arada incelenmelidir. Konutların bir arada bulunduğu en küçük sosyal oluşum mahalleyi oluşturmaktadır. İnsanların ilk yerleşimlerinden bu yana gelişimini sağlayan, mahalla, harat, ahrat, gibi farklı dillere göre isimlendirmesi değişen sözlük tanımlarında genelde şehir mekanının fiziki anlamda sınırları belirlenmiş bir alt birimi olarak tanımlanabilirken zaman içerisinde değişime uğrayan bir oluşumdur. Geleneksel kentlerdeki mahalle kavramı, yer kimliği oluştuğu ve göstergelerinin olduğu alanlardır. İnsanlar yaşamlarını sürdürdükleri yere ait mahalle kültürünü içselleştirip kimlik kazanırlar ve bu kimlik sayesinde kentsel yaşamda ayırt edici bir özellik taşımaktadırlar. Osmanlı'da mahalle kavramına bakıldığında içerisine açık olup dışarısına kapalı olan yerleşim ve yaşam alanlarıdır. Bu özelliğinden dolayı her birey yaşadığı mahallenin kimliğinin somut bir taşıyıcısı olmaktadır. Osmanlı kentleri incelendiğinde her bireyin yaşadığı mahalleye ait olan kimlik ile anıldığı görülmektedir. Şahin ve Işık'a (2011) göre mahalleler de genel olarak homojen bireyler tarafından oluşur, yabancılaşmaya ve yabancılara karşı kapalı ve koruyucu yapıya sahiptirler.

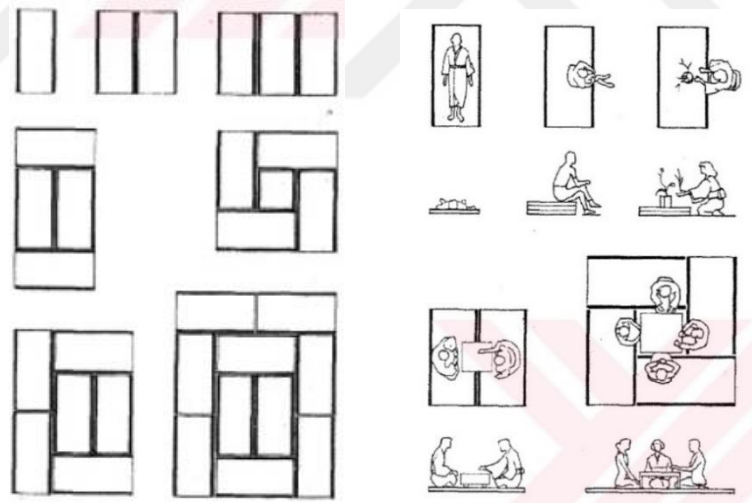
Mekân ve insan mahallenin yapısını oluştururken, farklı kültürel gruplar ise yaşam şekli, gelenek-görenek ve örf adetlerle fiziksel çevreyi kendine özgü şekillendirmektedir. Fiziksel çevrede yer edinen her bir etnik kimlik, kültürel çeşitlilik olarak karşımıza çıkmaktadır. Kendine has yaşam biçimine sahip çıkan her bir etnik kimlik, mevcuttaki

Mahalle yapısının kültürünü oluşturmaktadır. Kültürün sürekliliğini sağlayan da yine mahalle sahiplerinin özümstedikleri yaşam tarzıdır.

3.4. Konut -Kültür İlişisinin Farklı Kültürlerden Örneklerle İncelenmesi

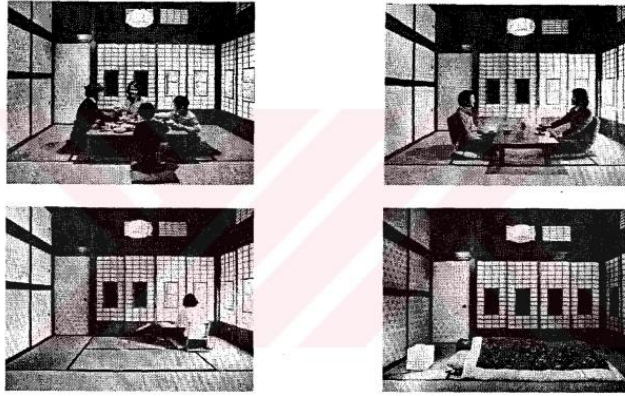
Konut ile insanlar arasında meydana gelen iletişim ve etkileşim zamanla harmanlanıp, mekân ve anlam bütünlüğüyle beraber bağ oluşturmaktadır. Konut yaşam biçimini, kültürünü kısaca kullanıcısının özünü yansıtmaktadır. Farklı kültürlerde bunun yansımaları açık bir şekilde görülebilmektedir.

Yaşam şekli konut oluşumunu oldukça etkilemiştir. Geleneksel Japon evlerinde yere bağdaş kurularak oturulması, mekânı biçimlendiren etkenlerden biri olmuştur. Yerde oturulması yer kaplamasında kullanılan malzemeyi de etkilemektedir. Japon evlerinde zeminde, tatami (saz, saman hasır) kullanılması en önemli özelliğidir (Şekil 3.3) (Yagi, 1986). Japon evleri tasarımında oda ebatları tatamiye göre şekillenir. Tataminin ölçüleri bir insanın uyuma eylemi sırasında ya da iki insanın ayaktayken kapladığı alana göre belirlenmiştir (Yagi,1986).

Şekil 3.3. Tataminin farklı şekillerde kullanımı (Yagi, 1986)

Japon evlerinde odalar çok fonksiyonel olarak her kullanıma cevap verecek şekilde tasarlanmıştır. Hareket eden bölmeler ve mobilya kullanımıyla mekan oluşturarak istenildiği zaman mobilyalar üzerinde bölerek, ekleme veya çıkarma yaparak mekanı değiştirmeye olanak sağlar. Yaz aylarında odalar genişletilerek havalandırılması, kış aylarında ise küçültülerek enerji tasarrufu sağlanmasına imkân verir (Şekil 3.4) (Yagi, 1986).

Şekil 3.4. Mekânın çok amaçlı kullanımı (Yagi, 1986)

Japon kültüründe ailenin reisi öldüğünde, ev boşaltılmak zorundadır ve her yeni evlenmiş çift için yeni bir mekâna ihtiyaç vardır. Yücel (1992), Japon evleriyle ilgili çalışmasında; malzeme seçiminde kullanılacak en hafif ve geçici malzemeden yapılan zar çeper ile sınırlı çay evi mekânı düzenlenir ve bu mekân sadelik, arınmışlık, alçakgönüllülük ve mükemmellik duygularına ortam ve araç sağlayarak gelenek ve inançlarının yansımaya imkân sağlamaktadır. Bu mekânın içsellikte ve Doğu bilgeliğindeki farkını açıkça göstermektedir. Tüm Doğulu varlık tasavvurlarını, maddesellikten arınan içsel ortamın en mükemmel şekilde özetlendiğini belirtmiştir (Yücel, 1992). Mekânın bu şekilde gereksiz ayrıntılardan arındırılarak mekanların saf, doğa ve insan ölçülerince tasarlanmasında din etsinin de etkisi olup Zen inanışına uygun düzenlenmiştir. Mekân da kullanılmayacak hiçbir objenin kullanılmaması, seçilen renklerin göze batmayan doğal renk ve tonlarından olması ayrıca kullanılan mobilya ve kumaşlar da, deri ahşap, mermer, paslanmaz çelik, gibi doğal, saf ve parlak malzemeler seçilmektedir (Şekil 3.5) (Aras, 2005).

Şekil 3.5 Bir Japon Evi iç mekânı (Url 1)

Japon evlerindeki gibi Geleneksel Türk Evi'nin de yerde bağdaş kurarak veya diz çökülerek oturma eyleminin gerçekleşmesi ve uyuma eyleminin yer yatağında uygulanması gibi nedenler zemin kaplaması olarak halı kullanımını gerektirmiştir. Halı ve kilim döşemenin üzerine serilerek yumuşak özelliğinden dolayı rahatça yürüme imkânı tanımaktadır. Günlük eylemlerin hepsi bu örtünün üzerinde gerçekleşmektedir. Aynı zamanda Türk evlerinde, oturulacak alanlar da dışa dönüklük olarak odanın yan taraflarına çekilmiştir. Böylece pencere parapet yüksekliği de sedirlerin yüksekliğine göre belirlenmiştir. Pencere düzeniyle beraber yapıya ait cumba mekanları da oturma şeklinden etkilenmiştir. Sedirler tasarımı genel olarak taşıyıcı döşeme elemanlarıyla beraber çözülmüştür (Yeler, 2004).

İtalya'ya ait geleneksel burjuva konutu incelendiğinde; konut içerisinde özel mekân ve kamusal mekân ayrımı belirgin bir şekilde görülmektedir. Özel alan tanımına; mutfak, yatak odaları, ailenin yaşam alanı girmekte olup, kamusal alanlara da daha çok sosyal mekanlar olan resmi yaşama alanları, misafir kabul salonları, kütüphane, çalışma odaları gibi mekanlar girmektedir. Geleneksel halk konutlarına bakıldığı zaman da çocuk odasına dahi yer olmayıp, küçükken ebeveynleriyle birlikte aynı odada kalır daha sonra büyüdüğünde ise yemek odasında barınmaya başlamaktadır. Yaşamlarında yer alan ritüeller olan vaftiz, düğün veya bayram gibi törenlerde düzenlenen yemek yeme eylemi için bu konutlarda yemek odaları geniş olarak tasarlanmaktadır. Aksine modern evlerde de çok amaçlı salon mekânı daha büyük tutularak, misafirden ziyade genel olarak aile fertleri kullanılmaktadırlar. Bu konutlarda özel mekân-kamusal mekân ayrımı daha önemsiz olarak tasarlanmaktadır (Gür, 2000).

Kültürlere göre değişen aile içi ilişkiler ve evlilik durumları da mekâna yansımaktadır. Amerika da bulunan Utah'ta, Mormon halkı arasında birden fazla eşli olan aileler bulunmaktadır. Bu nedenden dolayı yatak odası sayısı her eş için artmaktadır. Örneğin; 10 yatak odası, 7 banyo, 2 mutfak, 2 çocuk bakım odası, 2 çamaşır odası ve 1 okul odasının olduğu bir konut bulunmaktadır. Bu duruma göre aile boyu mekân önem kazanmaktadır (Rapoport, 2004). Brooklyn'de bulunan Hasidik Yahudi topluluğunun aile yapısında dolayı ev büyüklüğü şekillenmesi etkilenmiştir. Konutların konumlandığı arazinin %65'e ayrılacak ön cephe ve yol mesafeleri ile arka bahçeler de azaltılmıştır. Zaman içerisinde değişen aileye göre değişiklik ve ekleme yapılmasına imkan vermektedir (Rapoport, 2004).

Afrika kültüründe de çok eşlilik yaygın olarak bulunmaktadır. Erkeğin kendine ait evi olmayıp farklı gün ve zamanlarda eşlerinden birine gidip orada kalır, erkeğin kaldığı

bu evde, kendi evi olmaktadır (Rapoport, 1969). Asya kültürü üzerine çalışma yapan Bochner, konutun iç mekân düzenlenmesinde aile yapısı ve kültürel değerlere değinmektedir. Ebeveynlerin uyuma mekanları, kutsal bölümün yanında bulunması anne-baba rolünün domine edici etkisinden kaynaklanırken, kız çocuklarına ait uyuma mekanları mutfak ve yemek yeme mekanının yanında olması da konut içerisinde yemek yapma gibi sorumluluklarının göstergesidir (Turgut, 1990).

Her kültür kendi toprakları üzerinde olmasa bile kendine ait kültürel kimliğini bir şekilde konuta yansıtılabilmektedir. Örneğin; Almanya'da yaşayan Türklerin oturmakta olduğu apartmanlarda, ön bahçelerinde bulunan bitkiler ve bitkilerin ekilme biçimi, kendi kimliklerini yansıtmaktadır. Yapıda kullanılan elemlardan çit, perde ve diğer elemanlar da aynı amaçla düzenlenmektedir. Güneybatı Amerika da bulunan Meksikalı Amerikalılar da aynı şekilde özel ev görünüşleri kendilerini belli etmektedir. Mülkiyet sınırlarını belli eden parmaklık kullanımı, dinsel objelere yer vermek, konutun cephelerini özel ve parlaklığı çok fazla olan renklere boyamak gibi göstergeler bulunmaktadır. Hindistan'da da Müslüman olanlar evlerini belirginleştirmek için parlak renkler tercih etmektedir (Rapoport, 2004).

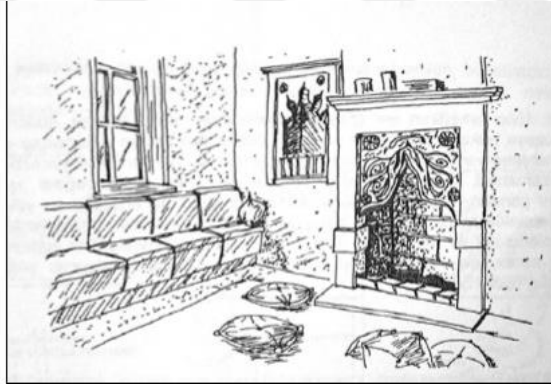
Britanya'da yaşayan Çinli ve Bangladeşliler de kendi etnik kökenlerine göre konutu kişiselleştirerek kendilerine ait mekanlar oluşturmaktadır. Çinliler yemek yapımında daha iyi kontrol edebildikleri gaz ile pişirirler ama Britanya'da çok katlı yapılarda, gaz kullanılması yasaktır. Ayrıca Çin mutfağında yiyecekleri depolamak önemli olduğu için çok daha geniş mutfak mekanlarına ihtiyaçları bulunmaktadır. Yemek yapımında kullanılan bol baharat ve yağ kokularını önlemek için daha çok gelişmiş aspiratör kullanımını zorunlu kılmaktadır (Erdinç, 2009).

İtalyanların kişiliklerine baktığımızda kendilerini ifade eden, konuşkan bir millet olup çeşitlilik ve değişiklikten hoşlanmaktadırlar. Kişiliklerini ve kendilerine özgü cephe tasarımlarını benimsemişlerdir. Merdiven ve pervaz sonlarını özel tuğlalarla tamamlamışlardır. Ön cephede de renkli tente ve pencere kafesleri kullanarak İtalyanlar kendilerini evleriyle gösterebilmişlerdir (Örer, 2002). İtalyan evlerinin iç mekân tasarımına bakıldığında; yemek yeme eylemini etrafında örgütlendiği görülmektedir. Büfelerin yemek takımlarıyla dolu olması, vitrinler ve diğer aksesuarlar bunun bir göstergesidir. Zeminde de ağır donatı elemanı ve dekorasyon tercih edilerek, seçilmekte, duvarlar duvar kâğıdı ile kaplanmakta, sade ve kurallı olan donatı örgütlenerek, ağır duvarlar ile zenginleştirilmektedir (Gür, 2000). Örer'e göre İrlandalılarda içine kapanık, geleneksel, biçimsel ve gösterişsiz olan bir yaşam biçimine sahiptirler. Basitlik ve

tekniçimli olmak üzerine bir hayatı benimsemişlerdir. Bir grubun parçası olduğunu düşünürler ve tüm çevrenin bir parçası olarak evlerini tasarlamaktadırlar. Buldukları bölgede konutlarda kırmızı tuğla ve beyaz süsleme kullanılmaktadır. İrlanda kendine özgü olan basitliğini ve sadeliğini pervaz, pencere ve denizliklerde beyaz rengini kullanarak simgelemektedir (Örer, 2002).

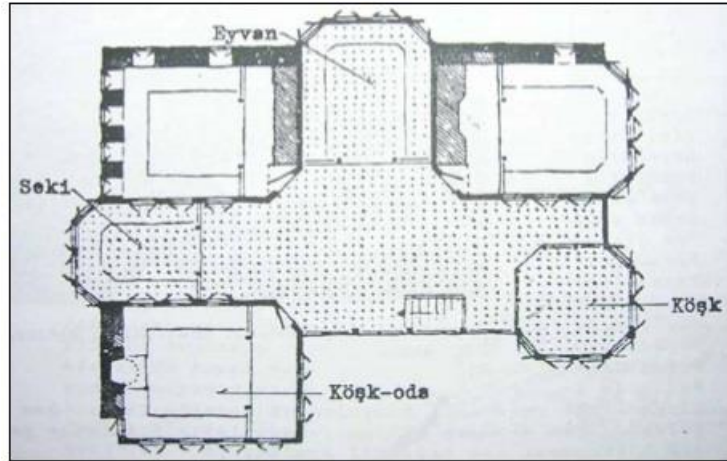
Bir diğer millet olan Fransızların evleri de kişiliklerinden dolayı sohbet ağırlıklı olarak donatılmaktadır. Duvarlar boş ve sade tercih edilip, ağır antik objeler kullanılarak, okunmasa bile kitaplıklarda saklanan gösteriş amaçlı kitaplarla birlikte sade ve simetrik bir şekilde örgütlenecek estetik bir denge oluşturulmaktadır (Gür, 2000).

Doğu Karadeniz Bölgesinde kişisel mekân oluşturulmasının önemi görülebilmektedir. İnsanın rahat görebilmesi ve işitebilme sınırları içerisinde gözetilerek oda ve oturma alanları düzenlenerek, sedir sabit olarak pencere kenarlarına yerleştirilmiştir. Taşınabilir iç mekân elemanlarından olan minder kişiler arasındaki uzaklığa göre hareket ettirilebilmektedir (Şekil 3.6) (Gür, 1996).

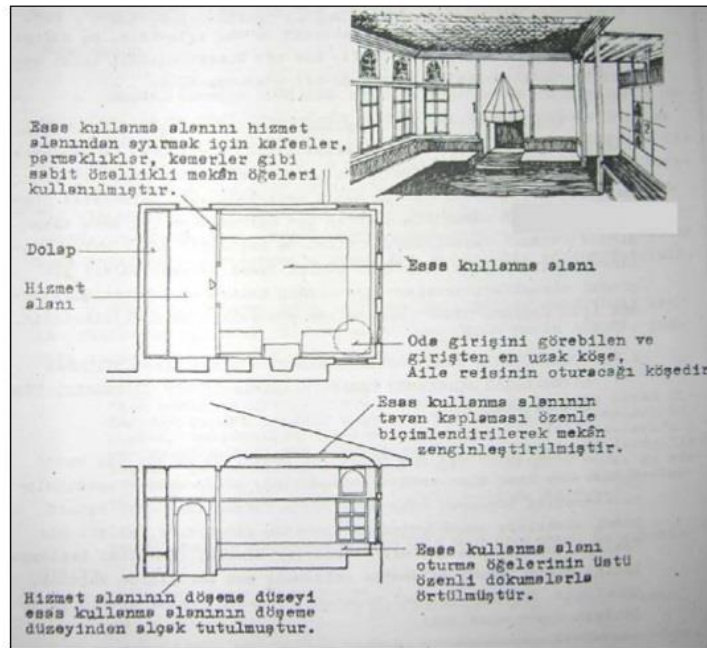
Şekil 3.6. Türk evinde esnek donatı olarak minder kullanımı (Gür, 1996)

Kızıl'ın (1978) Geleneksel Türk Evi çalışmasında; ev halkının, konutun içerisinde kendilerine özgü mekân ve parçaları üzerinde birbirlerini rahatsız etmeyerek eylemlerini sürdürebilmek için köşk odayı (Başoda), bağımsız odalar, sofada seki, eyvan ve köşkleri oluşturmuşlardır. Oluşturulan bu mekanların tümü aile içerisindeki konumları, statü, görevleri ve aile üyeleri arasındaki ilişkiye göre belirlenmiştir. Örnek verilecek olursa aile reisinin mekânı olan köşk-oda evin en değerli konumuna yerleştirilmiştir. (Şekil 3.7) (Kızıl, 1978).

Şekil 3.7. Türk evinde mekân organizasyonu (Kızıl, 1978)

Kızıl (1978) aynı zamanda baş oda kavramıyla ilgili; toplumdaki statüyle ve büyüklere gösterilen saygının konuta yansımaları olarak değerlendirmektedir. Mekân tasarımında kullanılan sabit elamanlar da toplumdaki ilişkiyi ve statüye uygun olarak düzenlenmektedir. Döşemeler asıl kullanma alanı olarak, hizmet alanı olan seki altından düzeyi daha yüksek tutulmuştur. Bu ayırım sadece yükseklikle değil aynı zamanda kafes, parmaklık, dikme, kemer gibi sabit iç mekan elemanlarıyla da birbirinden ayrılmıştır. Tavan kaplaması da özenli olarak biçimlenmiştir esas kullanma alanında ve duvar kenarındaki sedirlerin döşeme örtüleri özenli dokularla farklılaştırılmıştır. (Şekil 3.8) (Kızıl, 1978).

Şekil 3.8. Statü kavramının Türk evindeki etkisi (Kızıl, 1978)

Kültürün etkisiyle mekân kavramını geçici bir norm haline getirerek konutun büyüklüğünü ve yapı sistemini etkilemektedir. Yapı sisteminde ahşap malzeme kullanılması bu kavramın yansımasıdır (Turgut, 1990).

Geleneksel Çin evlerinde din olgusunun etkisi görülmektedir. Tanrılara ait kâğıttan semboller, konutu korumak için kapı üzerine asılır ve dinsel ritüeller yapılan bir oda bulunmaktadır bu mekân ise evin en önemli odasıdır (Turgut, 1990). Geleneksel Çin Evi'nde aile üyeleri arasındaki hiyerarşi net olarak okunabilmektedir. Giriş avlusunda bulunan konuk odası duvarlarla konutun asıl sahiplerinden misafirler ayrılırken aynı şekilde ailenin kendi içerisinde de evin hanımları ve hizmetçilerin mekânı olarak mekanlar oluşturulmuştur.

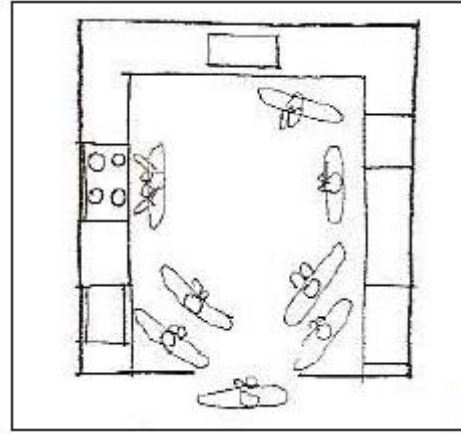
Hint evleri üzerine olan bir çalışmada Shampa ve Sanjoy Mazumdar, din olgusu, kutsallık kavramı ve mekânı açıklamışlardır. Konut içerisinde Hintlilerin dua, ayin günlük ritüelleri yapmaktadırlar. Bu mekanlar kutsal olarak adledilmektedir. Bu kutsal mekânın ismi 'pooja' dır ve konut üç kısımda incelenmektedir; kutsal alanlar. (pooja), yarı kutsal alanlar (pooja ile bağlantılı olan yatak odası ve mutfak), kutsal olmayan alanlardır (diğer mekanlar). Hint evlerinin tasarımında etkili olan en önemli etkene dikkat çekilmektedir (Mazumdar ve Mazumdar, 1993).

Din olgusuyla birlikte gelenek ve göreneklerin ön plana çıkararak tasarlanan konut yapılarına örneklerden biri de Geleneksel Türk Evi örneğidir. Yapı malzemesi seçiminde ve planların şekillenmesinde etkisi belirgin şekilde görülmektedir. Türk kültüründe içe dönük olma, mütevazilik, gösterişten kaçma ve dünya malının geçiciliği görüşü itibarıyla sade ve rasyonel, iç avlulu ve geçici malzeme olarak bilinen ahşaptan evler yapılması örnek olmaktadır. Bu konutların tamamıyla bitirilmemesi bir sonraki nesle de bazı katkılar sağlanmak istendiğini göstermektedir (Akıncı, 2000). İslam dinine mensup olduğu için mahremiyet kavramına göre şekillenen, içe dönük yaşam kavramının da benimsenmesiyle konut, giriş katlarında daha küçük pencereler ve kafes sistemi olarak tasarlanmıştır. Konutun içerisinde de mahremiyet kavramı haremlik-selamlık oluşturarak yansır ve aile içerisinde kadın, erkek misafirlere görülmeyerek mahremiyeti sağlar (Akıncı, 2000). Rapoport kalabalık aileler için mekânsal karışıklıklara sebebiyet verdiği değinmektedir. Dini hassasiyetten dolayı kadınlar ve erkekler için farklı yemek yeme mekânlarına ihtiyaç duyulmaktadır. Yine kadınlar eve gelen erkek misafirlerle karşılaşmasına uygun düşmeyen mahremiyet kavramıyla, mekân şekillenirken özel formlar gerektirir. Abdest alma eyleminin gerekliliği de banyo mekânının da özel

düzenlemelerin olmasını gerektirir, böylece konut yapımındaki maliyeti artmaktadır (Rapoport, 2004). Aynı şekilde İslam kültüründe ‘temizlik imandandır’ sözünden anlaşılacağı gibi yıkanma eyleminin önemi anlaşılmaktadır ve gusülhanenin konumundan da diğer aile bireylerinden gizli olmasının önemli olduğu vurgulanmaktadır. Başoda kavramı da ailenin reisi ve erkek misafirleri için, aile bireylerinden farklı, kadın ve erkeğin aynı ortamda yer almaması gereken zamanlar için tasarlanan bir mekandır (Gür, 1996). Örer’ e göre de konuk odası, aile reisinin odası olup, işlev farklılığına göre mekan parçalara ayrılıp, aile reisinin, konukların, hizmetçilerin bulunduğu alanlar olarak belirlenip, niteliklerine uygun olarak biçimlenmektedir (Örer, 2002).

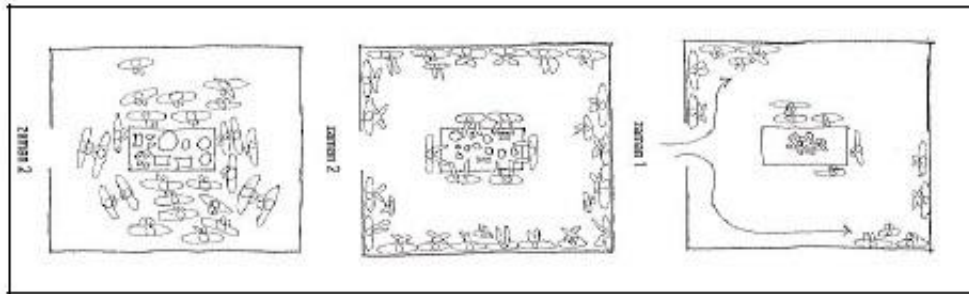
Her toplumun kendisine ait yemek kültürü vardır, kullanılan mekânda toplumun yemek kültürüne özgü olarak şekillenmektedir. Hızlı yemek yeme alışkanlığının yaygın olduğu bir ülkede konuttaki mutfak, hazırlık ve pişirme eylemleri gereksiniminin az oluşu nedeniyle konuttaki diğer mekanlarla bütünleşik bir biçimde büyüklüğü fazla olmadan tasarlanabilirken yemek yeme ve hazırlıklarının bir ritüel haline geldiği toplumlarda mutfağın konumu, büyüklüğü ve donatıları daha önemli hale gelecektir. Örneğin Buginese halkının yemek yeme eylemi üzerine çalışmalar yapan Shelly Errington (1979) yemek yeme eyleminin seremoniye dönüştüğünü, sırasıyla pencereler ve kapılar kapatılıp, perdeler örtülerek dış dünya ile ilişki kesilir ve meditasyon yapılmaya başlanır. Yemek yeme esnasında uygulanmaya başlayan seremoniler ile, ev halkının simgesel olarak içe yönelmesi, Buginese konutlarının simgesel olarak dünyayı ifade etmesinden kaynaklanmaktadır. Yemek yeme odası ve kullanılan araç-gereçlerde, eylemin kutsallığına göre özel bir titizlik ve gizlilik içinde tasarlanmaktadır. Mutfak bölümü, yabancıların ulaşımını sınırlayan bir tasarımla, ev halkının mahremiyetini ön plana çıkararak evin iç kısımlarında bulunmaktadır. Yapılan ritüelin tamamı Buginese konutlarının tasarımına etkileyen unsurları açıklamaktadır (Errington, 1979). Aynı şekilde mutfakların konutun iç kısımlarında yapıldığı örneklerden biri de Kenya’da gizli oda olarak adlandırılır ve gözlerden uzak yapılmaktadır. Değişen kültürlere göre bu örneklerin tam tersine göre de konutlar şekillenebilmektedir. Porto Rico’da yemek yeme eylemi karşılıklı sosyal bir faaliyet, misafir ağırlama ve eğlendirme eylemlerine dönüşmektedir. Bu eylemleri karşılması için büyük mutfak ihtiyacı doğmuştur. Yemek pişirme eylemi, misafirlerin yanında yapılır ve evin hanımları arasında hiyerarşik bir statü sembolü oluşturmaktadır. Pişirme, gösteriye dönüşür ve verilen emek vurgulanmaktadır. Böylece, toplanan bireyler hoşça zaman geçirmektedir. Özellikle kullanılan geniş

mutfaklarda bulunan çok sayıda araç gereçte, statünün göstergesidir (Şekil 3.9) (Rapoport, 2004).

Şekil 3.9. Porto Ricolular'ın yemek pişirme eylemi (Rapoport, 2004)

Yemek yeme eylemini sosyal bir etkinliğe dönen bir diğer kültür oluşumu da Apaçiler de gözükmemektedir. Konuk olan misafirler, odanın etrafında otururlar, aralarında çok mesafe bulunur ve ses çıkarmadan birbirlerini seyrederek. Bu ritüel gereği de geniş mekanlar gerektirmektedir. Bir hoş geldin demenin ifadesi olarak, evin hanımları yemeği hazırlamaya başlarlar. Yemek servise başladığında, insanlar masanın çevresinde toplanarak konuşma başlarlar (Şekil 3.10) (Rapoport, 2004).

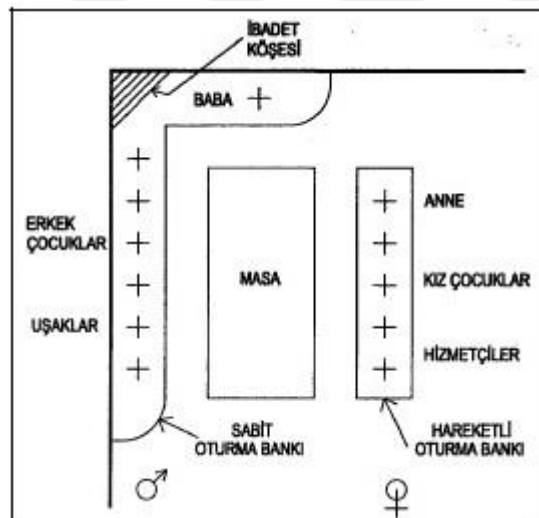
Şekil 3.10. Apaçiler de yemek hazırlama ve yeme eylemi (Rapoport, 2004)

Göçebe yaşam geçmişine sahip olan geleneksel Türk Evi'nde de rahat yemek yiyebilme alışkanlığıyla pekişip karşımıza yemek yeme eyleminin yere oturarak gerçekleşmesi olarak çıkmaktadır. Burada göçebe yaşam tarzının pratik düşünce tarzıyla devamlılığının sağlanıp, Anadolu da devam ettiğini görülmektedir (Şekil 3.11) (Akıncı,2000).

Şekil 3.11. Türk Evi'nde yer sofrası (Url 2)

Konut içerisindeki mutfak mekânını etkilediği kadar, pişirme eylemi din olgusunun da etkisinde kalabilir. Hindistan'daki saflık yasalarına göre mutfak ve öteki mekanlar arasındaki ilişki etkilenir. Ortodoks Yahudilik'te, süt ile etin birbirinde ayrılması zorunlu olduğundan mutfaklar mekânında ete ve süte temas eden olmak üzere her aletten ikişer adet bulunur. Mormonların çokeşli olması sebebiyle her eşin kendine ait mutfağı vardır (Rapoport, 2004). Batı ve Orta Avrupa'daki bazı bölgelerde yemek yeme eylemi sırasında ev halkı hiyerarşik düzene göre oturur ve dinsel öge odak alınarak oturma düzeni oluşturulur. (Şekil 3.12) (Örer, 2002).

Şekil 3.12. Batı ve Orta Avrupa'daki bazı bölgelerinde kullanılan oturma şeması (Örer, 2006)

Kültürlere göre yapılan yemek de mutfak mekânını şekillendirmektedir. Örneğin; Bengladeşliler yemeklerinde pişirme yağı ve farklı baharat kullanması ayrıca ev halkının kalabalık olması ve yine kalabalık misafire hizmet etme ihtiyacı mekân da fazla buharlaşmaya sebep olur bu durumda özel ve büyük aspiratör kullanımına yol açmaktadır. Hem bu durum hem de paketlenen ürün depolanabilmesi için mutfak mekânı geniş tasarlanmaktadır.

Bahsedilen tüm örneklerde mutfak mekânı sadece yemek yapma eyleminin gerçekleştiği bir alan olmayıp aynı zamanda aile bireylerinin bir araya gelip kaynaşabildikleri, yer yer din olgusunun ya da aile hiyerarşisinin yer bulduğu mekanlara dönüşebilmektedir. Mutfak kullanıcısının alışkanlıklarıyla gündelik hayata uyum sağlayarak yaşayan mekâna dönüşmektedir.

3.5. Bölüm Değerlendirmesi

Gelenek ve görenekler, aile strüktürü, sosyal organizasyonlar ve yaşam tarzının, kültürün bir bileşeni olarak mekân kullanımı ve biçimlenmesi üzerinde etkisi olduğu hipotezi çalışmanın çıkış noktası olarak kabul edilmiş ve bu amaçla temel kaynaklar okunmuştur. Kültüre ilişkin Altman ve Chermes (1980) kültürün dört özelliğine değinirken (Şekil.3.13), Rapaport (2002) yaşam biçimlerinin formunu etkileyen kültürel formları bireyler arasındaki sosyal ilişkiler, değerler ve imgeler, yaşam tarzı, sosyal organizasyonlar, dini inanç ve aile strüktürü gibi altı başlık altında (Şekil.3.14) toplamaktadır. Yapılan tüm kültür okumalarıyla birlikte Altman ve Chermes (1980) ve Rapaport (2002)'a ait her iki çalışma referans alınarak kültürü oluşturan etkenler şekil.3.13 ve Şekil 3.14'de tanımlanmıştır.

Şekil 3.13. Altman ve Chermes (1980) (Tablolaştırılmıştır)

Şekil 3.14. Rapaport (2002) (Tablolaştırılmıştır)

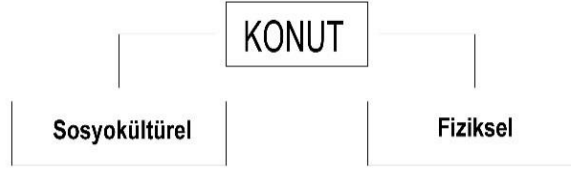
Kısaca kültürü gelenek ve görenekler, aile strüktürü, sosyal organizasyonlar ve yaşam tarzı olmak dört ana başlık üzerinden ele alabiliriz. Bu ana başlıklarda kendi içinde alt başlıklara ayrılmaktadır. Gelenek ve görenekler; töreler, dini inanç, ortak inanışlar ve mahremiyet, alışkanlıklar ve davranış biçimleri, değerler ve normlar olarak alt başlıklara ayrılabilir. Aile strüktürü; aile akrabalık ilişkileri, bireyler arasındaki sosyal ilişkiler ve evlilik ve çocuk yetiştirme başlıklarına ayrılmaktadır. Sosyal organizasyon üst başlığı kendi içinde; sosyal çevre, sosyal ve yerel ritüeller, komşuluk ilişkileri, güvenlik ve egemenlik sınırları, sosyal kimlik ve eğitim olarak alt başlıklara ayrılırken yaşam tarzı da kendi içinde; yemek alışkanlıkları, dilleri, çevresel ihtiyaçları, çalışma ve iş hayatı olarak alt başlıklarda incelenebilmektedir (Şekil 3.15).

Şekil 3.15. Kültürü oluşturan etkenler

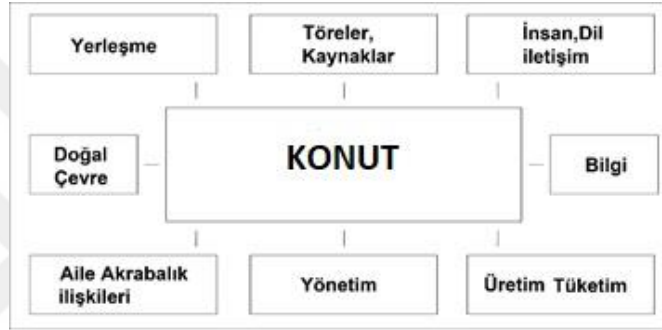
Çalışma sınırlarında incelenecek olan kültür gruplarına özgü konutları inceleyebilmek için yapılan kültür tanımıyla birlikte konut kavramını da ele almak gerekmektedir. Etnik grupların ve toplumun yapısını belirleyen kültürel oluşumlar kullanıcı üzerinden mekâna yansımaktadır. Bu açıdan bakıldığında mekânın oluşumunda kültürün etkisi yadsınamaz bir gerçektir. Bu amaçla yapılan literatür çalışması konutun birçok tanımının olduğu görülmektedir. Her bir bilim dalına ait araştırmacı konutu farklı

şekillerde tanımlamaktadır. Bunlardan Zorlu (2010), konutu temel olarak sosyo-kültürel ve fiziksel olarak iki ana gruba ayırmaktadır (Şekil.3.16).

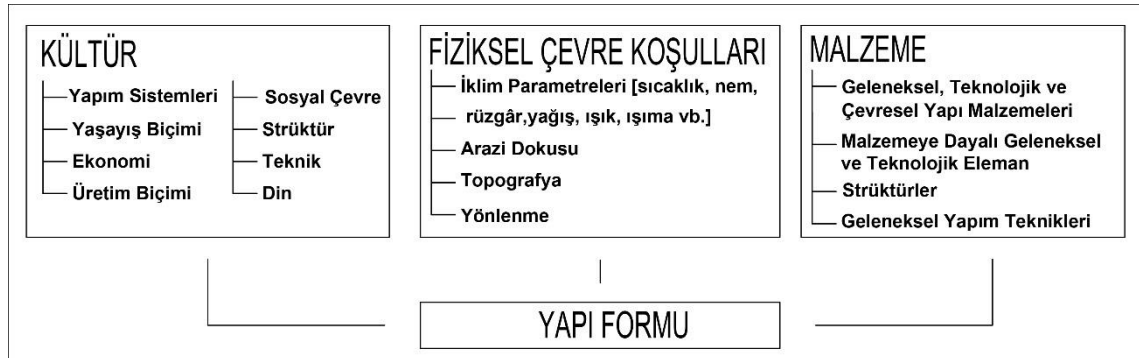
Şekil 3.16. Zorlu (2010) (Tablolaştırılmıştır)

Daha genel olan bu konut tanımından sonra biraz daha özele inen konutu tanımlayan çalışmalardan biri de Güvenç'in (2002) ortaya koyduğu konut tanımıdır. Bu tanıma göre yerleşme, töreler, kaynaklar, insan, dil ve iletişim, doğal çevre, aile akrabalık ilişkileri, yönetim ve üretim-tüketim konutu oluşturan etkenlerdir (Şekil.3.17).

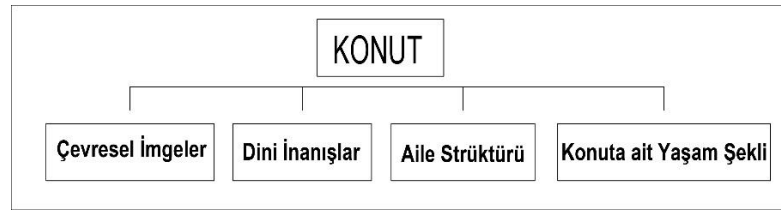

Şekil 3.17. Güvenç (2002) (Tablolaştırılmıştır)

Her bir kültüre ait birey kendine ait konutunda, kendi kişiliğini ve kültürünü yansıtmakta olup konut ve birey arasında gözle görülen bir bağ bulunmaktadır. Kısaca konut, ait olduğu toplumun ve kültürün izlerini taşıyabildiği zaman 'ev' olabilmektedir. Sümerkan (1990) ise, mimari yapıların başında yer alan konutun biçimlenişini etkileyen, yapı ve formunu belirleyen faktörleri kültür fiziksel çevre koşulları, malzeme üst başlıklarını kullanarak tanımlamaktadır (şekil.3.18). Turgut (1990), konut formunu; çevresel imgeler, dini inanışlar, aile strüktürü ve konuta ait yaşam şekli olarak dört başlık oluşturarak tanımlamıştır (Şekil.3.19).

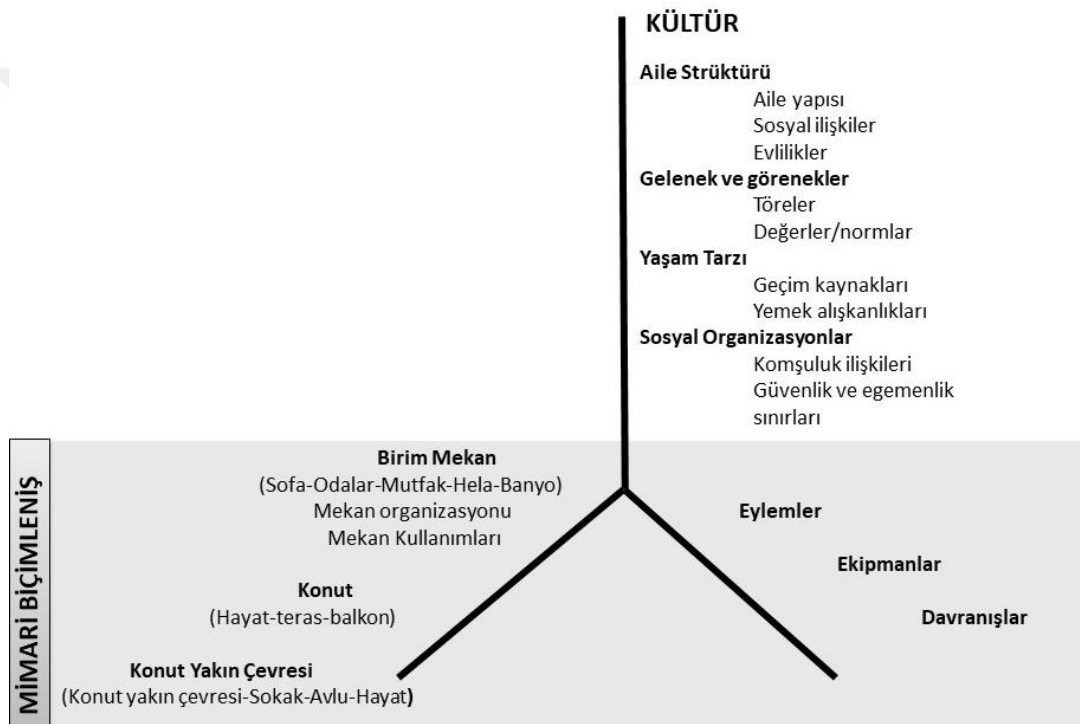

Şekil 3.18. Sümerkan'a göre mimari yapıların biçimlenişini etkileyen unsurlar (Tablolaştırılmıştır)

Şekil 3.19. Turgut (1990) (Tablolaştırılmıştır)

Konut okumalarında konutu kültürle ele alan Turgut (1990) ve Sümerkan'ın (1990) çalışmalarından yola çıkılarak konutu oluşturan etkenler şekil.3.20'de tanımlanmıştır.

Şekil 3.20. Kültür ve Mekân Bağlamında Konutu oluşturan etkenler

Kültür ve Mekân Bağlamında Konutu oluşturan etkenler temelde mimari biçimleniş ve kültür kavramlarından oluşmaktadır. Mimari biçimlenişin bir kolunu; eylemler, ekipmanlar ve davranışlar oluşturmaktadır. Diğer bir kolunu özelden genele doğru birim mekân, konut ve konut yakın çevresi oluşturmaktadır. Birim mekân konut içerisindeki; sofa, oda, mutfak, hela, banyo gibi mekanları ele alarak mekân organizasyonu ve mekân kullanımları olarak incelenmelidir. Konut yakın çevresi; sokak, avlu, hayat gibi mekanlardan oluşmaktadır. Kültür kavramını dört temel başlıkta incelenmelidir. Bu başlıklar; aile strüktürü, gelenek ve görenekler, yaşam tarzı, sosyal organizasyonlardan oluşmaktadır. Aile strüktürü; aile yapısı, sosyal ilişkiler ve evlilikleri

içermektedir. Gelenek ve görenekler; töre, değer ve norm kavramlarından oluşmaktayken yaşam tarzı ise geçim kaynakları ve yemek alışkanlıkları kavramlarından oluşur. Sosyal organizasyonların alt başlığında; komşuluk ilişkileri, güvenlik ve egemenlik sınırları yer almaktadır. Kültür ve Mekân Bağlamında oluşan konut kavramı kullanıcıya özgü kendi kültürünü yaşayabileceği uygun bir yaşam mekânı oluşturmaktadır. Gözlenebilir olan kültürün konuta yansımaları okumak araştırma konumuzun çıkış noktasını oluşturmaktadır. Şekil 3.20 doğrultusunda araştırma alanı analiz edilmiş, konutlar bu bakış açısı ile incelenmiştir.

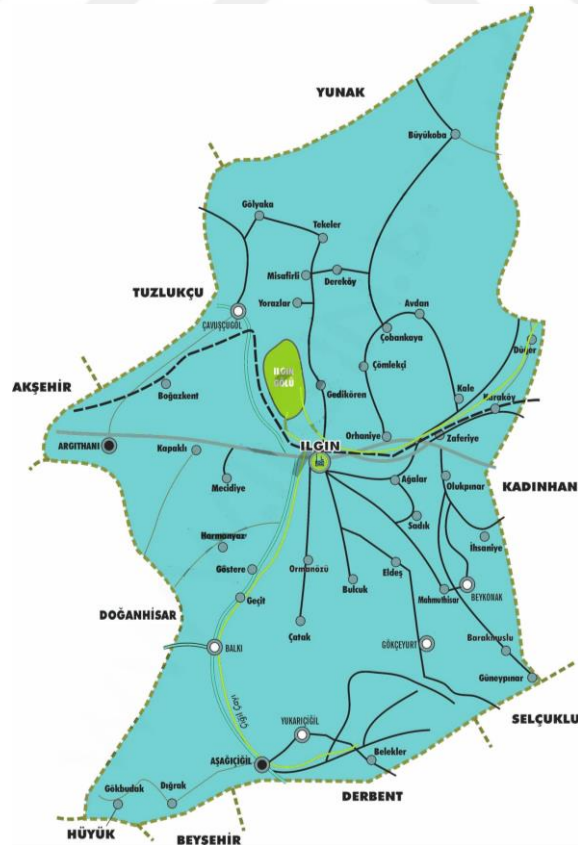

4. KÜLTÜR VE MEKÂN ETKİLEŞİMİNDE ILGİN ÖRNEĞİ

Kültürün mekâna yansımalarını farklı etnik gruplar üzerinden okumasının yapılacağı çalışmanın bu bölümünde, Ilgın'ın kısa tarihçesinden zaman içerisinde birçok farklı medeniyete ev sahipliği yapmış, birçok seyyah ve gezginin eserlerinde yer almasından bahsedilmiş olup günümüzde de yine geçmişte olduğu gibi birçok farklı etnik gruba ev sahipliği yaptığı gözlemlenmektedir. Bu etnik grupların mahallelere göre dağılımı irdelenmiş olup sırayla konu başlıklarında Bala mahallesi ve Bala mahallesindeki Kırım Tatar Türklerinin Türkiye'ye göçü, yaşam biçimleri ve kültürleri incelenmektedir. Sonraki bölümde Göçmen Mahallesi ve Bulgaristan Göçmenlerinin Türkiye'ye göçü, yaşam biçimleri ve kültürleri analiz edilmektedir.

4.1. Ilgın'ın Kısa Tarihçesi

Ilgın MÖ.1650-1190 tarihleri arasında şimdiki konumundan 25 km kuzey-doğusunda, Hititliler tarafından "Yalburt" ismiyle büyük bir şehir devleti olarak kurulmuştur. Klasik devirler .de "Triatum" olarak isimlendirilen Ilgın, kral yolu hattında bulunması nedeniyle jeopolitik konumu önemli bir şehir yerleşimidir (Şekil 4.1.).

Şekil 4.1. Ilgın Haritası (Ilgın Belediye Arşivi)

Zaman içerisinde Hitit, Frig, Lidya, Roma ve Bizans'ın egemenliğine girmiş, sonrasında 1077 tarihinde Anadolu Selçuklu Devletinin kurucusu Kutalmışoğlu Süleymanşah tarafından fethedilerek, Büyük Selçuklu Devleti'nin topraklarına bağlanmıştır. Anadolu Selçukluları döneminde Başşehir Konya'nın önemli bir "Su Şehri" olup, Haçlı Seferleri esnasında birçok kez yağma edilmiş; Selçuklular döneminde, Alaaddin Keykubat ve Gıyasettin Keyhüsrev zamanında özellikle imar görmüştür (Boran, 2001).

Ilgın'a Alaaddin Keykubat ve Vezir Sahip Ata'nın emirleriyle büyük bir kaplıca yapısı (hamam) inşa edilmiştir. Sonrasında 'Kaplıca Şehri' olarak anılmaya başlamıştır. Beylikler döneminde ilçe, Beyşehir dolayına hakim olan Eşrefoğulları'nın eline geçmiştir. 1467 tarihinde ise Fatih Sultan Mehmet Han'ın isteği üzerine Osmanlı Devleti'ne katılarak Akşehir sancağına bağlanmıştır. Günümüzde ise Ilgın 1394 kilometrekarelik yüz ölçümlü, kilometreye 42 kişinin düştüğü, 7 kasabası ve 36 köyü bulunan Konya iline bağlı bir ilçedir. Ilgın'ın Doğusunda Kadınhanı, Batısında Doğanhisar, Akşehir, Tuzlukçu, Güneyinde Hüyük, Beyşehir, Derbent, Selçuklu ve Kuzeyinde Yunak ilçeleri bulunmaktadır. Ilgın'ın kuzey ve batı yönlerini çıplak dağlar, güney yönlerinde de meşelerle örtülü kısım kısım çam ormanlarıyla kaplı ve daha yüksek dağlar oluşturmakta olup yüksekliği 1030 rakımdır (Boran, 2001).

Bazı seyyahlar Ilgına kendi notlarında yer vermişlerdir. Bunlardan Kudbüddin Mekkî Ilgın'ı şöyle anlatır; '.. Ayın 21. günü Bozok'tan geçerek, ikindi üzeri Ilgın'a vardık. Ilgın büyük bir Camii olan ve Deleği zade adıyla tanınmış Hacı Hızır'ın yaptırdığı bir hanı bulunan bir koydur. Bu koyun 25 Osmani alan bir kadısı vardır.... Köye yakın erkekler için ayrı, kadınlar için ayrı, birbirine yakın iki hamamı vardır. 665/1266 tarihinde Sultan Gıyasuddin Keyhusrev İbn Kılıc Arslan tarafından yaptırılan bu hamamlara girdik. Cidden çok muhteşem ve muazzam binalardır. Tabiattan sıcak suyu olan bu hamamların yanı başında pek muhkem yapılı büyük bir hanı vardır ki yaptırının büyüklüğüne ve azametine delalet eder. Soğukların şiddetinden pazar gününü burada geçirdik. Ertesi günü göçtük.'(Kâmil,1937).

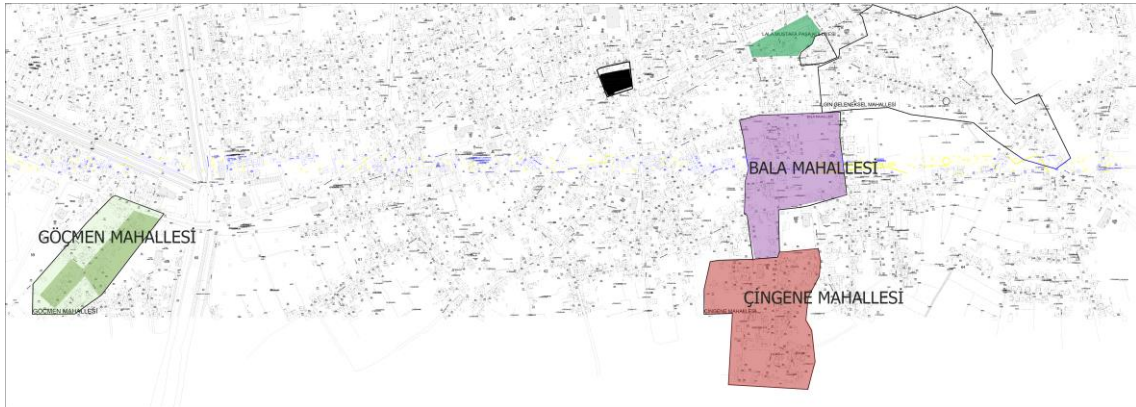
Mustafa Sanâ'î¹ ise Ilgın için havasının ağır olup, akarsularının bol olduğunu ve ılıcalarının meşhur olduğunu belirttikten sonra Kara Mustafa Paşa'nın nazik cami-i şerifinden hatırında kalanları aktarmaktadır.

¹ Mustafa Sanâ'î, Menâzilü'l-Hacc Ma'a Menâsikü'l-Hacc, Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, No.2917.

4.2. Ilgın Mahallelerindeki Etnik Çeşitlilik

Geçmişte birçok medeniyete sahip olan Ilgın, günümüzde de bünyesinde farklı kültürleri barındırmaktadır. Ilgın sınırları içerisinde kendi halkı dışında dört farklı etnik gruba da ev sahipliği yapmıştır. Bunlar sırasıyla; geçmişte kaçarak veya zorunlu göçle Ilgın'a gelip yerleşen Kırım Tatar Türkleri, yine geçmişte göç ile gelip yerleşik hataya geçmiş olan Çingeneler, mübadeleyle göçe zorlanan Bulgar Göçmenleridir.

Bu gruplar Ilgın'da zamanla tabanında kültürel paydada buluşan kendi mahallelerini oluşturmuşlardır. Bu mahallelerden göçmen mahallesini; zamanında Bulgaristan'dan mübadeleye zorlanan Bulgar Türkleri oluşturur. Halk dilinde göçmen diye anılmış olan göçmen mahallesinin kullanıcıları şehrin çeperinde konumlanmışlardır. Çingene mahallesi Ilgın'ın Ayvatdede Mahallesinde yer almaktadır. Halka göre çingeneler de yaşam şartları ve uğraştıkları işlere göre kendi aralarında üç gruba ayrılmaktadır. Bunlar; hayvancılıkla uğraşan çingeneler, müzisyenlikle uğraşan çingeneler ve suç oranı yüksek olan çingenelerdir. Diğer bir grubumuzda halk dilinde Bala olarak anılan Kırım Tatar Türklerinin oluşturduğu Bala mahallesidir. Bu mahalleler arasında görülmeyen ancak her mahalle sahibinin bulunduğu mahalleyi evi gibi sahiplenmesinden kaynaklanan bir sınır bulunmaktadır (Şekil 4.2.).

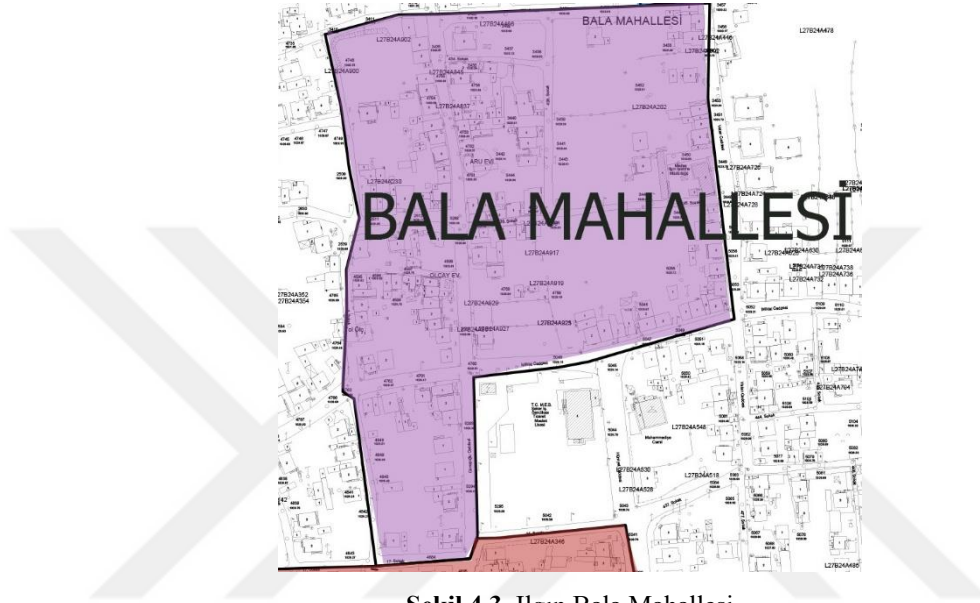

Şekil 4.2. Ilgın Etnik Gruplara Ait Mahalle Oluşumu

4.3. Bala Mahallesi

Bala Mahallesi Ilgın'ın Şihcarullah ve Ayvatdede Mahallelerinde konumlanmıştır. Kırım Tatar Türklerinden oluşmakta olup, halk dilinde kendilerine yöre halkı tarafından çocuk, erkek çocuğu anlamlarına gelen "Bala" "Balalı" olarak hitap edilmektedir. Zamanında kırım Tatar Türkleri kendi aralarında konuşmalarında

kullandıkları bala yani oğul kelimesini Ilgınlılar duyup Kırım Tatarlarına kısaca ‘Bala’ diye hitap etmeye başlamıştır. Kırım Tatarları, kendilerine bala yani erkek çocuk diye hitap edilmemesinden rahatsız olup, Tatar ya da Kırım Türkü olarak hitap edilmesi gerektiğini düşünmektedirler. Mevcut mahallelerinde 200’e yakın hane bulunmaktadır yaklaşık olarak da nüfusları 1000 kişiden oluşmaktadırlar. Konya Beyşehir de ikametgâh eden bir grup Kırım Tatar Türkü Beyşehir yöresinde sıtma hastalığı meydana gelip ve çocuk vefatları da olmaya başlayınca 1935 yılında Ilgın’a göç etmişlerdir (Şekil 4,3.).

Şekil 4.3. Ilgın Bala Mahallesi

4.3.1. Kırım Tatar Türkleri’ nin Türkiye’ye Göçü

Göç kavramı Türk Dil Kurumu’nda; ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle bireylerin ve ya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi, taşınma, hicret, muhaceret olarak tanımlanırken, Mübadele kavramı da; kısaca değişim olarak tanımlanmıştır. Tarihte mübadele kavramı ise zorunlu göç olarak karşımıza çıkmaktadır. Zorunlu göç tanımı ise şu şekilde yapılmaktadır; insanların kendi isteği dışında, büyük gruplar halinde yer değiştirerek ve yeniden yerleştirilmeleridir.

Küçük Kaynarca Antlaşması (1774) Kırım Tatarlarının Kırım’dan kitlesel olarak göçlerinin başladığı bir dönemi işaret etmektedir. Bununla birlikte Osmanlı-Rus savaşları (1787-1792, 1806-1812, 1828-1829, 1853-1856 ve 1877-1878), bu savaş koşullarının getirdiği zorluklar, Kırım Tatarlarını kitlesel olarak bu bölgeden göç etmek zorunda bırakmıştır. Kırım Tatarları bu dönemden itibaren anavatanlarından ayrılmak zorunda kalarak, büyük çoğunluğu Osmanlı topraklarına (Anadolu ve Balkanlar) göç

etmişirler. Hakan Kırımlı (1996), 1774 Küçük Kaynarca Antlaşmasından sonra oluşan göç rakamlarının tahmini 1.800.000 kişi olarak belirtmektedir.

Kırım'dan Tatar göçlerinin başlamasının ve göçlerin Osmanlı topraklarına yönelmesinin itici ve çekici nedenleri vardır, bunlar:

İtici Nedenler:

- Rusların Baskısı
- Savaş Bölgesi Olması (Osmanlı-Rus Savaşı; Kırım Savaşı...)
- Ekonomik nedenler

Çekici Nedenler:

- Kültürel bağlar
- Ulaşım Kolaylığı

Kırım Tatarları baskı altında kalmalarından dolayı yaptıkları zoraki göçle birlikte kendi vatanlarından ayrılmak zorunda kalmışlardır. Göç sürecinde çok fazla zorluklarla karşılaşmışlardır. Göç yıllarında Osmanlı Türkiye'si Müslüman devlet ve hilafetin merkezi olmasının dışında aynı zamanda Kırım Tatar Türkleriyle ortak etnik, kültürel yapıya sahip olmasından da dolayı göçmenlere kucak açmıştır. Vatanlarından koparılan Kırım Tatar Türkleri bunu türkülerle, manilerle ifade etmişlerdir;

Bu türkülerden biride şöyledir;

‘GİDERİZ KIRIM’DAN

Bir hikâye edeyim Kırım halini

Kalması içinde kızı gelini

Herkes arzu eder İslam memleketini

İnayet Mevla'dan giderim Kırım'dan

Kaygımız çeksın biz gideriz buradan

Yol verseler biz gideriz buradan

Çok kimseler hep ağlaşır sonradan

Yaman müşkül oldu hali Kırım'ın

Kim yolda giderken haber alamaz

Kimi gitmeye para bulamaz

Kimisi ekmeğe akça bulamaz

İnayet Mevla'dan gideriz Kırım'dan

Yaman güne uğradık kime ağlarız

Şimdiden sonra biz karalar bağlarız

Yol verseler biz İslam'ı ararız
 Yaman müşkül oldu hali Kırım'ın
 Analar babalar kuzu gibi ağlaşır
 Kıyametten evvel kâfir bizle haşır neşir
 Cümle alem Hak'tan yardım diler
 İnayet Mevla'dan giderim Kırım'dan
 Çocuklar dahi gider talim yapmaya
 Ondan vakit bulur mu namaz kılmaya
 Dinimizi ister dinine katmaya
 Yaman müşkül oldu hali Kırım'ın' (Öztelli, 1972).

Saydam (1997), Kırım Tatar göçleri için itici nedenlerin ön planda olduğunu; Rusya'nın Kırım Tatar Türkleri' ne karşı uyguladığı politikalarından dolayı göçe mecbur kaldıklarını söylemektedir.

Kırım'ı terk etmiş olan Türk-Tatarların 300 bin civarında olduğu sanılmaktadır. Bu göçler sonunda Kırımın ova (çöl) kısmında pek çok köy insansız kalmıştır. Yalı Boyu Türk- Tatarları 1861 ve 1862 göçlerine katılmamış oldukları gibi bu son göçlere de katılmamışlar ve büyük çoğunluklarını korumuşlardır (Ülküsal, 1980)

Filiz Tutku Aydın (2000) Kırım Tatar Türklerinin göçleriyle ilgili bir olayı şöyle aktarmaktadır: '*Bildiğiniz gibi 18 Mayıs 1944'te bütün Kırım Tatarları sürüldükten sonra Arabat'ta bir köyün unutulduğu fark edilmiş. Yaptıkları bu hata yüzünden Stalin'e hesap vermek istemeyen Kırım'daki Sovyet yetkilileri ise bir gece bütün köy halkını bir gemiye doldurmuşlar ve Karadeniz'e doğru yola çıkarmışlar. Kısa süre sonra gemiden kaptan ve görevliler filikalara binmişler ve bütün gemiyi de orada batırmışlar.*'

Andrews' a göre (1992) bugün Türkiye' deki Kırım Tatarlarının büyük çoğunluğu Balkanlardan Anadolu'ya geçmiş olanlardır. Kırım Tatarları Anadolu'da İstanbul, Edirne, Bursa, İzmir, Ankara, Konya, Adana bölgelerine dağılmışlardır. Shaw ise 1854-1860 yılları arasında Kuban ve Nogay bölgelerinden gelip Anadolu' ya yerleşen Tatarların sayısını 170 bin olarak belirtmektedir. Ayrıca Tatarlar ve Çerkez muhacirlerin 1858 yılından itibaren İstanbul' a gelerek İzmit, Kütahya, Mihaliç, Ankara, Sivas, Konya ve Adana'daki iskân yerlerine gönderildiğini söylemektedir. Konya Beyşehir' de ikametgâh eden bir grup Kırım Tatar Türkü, Beyşehir yöresinde sıtma hastalığı meydana gelip ve çocuk vefatları da olmaya başlayınca 1935 yılında Ilgın'a göç etmişlerdir.

4.3.2. Kırım Tatar Türkleri' nin Yaşam Biçimleri, Kültürleri

Bala Mahallesinde yapılan yerinde inceleme, gözlem ve görüşmelere dayalı olarak Kırım Tatar Türkleri' ne ait aile strüktürü, gelenek-görenekler, yaşam tarzı ve sosyal organizasyonlar başlıkları altında anlatılmaktadır.

Aile Strüktürü:

Aile Akrabalık İlişkileri; Tatarlar geniş aile yapısına sahiptirler. Yeni gelin erkek evinde yaşamakta, yakın akrabalar bir avlu etrafında yer alan konutlarda barınmaktadır. Aile içi ilişkilerde yeni gelinler için söylenen “dil saklama” tanımı, kayınpederin yanında yeni gelinin yüksek sesle ve gerekmediğince konuşmamasıdır. Yeni gelin kayınpederi ile aynı sofraya oturup yemek yiyemez, çocuğunu ise ne annesi ne babası büyüklerin yanında sevemezler. Yeni gelinler kayın biraderinin adını direk olarak saygıdan dolayı söyleyemez onun yerine takma isimle çağırırlar.

Evlilik ve çocuk yetiştirme; Evliliklerinde de dışardan kız alıp kız vermezler, kendi aralarında da yakın akraba evliliklerine hoş gözle bakmamaktadırlar. Bunun nedeni de hem beraber kardeş gibi büyümekten hem de bu evliliklerden hep engelli çocuk doğumları yaşandığı içindir. Kız verilirken başlık parası/ süt parası istenmektedir. Ev eşyalarının hepsini kız evi aldığı için başlık parası kız evine ekonomik yardım olarak görülmektedir. Yine gelinin ihtiyacına göre yakın akrabalar, eş dost eksiklerini tamamlayarak yardımlaşır (Şekil 4.4).

Şekil 4.4. Kırım Tatar Türkleri Geleneksel Düğün Kareleri (Url 3)

Gelenek ve Görenekler:

Kırım Tatar Türkleri' nin kendilerine özgü halk oyunları bulunmaktadır. Yüksek Minare, Dört Kız, Bülbül, Çiftetelli, Bardak bu halk oyunları arasında yer almaktadır. Günümüzde düğünlerde oynanılmaktadır.

Kırım Tatar Türkleri' ne ait kültürel bir olgu da "Cıyın" ve "şınlaşma"dır. Caşlar (genç erkekleri) ve genç kızlar bu toplantılarda buluşur burada birbirleriyle kaynaşır tanışmaktadırlar. Kızlarla erkekler karşılıklı şınlaşırlarmış bu arada tentene (pişmaniye) yaparlar, kurabiyeler pişirirler, hoşça vakit geçirirlermiş. "Cıyın" ve "şınlaşma" günümüzde artık yapılmamaktadır.

Ekonomik durumlarından dolayı sürekli çalışmak zorunda olunca Tatarlara özgü olan Tepreş, Dervize gibi etkinlikleri zamanla hayatlarından çıkmıştır. Ancak Kulu bölgesindeki Tatarların Tepreş şenliklerine bazı Tatar aileler davetli olarak gitmektedirler. Aynı şekilde Tatarlara özgü giyim tarzı ve halk oyunları da hayatlarından çıkmıştır.

Cenaze törenlerinde ise Kırım Tatarları öleni, öldüğü gün ya da ikinci günde gömmektedir. Mezarı genç erkekler kazar ve bütün erkekler büyük sevap olduğu düşüncesiyle sırasıyla kazmaya katılırlar. Mezar kazarken, kürek elden ele geçince ölenin arkasından ölüm gelir düşüncesinden dolayı kürek elden ele geçmeyip, yere koyulup başkası da yerden alıp kazmaya devam eder. İslami usullerin gerekliliklerini yerine getirdikten sonra cenaze evine tüm eş dost, akraba toplanır yemek getirirler. Sonrasında ise kırkını beklemeden cenazenin üçüncü gününde cenaze evi ölenin ruhuna gitmesi için yemek döktürür ve mevlit okuturlar.

Düğün merasimi; Kırım Tatarlarında birçok düğün adeti bulunmaktadır. Öncelikle; 'sakınma geleneği' ne göre gelin kız damadın kardeşlerinden kaçır ve onlara görünmemeye çalışır, yanlarında da konuşmamaya dikkat etmektedir. Damat tarafı gelinin evine gelerek düğün gününü belirlemesine 'Kün Kesme' yani gün belirleme anlamına gelen akşam oturması düzenlenmektedir. Düğün günü belirlendikten sonra düğün evi belirlenen düğün gününü eşine dostuna söylemek için akşam yemeği yendikten sonra kahve içmek için 'Kave Toy' denen kahve düğünü anlamına gelen akşam oturmasına çağırılmaktadır. 'Casav Buzma' ise gelin ve damat ailelerinin buluşup evlenecek çiftin eksiklerinin konuşulmasıdır. 'Cayma Toy' diğer adı yayma düğünü olan ve düğün yemeklerinin yanında verilen saçta pişirilen hamur işi ekmeklerin pişirilmesidir. "Okuntu" ise davetiyenin bu kadar yaygınlaşmadığı zamanlar da kullanılan uzaktaki eş, dost ve akrabalarına düğünü duyurmak için kız evinden ve erkek evinden birinin gönderilmesidir. Düğünü erkek evi yapar ve düğünler üç gün sürmektedir. İlk gün sabah erken kalkılır ve "Bayrak Toy" denilen eskiden 'Çaçuv' diye de adlandırılan bayrak kaldırma ile ev ev dolaşılıp davet edilemeye başlanılır ve bir elmayla erkek evinin duvarına bayrak asılır, Kuran-ı Kerim ve dualar okunur böylelikle düğün ilan edilmiş

olur. Burada elma kullanılmasının nedeni; elmanın sembolik olarak evlilik ve yuva kurmak kavramlarıyla örtüşmüş olmasından kaynaklanmaktadır. Hatta ailesinin iznini almadan kaçarak evlilik yapanlar için şöyle bir mani bulunmaktadır;

‘Alma terek putağı

Yaprak açay

Babası izin bermese

Kızı kaçay

(Elma ağacı budağı

Yaprak açar

Babası izin vermezse

Kızı kaçar)’ (Kakuk,1993).

Çaçuv denilen merasim olmadığı takdirde uğursuzluk olarak nitelendirilir. Bayrak dikildikten sonra gençler bayrağı kaçırıp bahşiş almaya çalışır bu adete de ‘Bayrak Kaçırma’ olarak adlandırılır. Sonrasında gelen misafirler ağırlandırmaya başlanır. Akşam olunca da kız kınası kız evinde erkek kınası ise erkek evinde yapılır. Kız kınasından önce de gelin hamamı yapılır gelinin eşi dostu ile birlikte hamama gidip kınaya hazırlanırlar. Düğün için 10 -13 tane koyun kesilir, düğün yemeği olarak sorpa, kavurma, pilav, hoşaf, sarma gelen misafirlere ikram edilir. Düğün yemekleri hazırlandıktan sonra ‘Kazan Aşma’ denilen tencere açma anlamına gelen damat tarafından durumu iyi olan bir aile büyüğüne yemekler tattırılarak ve bahşiş alınmaktadır. Düğünün son gününde gelinin çeyizi erkek evine geldiğinde ‘kurtgalar’ yani damadın ailesindeki yaşlı kadınlar gözetiminde indirilir ve kız tarafından sandığın üzerine oturularak bahşiş istenmektedir.

Türk dünyasında baharın gelişi coşkuyla karşılandığı gibi Kırım Türkleri kendi kültürlerine göre kutlamaktadırlar. Bu kutlamaya Tepreş denmektedir. Ersoy’un dediğine göre, Tepreş, Kırım Tatar Türklerinin sadece Türkiye’ de kutladıkları bir bayramdır. Aytar’a (2007) göre Türkiye’de ilk tepreş 1955 yılında Ankara’da, Mehmet Akif Albayrak’a (2004) göre 1956 yılında Ankara’da “Dikmen Sırtları”nda düzenlenmiştir. Filiz Tutku Aydın (2006) ise coğrafyadan bağımsız bir biçimde genel bir ifadeyle tepreşin 19. yy dan itibaren süregelen bir gelenek olduğunu söylemektedir. Tepreş, Tepreş duası ve arkasından Türk ve Tatar milli marşlarının okunması ile başlar. Tepreş duası Tepreş şenliklerinin bir nevi başlama işareti ve en önemli motifidir. Tepreş duası, bir imam ya da bir müezzin tarafından yapılır.

Yaşam Tarzı:

Kırım Tatar kadınlarının önemseydiği ve benimsediği roller arasında yemek yapma, ev düzeni ve temizliği yer almaktadır. Ev düzenlerine ve temizliğe çok önem veren Tatar kadınları *'evimiz bizi yansıtır, o yüzden evimizi temiz tertipli tutarız.'* söylemlerinde bulunmaktadır.

Kırım Tatar (Kırım Türkleri) kendilerine özel Geleneksel yemekleri vardır. Bu yemekler arasında bazıları Çibörek, Katlaşık Kobete, Sarburma, Kıygaşa, Tögerek, Cantık, Kalakay ve Tava lokumdur. Özellikle de Çiğbörek Kırım Tatarları için mutfak kültürüne ait en önemli sembolüdür. Kırım Tatarlarının simgesi olan Çibörek üzerine öykü, söylence ve maniler yazılmıştır. Bunlardan biri de şöyledir;

'Ataydan kalgan bizge etli maylı kamuraş
 köbeteden katlama, lakşa, cantık, tataraş,
 sarburma, kalakay, kavurmabörek ummaş şilter,
 salma, irimçik, tabak börek, bazlamaş,
 kurma cemiş, kesmece, oguz börek, kıygaşa,
 saysan pıtıramazsın adlarını yıllarca.
 En başında bunların kele kutlu çibörek.
 Çibörek pişirmeğe keldi ya endi sıra
 aşkanada cayuvnu cay konanınastına
 Un, su, tuzunu, karıştır, ölçülü bas kamurunu,
 kulak memesındayın bolmalı Kesmece,
 kıygaşaday bolmaz açılğan undan katlama,
 şilterdayın açılmagan undan yasalır hep Çibörek.
 Bolsa eger sıprada bır kaç tane çibörek
 her bir dertge devadır, başka ilaç ne kerek
 baharda, cıllı cazda küzde ya kattı kışta
 Erte carık üylede, akşam vaktında aştı
 Arman başlap pıtkende üyde toyda colda
 Men onsuz etelmayman çığböreğin hep kolda
 İptarlarda, temcitte bol çibörek aşasan
 Raat eter kursağın, makbul bolur orazan
 Er bir yerde, er vakıt aruv keter çibörek
 Protein, gıdası bol mübarek.'

(Ersoy, İlhan,2008)

Dilleri; Kırım Tatar Türkleri hala geleneklerine bağlılıklarını korumuş birçok kültürel özelliklerini devam ettirebilmişlerdir. Ana dilleri olan Tatarca'yı kullanmaya devam etmişlerdir. Çocuklar konuşmaya Tatarca ile başlamakta, Türkçeyi ise okula başladıklarında öğrenmektedirler. Evde, dışarda diğer Tatarlarla aralarında Tatarca konuşmaktadırlar. Eski mezar taşlarında da kendilerine özgü Tatarca olarak yazılmış ve Tatar bayrağı simgesine de yer verilmekteymiş sonrasında ise Cumhuriyet Döneminde harf inkılabıyla bu uygulamalar yasaklandığı için Tatarca olarak yazılamamıştır ama bayraklarının konulmasına devam edilmiştir(Şekil 4.5).

Şekil 4.5. Kırım Tatar Türkleri Mezar Taşı (Url 4)

Çalışma ve iş hayatı; Horvath'ın anlatımıyla (1997); Kırım Tatar Türkleri meslek olarak farklı uğraşlarla ilgilenmiş olup, bahçe tarımını, havyancılığı ve ticareti çok iyi yaptıklarını ifade etmiştir. Ilgın'daki Kırım Tatar Türklerinin çoğunluğu imitasyon takı alıp satarak ve babadan kalma el işçiliği takıları yaparak geçimlerini sağlamaktadırlar. Alpaka isimli metali eski Osmanlı motifleriyle işleyerek tek tek toka halinde hazırlanan parçaları lehim yardımıyla birleştirilmektedir. Avluda yer alan atölye bu amaca hizmet etmektedir. El işi ile yapılan alpaka metalinin işlenmesi günümüzde hazır makinelerin kullanımı ile de yapılmaktadır. Ancak el işçiliği ve makine işçiliğinin kullanıcılar tarafından anlaşıldığını belirterek el işçiliğini devam ettirdiklerini belirtmişlerdir. Yaptıkları yöresel takılar Aşağı Çiğil ve Yukarı Çiğil köylerinde düğünlerde derneklerde kullanılan yöresel elbiselerin olmazsa olmazını oluşturmaktadır. Hatta bu yöresel takıları eksik olanlar ayıplanmaktadır. Söz konusu takılar yedi sekiz yaşlarındaki kız çocukları tarafından da kullanılmaktadır. Önceden alpaka metali yerine bir koyun parası bedelinde olan gümüş kullanılmış. Ekonomik durumlar zamanla alpaka metali kullanımını zorunlu kılmış. Bu takıların isimleri Hamaylık, Tepelik, Kapak Kuşağı (Boynaz Toka), Tahtacı Kuşağı (Alevi Kuşağı²) olarak adlandırılmaktadır (Şekil 4.6). Bu geleneksel takılara ek olarak eskiden yüzük işçiliği de yapılmaktaymış ama şu anda devam ettirilmemektedir. Bu sanatı icra edenlerden Aru'da (2018) şöyle ifade etmektedir; '*Biz öldüğümüz zaman*

² Ege bölgesindeki aleviler tarafından kullanıldığı için bu şekilde de adlandırılmaktadır.

bu sanatı yapacak kimse yok, zaten biz ölmüş bir sanatı canlandırıyoruz.' . Sonbahar ve kış sezonunda, ekim ayından başlanılarak altı ay yatılı olarak çalışmak için Mersin/Tarsus narenciye fabrikalarına giderek geçimlerini sağlamaktadırlar.

Şekil 4.6. Alpaka Metaliyle Yapılan Yöresel Takılar

Sosyal Organizasyonlar:

Türkiye'deki Tatar varlığının ve kültürünün kurumsallaşması için birçok adım atılmıştır. Bu atılan adımların başında dernek-cemiyet kurmak gelmektedir. İlk Kırım Tatar örgütünü 1908 yılında Tatar Cemiyet-i Hayriyesi ismiyle kurulmuştur. Aynı yıllarda Kırım Tatar Talebe Cemiyeti ismiyle başka bir örgüt kurulmuştur. İlerleyen zamanlarda bu iki örgüt Cemiyeti altında birleşmişlerdir. Aynı şekilde; İstanbul'da 1952 tarihinde kurulan Kırım Türk Kültür Derneği ile yine İstanbul'da 1954 yılında kurulan Kırım Türkleri Yardımlaşma Birliği birleşmesiyle 1960' da İstanbul Kırım Türkleri Kültür ve Yardımlaşma Derneği altında birleşmişlerdir. 1972 yılında da Eskişehir de Kırım Tatarlarına ait dernek kurulmuştur. Kırım Tatar Türkleri, Türkiye'ye göç ettiklerinden bu yana yaklaşık kırka yakın dernek açılmıştır. Türkiye' deki Kırım Tatar dernekleri 1990'lı yıllarında yoğun faaliyetler ve yayınlar yapmışlardır. 1972 yılında kurulan Eskişehir de kurulan derneği ilk yayını olan Kırım Postası'nı 1998 yılında yayınlamıştır. Yine 1955 yılında kurulan İstanbul derneğinin yayını Bahçesaray ise 1994 yılında, İzmir derneğinin yayını olan Tarag Tamga 1995 yılında ilk yayını yapmıştır. Bursa derneğinin Kalgay ise 1994 yılında yayınlanmıştır. Iğında da Kırım Türkleri Kültür ve Yardımlaşma Derneği Iğın Şubesi 23 Mart 2012 tarihinde kurulmuş olup istenilen yoğunluk ve ilgi sağlanamadığı için 2016 yılında kapanmıştır.

Komşuluk ilişkileri; Kırım Tatarlarının komşuluk ilişkileri gelişmiştir. Iğın'a zamanında göç eden üç beş hanenin hiç yer değiştirmemesiyle oluşan Bala mahallesindeki çoğu Tatarın üç dört kuşak önceden akrabalık bağları bulunmaktadır. Çat

kapı önceden haber verilmeden komşuluğa gidebilmektedirler zaten aksi durumu samimiyetsizlik olarak nitelendirmektedirler. Kendi aralarında bulunan samimi ilişkileri mahallelerine komşu olan diğer etnik grup olan çingeneler ve Iğınlılarla maalesef görülmemektedir. Kendi mahalleleri yani Kırım Tatar Türkleri dışında diğer etnik gruplarla aralarında görülmeyen bir duvar bulunmaktadır ve kendi içlerinde sosyal, samimi ve girişken olan Tatarlılar kendi dışında olan etnik gruplarla daha resmi, kendi içine yönelik ve soğuk davranışlar sergilemektedirler.

Güvenlik ve egemenlik sınırları; Egemenlik sınırları konutlarının bulunduğu mahalle dokusudur. Mahalleyi evleri olarak benimsemişlerdir. Mahalleden bilinmeyen bir sima iki kez üst üste geçse durdurup ‘*dur kardeşim, sen kimsin, kimi arıyorsun yardımcı olalım, hayırdır*’ (Aru³) diye müdahalede bulunmaktadırlar. Mahallede herkes birbirini tanıyıp güvenmektedir. Bunu da şu ifade ile vurgulamaktadırlar: ‘*benim arabamın anahtarı üzerinde durur, yine alan benim akrabam olacaktır. İşini görüp geri getirecektir mutlaka*’. Yine Aru mahalleye olan güvenini anlatmak için ‘*ben 55 yıldır burada yaşıyorum kapımı yatarken bile kilitlemem, mahallemizden memnunum.*’ ifadelerini kullanmıştır.

Eğitim; Tatar Türklerinin eğitim oranı eskiden o kadar yüksek olmasa da zamanla bu oran yükselmektedir. Bala mahallesinde boy boy olarak yaşamaktadırlar ve bu boylar birbirlerini etkilemektedir okuma oranlarında da bir boy çocuklarını okutunca diğer boylar da örnek alıp onlar da okutmaya başlamaktadır. Aru (Aru⁴) dedesinin desteğiyle babası ve halasını cumhuriyet dönemine zamanlarında ilkokul mezunu olduğunu belirtmektedir ve ‘*bize okumuşlar derler*’ diye de eklemektedir.

4.3.3. Kırım Tatar Türkleri Konut Analizi

Kırım Tatar Türkleri’ ne ait kültür kavramını oluşturan aile strüktürü, gelenek-görenek, yaşam tarzı ve sosyal organizasyonlar başlıkları altında incelenmiştir. Bu alanda sırasıyla Muhittin Aru, Yunus Aru ve Oğulcan İnce evinin yapı malzemesi, dış mekân oluşumu ve mekân organizasyonu başlıkları altında; birim mekân, konut ve konut yakın çevresi çalışılarak eylem, ekipman ve davranış kavramları incelenerek her bir konut için analiz edilmiştir.

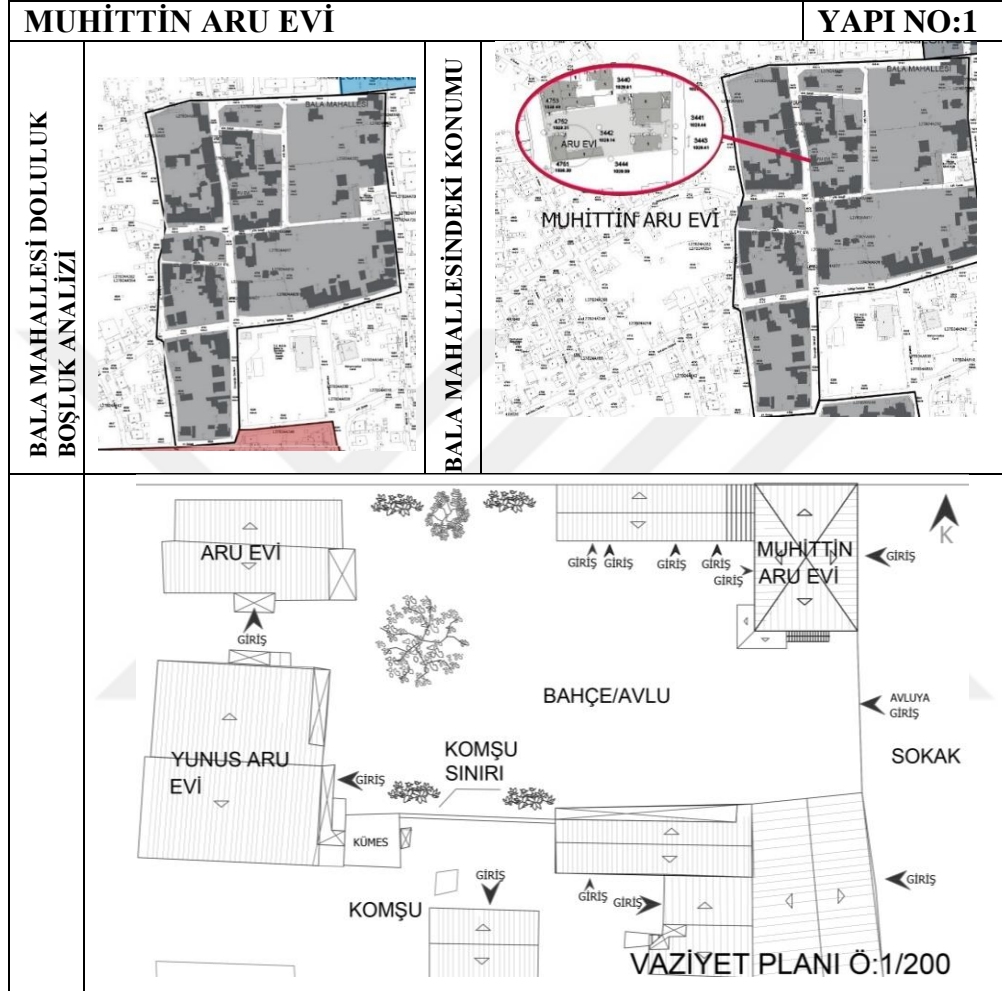
4.3.3.1. Muhittin Aru Konut Analizi

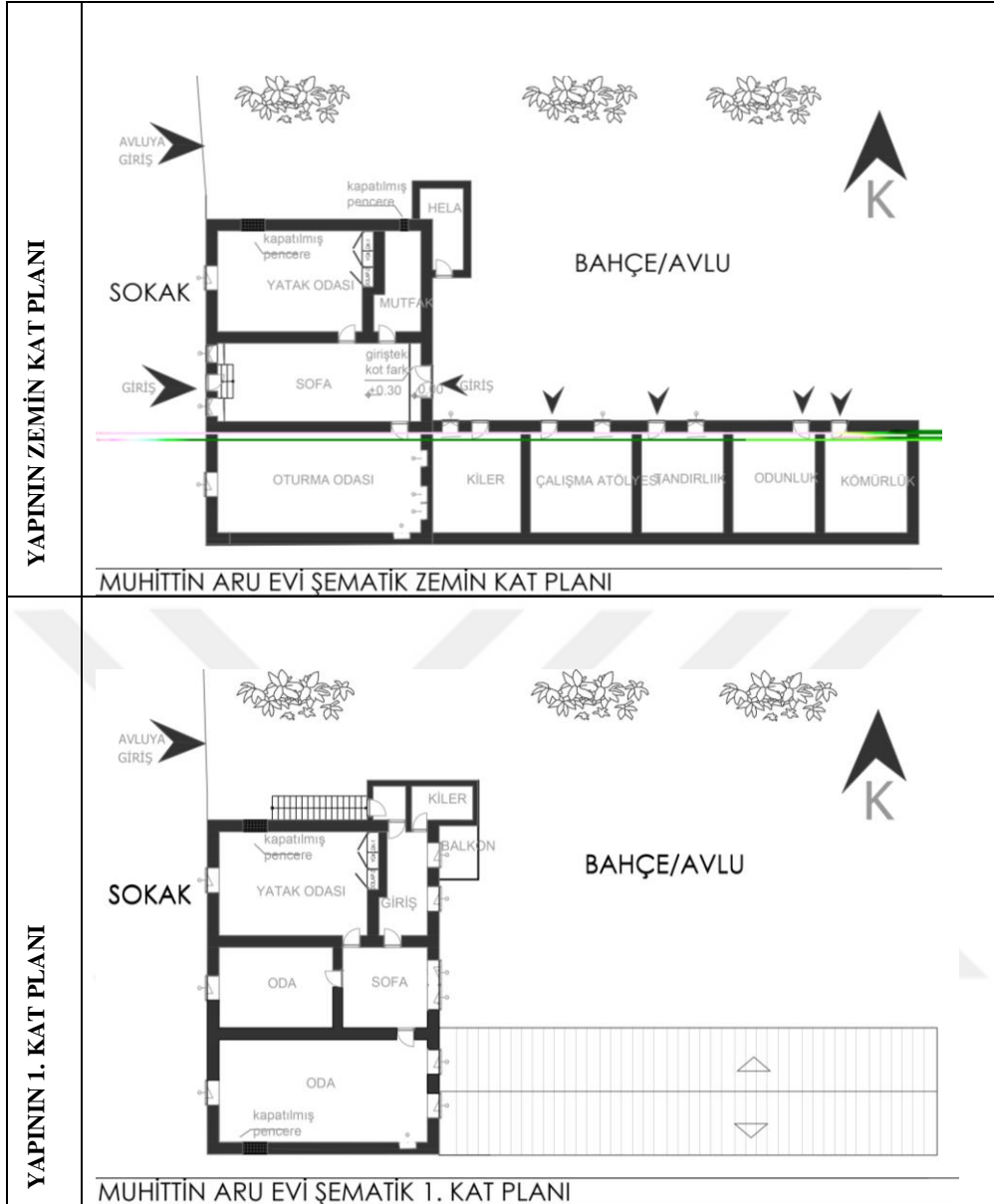
³ Yunus Aru,20.07.2018, 15:30.

⁴ Muhittin Aru,20.07.2018, 16:30.

Muhittin Aru evi Bala Mahallesinde Ayvatdede mahallesi Çavuşoğlu caddesinde konumlanmaktadır. Söylenenlere göre yapıldığı dönemde hamamdan bakıldığında görülen ilk yüksek katlı yapıdır. Yaklaşık olarak 1937 yılında tamamlandığı, ev sahibi tarafından belirtilmiştir (Tablo 4.1.).

Tablo 4.1. Muhittin Aru Evi Mekânsal Biçimleniş

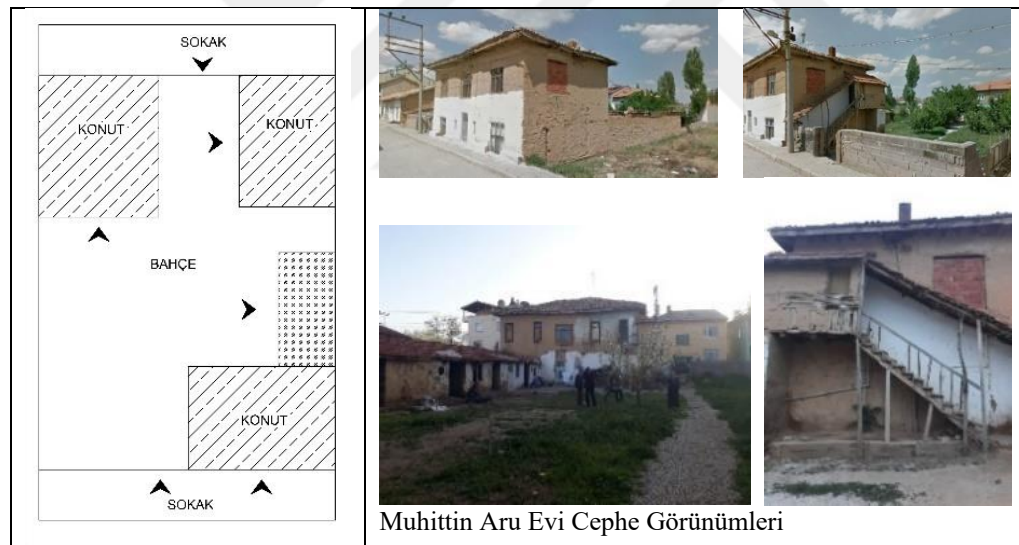
Yapı malzemesi

Yapım malzemesi olarak taş, kerpiç ve ahşap malzeme birlikte kullanılmıştır. Konutun taşıyıcı duvarları temelden başlanılarak zemin katın taban kotuna kadar moloz taş malzemeyle yığma olarak örülmüştür. Zemin kat taban kotundan 1. Kat tavan kotuna kadar olan duvarlarda kerpiç kullanılmıştır. Yapının üst örtüsü ahşap kirişlemeler üzerine kiremit kaplama olarak kırma çatı şeklinde yapılmış ve hala orijinal halini korumaktadır. Pencere ve kapı doğramalarında, birinci kata çıkan merdiven ve dairesel kesimli ahşap kirişler aynı zamanda yıkılmak üzere olan balkonda, dolap ve yüklüklerde ahşap yapı malzemesi kullanılmıştır. Sonradan işlevsel gereksinim duyulmayan pencere boşlukları ise tuğla malzemesiyle kapatılmıştır.

Dış Mekân Oluşumu

Konutlar parsel sınırlarında sokağa yüzey oluşturacak şekilde yer almıştır. Parsellerdeki oluşum birbirine geçmiş düzensiz bir yapılanmayı da sergilemektedir. Konutlarla kısmen sınırlanan avlu Aru ailesi için ortak yaşama mekânları olarak önemlidir. Avluyu çevreleyen konutlarda Muhittin Aru ve iki erkek kardeşi aileleriyle yaşamaktadır. Sokak-Bahçe-Konut ilişkisine bakıldığı zaman konutun sokakla ve aynı zamanda bahçeyle doğrudan iletişim halinde olduğu, herhangi bir ayırıcı yüzeyin olmadığı görülmektedir. Muhittin Aru evinde konut, ev halkına ait olan bireysel mekânları oluştururken, bahçe yarı özel mekânı oluşturmaktadır. Sokak ise tamamıyla mahallelerini evleri gibi benimseyen Kırım Tatarlılar için bir araya geldikleri ortak alandır. Sokaktan bahçeye/avluya doğrudan geçiş sağlanabilmektedir. Avlu gün içerisinde gelen giden komşuları ağırlamak ya da aile bireylerinin beraber toplanabildikleri toplanma alanına dönüşebilirken aynı zamanda kendilerine yetecek kadar yiyebilecekleri sebze yetiştirme alanları ve tavuk yetiştirmek için kümes mekânını içermektedir (Tablo 4.2.).

Tablo 4.2. Muhittin Aru evinin Sokak-Bahçe-konut ilişkisi

Konutlardan avluya bağlantı bulunmakta olup hem zemin kattan hem de birinci kattan merdiven ile avluya geçilmektedir. Atölye, kümes, kış için yakacak odun, kömür gibi eşyaların depolandığı mekâna da avludan girilmektedir.

Muhittin Aru ve ailesi mevsimin izin verdiği ölçüde dış mekânda yaşamayı tercih etmekte, ihtiyaç halinde konutun iç mekânlarını kullanmaktadırlar. Bu sebeple konutlarda geniş balkonlar yer almaktadır. Muhittin Aru ve yakınlarının yaşadığı konutlarda da avluda bulunan deponun üzeri tamamen teras olarak tasarlanarak, mevsime göre kilim, minder veya kanepeler gibi elemanlarla donatılmakta ve yaşam alanına dönüştürülerek kullanılmaktadır (Şekil 4.7. ve Şekil 4.8.).

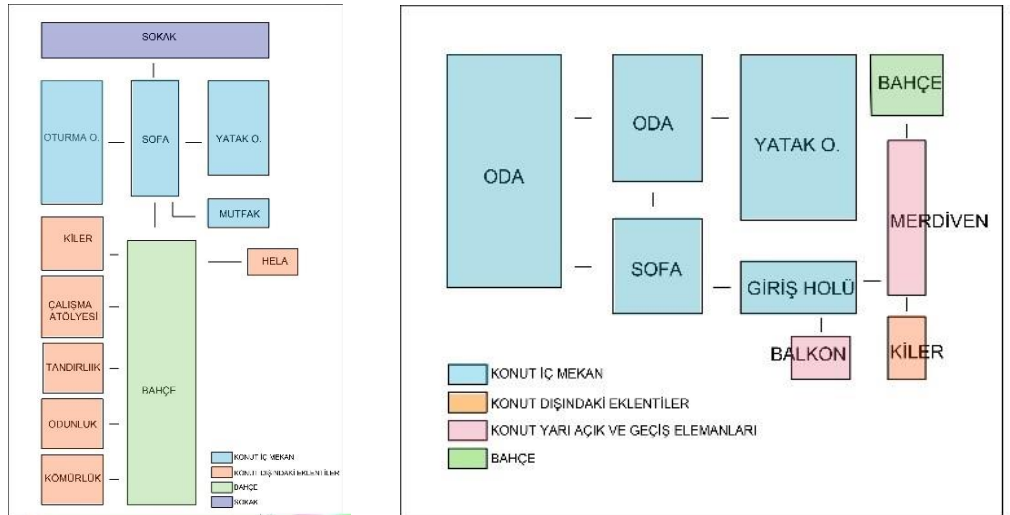
Şekil 4.7. Muhittin Aru Evi Bahçesindeki çalışma atölyesi

Şekil 4.8. Muhittin Aru Evi Bahçenin Kullanımı

Mekân Organizasyonu

Muhittin Aru evi, zemin ve 1. kattan oluşmaktadır. Aile tarafından tüm katlar beraber ve aktif olarak kullanılmaktadır. Aile büyükleri olan Muhittin Aru, eşi ve bekar olan iki çocuğu yapının üst katında otururken evin büyük oğlu, gelini ve torunları da alt katta oturmaktadır. Gündüzleri bahçede, sokakta ve zemin katta vakit geçiren ev halkı yatma zamanı evlerine dağılmaktadır. Gündüz zemin katta vakit geçiren aile büyükleri de akşam yatma eylemi için birinci kata çıkmaktadırlar (Şekil 4.9).

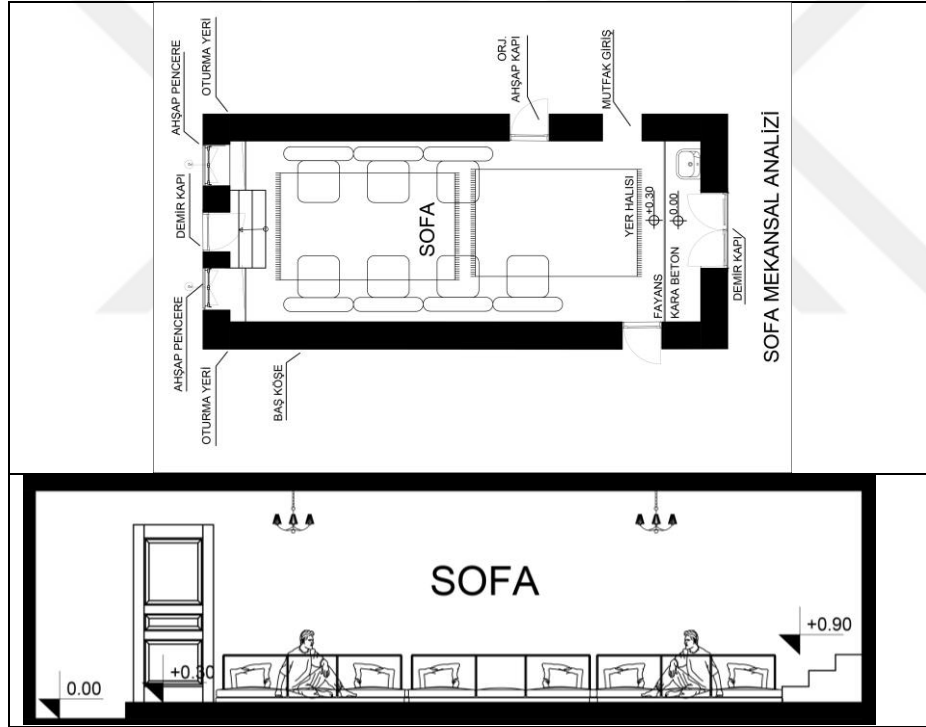

Şekil 4.9. Muhittin Aru evi zemin kat ve 1. kat plan şeması

Meskenin zemin kat planı incelendiğinde; yapıya bahçeden ve sokaktan girilmek üzere iki giriş bulunmaktadır. Yapı da öncelikle sofa bölümüne girilmektedir. Zaman içerisinde yol seviyesi yükseldiği için yol kotu altında kalan yapıda sokaktan giriş yeniden düzenlenmek zorunda kalmıştır. Önceden sofanın eni boyunca büyük ahşap kapı var iken sonradan bu kapı kaldırılarak yerine metal kapı eklenmiştir. Ama sokaktan da kopmamak

adına girişe oturma alanları ve dışarıya bakan pencere detayları eklenmiştir. Bahçeden giriş kapısı ahşapken sonradan demir kapı olarak değiştirilmiştir. Sofaya girilirken zeminde yapı malzemesi olarak farklılaşma görülmektedir. Eve girerken ayakkabı çıkarılması için bir metrelik kara beton olarak bırakılmıştır, kullanılan bölüme ise fayans döşenmiştir. Sofanın iç mekân döşemesi kalabalık misafirleri ağırlayabilmek için minder ve duvar yastığı ile döşenmiştir. Tavan dikdörtgen ve dairesel kesitli kirişler ve ahşap kaplama malzemesinde oluşmaktadır. Sofadan oturma odasına, mutfağa ve evin oğlu ve gelininin yatak odasına geçiş vardır (Tablo 4.3). Hela ise yapının dışarısında yer alıp sofadan bahçeye çıkılarak ulaşım sağlanmaktadır. Bahçe kapısının yanına sonradan gereksinim gereği lavabo elemanı konulmuştur.

Tablo 4.3. Muhittin Aru evi sofa analizi

Oturma odası mekanına girildiğinde birkaç seneye kadar minder ve duvar yastığı ile döşenen olan oda şu an zamanın şartlarına göre kanepeler kullanılmaya başlanılmıştır. Geleneklerine bağlı olan Tatarlılarda kullanılan oturma elemanları değişse bile oturma düzeni aile hiyerarşisine göre uygulanmaya devam etmektedir. Aile büyükleri olan Muhittin Aru odanın baş köşesi olan pencere kenarındaki yerde otururken sırayla eşi, evin oğulları ve kızları kapıya doğru oturmaktadır. Evin gelini ise gerektiğinde kapının kenarında oturmakta olup, gerekmedikçe de dil saklama geleneğinden dolayı kayınpederinin bulunduğu odada oturmamaktadır. Buradaki pencere zamanında ahşap yapılmış olup mevcutta PVC malzeme ile değiştirilmiştir. Oturma odasının üç duvarında da evin ihtiyaçlarını koyabilmek için ahşaptan gömme dolaplar açılmıştır. Bu ahşap dolaplar orijinal halini korumaktadır. Tavan dikdörtgen ve dairesel kesitli kirişler ve ahşap kaplama malzemesiyle yapılmıştır ama sonradan üzeri kontrplak tavan ve çıtalarla kapatılmıştır. Bu oda gelen yatılı misafirleri ağırlamak için gündüz oturma odasıyken akşam yatma mekanına dönüşmektedir (Tablo 4.4).

Tablo 4.4. Muhittin Aru evi oturma odası analizi

Mutfak mekânı incelendiğimizde diğer mahallerde kapı bulunurken burada ise kapı bulunmamaktadır. Mutfak beraber altlı üstlü oturmakta olan iki aile içinde ortak olup gün içerisinde sürekli kullanılan mekandır. Gelenekleri doğrultusunda evin büyük hanımının ev işlerinin idaresinde diğer hanımlar üzerinde söz hakkı olduğundan ve yetiştirme sorumluluğundan dolayı evin gelini ve kızını mutfakta çalışırken aile büyüğü olan Muhittin Aru'nun eşi de sofadan yönlendirip müdahale edebilmesi için kapı elemanına gerek duyulmamıştır. Zemin katta yer alan mutfak mekânı ortak olarak kullanılmakta olup yemek pişirme, yeme eylemleri zemin katta yapılmaktadır. Geleneksel yemekler genellikle bir araya toplanılıp bahçedeki tandırılıkta yapılırken, günlük yenen yemekler konutun içerisindeki mutfak mekânında yapılmaktadır. Bahçe içerisinde erzakları depolamak için kullanılabilen kiler mekânı ve yemek pişirilebilmesi için tandır mekanları bulunmaktadır. Bu mekanlar akrabalık bağlarının kuvvetli ve birlikte yaşamının önemli olduğu Kırım Tatar Türklerin de zaman içerisinde önemini yitirmeyip hala aktif olarak kullanılmakta, ekmek yapımı diğer Kırimlilerinde toplanmasıyla her ev için yapılmaktadır. 'Cayma Toy' geleneğindeki gibi ekmek yapılan tandır aynı zamanda yemek pişirmek için de kullanılmaktadır. Mutfak mekânının da

teknolojinin gereği kullanılan fırın, buzdolabı ekipmanları bulunmaktadır. Bunun dışında bazı mutfak eşyaları duvara direk asılırken, mutfak eşyalarının konulacağı ahşap raflar duvarda yerini almış ve tezgâhın altına konulan eşyalarda örtü ile örtülmüştür. Yer sofrasında yemek yenildiği için sini ve sofraya bezi elemanları dikkat çekmektedir. Zaman içerisinde oluşan deformeden dolayı tavanı naylon malzeme ile kapatılmıştır (Tablo 4.5).

Tablo 4.5. Muhittin Aru evi mutfak analizi

Zemin katta konut içerisinde bulunan son mekân da evin oğluna ve gelinine ait olan yatak odasıdır. Büyük aile tipolojisinin görüldüğü ve aile büyükleriyle beraber oturmanın olduğu Tatarlarda Muhittin Aru'nun gelini de içerisinde yaşadıkları eve gelin gelmiştir. Gelin geldiği günden bugüne kadar bu odada eşyle kalmaktadır. Odada yatak, yorgan ve çeyizlerini koydukları üç kapaklı ahşap gömme dolap bulunmaktadır. Bu gömme dolabın içerisinde yıkanma eylemini karşılamak için gusülhane bulunmaktadır. Gusülhane kısma üzerinde yatay kapak bulunup yıkanılacağı zaman kaldırılıp, kullanılmadığı zaman bu kapak kapatılıp üzerine eşyalar konulmaktadır. Yapının ahşap dolapları ve kapıları yapıldığı zamanın orijinalliğini korumaktadır (Tablo 4.6).

Tablo 4.6. Muhittin Aru evi yatak odası analizi

Meskenin birinci kat planı incelendiğinde; yapının sokağa bakan ön cephesindeki bahçeden ahşap merdivenle yukarı kata çıkılmaktadır. Merdivenin üzeri yağmur, kar gibi etkenlerden korunmak için üzeri ahşap kirişleme üzeri kiremit çatı örtüsüyle kapatılmıştır. Merdivenlerden çıkınca yapının giriş kapısı ahşap olup orijinalliğini korumaktadır. Girişteki bu holün yapı malzemesi ahşaptan olup kerpiçe sıvanmıştır, yer yer kerpiç malzeme dökülünce altındaki ahşap yapı malzemesi görülebilmektedir. Giriş holüne evin fazla eşyalarının konulduğu kiler mekânı bağlanmıştır. Giriş holünde duvara asılan ahşaptan askılık bulunmaktadır. Bu askılığa mont gibi dışarı kıyafetleri asılmaktadır ve üzeri el işlemeli nakışlı beyaz bir örtü ile örtülmüştür. Giriş holünden ahşap yapı malzemesiyle yapılmış ve yıkılacak durumda olan balkon mekanına çıkılmaktadır. Giriş holünden sofaya geçilmektedir. Sofa orijinal halinde dikdörtgen plan tipinde daha geniş bir alan kaplarken evdeki bekar çocukların büyümesi, kız ve erkek kardeşlerin belli bir yaştan sonra aynı odada kalmasının uygun olmaması gibi nedenlerle ortadan ikiye duvarla bölünüp küçültülmüştür. Bölünen yer ise gündüz oturma odası olup akşam evin oğlunun yatma mekanına dönüşmektedir. Sofa önceden hem sokağa hem de avluya bakan bir mekanken şimdiyse sadece ahşap orijinalliğini koruyan pencereyle

sadece avluya bakmaktadır. Sofadan girilen diğer oda mekânı da zemin kattaki plan tipolojisiyle aynı özelliklere sahip olup duvarda evin ihtiyaçlarını koyabilmek için ahşaptan gömme dolaplar açılmıştır. Burası da gündüz oturma alanı olup gece olunca işlev değişikliğiyle yatma mekanına dönüşmektedir. Bu odada bulunan ahşap pencere işlev olarak gereksinim duyulmadığı için tuğla malzemeyle kapatılmıştır. Sofadan girilen son mekânda aile büyükleri olan Muhittin Aru ve eşinin kaldığı yatak odasıdır. Zemin katta oğullarının yatak odasındaki gibi yatak, yorganlarını koydukları üç kapaklı ahşap gömme dolap bulunmaktadır. Bu gömme dolabın içerisinde yıkanma eylemini karşılamak için gusülhane bulunmaktadır. Gusülhane kısmının üzerinde yatay kapak bulunup yıkanılacağı zaman kaldırılıp, kullanılmadığı zaman bu kapak kapatılıp üzerine eşyalar konulmaktadır. Bu odada bulunan ahşap pencere işlev olarak gereksinim duyulmadığı için tuğla malzemeyle kapatılmıştır. Yapının ahşap dolapları ve kapıları yapıldığı zamanın orijinalliğini korumaktadır. Bahçe içerisinde avluya açılan kardeşlerin evleri de Şekil 4.10'daki gibi konumlanmaktadır.

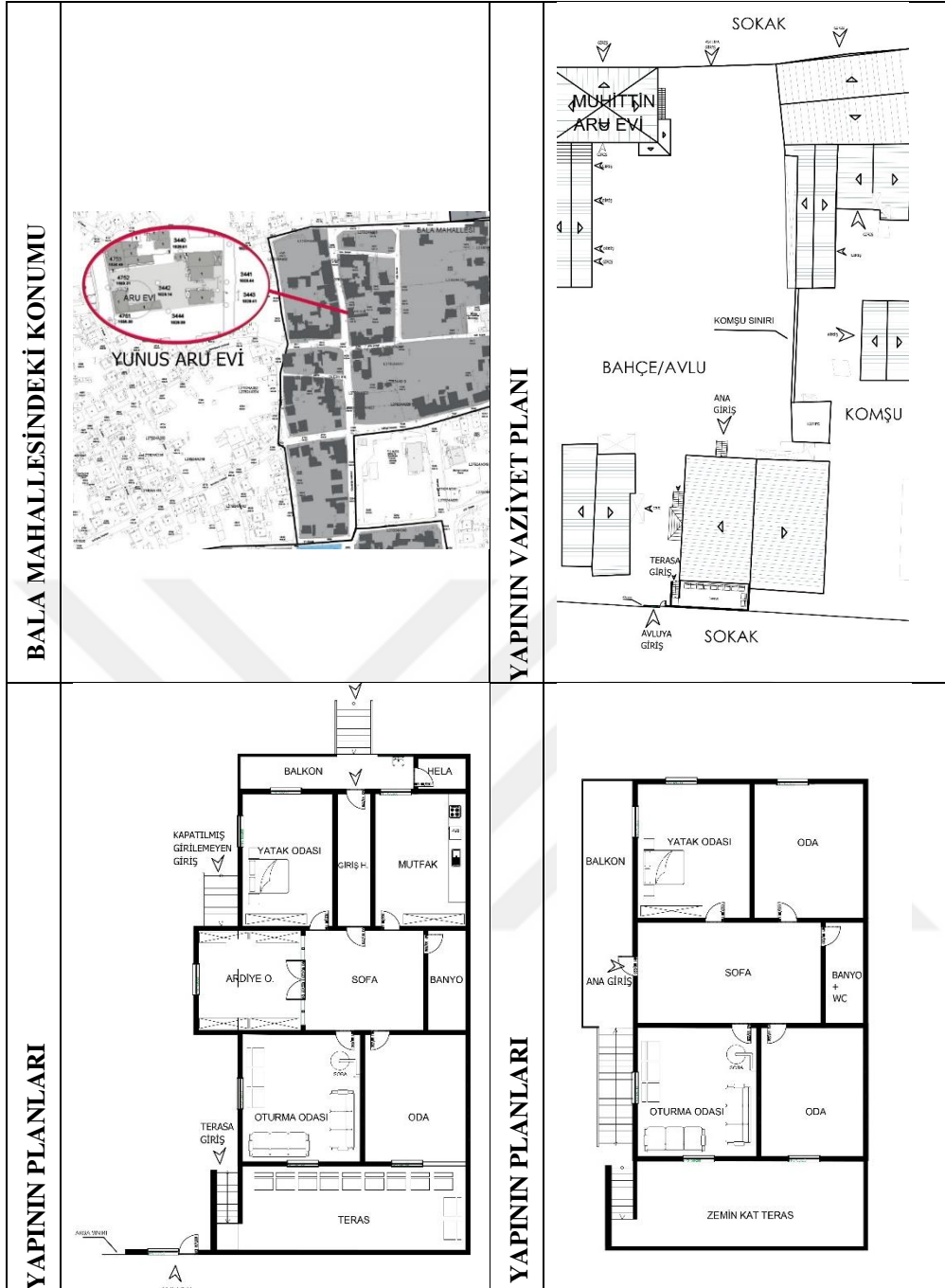
Şekil 4.10. Avluya Açılan Kardeşlerin Evleri

4.3.3.2. Yunus Aru Konut Analizi

Yunus Aru evi Bala Mahallesi Ayvatdede mahallesi Çavuşoğlu caddesinde konumlanmaktadır. Muhittin Aru ve Yunus Aru kardeşlerinin babaları ölmeden önce sahip olduğu arsayı oğullarına arasında paylaşmıştır. Yunus Aru evi 1970 yılında evlendikten sonra yapılmıştır. Aynı avlu içerisinde iki kardeşiyle beraber yer alan Yunus Aru evi sokağa yüzey oluşturacak şekilde yer almaktadır. Muhittin Aru evi ön sokağa bakarken Yunus Aru ve diğer erkek kardeşi arka sokağa yüzey oluşturacak şekilde yer almaktadır (Tablo 4.7).

Tablo 4.7. Yunus Aru Evi Mekânsal Biçimleniş

YUNUS ARU EVİ	YAPI NO:2
----------------------	------------------

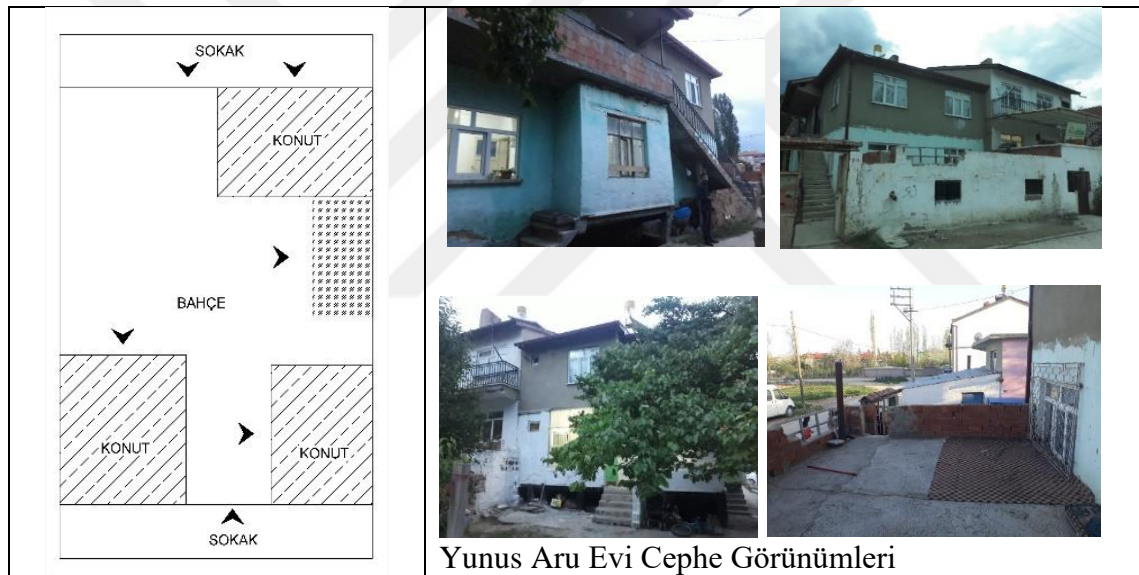
Yapı malzemesi

Yapım malzemesi olarak betonarme malzeme kullanılmıştır. Yapı zemin kat ve birinci kattan oluşmaktadır. Yapının üst örtüsü ahşap kirişlemeler üzerine kiremit kaplama olarak kırma çatı şeklinde yapılmış ve orijinal halini korumaktadır. Pencere ve kapı doğramalarında, dolap ve yüklüklerde ahşap yapı malzemesi kullanılmıştır. Konutun bitişiğinde bulunan deponun üzeri bahçeden giriş sağlanan teras mekânına dönüştürülmüştür.

Dış Mekân Oluşumu

Yunus Aru evinde konut, ev halkına ait olan bireysel mekânları oluştururken, bahçe yarı özel mekânı oluşturmaktadır. Sokak ise komşularla bir araya gelinen, oturulan açık alandır. Sokaktan bahçeye/avluya doğrudan geçiş sağlanabilmektedir. Avlu gün içerisinde gelen giden komşuları ağırlamak ya da aile bireylerinin beraber olabildikleri toplanma alanına dönüşebilirken aynı zamanda kendilerine yetecek kadar yiyebilecekleri sebze yetiştirme alanları ve tavuk yetiştirmek için kümes mekânını içermektedir. Konutlardan avluya bağlantı bulunmakta olup hem zemin kattan hem de birinci kattan merdiven ile avluya geçilmektedir. Atölye, kümes, kış için yakacak odun, kömür gibi eşyaların depolandığı mekâna da avludan girilmektedir. Sokak-Bahçe-konut ilişkisine bakıldığı zaman konutun sokakla ve aynı zamanda bahçeyle doğrudan iletişim halinde olduğu, herhangi bir ayırıcı yüzeyin olmadığı görülmektedir (Tablo 4.8).

Tablo 4.8. Yunus Aru Evi Sokak-Bahçe-konut ilişkisi

Kırım Tatarları mevsimin izin verdiği ölçüde dış mekânda yaşamayı tercih etmekte, ihtiyaç halinde konutun iç mekânlarını kullanmaktadırlar. Bu sebeple konutlarda geniş balkonlar yer almaktadır. Yunus Aru evinde de bahçeden geçiş sağlanan deponun üzeri tamamen teras olarak tasarlanarak, mevsime göre kilim, minder veya kanepe gibi elemanlarla donatılmakta ve yaşam alanına dönüştürülerek kullanılmaktadır.

Mekân Organizasyonu

Yunus Aru evi, zemin ve 1. kattan oluşmaktadır. Aile tarafından tüm katlar beraber ve aktif olarak kullanılmaktadır. Aile büyükleri olan Yunus Aru, eşi ve bekar olan iki çocuğu yapının üst katında otururken evin büyük oğlu, gelini ve torunları da alt katta

oturmaktadır. Gündüzleri bahçede, sokakta ve zemin katta vakit geçiren ev halkı yatma zamanı evlerine dağılmaktadır. Gündüz zemin katta vakit geçiren aile büyükleri de akşam yatma eylemi için birinci kata çıkmaktadırlar. Zemin kat planı; balkon, giriş bölümü, sofa, mutfak, ardiye bölümü, hela, banyo, teras yatak odası ve diğer oda bölümlerinden oluşmaktadır. Birinci kat planı; balkon, sofa, banyo yatak odası ve diğer oda bölümlerinden oluşmaktadır (Şekil 4.11).

Şekil 4.11. Yunus Aru evi zemin kat ve 1. kat plan şeması

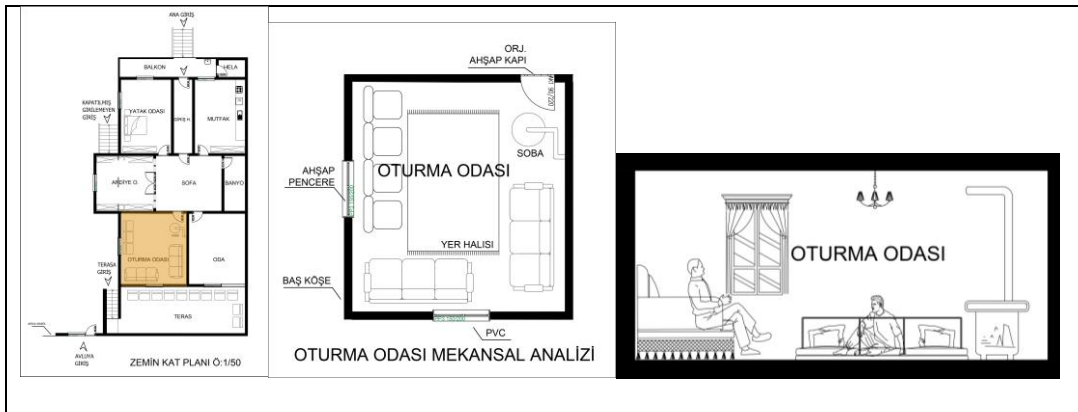
Meskenin zemin kat planı incelendiğinde; yapıya bahçeden girilmek üzere tek giriş bulunmaktadır. Batı cephesinde de giriş için kapı açılmış merdiven döşenmiştir ama burası sonradan ihtiyaç doğrultusunda olmadığı için kapatılmıştır. Yol seviyesi yıllar içerisinde birçok kez yükseldiği ve daha eski yapıma tarihine sahip Muhittin Aru evi zemin seviyesinin altında kaldığı için Yunus Aru evi, tedbir amaçlı zemin seviyesinden yükseltilerek yapılmıştır. Bahçeye bakan cepheden giriş sağlanmaktadır. Girişe balkon olarak kullanılan terastan sağlanır aynı zamanda lavaboda elemanı da eklenmiş olup wc mekanına da buradan geçiş sağlanmaktadır. Giriş kapısı demir kapı olup girdikten sonra ince uzun bir holden tekrar ahşap kapıya ulaşıp buradan sofaya geçilmektedir. Sofadan mutfak, oturma odası, yatak odası mekanlarına geçilmektedir. Burada yer kaplaması olarak halı döşenmiştir. Sofa mekânı çok geniş olmamakla beraber duvara eşyaların asıldığı ahşap askılık üzerine giysiler asılır ve üzeri nakışlı beyaz çeyizlik örtülerle örtülmektedir. Dışarı sol yan cepheden çıkılması için açılan kapı sonradan ihtiyaç

duyulmadığı için kapatılmış olup sofadan geçiş sağlanan yer ahşap cam kapı bölmesiyle kapatılarak burası ardiye gibi fazla eşyaların koyulduğu dolapların yerleştirildiği alana dönüştürülmüştür (Tablo 4.9 ve Tablo 4.10).

Tablo 4.9. Yunus Aru evi sofa mekânsal analiz

Tablo 4.10. Yunus Aru evi odaların mekânsal analiz

Oturma odası özellikle kış aylarında, mevsimin dışarıda oturulmaya çok imkân vermediği zamanlarda günlük yaşamın büyük bir bölümünün geçirildiği mekân olmuştur. Oturma odasında aile içindeki konumlarına göre oturma şeması şekillenmektedir. Bahçeye doğru bakan kapıdan girildiğinde odanın uç noktasında kalan yer baş köşe olup ailenin en büyüğü olan Yunus Aru odanın bu kısmında oturur ve yine kapıya doğru sırayla eşi, erkek çocuğu, kız çocuğu ve kapının girişine de en son gelin oturmaktadır. Burada kalabalık bir aile yapısına sahip olan ve bir arada yaşamayı benimseyen tatarlarda modern kanepeler kullanılsa bile zamanında yaygın olan yer minderleri de mutlaka kullanılmaktadır. Yere bağdaş kurarak oturmak yine bağdaş kurarak yer sofrasında yemek yeme eylemini gerçekleştirilmektedir. Oturma odası ve diğer oda mekânı soba elemanı ile ısınmaktadır. Bu soba üzerinde akşam oturmalarında çay demlenir, kestane, patates gibi yiyecekler pişirilir ve tüm aile muhabbet eşliğinde soba elemanının etrafında konumlanırlar. Diğer oda ihtiyaç doğrultusunda hem yatma hem oturma mekânı olarak kullanılmaktadır. Bulunan yer minderleri hem oturma hem yatma eylemlerine hizmet edebilmektedir. Bu mekânda bulunan dolap elemanı da ihtiyaca göre yatak yorgan ve günlük ihtiyaçlar koyulabilmektedir (Şekil 4.12.).

Şekil 4.12. Yunus Aru evi oturma odası

Yatma mekânı gelin ve damada özel olarak ayrılmış odadır. Diğer odalarda işlev değişikliği ve ortak kullanım gözlemlenirken gelin odası daha mahrem olup sadece gelin ve damada aittir. Buraya evin büyüğü olan Yunus Aru ve eşi bile izinsiz girememektedir. Burada gelinin bekarken hazırladığı kanevçe ve farklı el işçiliği olan yatak örtüleri, nevresim elemanlarıyla döşenmiş olan yatak elamanı bulunmaktadır. Önceden yer yatağı olan ama daha sonra ihtiyaç sonrası modernize baza elemanı kullanılmaktadır. Hem eski ahşap yüklük bulunup daha sonra yanına modernize elbise dolabı elemanı da eklenmiştir.

Mutfak mekânı incelendiğinde; yerde bağdaş kurarak yemek yendiği için sini elemanı bulunmaktadır. Yine yemek tabakları, tencere gibi mutfak elemanlarının konulduğu duvara asılan ahşap raflıklar bulunmaktadır. Buzdolabı, çamaşır makinesi ve bulaşık makinesi gibi modernize mutfak elemanları zaman içerisinde ihtiyaç doğrultusunda yer almaktadır. Mutfak mekânı yine sadece zemin katta bulunup tüm aile olarak birlikte kullanılmaktadır. Yemekler zemin katta yapılıp burada beraber yenilip içilmektedir. Yukarı katta mutfak mekânı yapılmamıştır. Yemekleri evin gelini yapıp evin büyüğü olan Yunus Aru'nun eşi ev işerini, yemek yapımın da kendi tabirleriyle yol yordam göstermektedir. Kendi ailesi dışında Yunus Aru'nun eşi ve kardeşlerinin eşleriyle beraber bahçede yemek yapılmakta geniş büyük bir aile olarak beraber yenilmekte, akşamları çay eşliğinde muhabbet edilmektedir. Zemin katta bu akşam oturmalarının yapıldığı, depo üzerinin büyükçe terasa dönüştürülmüştür. Buraya bahçeden giriş yapılmakta olup direk evden geçiş yapılmamaktadır. Burada mevsime göre kullanılan elemanlar değişmektedir. Yaz aylarında yer halısı, yer minderi ve duvar yastığı gibi elemanlar kullanılmaktadır. Birinci katta ise bu oluşum yerini geniş balkona bırakmıştır. Birinci kattaki oluşum da zemin kattaki gibi olup sol yan cepheden önce balkona sonra da sofa mekanına giriş yapılmaktadır. Yerleşim planı zemin kat planıyla aynı olup yine oturma odası, yatak odası ve ailenin çocuklarının gündüz oturma mekânı olarak kullandığı gece ise yatma mekanına dönüşen odalar bulunmaktadır. Banyo mahalleri zemin katta ve birinci katta bulunmakta olup zemin katta lavabo yapının girişinde

çözümüştür. Üst katta ise banyo mekânına wc de ihtiyaç doğrultusunda eklenmiştir (Tablo 4.11.).

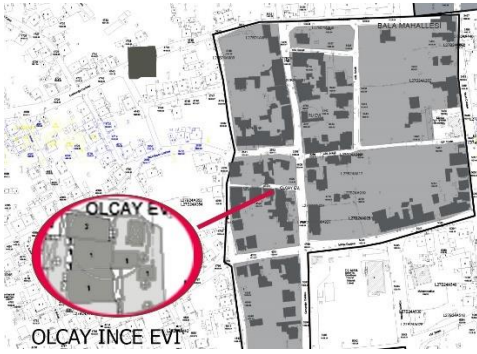
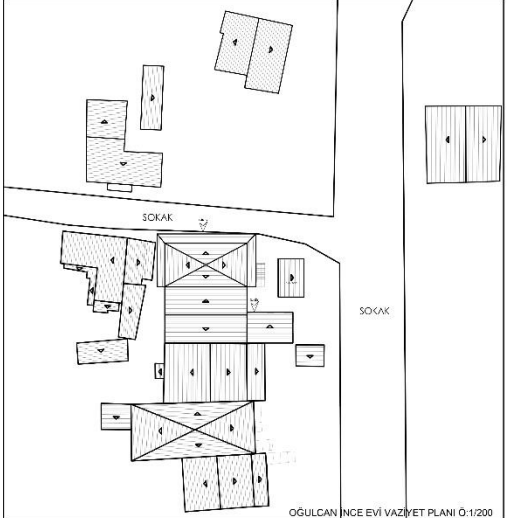

Tablo 4.11. Yunus Aru evi mutfak mekânsal analizi ve balkon elemanı

4.3.3.3. Oğulcan İnce Konut Analizi

Oğulcan İnce evi Bala Mahallesinde Ayvatdede mahallesi Çavuşoğlu caddesinde konumlanmaktadır. Yaklaşık olarak 1945 yılında tamamlandığı, ev sahibi tarafından belirtilmiştir (Tablo 4.12.).

Tablo 4.12. Oğulcan İnce Evi Mekânsal Biçimleniş

OĞULCAN İNCE EVİ		YAPI NO:3	
BALA MAHALLESİNDEKİ KONUMU		YAPININ VAZİYET PLANI	
YAPININ PLANLARI		YAPININ PLANLARI	

Yapı malzemesi

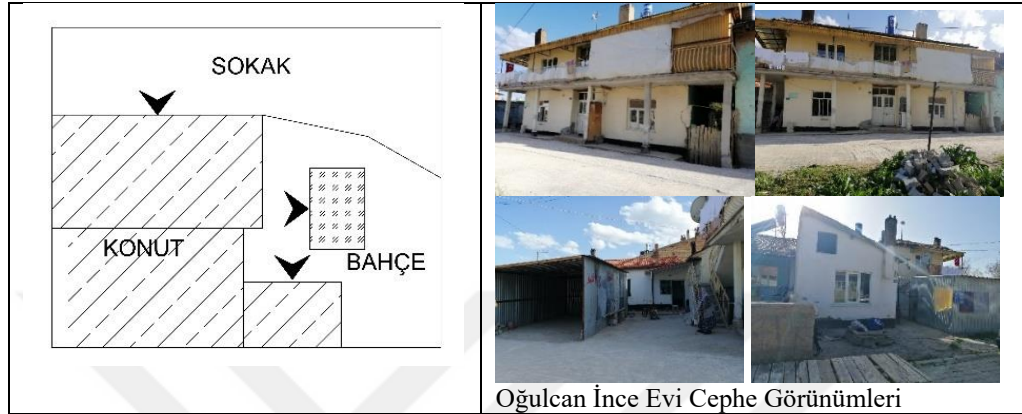
Yapım malzemesi olarak dış cephede beton malzeme kullanılırken, iç mekânda taş, kerpiç ve ahşap malzemenin birlikte kullanılmıştır. Yapının üst örtüsü ahşap kirişlemeler üzerine kiremit kaplama olarak kırma çatı şeklinde yapılmış ve hala orijinal halini korumaktadır. Pencere ve kapı doğramalarında, dolap ve yüklüklerde ahşap yapı malzemesi kullanılmıştır. Birinci kata çıkan merdivende ve balkonda betonarme malzeme kullanılmıştır.

Dış Mekân Oluşumu

Konutlar parsel sınırlarında sokağa yüzey oluşturacak şekilde yer almıştır. Konutla sokak arasında sınırlı alan oluşturan ön bahçede de günlük yaşam faaliyetlerinin çoğu gerçekleşmekte olup sokağı evi gibi benimseyen İnce evinin sakinleri oturma, buluşma ve toplanma gibi eylemlerini evin önündeki bu sınırlı alanda ve sokakta

gerçekleştirmektedir. Yine imkân dahilinde büyük bir bahçeye sahip olmasalar bile mevcuttaki sınırlı bahçeyi oldukça verimli olarak kullanmaktadırlar. Sokak-Bahçe-konut ilişkisine bakıldığı zaman konutun sokakla ve aynı zamanda bahçeyle doğrudan iletişim halinde olduğu, herhangi bir ayırıcı yüzeyin olmadığı görülmektedir (Tablo 4.13.).

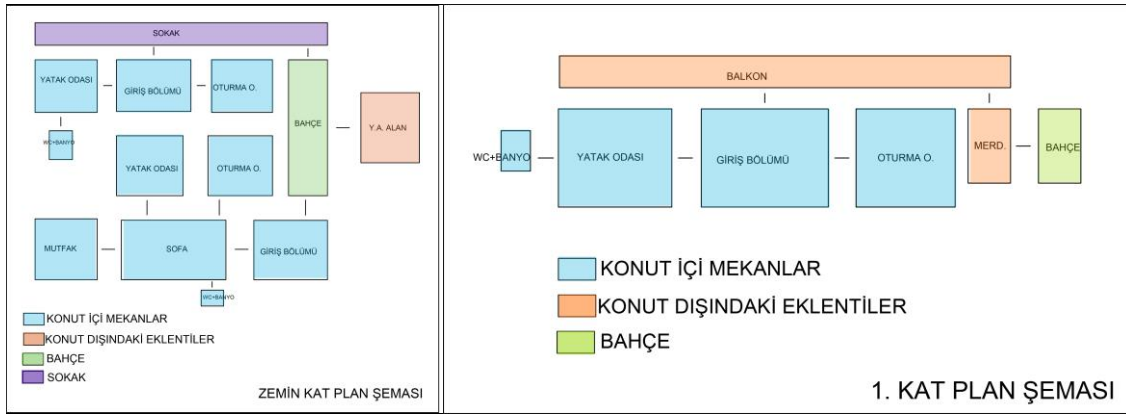
Tablo 4.13. Oğulcan İnce evinin Sokak-Bahçe-konut ilişkisi

Sokaktan bahçeye/avluya doğrudan geçiş sağlanabilmektedir. Ön bahçe gün içerisinde gelen giden komşuları ağırlamak ya da aile bireylerinin beraber toplanabildikleri toplanma alanına dönüşebilirken kurulan ocak gibi elemanlarla beraber yemek yapma, ekmek açma gibi eylemlere de imkân sağlamaktadır. Zemin kat girişinin yanında arka bahçeye geçiş bulunmaktadır. Buradan arka bahçedeki kömürlük elemanına geçiş yapılmaktadır. Kışın yakacak odun, kömür gibi malzemeler burada depolanmaktadır. Konutlardan ön bahçeyle bağlantı bulunmakta olup hem zemin kattan hem de birinci kattan merdiven ile ön bahçeye geçilmektedir. İnce evinin sakinleri mevsimin izin verdiği ölçüde dış mekânda yaşamayı tercih etmekte, ihtiyaç halinde konutun iç mekânlarını kullanmaktadırlar. Bu sebeple birinci katta konut girişinde yapılan balkon mekânı sadece geçişi sağlamak için değil oturma alanı oluşturmak için de geniş olarak yapılmıştır. Balkon mekânı mevsime göre kilim, minder gibi elemanlarla donatılmakta ve yaşam alanına dönüştürülerek kullanılmaktadır.

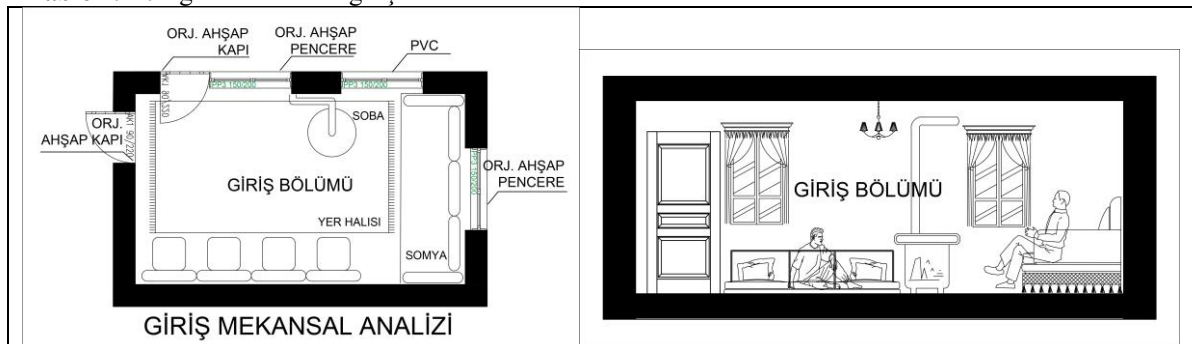
Mekân Organizasyonu

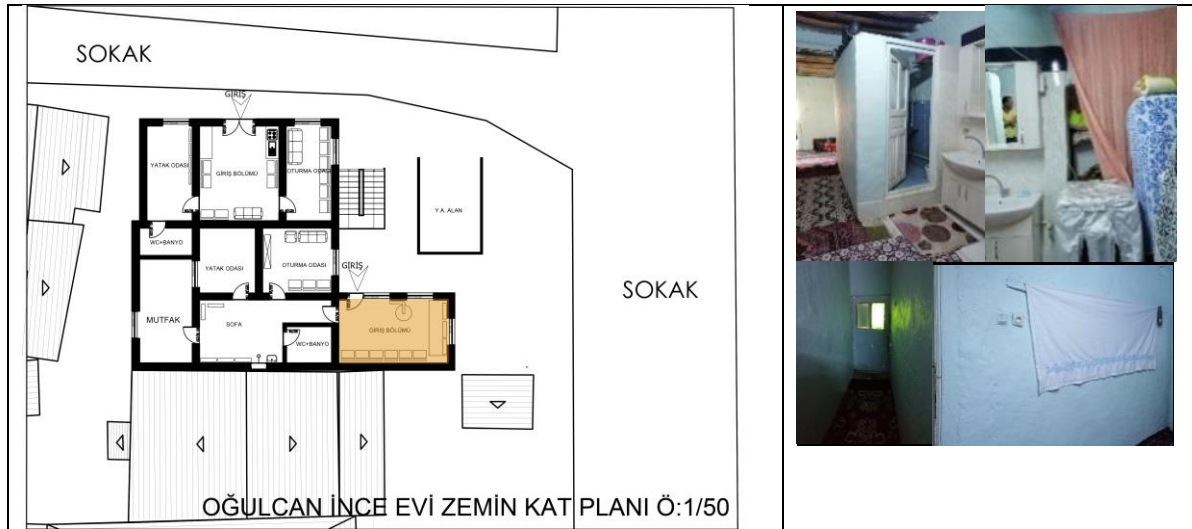
Zemin kat planı; giriş bölümü, sofa, mutfak, wc, banyo, yatak odası ve diğer oda bölümlerinden oluşmaktadır. Birinci kat planı; giriş bölümü, sofa, wc, banyo, yatak odası ve oturma odası bölümlerinden oluşmaktadır (Şekil 4.13.).

Zemin kat planı incelendiğinde yapının üç farklı küleden oluştuğu görülmektedir. Birinci kütle yapının batı cephesinde bulunan evin büyüğü olan Oğulcan İnce'nin halası olan büyük halanın kaldığı mekâna girilmektedir. Burası aynı zamanda gündüzleri oturma mekânı olarak tasarlanmıştır. Geleneksel mobilya elemanları olan sedir ve yer minderi el işçiliği olan kilim dokumaları olan halı elemanları kullanılarak döşenmiştir. Akşam olunca yatma mekânında kullanılan yorgan, nevresim elemanları odanın bir köşesinde üst üste konulmuştur. Bu mekânın ısıtılması soba elemanı ile sağlanmaktadır. Bu soba üzerinde akşam oturmalarında çay demlenir, kestane, patates gibi yiyecekler pişirilir ve tüm aile muhabbet eşliğinde soba elemanının etrafında konumlanırlar. Oturma odasında aile içindeki konumlarına göre oturma şeması şekillenmektedir. Bahçeye doğru bakan kapıdan girildiğinde odanın uç noktasında kalan yer baş köşe olup ailenin en büyüğü olan Oğulcan İnce'nin halası, kendisi ve eşi odanın bu kısmında oturur ve yine kapıya doğru sırayla eşi, erkek çocuğu, kız çocuğu ve kapının girişine de en son gelin oturmaktadır. Tavan ahşap kirişlemesinden oluşmaktadır. Tek yöne eğimli çatı olarak çözülmüştür. Buradan evin büyük oğlunun yaşadığı ikinci kütleyle geçiş yapılmaktadır (Tablo 4.14.).

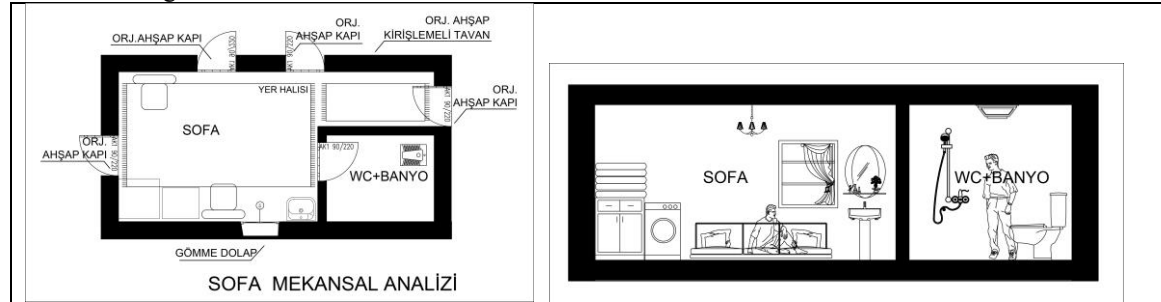
Tablo 4.14. Oğulcan İnce evi giriş bölümü mekânsal analiz

İkinci kütlede evin büyük oğlu, eşi ve çocuklarıyla yaşamaktadır. Büyük halanın yaşadığı alandan evin gelini gerektiği zaman ilgilenebilsin, ihtiyaçlarını karşılayabilsin diye iki farklı kütle birbirinden sadece ahşap kapı yardımıyla ayrılmıştır. Evin oğlu ve büyük gelininin yaşadığı bu kütle dışardan direk giriş bulunmayıp büyük halanın yaşadığı mekândan geçilmektedir. Kerpiç duvar yüzeyi ikinci kütlede başlamaktadır. İlk olarak sofa mekânına girilmektedir. Sofa mekânında daha sonradan ihtiyaç doğrultusunda yapılan banyo ve wc mekânı eklenmiştir. Lavabo elemanı da sofada duvar yüzeyine monte edilmiştir. Sofa mekânında gömme dolap bulunup yatak yorgan ve günlük eşyalar buradaki gömme dolaba koyulup üzeri de perde yardımıyla kapatılmıştır. Yine dışardan giyilen kıyafetlerin asıldığı ahşap askılık duvarda yer alıp üzeri beyaz nakışlı örtü ile örtülmüştür. Tavan ahşap kirişlemesinden oluşmaktadır. Teknolojinin gereği olan çamaşır makinesi elemanı buraya konulmuştur. Ayrıca fazla yatak yorgan elemanı bu bölümde yer almaktadır. Sofaya oturma odası, yatak odası, mutfak mekânları bağlanmaktadır (Tablo 4.15.).

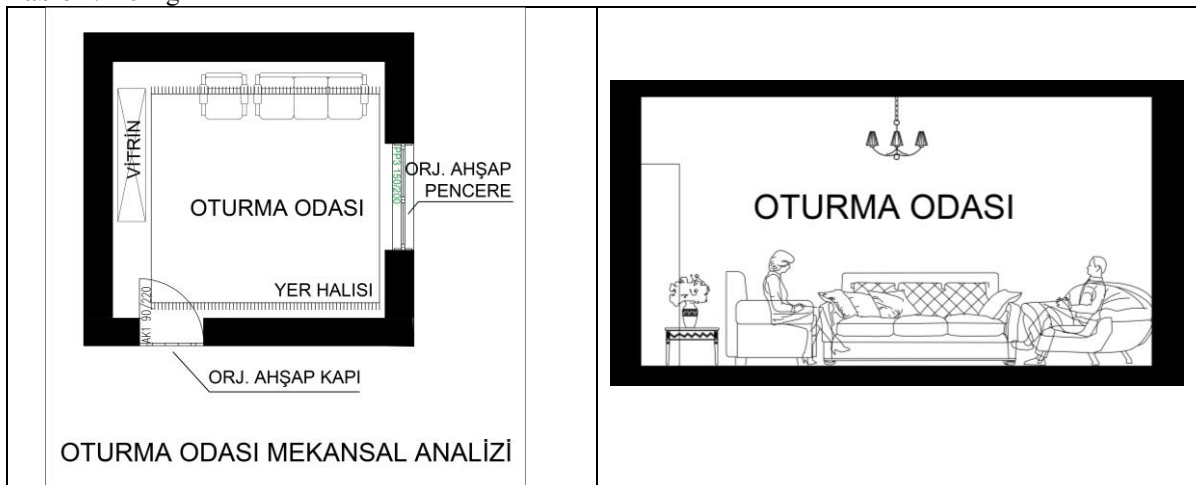
Tablo 4.15. Oğulcan İnce evi sofa mekânsal analiz

Oturma odası mekânı modernize kanepeler ve vitrin elemanları kullanılmıştır. Pencere ve kapı elemanları orijinal ahşaptır. Odanın uç noktasında kalan yer baş köşe olup ailenin en büyüğü olan Oğulcan İnce'nin halası, kendisi ve eşi odanın bu kısmında oturur ve yine kapıya doğru sırayla eşi, erkek çocuğu, kız çocuğu ve kapının girişine de en son gelin oturmaktadır. Yatak odası mekânı evin büyük oğlu ve eşine aittir. Buraya evin büyüğü olan Oğulcan İnce ve eşi bile izinsiz girememektedir. Burada gelinin bekarken hazırladığı kanepeler ve farklı el işçiliği olan yatak örtüleri, nevresim elemanlarıyla döşenmiş olan yatak elemanı bulunmaktadır. Önceden yer yatağı olan ama daha sonra ihtiyaç sonrası modernize baza elemanı kullanılmaktadır. Burada orijinal ahşap pencere elemanı kullanılmaktadır. Buradaki pencere ihtiyaç doğrultusunda yapılan mutfak mekânına açılmaktadır (Tablo 4.16. ve Tablo 4.17.).

Tablo 4.146 Oğulcan İnce evi oturma odası mekânsal analiz

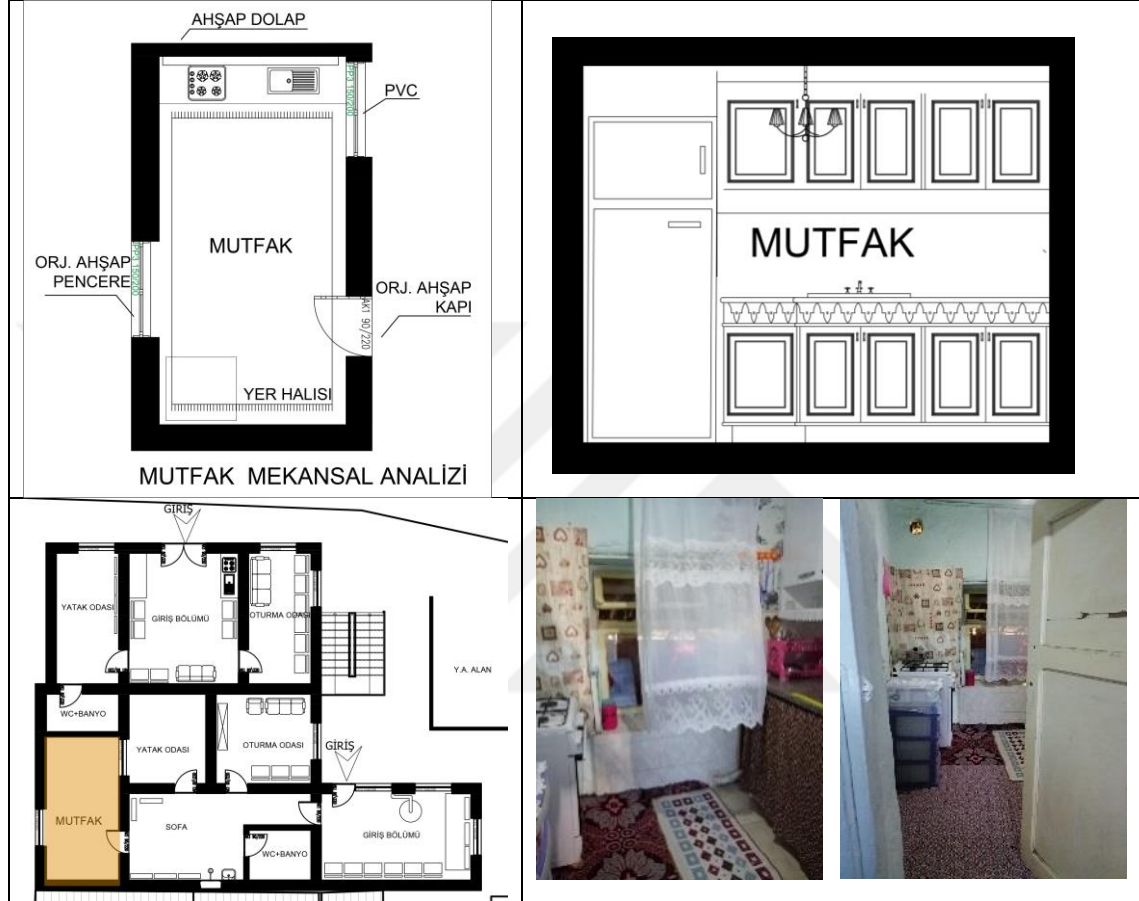
Tablo 4.17. Oğulcan İnce evi yatak odası mekânsal analiz

Mutfak mekânı incelendiğinde; yerde bağdaş kurarak yemek yendiği için sini elemanı bulunmaktadır. Yine yemek tabakları, tencere gibi mutfak elemanlarının modernize mutfak dolabına konulmaktadır. Buzdolabı fırın gibi modernize mutfak elemanları zaman içerisinde ihtiyaç doğrultusunda mutfak mekânında yer almaktadır. Mutfak mekânı yine sadece zemin katta bulunup tüm aile olarak birlikte kullanılmaktadır. Yemekler zemin katta yapılıp burada beraber yenilip içilmektedir. Yukarı katta mutfak

mekânı yapılmamıştır. Yemekleri evin gelini yapıp evin büyüğü olan Oğulcan İnce'nin eşi ev işlerini, yemek yapımın da kendi tabirleriyle yol yordam göstermektedir. Mutfak mekânı sonradan eklenildiği için yatak odası mekânının penceresi buraya açılmaktadır (Tablo 4.18.).

Tablo 4.18. Oğulcan İnce evi mutfak mekânsal analiz

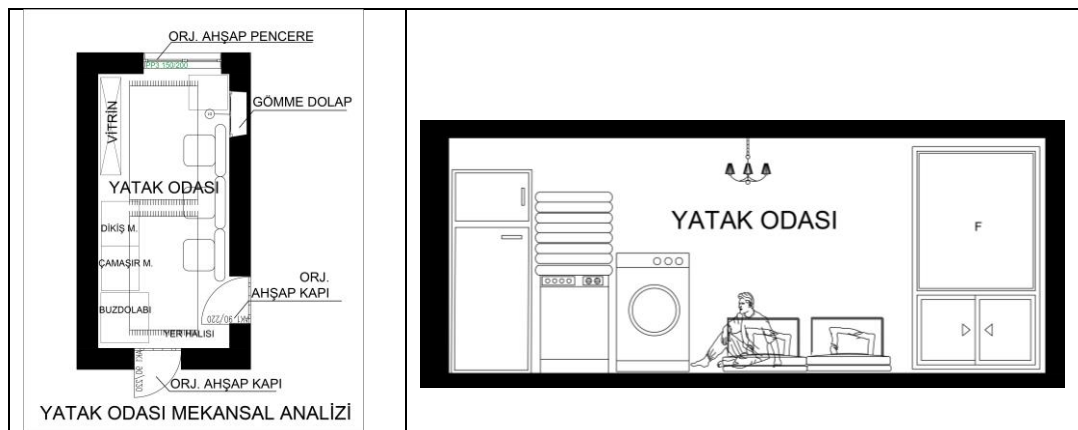
Yapının zemin katında bulunan üçüncü kütesine ise sokağa direk açılan cephe olan doğu cephesinden giriş sağlanmaktadır. Orijinal ahşap kapıdan sofa mekanına girilmektedir. Diğer kütlelerle doğrudan bir geçiş bulunmamaktadır. Sofa mekânında ihtiyaç doğrultusunda mutfak nişi eklenmiştir. Yer kaplaması olarak halı kullanılmıştır. Duvar yastıkları ve modernize kanepeler elemanları görülmektedir (Tablo 4.19.).

Tablo 4.19. Oğulcan İnce evi giriş bölümü mekânsal analiz

Buradan oturma odasına geçilmektedir. Oturma odası günlük yaşamın geçtiği mekân olarak düzenlenmiştir. Bir adet modernize kanepel elamanı bulunmaktadır onun dışında oda düzeni yer minderleri ve duvar yastığı elemanları ile sağlanmıştır. Aile büyüğü pencere kenarı olan baş köşeye geçip oturur, kapıya doğru sırayla eşi, erkek çocuğu, kız çocuğu ve kapının girişine de en son gelin oturmaktadır. Evin büyüğü olan Oğulcan İnce, gününü baş köşeye oturarak pencereden dışardaki ailesiyle iletişim kurar ve gün içerisinde sokak ve bahçeyi kullanan ailesiyle bağlantısını canlı olarak tutmaktadır. Duvar süsü olarak duvar halısı elemanı kullanılmıştır (Tablo 4.20.).

Tablo 4.20. Oğulcan İnce evi oturma odası mekânsal analiz

Sofadan geçilen bir diğer mekânda gündüzleri oda olarak kullanılan, akşam ise yatma eyleminin gerçekleştiği yatak odası mekânıdır. Burada ihtiyaç doğrultusunda kullanılan ama mutfak mekânı olamayıp sofada niş gibi yapılan alana sığmayacağı için bu odada yer alan modernize buzdolabı, çamaşır makinesi gibi elemanlar yer almaktadır. Odanın bir köşesinde yatak yorgan elemanları üst üste konulmuştur. Yer minderleri gündüzleri oturma eylemine, akşam ise yatma eylemine hizmet etmektedir. İhtiyaç doğrultusunda buraya sonradan banyo ve WC mekânı eklenmiştir (Tablo 4.21.).

Tablo 4.21. Oğulcan İnce evi yatak odası mekânsal analiz

4.3.4. Kırım Tatar Türkleri Konutlarının Değerlendirmesi

Bu bölümde Kırım Tatar Türkleri' ne ait kültür kavramını oluşturan aile strüktürü, gelenek-görenek, yaşam tarzı, sosyal organizasyonlarla beraber yapı malzemesi, dış mekân oluşumu ve mekân organizasyonu başlıkları altında analiz edilen Muhittin Aru, Yunus Aru ve Oğulcan İnce evleri üzerinden yapılan çalışma sonucunda genel değerlendirme yapılmaktadır (Tablo 4.22.).

Tablo 4.22. Kırım Tatar Türkleri Konutlarının Kültür ve Mekân Etkileşimi Bağlamında Değerlendirmesi

	Konut Yakın Çevresi	Konut	Birim Mekân
Gelenekler ve Görenekler	-Düğün, cenaze, doğum, sünnet gibi törenlerde bir araya gelip, yardımlaşarak gerçekleştiren Kırım Tatar Türkleri evlerinden ayırt etmedikleri bahçe ve sokak mahallerini kullanmaktadırlar.	-Aile büyükleri 1.katta otururken, evin oğlu, gelini zemin katta oturmaktadır. -Düğün, cenaze, doğum, sünnet gibi törenlerde bir araya gelen Kırım Tatar hanımları yardımlaşarak kendilerine ait yemek, ekmekleri tandırlık mekânını ortaya çıkarmıştır.	-Mutfak mekânında yapılan ilk evlerde kapı elemanı olmayıp evin hanımı gelin ve kızını sofadan yönlendirip, kontrol etmektedir. -Yatak odaları mahrem sınırları içinde yer almaktadır. -Yatak odalarında yıkanma ihtiyacı için dolap içerisinde Gusülhane yapılmıştır.
Aile Strüktürü	-Yeni evlenen çiftler imkân dahilinde aynı evde yaşamaktadır, aile genişledikçe aynı bahçeye imkanlar dahilinde yeni konutlar eklenmektedir	-Geniş aile tipolojisini benimsedikleri için genel olarak iki katlı konut tipolojisi görülmektedir.	-Oturma odası ve sofa mahallerinde aile büyüğünün başköşeye, sırasıyla evin gelini ve kızının da kapının yanına oturduğu hiyerarşik bir oturma düzeni bulunmaktadır.

Sosyal Organizasyonlar	<p>-Konut, bahçe ve sokak doğrudan birbirleriyle irtibatlıdır.</p> <p>-Konut, Bahçe ve sokak ilişkisinde keskin bir ayrım bulunmamakta olup aksine birbiriyle doğrudan ilişki içerisindedir.</p> <p>-Bahçe, ekip diktikleri, beraber yemek yapma, oturma, buluşma gibi birlikte vakit geçirdikleri alandır.</p>	<p>-Misafir genel olarak bahçede ağırlanıp, bahçeyi zemin kattaki sofa ve oturma odası takip etmektedir.</p> <p>-Konutlar sokak ve bahçeye açılmakta olup, her ikisiyle de doğrudan iletişim halindedir.</p>	<p>-Balkon mekânı hem işlevsel hem de sosyalleşme alanı olarak kullanılmaktadır.</p>
Yaşam Tarzı	<p>-Beraber yaşamdan kaynaklanan aynı bahçe içerisinde birden çok haneye hitap eden konut bulunmaktadır.</p> <p>-Kendilerine ait mahalleyi evleri gibi benimsedikleri için sokak buluşma, konuşma gibi etkinliklerle bir araya geldikleri mekâna dönüşmektedir.</p> <p>-Aynı bahçe içerisinde hem barınma hem de çalışma atölyeleri bulunmaktadır.</p>	<p>-Yaptıkları iş nedeniyle konuta bitişik olarak çalışma atölyeleri bulunmaktadır.</p> <p>-İki katlı olan konutlarında mutfak mekânı sadece zemin katta yer almaktadır.</p> <p>-Dış mekân olan sokak ve bahçeyle devamlı olarak irtibatlı olduğundan dolayı balkon mekânı tüm evlerde kullanılmaktadır.</p>	<p>-Mutfak mahalli konut içerisinde min. ölçülerde yapıp bahçedeki tandırılık mahalli de aktif olarak kullanılmaktadır.</p> <p>-Zemin kat gelen misafiri ağırlamak için kullanılıp, odalar gündüz oturma mekanyken gece yatma mekanına dönüşmektedir.</p>

4.4. Göçmen Mahallesi

Göçmen Mahallesi Ilgın'ın Ilıca Mahallelerinde konumlanmıştır. Bulgar Türkleri yerleştiği için Ilgın halk dilinde Göçmen Mahallesi olarak adlandırılmıştır. 1951 yılın da Romanya sınırına yakın olan Bulgaristan'ın deli orman denilen bölgesi olan Şumnu kasabasının köylerinden göç edip Ilgın'a gelmişlerdir (Şekil 4.14.).

Şekil 4.14. Ilgın Göçmen Mahallesi

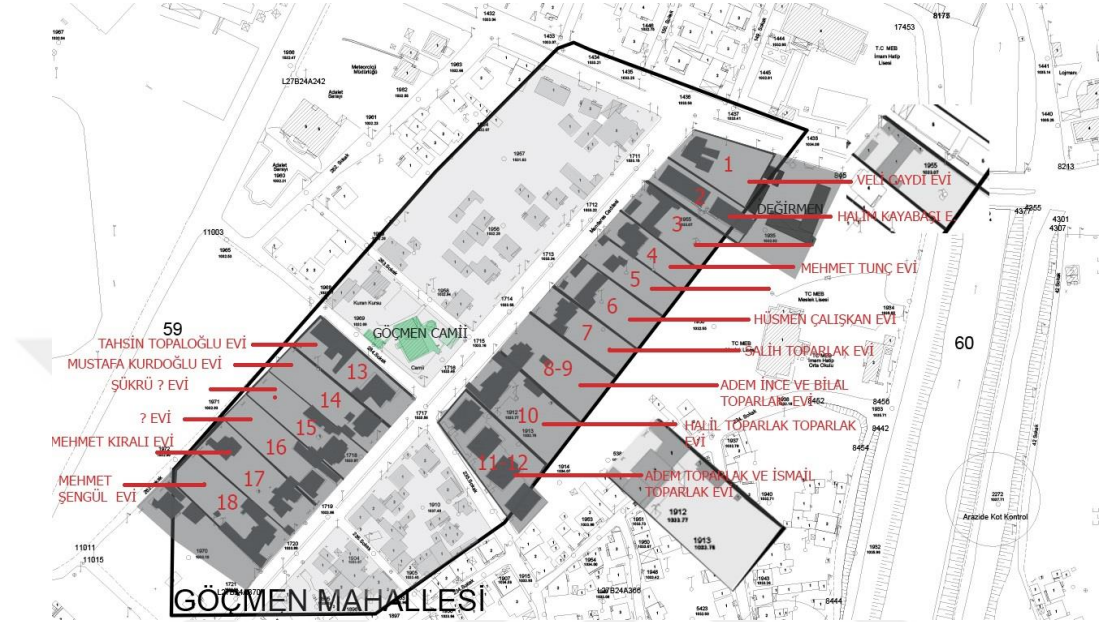
4.4.1. Bulgaristan Göçmenlerinin Türkiye'ye Göçü

Özgür (2007); Osmanlı- Rus savaşından sonra 1877-1878 yılında ilk büyük Türk göçü Bulgaristan'dan başladığını tespit etmiştir. Bulgarlar silahlandırılıp küçük küçük büyük çeteler oluşturarak Türk köylerine saldırırken, Türklerin silah sahibi olması,

kendi aralarında buluşmaları ve gece sokağa çıkmaları bile yasaklanmıştır. Bulgarlar, her gece bir Türk köyüne saldırarak, Türk halkının evlerine baskınlar düzenleyip işkenceyle canına ve malına her türlü zarar veriliyor, ahırdaki hayvanlarının kaçırdığından bahsetmiştir.

Akça (2009) ise Bulgaristan göçüyle ilgili yaptığı çalışmada; 1886-1902 yılları arasında Bulgaristan'dan Türkiye'ye 145.356 kişinin göç ettiğini, Bulgar komitecilerinin Trakya'da ve Makedonya'da katliamlar yapmaya başlamasının neden olduğundan bahsetmektedir. Yine çalışmasında 26.05.1939 tarihin de Bulgaristan'daki Türklerin zorla sınır dışı edildiklerine değinmektedir. Bulgaristan Kominist rejimi, Bulgaristan Türklerinin ileri gelenlerini ve eğitim görmüş aydınlarını hiç yoktan sebeplerle tutuklayarak, tarlalarını kooperatifleştirme gerekçesiyle ellerinden alarak, okullarını ve vakıflarını devletleştirip eğitim haklarını engelleyerek, yani kısaca Türk azınlığa karşı Bulgarlaştırma politikası güderek ve onların gelecek kaygılarını artırarak Türkiye'ye göçlerini zorunlu kılmışlardır. Akça (2009), sınırdan Türkiye'ye 1950 yılında 12.233 aile toplamında ise 52.185 kişi göç ederken 1951 yılın da ise 25.118. aile toplamında ise 102.208 kişinin göç etmek zorunda kaldığını çalışmasında detaylıca anlatmaktadır. Türkiye'ye bir şekilde göçe zorlanan Bulgaristan Türkleri Türkiye sınırlarında da belli bölgelere dağıtılmıştır. Merkezi İskân Komisyonu tarafından, Türkiye'deki 10 bin göçmeni iskân edebilmek için 30 köyün inşa olunacağı iller belirlenmiştir. 1951 sonbaharına kadar tamamlanması planlanan 30 göçmen köyü Ankara, Konya, Kırşehir, Niğde, Kayseri, Sivas ve Yozgat illerinde kurulmasına karar verilmiştir. Arı (1960)'nın çalışmasına göre 1950 ve 1958 yılları arasında Bulgaristan'dan iskân edilen 37.351 aile, 154.393 nüfus; serbest iskân edilmeyen 33 55 aile, 37.384 nüfus gelmiştir. Bu gelen göçmenlerden sadece 5 bin göçmen ailesine tarla ve ev yeri verilmiştir. Bakanlar Kurulu'nca tasdik edilen "1951 İskân Programı" dahilinde verilen evler bir oda, bir ahır veya dükkândan oluşacak ve gerekli teçhizatlar bulunacaktı. Her bir evin 800-1000 TL'ye mal olacağı tahmin edilmişti. Pekdemir'in (1992) anlatımına göre de Konya valiliği ise Konya da 150 göçmen evi yapılacağını bildirmiştir. Konya'ya gönderilen Bulgar göçmenlerinden hazır ev, ahır verilmeyip iskân edilmeyenlerden olan Ilgın göçmenlerine ılgında her bir aileye 1000 metrekare arsa ve zamanın parasıyla 1000 TL para yardımı verilmiştir. 1951 yılın da Romanya sınırına yakın olan Bulgaristan'ın deli orman denilen bölgesi olan Şumnu kasabasının köylerinden göç edip Ilgın'a gelmişlerdir. Ilgına ilk yerleşenler; birbiriyle akrabalık bağı bulunan 16 aileden oluşmaktadır. İlk yerleşim yerleri incelendiğinde bir doğru üzerinde tek sıra halinde dizilmiş 16 farklı arazi ve

üzerinde kendilerinin inşa ettiği meskenler bulunmaktadır. Çalışmada yapılan ilk Bulgar göçmenlerinin evi tespit edilmiş olup orijinal halini koruyan evler çalışılmıştır. Ilgın'ın sınırında belirlenen arsalarla yerleşen ve yerleşim aşamasında sadece boş arazilerin olduğu bölgede Bulgar göçmenlerinin mesken tutmasıyla etrafına Ilgın'ın Göstere, Balkı, Çiğil, Dığrak gibi köylerinden de göç almaya başlamıştır (Şekil 4.15.).

Şekil 4.15. Ilgın Göçmen Mahallesindeki Bulgar Türklerinin evleri

4.4.2. Bulgaristan Göçmenlerin Yaşam Biçimleri, Kültürleri

Göçmen Mahallesinde yapılan yerinde inceleme, gözlem ve görüşmelere dayalı olarak Bulgar Türkleri' ne ait aile strüktürü, gelenek-görenekler, yaşam tarzı ve sosyal organizasyonlar başlıkları altında anlatılmaktadır.

Aile Strüktürü

Bireyler arasındaki sosyal ilişkiler; Bulgaristan'dan göç etmeden önceki hayatlarının etkisi Bulgar göçmenlerinde hala yer yer karşımıza çıkmaktadır. Bulgaristan'da hâkim olan sosyalist düzen etkisinde yaşamak zorunda kalan atalarından izler yaşamlarını şekillendirmektedir. Kadın ve erkeklerin çalışma hayatı ve hayattaki konumları ilk başta eşit gibi görülse de evin beyine gösterilen saygı farklı olup bu ayrım gözle görülebilmektedir. Aynı şekilde Büyüklere atalara hürmet, sevgi ve saygı bulunmaktadır. Aile büyükleri de aynı şekilde aldığı kararlarda çocuklarının geleceğini düşünerek hareket etmektedirler. Çok fazla çocuk sahibi olmayı hoş karşılamamaktadırlar. Bulgar göçmenlerinde çok çocuklu bir aile yerine genelde iki veya üç çocuklu aile yapısı benimsenmiştir. Her çocuğun sorumluluğu alma geleceğini ayrı

ayrı planlama gibi düşünce yapısında oldukları için çok çocuk sahibi olmak genelde ayıp olarak nitelendirilmektedir. Kız çocuk ve erkek çocuk ayrımı gözükmemektedir. Küçüklükten başlanılarak çocuklara çalışma, faydalı olma, atalarının yaşadıkları zulümlere karşı bilinçli olma ve vatan sevgisi gibi aile içi eğitimler verilmektedir.

Evlilik ve çocuk yetiştirme; Evlilik Bulgar göçmenleri için saygı ve güven anlamına gelmektedir. Evlilik kadın ve erkeğin birbirlerine daha çok desteklemesi, eşlerin kendi imkanları doğrultusunda katkıda bulunarak birbirleriyle dayanışma kurumu olarak ifade edilebilmektedir. Boşanma olayı neredeyse hiç rastlanmamaktadır. Yeni evlenecek eşler erkek tarafının evinde yaşamaktadır. Yeni evlenen çocuğuyla beraber oturarak hem kalabalık aile yapısını korunmaktadır hem de yeni evlenen gençlere destek sağlanmaktadır, bu şekilde gençken çocuklarına destek olunduğunda, yaşlanınca da çocukları kendilerine bakacakları düşünülmektedir. Kadın ve erkek arasındaki ilişki çalışma hayatındaki destek gibi gözükse de saygı kavramı etkili bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Başlık parası, kız kaçırma, ikinci eş ve kuma gibi durumlar görülmemekte olup Bulgar göçmenlerince de hoş karşılanmamaktadır. Yakın akraba evliliğine de yaşadıkları beraberlik ve kardeş çocuklarının da kardeş sayılması düşüncelerle hoş bakılmayıp, Ilgın da bu şekilde yapılan evliliklerde tasnif edilmemektedir.

Gelenek ve Görenekler

Bulgaristan'da hâkim olan sosyalist düzen etkisinde yaşamak zorunda kalan ataları birçok konuda eziyete maruz kalmıştır. Zamanında sosyalizm ile ilgili siyasi içerikli bayram ve törenlere veya Bulgar halk bayramlarına zorunlu olarak katılım sağlamak zorunda kalmışlardır. Bulgaristan Türklerinin ise gösterişsiz ve dikkat çekmeyecek şekilde Ramazan ve Kurban Bayramlarını kutlamalarına kısmen göz yumulurken zamanla bu bayramlarında kutlanması yasaklanmıştır. Zorunlu olan eğitim kurumlarında da Bulgarca şarkı söylemek ve Bulgar halk oyunları gibi Bulgarlara özgü gelenek ve görenekler zorunlu olarak verilmiştir. Ancak kendilerine özgü gelenek ve göreneklerin açık bir şekilde yapılması yasaklanmıştır. Mevlit okutma gibi birlik beraberlik gerektiren eylemler evlerin içerisinde güvенеbildikleri üç beş aile arasında gerçekleştirilmiştir. Zamanla bunun gibi baskılar yaşayan Bulgar göçmenleri, Türkiye'ye göç ettikten sonra kendi gelenek ve göreneklerini rahatlıkla yapabilmeye başlamıştır. Düğün merasiminde eskiden at üzerinde damadın evine gelin getirilmekteymiş ama zamanla artık bırakılmıştır. Bulgaristan da erkek çocuklarını sünnet ettirmek yasaklanmakta olup doktorlar bu konuda sürekli denetlenmekte olduğu için yine

akrabalardan biri çocuğu sünnet ederek sadece yakın güvenilir tanıdıklarla gizlice konut içerisinde sünnet töreni düzenlenmekteymiş. Türkiye'ye göç edildikten sonra eş dost herkesle beraber bu törenler evlerin arka bahçelerinde mütevazı kutlamalarla birlikte düzenlenmektedir.

Yaşam Tarzı

Dilleri, zorunlu göçten önce Bulgaristan'da yaşadıkları baskı ve kendi ana dilleri olan Türkçenin yasaklanması sokakta, kamusal alanlarda kısaca evleri dışında konuşamamaları ve her yerde Bulgarca konuşmaya zorlanmaları gibi nedenlerle Türkiye'ye göç ettiklerinde Bulgarca bilmelerine rağmen bu dili konuşmayı bırakmışlardır. Kendi nesillerinden gelen çocuklarına da öğretme gereği duymadan Türkçe konuşmaya devam etmişlerdir.

Çalışma ve iş hayatı; çalışmaya alışık ve çalışkan bir yapıya sahip olan Bulgar Göçmenlerinde erkekler ve kadınlar kendilerine uygun olan şekillerde aileye katkıda bulunmaktadır. Kadınlar genelde çocuk bakımı, mutfak işlerinde aktif görev alırken, erkekler ise evin geçimini sağlayacak işlerde çalışmaktadır. Çalışılan evlerden birine sahip olan vefat eden Halil Toparlak marangoz ustası olup yapılan ilk evlerin yapımının hepsinde çalışmıştır. Verilen maddi yardımlarla evlerini kendileri yapmışlardır. Onun haricinde bahçelerini ekip dikmişler ve buradan kendi yiyeceklerini kadınlar hem yemeklerini yapmış hem de turşu yaparak, kurutarak ya da konserve gibi işlemlerle depolamışlardır. Bahçelerde genel olarak kümes yaygın olup kümes hayvancılığı da yapmışlardır. Erkeklerde çoğu mahsulü satarak geçimlerini sağlamışlardır. Onun dışında erkekler kendi yeteneklerine göre el işçiliği, marangozluk, inşaat işçiliği gibi yeteneklerine göre hep iş kovalayarak aile geçimlerini sağlamışlardır. Yaşlı ve gençler arasında da bir şekilde iş ayrımı görülmektedir. Gençler çalışıp eve katkıda bulunurken, evin büyükleri torunlarla ilgilenme sorumluluğunu yerine getirmektedir. Gelen ilk Bulgar göçmenleri yaşamlarını bu şekilde devam ettirirken, çocuklarının iyi eğitim almalarını sağlamışlardır. Çocukları genelde üniversite mezunu olup memuriyet, öğretmenlik gibi meslek dallarında çalışmaktadırlar. Bulgar Göçmenlerinin her bir ferdinin bir şekilde aileye katkıda bulunduğu, sorumluk sahibi olup, çalışkan bir etnik köken olmalarında atalarının sosyalist düzende yaşadığı ve çocuklarına da çalışmayı aşıladıklarından kendileri de bahsetmektedirler.

Sosyal Organizasyonlar

Komşuluk ilişkileri, Bulgar Göçmenleri Ilgın'a göç ettiklerinden beri birbirlerine her konuda sahip çıkmışlardır. Ilgın'a birbirleriyle akrabalık bağı olan aileler de gelmiştir

ama akrabalık ilişkisi dışında da hemşerilik, aynı etnik kökene ait olma beraber göç etme zorunluluğuna maruz kalma gibi birçok faktör Bulgar Göçmenlerini birbirine bağlamış olup, birbirleriyle dayanışma yardımlaşma ve sosyalleşme ilişkilerini etkilemiştir. Kendi aralarındaki iletişim böyle olup yerleştikleri İlgınlılarla da kendilerini soyutlamamışlardır. Kendi etnik kökenlerinde olmayan insanlarla da iletişimlerini sağlamlaştırmış, ilk gelen Bulgar Göçmenlerindeki memlekete ve kendi soydaşları olan Türklere karşı özlemlerini onlara karşı sevgileri kurdukları iletişim ve sosyal hayatta önemli bir etken olmuştur.

Güvenlik ve egemenlik sınırları; 1951 de Ilgın'a ilk geldiklerinde yaşadıkları mağduriyetten dolayı ne kadar kendi soydaşları olsalar da biraz çekingen davranmışlardır. İlk başlarda kendi mahallelerini kurup kendi aralarında iletişim kurup, alışveriş gibi faaliyetleri kendi aralarında yapmışlardır. Dışarıya güvendikçe yavaş yavaş açılmışlardır. Zamanla mahalle sınırları genişlemiş olup çevre köylerden de göç almaya başlamışlardır.

Eğitim; Bulgar Göçmenleri eğitime önem vermişlerdir. Çocuklarını imkanlar dahilinde okula gönderip eğitimlerini tamamlamalarını sağlamaya çalışmışlardır. Her nesilde bir önceki nesille göre okuma oranı yükselmektedir. Yeni nesilde birçok üniversite mezunu olup çalışan Bulgar Göçmeni bulunmaktadır.

4.4.3. Bulgar Türkleri Konut Analizi

Bulgar Türkleri' ne ait kültür kavramını oluşturan aile strüktürü, gelenek-görenek, yaşam tarzı ve sosyal organizasyonlar başlıkları altında incelenmiştir. Bu alanda sırasıyla Salim Toparlak, Mehmet Balcı ve Mustafa Kırallı evinin yapı malzemesi, dış mekân oluşumu ve mekân organizasyonu başlıkları altında; birim mekân, konut ve konut yakın çevresi çalışılarak eylem, ekipman ve davranış kavramları incelenerek her bir konut için analiz edilmiştir.

4.3.3.1. Salim Toparlak Konut Analizi

Salim Toparlak evi Göçmen Mahallesinde Ilıca mahallesi Menderes caddesinde konumlanmaktadır. Yaklaşık olarak 1952 yılında tamamlandığı, ev sahibi tarafından belirtilmiştir (Tablo 4.22.).

Tablo 4.22. Salim Toparlak Evi Mekânsal Biçimleniş

SALİM TOPARLAK EVİ		YAPI NO:4	
GÖCMEN MAHALLESİ DOLULUK BOŞLUK ANALİZİ		GÖCMEN MAHALLESİNDEKİ KONUMU	
YAPININ VAZİYET PLANI		YAPININ PLANI	

Yapı malzemesi

Yapım malzemesi olarak taş, kerpiç ve ahşap malzemenin birlikte kullanılmıştır. Konutun taşıyıcı duvarları temelden başlanılarak zemin katın taban kotuna kadar moloz taş malzemeyle yığma olarak örülmüştür. Zemin kat taban kotundan tavan kotuna kadar olan duvarlarda kerpiç kullanılmıştır. Yapının üst örtüsü ahşap kirişlemeler üzerine kiremit kaplama olarak beşik çatı şeklinde yapılmış ve hala orijinal halini korumaktadır.

Pencere ve kapı doğramalarında, tavanda kullanılan dairesel kesimli ahşap kirişler aynı zamanda dolap ve yüklüklerde ahşap yapı malzemesi kullanılmıştır. Ayrıca konutun içerisinde bulunduğu arsa sınırlarını çevreleyen duvarlar da kerpiç malzemenen oluşmaktadır.

Dış Mekân Oluşumu

Kendi sınırlarını belli eden kerpiçten yüksek duvarlar arazilerinin dört bir cephesine de örülmüştür. Konut- bahçe-sokak ilişkisinde gözle görülen somut sınırlar bulunmaktadır. Konutun doğrudan sokakla bağlantısı yoktur. Sokaktan bahçe sınırları arasında kerpiç duvar olup ahşap kapı yardımıyla girilebilmektedir. Sokaktan bahçe sınırlarına girildiğinde ise ön bahçenin aslında avlu niteliği taşıdığı görülebilmektedir. Ön bahçede tandırlık mekânı sokağa yüzey oluşturacak şekilde konumlanmıştır. Orijinal halinde doğrudan dışarı açılmamakta olup sonradan ihtiyaç doğrultusunda sokağa yüzey olan kısım yıkılıp tuğladan örülmüş ve sokağa kapı açılmıştır. Ön bahçede sonradan burada bakkal işletmek için yapılmış olan sokağa açılan kapalı bir dükkân bulunmaktadır. Bu mekândan ön bahçeye geçiş bulunmamakta olup sonradan burası bisiklet ve motor tamirhanesine dönüştürülmüştür şu anda da bu şekilde kullanılmaktadır (Tablo 4.23.).

Tablo 4.23. Salim Toparlık evinin Sokak-Bahçe-konut ilişkisi

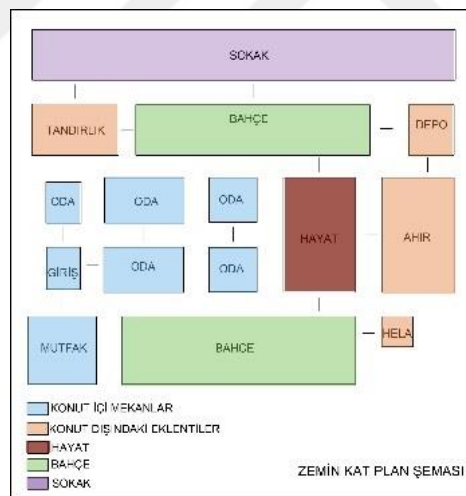

Ön bahçede yer alan son yapı da orijinal halini muhafaza eden zamanında ata sahip olan Salim Toparlık'ın gündüzleri atlarını kısa süre için koyabildiği, fazla eşyalarını muhafaza edebildikleri kapalı depo alanıdır. Atları satılınca da burası sadece depo ve kömürlük gibi kullanılmaya devam etmiştir. Ön bahçeden konuta geçmek için ahşap kapı elemanı bulunmaktadır. Bu kapı konuttan önce hayat denilen alana açılmaktadır. Salim Toparlık evinde konut öncelikle hayat denilen kısma açılmakta hayat denilen geçiş alanı da ön ve arka bahçeye bağlanmaktadır. Bu hayat kısmında zamanında

sahip oldukları atları koydukları ahır mekanına ve konuta açılmaktadır. Arka bahçe ve ön bahçe arasındaki tek iletişim ise bu hayat bölümüdür.

Mekân Organizasyonu

Salim Toparlık evi zemin kattan oluşmaktadır. Bulgaristan'dan göçmeden önce de bodrum kat kültürüne sahip olmadıkları, depo ihtiyacı gibi ihtiyaçlarını karşılamak için evin bitişiğine veya bahçede uygun bir yere kiler gibi mekanlar yapılarak karşılanmaktadırlar. Sokaktan ön bahçeye yüzey oluşturan kerpiç duvar ve orijinalinde ahşap kapı olan ama zamanla demire dönüşen kapıdan giriş yapılmaktadır. Sokaktan bahçe sınırlarına girildiğinde ise ön bahçenin aslında avlu niteliği taşıdığı görülebilmektedir. Ön bahçede tandırlık mekânı sokağa yüzey oluşturacak şekilde konumlanmıştır. Orijinal halinde doğrudan dışarı açılmamakta olup sonradan ihtiyaç doğrultusunda sokağa yüzey olan kısım yıkılıp tuğladan örülmüş ve sokağa kapı açılmıştır. Ön bahçede sonradan burada bakkal işletmek için yapılmış olan sokağa açılan kapalı bir dükkân bulunmaktadır. Bu mekândan ön bahçeye geçiş bulunmamakta olup sonradan burası bisiklet ve motor tamirhanesine dönüştürülmüştür şu anda da bu şekilde kullanılmaktadır (Şekil 4.15.).

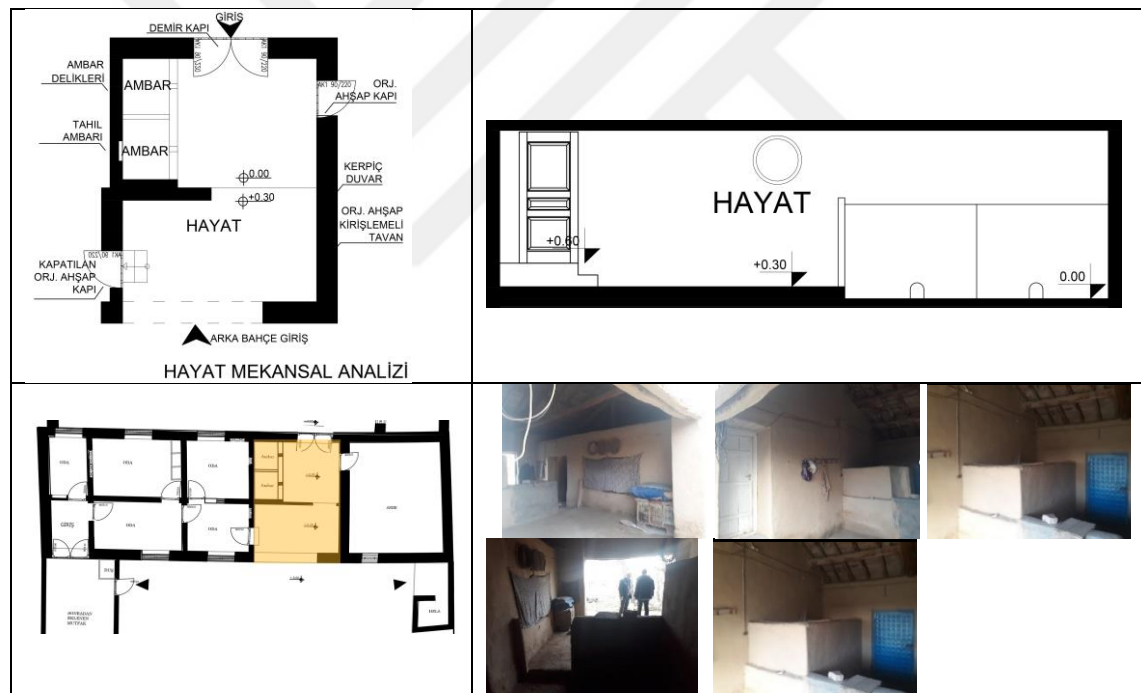

Şekil 4.15. Salim Toparlık evi zemin kat plan şeması

Ön bahçede yer alan son yapı da orijinal halini muhafaza eden zamanında ata sahip olan Salim Toparlık'ın gündüzleri atlarını kısa süre için koyabildiği, fazla eşyalarını muhafaza edebildikleri kapalı depo alanıdır. Atları satılınca da burası sadece depo ve kömürlük gibi kullanılmaya devam etmiştir. Ön bahçeden konuta geçmek için ahşap kapı elemanı bulunmaktadır. Bu kapı konuttan önce hayat denilen alana açılmaktadır. Salim Toparlık evinde konut öncelikle hayat denilen kısma açılmakta hayat denilen geçiş alanı da ön ve arka bahçeye bağlanmaktadır. Bu hayat kısmında zamanında

sahip oldukları atları koydukları ahır mekanına ve konuta açılmaktadır. Arka bahçe ve ön bahçe arasındaki tek iletişim ise bu hayat bölümüdür. Hayat alanında arpa, buğday gibi yemlerin saklandığı, üzeri açık olup buradan dökülen aşağı kısmındaki deliklerden de yem alınan bir bölüm bulunmaktadır. Burası hayatın hemen ön bahçeden girildiğindeki alandır. Bu yemlerin saklandığı kısmın hemen karşısında zamanında ahır olan mekânın ahşap orijinal halini koruyan kapı ile geçiş yapılmaktadır. Hayat bu alandan kısmi olarak ayrılmak adına burada 30 cm'lik bir kot farkı verilmiş olup taban malzemesinde topraktan betona geçildiği gözükmemektedir. Bu kısım artık konuta ve arka bahçeye geçişi sağlamaktadır. Burada tandırılıkta ve bahçede yemek yapılırken kullanılan elek gibi malzemelerde duvara asılı durmaktadır. Buraya ulaşımı kolaylaştırmak için konut içerisindeki odadan kapı açılmıştır ama odanın kullanımı işlevsel olarak değişince mevcutta hala açık olup kullanılmamaktadır (Tablo 4.24.).

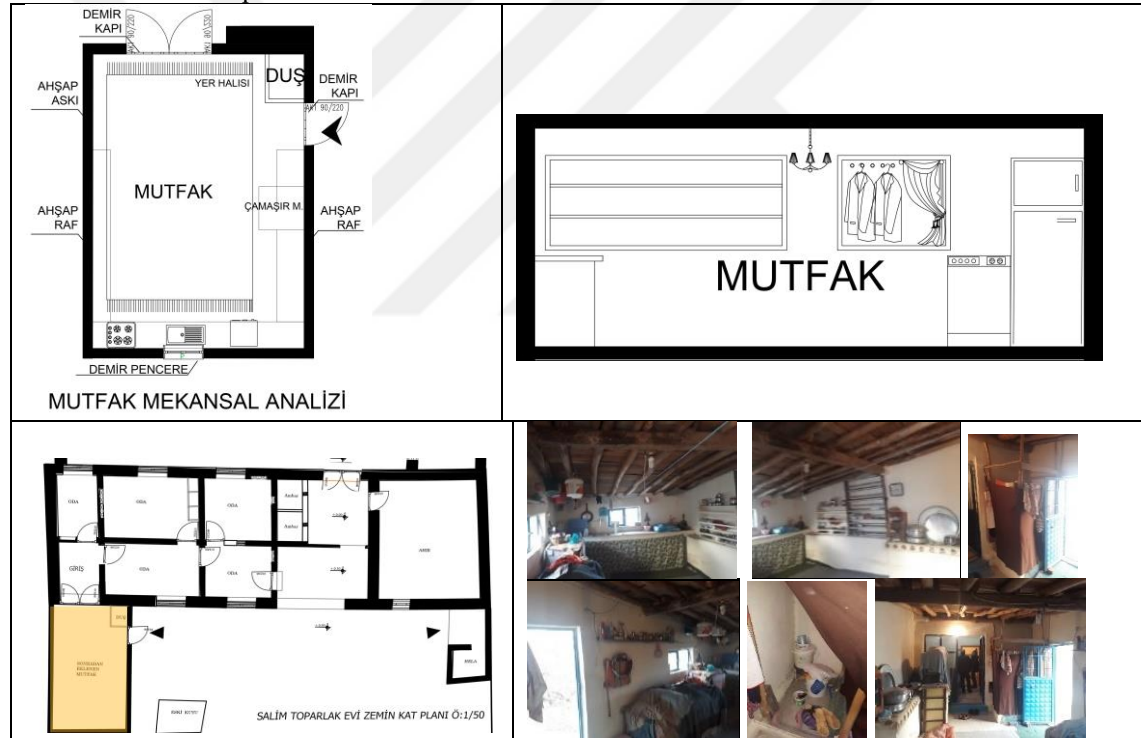
Tablo 4.24. Salim Toparlak evi hayat mekânsal analiz

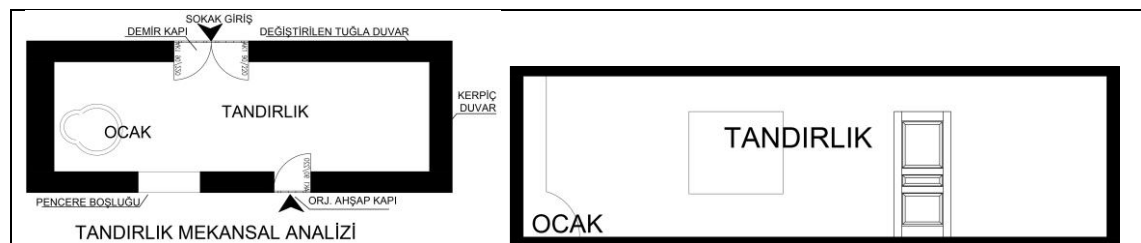
Konuta giriş zamanla değişmiştir. Önceden giriş bölümünden girilirken zamanla değişen ihtiyaçlara göre giriş kısmının olduğu yere tuğla malzemeden mutfak mekânı eklenmiştir. Yemek pişirme eylemleri önceden ön bahçede bulunan tandırılıkta karşılanırken zamanla mutfak mekânı eklenmiştir. Ön bahçede bulunan çeşme elemanı ile yemekler yıkanır temizlenir, yine ön bahçedeki tandırılıktaki ocakta pişirilmekteymiş ama zamanla mutfağı konuta yakınlıkta ihtiyacı doğmuş ve sonradan mutfak mekânı buraya eklenmiştir. Mutfağı arka bahçeden demir kapıyla girilmektedir. Mutfak mekânı

ne kadar sonradan tuğladan yapılsa bile Bulgar göçmenlerine özgü ahşap işçiliği tavan da görülmektedir. Burada dışarıdan, tarladan gelindiğinde temizlenebilmek için kapı arkasındaki alana beton dökülüp su gideri de sağlanarak ahşap dikmelerle perde ile örtülmüş duş alanı bulunmaktadır. Kültürden kaynaklanan yerde bağdaş kurarak yemek yendiği için sini elemanı bulunmaktadır. Yine yemek tabakları, tencere gibi mutfak elemanlarının konulduğu duvara asılan ahşap raflıklar bulunmaktadır. Buzdolabı, çamaşır makinesi ve bulaşık makinesi gibi modernize mutfak elemanları zaman içerisinde ihtiyaç doğrultusunda yer almaktadır. Aileye yapılan günlük mutfak işleri ve yemekler burada yapılmakta olup, ekmek eyleyip açma, reçel kaynatma gibi eylemler için de tandırlık kullanılmaktadır. Yemekler evin kadınları tarafından pişirilmekte olup tüm aile yemek saatlerinde bir araya gelmektedirler (Tablo 4.25. ve Tablo 4.26.).

Tablo 4.25. Salim Toparlık evi mutfak mekânsal analiz

Tablo 4.26. Salim Toparlık evi tandırlık mekânsal analiz

Sonradan eklenen mutfak mekânından orijinal planında yapıya giriş yapılan alana geçilmektedir. Giriş mekânı sadece geçiş olarak kullanılmaktadır. Yine bu mekânda duvar halısı ile süslenmiş, aile bağlarının kuvvetli olduğu Bulgar Göçmenlerinin hatıraları niteliğinde olan içerisinde vefat eden Salim Topraklar'ında olduğu fotoğraflar albümü de duvarda yerini almıştır. Dışardan gelindiğinde kıyafetleri asabilmek için ahşap askılık duvara monte edilmiştir. Çatıya çıkış buradan merdiven yardımıyla yapıldığı içi kapatılma gereği duyulmamıştır. Bu mekânın hemen karşısındaki küçük odaya ve genel faaliyetlerin yapılabilirdiği büyük odaya geçiş yapılabilmektedir (Tablo 4.27.).

Tablo 4.27. Salim Topraklar evi giriş mekânsal analiz

Girişten girilen bir numaralı küçük oda incelendiğinde; orijinal ahşap kapıdan geçildiği ve mevcutta ardiye gibi kullanıldığı, fazla yatak yorgan gibi eşyaların gömme

dolaba ve pencere kenarına konulduğu görülmektedir. Kıyafetleri asabilmek için ahşap askılık duvara monte edilmiş olup üzeri nakışlı beyaz örtüyle örtülmektedir. Ahşap pencere elemanı orijinalliğini korumaktadır. Tavanda kare kesitli ahşap kirişleme kullanılmıştır. Bir numaralı odanın sadece girişle bağlantısı bulunmaktadır (Tablo 4.28.).

Tablo 4.28. Salim Toparlak evi 1 numaralı oda mekânsal analiz

Giriş bölümünden iki numaralı odaya orijinalliğini koruyan ahşap kapı ile geçilmektedir. Isınmak için soba elemanı kullanılmaktadır. Bu soba üzerinde akşam oturularında çay demlenir, kestane, patates gibi yiyecekler pişirilir ve tüm aile muhabbet eşliğinde soba elemanının etrafında konumlanırlar. Geleneksel mobilya elemanları olan yer minderi el işçiliği olan kilim dokumaları olan halı elemanları kullanılarak döşenmiştir. Akşam olunca yatma mekânında kullanılan yorgan, nevresim elemanları odanın bir köşesinde üst üste konulmuştur.

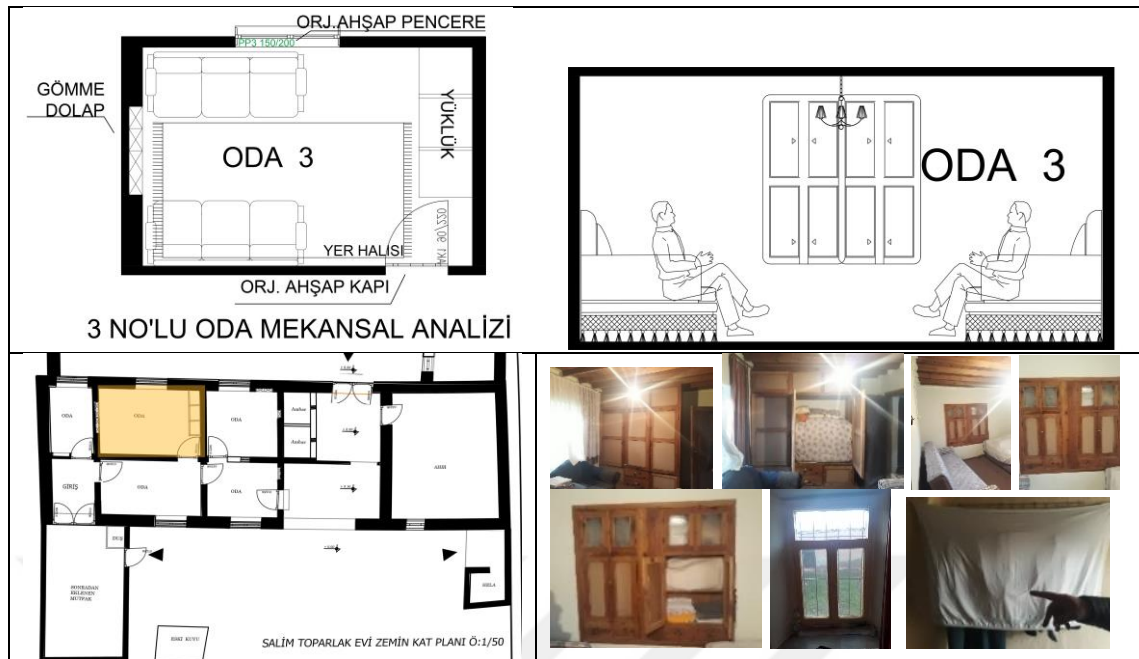
Geleneksel mobilya elemanları olan yer minderi ve halı elemanları kullanılarak döşenmiştir. Akşam olunca yatma mekânının da kullanılan yorgan, nevresim elemanları odanın bir köşesinde üst üste konulmuştur. Bu mekânın ısıtılması soba elemanı ile sağlanmaktadır. Bu soba üzerinde akşam oturularında çay demlenir, kestane, patates gibi yiyecekler pişirilir ve tüm aile muhabbet eşliğinde soba elemanının etrafında konumlanırlar. Oturma odasında aile içindeki konumlarına göre oturma şeması şekillenmektedir. Ataya saygı oldukça önemli olduğu için baş köşeye aile büyüklerinden küçüğüne doğru oturma planı şekillenmektedir. Tavandaki ahşap üzerine yine ahşap kare

kesitli kirişleme ile tavan örtüsüyle kaplanmıştır. Bu odadan 3 numaralı ve 4 numaralı odalara geçiş yapılabilmektedir (Tablo 4.29.).

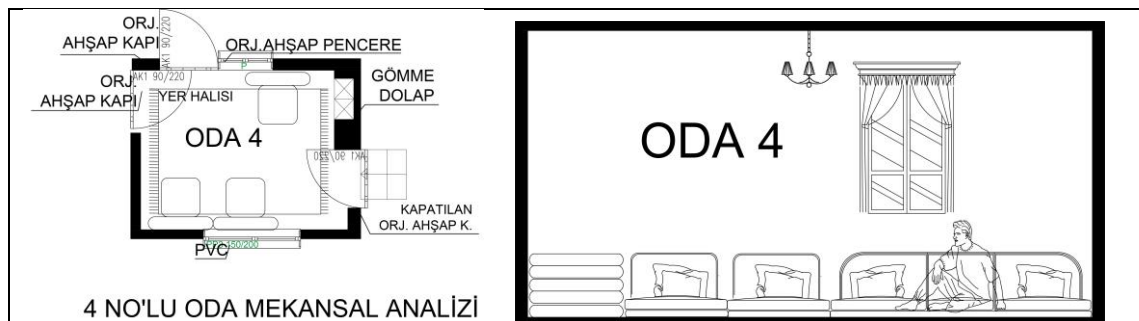
Tablo 4.29. Salim Toparlak evi 2 numaralı oda mekânsal analiz

Üç numaralı oda incelendiğinde; Bulgar göçmenlerinin benimsediği sade ama sağlam olan ahşap işçiliğinin örnekleri görülmektedir. Odada üç kapaklı orijinalliğini koruyan içerisinde gusülhane de olan gömme dolap bulunmaktadır. Yatak yorgan gibi eşyalar burada koyulmaktadır. Aynı zamanda karşısındaki duvarda da dört kapaklı gömme dolap bulunmaktadır. Bu dolaba ise kıyafet gibi eşyalar konulmaktadır. Bu odada yer kaplaması halı olup zamanın gereksinimlerine göre modernize kanepeler kullanılmaktadır. Duvar yüzeyinde kıyafetleri asabilmek için ahşap askılık duvara monte edilmiş olup üzeri nakışlı beyaz örtüyle örtülmektedir. Ahşap pencere orijinalliğini korumaktadır. Tavandaki ahşap üzerine yine ahşap kare kesitli kirişleme ile tavan örtüsüyle kaplanmıştır. Bu odadan sadece 2 numaralı odaya geçiş yapılabilmektedir (Tablo 4.30.).

Tablo 4.30. Salim Toparlak evi 3 numaralı oda mekânsal analiz

İki numaralı odadan dört numaralı odaya orijinalliğini koruyan ahşap kapı ile geçilmektedir. Bu odada yer kaplaması halı olup geleneksel mobilya elemanları olan yer minderi ve halı elemanları kullanılarak döşenmiştir. İhtiyaç doğrultusunda odanın bir köşesinde bu minderler üst üste konulmaktadır. Odada iki kapaklı orijinalliğini koruyan gömme dolap bulunmaktadır. Bu dolaba ise kıyafet gibi eşyalar konulmaktadır. Tavandaki ahşap üzerine yine ahşap kare kesitli kirişleme ile tavan örtüsüyle kaplanmıştır. Odada beş numaralı odaya orijinalliğini koruyan ahşap pencere açılmıştır. Bu odada hayat kısmına giriş kapısı sonradan açılıp, kullanım ihtiyacı doğrultusunda kullanılmadığı için tekrar kapatılmıştır. Bu odadan beş numaralı odaya geçiş yapılabilmektedir (Tablo 4.31.).

Tablo 4.31. Salim Toparlak evi 4 numaralı oda mekânsal analiz

Dört numaralı odadan beş numaralı odaya orijinalliğini koruyan ahşap kapı ile geçilmektedir. Bu odada yer kaplaması halı olup zamanın gereksinimlerine göre modernize baza elemanı kullanılmaktadır. Odada iki kapaklı orijinalliğini koruyan gömme dolap bulunmaktadır. Bu dolaba ise kıyafet gibi eşyalar konulmaktadır. Tavandaki ahşap üzerine yine ahşap kare kesitli kirişleme ile tavan örtüsüyle kaplanmıştır. Odada beş numaralı odaya orijinalliğini koruyan ahşap pencere açılmıştır. Bu odaya sadece dört numaralı odadan geçiş yapılabilmektedir (Tablo 4.32.).

Tablo 4.32. Salim Topraklar evi 5 numaralı oda mekânsal analiz

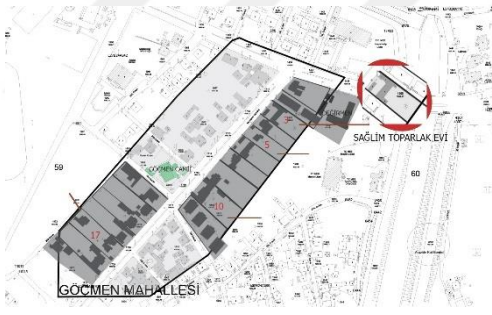
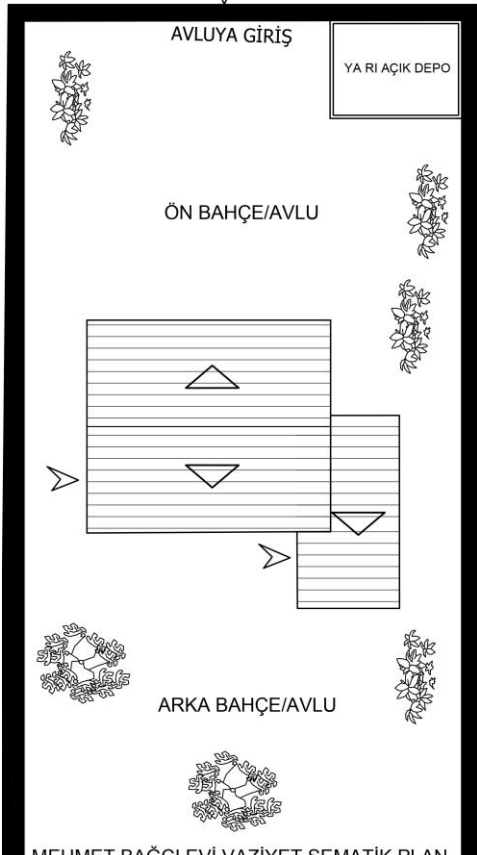
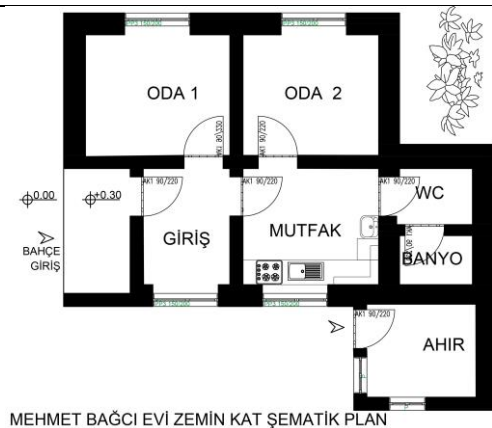

Salim Toparlık evinin plan analizi incelendiğinde mekanların tam anlamıyla tanımlı olmadığı, sofa gibi bir mekândan geçiş yapmak yerine odanın içerisinden başka bir odaya geçiş yapılabilen kompleks bir plan çözümü görülmektedir. Mekanların birbirinden farklı olarak çok bir ayrıma girmediği bütün odaların birbiriyle hemen hemen aynı şekilde düzenlendiği görülmektedir. Misafir odası, salon gibi özelleşmiş mekâna yer verilmediği girişte ya da girişin açıldığı ilk odada kalabalık aile oturmalarının, yemek yeme eylemlerinin yapıldığı görülmektedir.

4.3.3.2. Mehmet Balcı Konut Analizi

Mehmet Balcı evi Göçmen Mahallesi'nde Ilıca mahallesi Menderes caddesinde konumlanmaktadır. Yaklaşık olarak 1951 yılında tamamlandığı, ev sahibi tarafından belirtilmiştir (Tablo 4.33.).

Tablo 4.33. Mehmet Balcı Evi Mekânsal Biçimleniş

MEHMET BALCI EVİ		YAPI NO:5
BALA MAHALLESİNDEKİ KONUMU		
YAPININ PLANI		YAPININ VAZİYET PLANI

Yapı malzemesi

Yapım malzemesi olarak taş, kerpiç ve ahşap malzemenin birlikte kullanılmıştır. Konutun taşıyıcı duvarları temelden başlanılarak zemin katın taban kotuna kadar moloz taş malzemeyle yığma olarak örülmüştür. Zemin kat taban kotundan tavan kotuna kadar olan duvarlarda kerpiç kullanılmıştır. Yapının üst örtüsü ahşap kirişlemeler üzerine kiremit kaplama olarak beşik çatı şeklinde yapılmış ve hala orijinal halini korumaktadır. Pencere ve kapı doğramalarında, tavanda kullanılan dairesel kesimli ahşap kirişler aynı zamanda dolaplarda ahşap yapı malzemesi kullanılmıştır. Ayrıca konutun içerisinde bulunduğu arsa sınırlarını çevreleyen duvarlar da kerpiç malzemedendir.

Dış Mekân Oluşumu

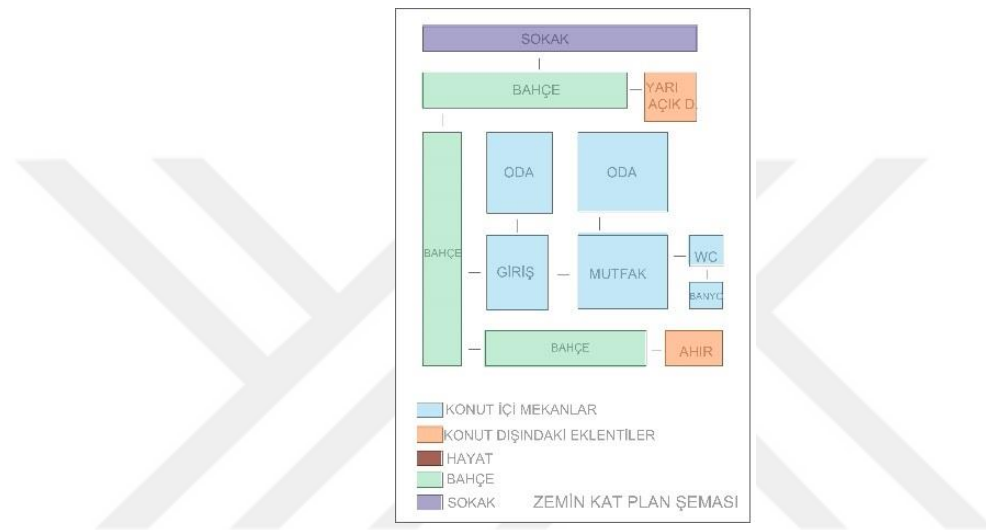
Kendi sınırlarını belli eden kerpiçten yüksek duvarlar arazilerinin dört bir cephesine de örülmüştür. Konut- bahçe-sokak ilişkisinde gözle görülen somut sınırlar bulunmaktadır. Konut doğrudan sokakla bağlantısı yoktur. Sokaktan bahçe sınırları arasında kerpiç duvar olup ahşap kapı yardımıyla girilebilmektedir. Sokaktan bahçe sınırlarına girildiğinde ise ön bahçenin aslında avlu niteliği taşıdığı görülebilmektedir. Ön bahçede yarı açık depo mekânı sokağa yüzey oluşturacak şekilde konumlanmıştır. Mehmet Balcı'nın fazla eşyalarını muhafaza edebildikleri alandır. Yapının girişi ön bahçe yerine batı cephesinden girilmektedir. Arka bahçe ve ön bahçe arasındaki kesintisiz bağlantı bulunmaktadır. Arka cephede ayrıca odun kömür gibi eşyaları koyabildikleri kapalı depo alanı bulunmaktadır (Tablo 4.34.).

Tablo 4.34. Mehmet Balcı evinin Sokak-Bahçe-konut ilişkisi

Mekân Organizasyonu

Mehmet Balcı evi zemin kattan oluşmaktadır. Bulgaristan'dan göçmeden önce de bodrum kat kültürüne sahip olmadıkları, depo ihtiyacını karşılamak için evin bitişiğine arka bahçede olan depo mekânı karşılamaktadırlar. Sokaktan ön bahçeye yüzey oluşturan kerpiç duvar ve orijinalinde ahşap kapı olan ama zamanla demire dönüşen kapıdan giriş yapılmaktadır. Sokaktan bahçe sınırlarına girildiğinde ise ön bahçenin aslında avlu niteliği taşıdığı görülebilmektedir. Mehmet Balcı'nın fazla eşyalarını muhafaza edebildikleri alandır (Şekil 4.18.).

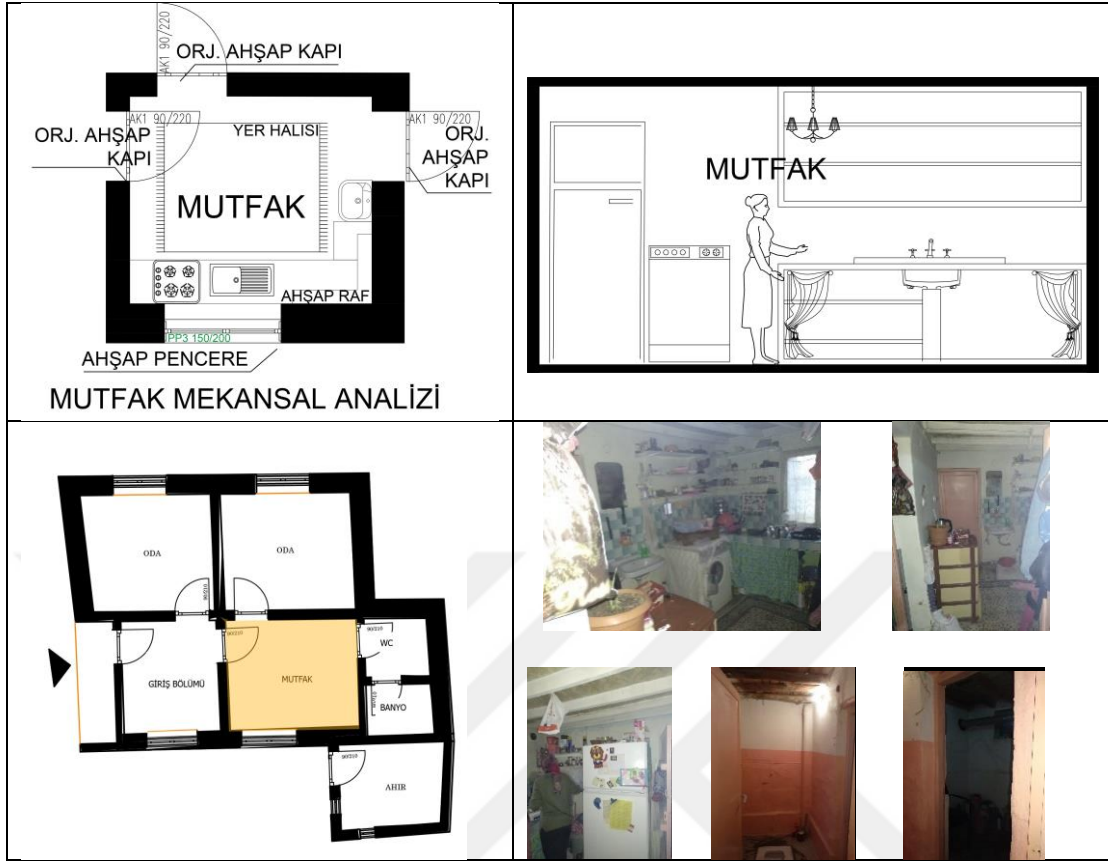
Şekil 4.18. Mehmet Balcı evi zemin kat plan şeması

Yapının girişi ön bahçe yerine batı cephesinden girilmektedir. Yapıya orijinalinde ahşap olan ama zamanla demir malzemeye dönüşen kapıdan girilmektedir. Konuta girdiğimiz yer giriş bölümüdür. Burası yer kaplaması halı olan modernize kanepelerle birlikte geleneksel yer minderi ve duvar yastığı elemanları ile döşenmiştir. Gelen misafirler burada karşılanıp, ağırlanmaktadır. Yemek yeme eylemi ve akşam oturmaları için de bu mekân kullanılmaktadır. Duvara süs elemanı olarak duvar halısı asılmıştır. Ahşap pencere orijinalliğini korumaktadır. Tavandaki ahşap üzerine yine ahşap kare kesitli kirişleme ile tavan örtüsüyle kaplanmıştır. Bu odadan 1 numaralı odaya ve mutfak mekânına geçiş yapılabilmektedir (Tablo 4.35.).

Tablo 4.35. Mehmet Balcı evi giriş mekânsal analiz

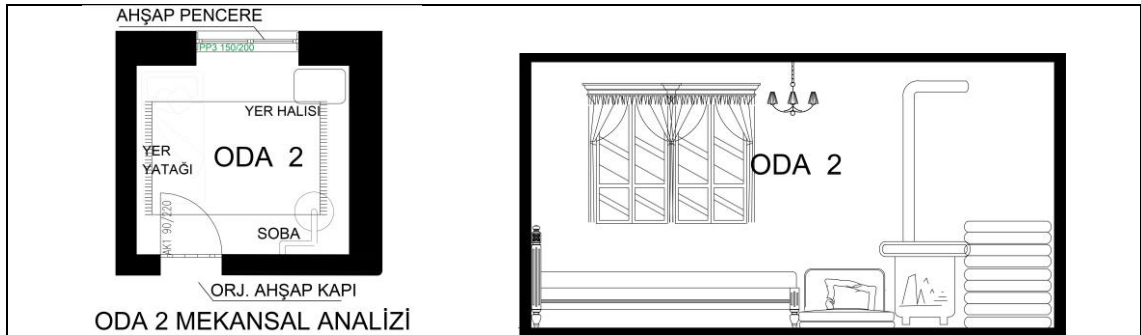
Mutfak mekânı incelendiğinde; konut ilk yapıldığında mutfak için dışarıda tandırlık mekânı bulunmaktaymış ancak zamanla yıkıldığı için ihtiyaç doğrultusunda burası oda olarak kullanılırken mutfak mekanına dönüştürülmüştür. Aynı şekilde bahçe içerisindeki helanın da yıkılmasıyla mutfak mekanının sağır olan duvar düzeyinde düzenlemelere gidilerek buradan wc ve banyo mekanları eklenip buradan geçiş sağlanmıştır. Lavabo elemanı eklenmiştir. Mutfak tezgâhı eklenip, mutfak eşyalarının koyulabilmesi için duvara ahşap raflar monte edilmiştir. İhtiyaç doğrultusunda modernize buzdolabı, çamaşır makinesi gibi elemanlar burada yer almaktadır. Buradan 2 numaralı odaya geçiş yapılabilmektedir (Tablo 4.36.).

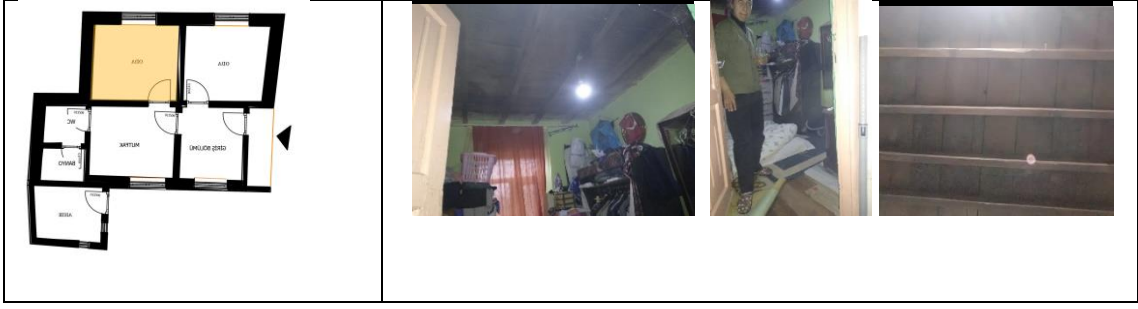
Tablo 4.36. Mehmet Balcı evi mutfak mekânsal analizi ve ıslak hacimler

Giriş bölümünden 1 numaralı bölüme geçildiğinde bu odada evin büyüğü olan Mehmet Balcı'nın annesi ve evin çocukları kalmaktadır. Mehmet Balcı'nın annesi yaşlılık sebebiyle modernize kanepeler üzerinde sürekli yatağı serili olarak kalmaktadır. Gündüz yine oturma mekânı olan bu oda akşam ise yer yatağı serilerek çocukların yattığı mekâna dönüşmektedir. Üç raflı kapağı olmayan gömme dolap bulunmaktadır. Üzeri perde ile kapatılmıştır. Bu mekânın ısıtılması soba elemanı ile sağlanmaktadır. Bu soba üzerinde akşam oturularında çay demlenir, kestane, patates gibi yiyecekler pişirilir ve tüm aile muhabbet eşliğinde soba elemanının etrafında konumlanırlar. Oturma odasında aile içindeki konumlarına göre oturma şeması şekillenmektedir. Ataya saygı oldukça önemli olduğu için baş köşeye aile büyüklerinden küçüğüne doğru oturma planı şekillenmektedir. Tavandaki ahşap üzerine yine ahşap kare kesitli kirişleme ile tavan örtüsüyle kaplanmıştır. Kapı ve pencere ahşap olup orijinal halini korumaktadır. Bu odadan sadece giriş bölümüne geçiş yapılabilmektedir (Tablo 4.37.).

Tablo 4.37. Mehmet Balcı evi 1 numaralı oda mekânsal analiz

Mutfak bölümünden 2 numaralı bölüme geçildiğinde bu odada evin büyüğü olan Mehmet Balcı ve eşi kalmaktadır. Geleneksel olan yer yatağı kullanılmaktadır. Modernize elbise dolabı elemanı kullanılmaktadır. Bu mekânın ısıtılması soba elemanı ile sağlanmaktadır. Tavandaki ahşap üzerine yine ahşap kare kesitli kirişleme ile tavan örtüsüyle kaplanmıştır. Kapı ve pencere ahşap olup orijinal halini korumaktadır (Tablo 4.38.).

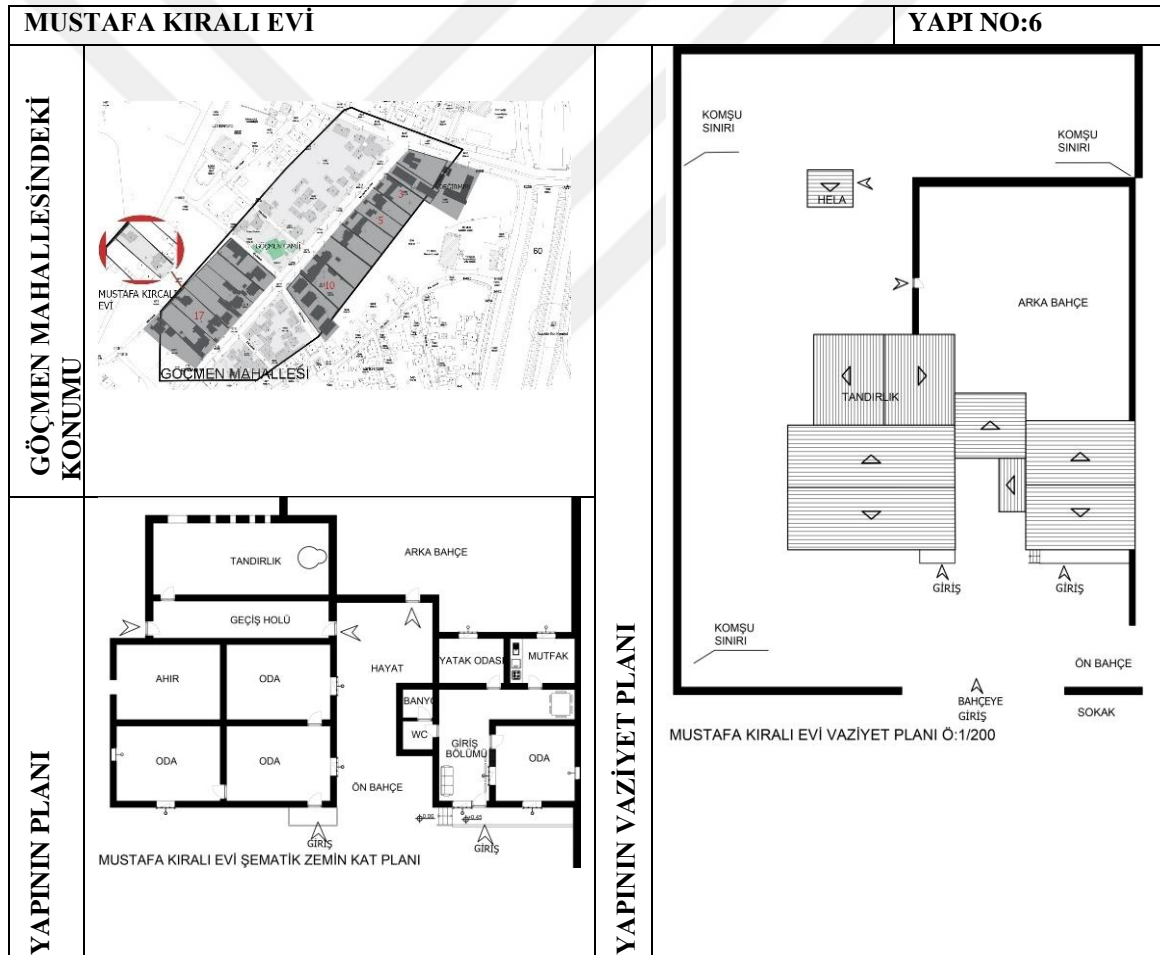
Tablo 4.38. Mehmet Balcı evi 2 numaralı oda mekânsal analiz

4.3.3.3. Mustafa Kıralı Konut Analizi

Mustafa Kıralı evi Göçmen Mahallesinde Ilıca mahallesi Menderes caddesinde konumlanmaktadır. Yaklaşık olarak 1954 yılında tamamlandığı, ev sahibi tarafından belirtilmiştir (Tablo 4.39.).

Tablo 4.39. Mustafa Kıralı Evi Mekânsal Biçimleniş

Yapı malzemesi

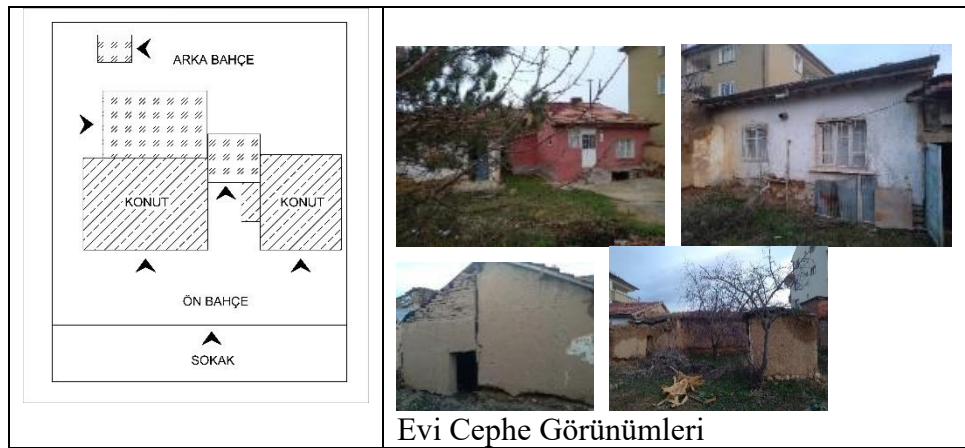
Yapım malzemesi olarak taş, kerpiç ve ahşap malzemenin birlikte kullanılmıştır. Konutun taşıyıcı duvarları temelden başlanılarak zemin katın taban kotuna kadar moloz taş malzemeyle yığma olarak örülmüştür. Zemin kat taban kotundan tavan kotuna kadar

olan duvarlarda kerpiç kullanılmıştır. Yapının üst örtüsü ahşap kirişlemeler üzerine kiremit kaplama olarak beşik çatı şeklinde yapılmış ve hala orijinal halini korumaktadır. Pencere ve kapı doğramalarında, tavanda kullanılan dairesel kesimli ahşap kirişler aynı zamanda dolap ve yüklüklerde ahşap yapı malzemesi kullanılmıştır. Ayrıca konutun içerisinde bulunduğu arsa sınırlarını çevreleyen duvarlar da kerpiç malzemenin oluşmaktadır.

Dış Mekân Oluşumu

Kendi sınırlarını belli eden kerpiçten yüksek duvarlar arazilerinin dört bir cephesine de örülmüştür ancak ön cephesi zamanla yıkılmıştır. Konut- bahçe-sokak ilişkisinde gözle görülen somut sınırlar bulunmaktadır. Konutun doğrudan sokakla bağlantısı yoktur. Sokaktan bahçe sınırları arasında kerpiç duvar olup zaman içerisinde yıkılmış olup mevcutta demir sürgü kapı görülmektedir. Sokaktan bahçe sınırlarına girildiğinde ise ön bahçenin aslında avlu niteliği taşıdığı görülebilmektedir. Arka bahçede yapıdan ayrı olarak hela, yapıya bitişik olarak kapalı ahır ve tandırlık mekânı konumlanmıştır. Burası Mustafa Kırılı'nın fazla eşyalarını muhafaza edebildikleri alandır. Yapıya ön bahçeden girilmektedir. Arka bahçe ve ön bahçe arasındaki kesintisiz hayat denilen kısım ile bağlantı kurulmaktadır. Hayattan geçiş yapılan arka cephenin etrafı kerpiç duvar ile örüldüğü görülmektedir. Buradan ahşap kapı ile arka bahçenin örülme kısmına geçilmektedir. Yine hela da dışarıda kalmaktadır (Tablo 4.40.).

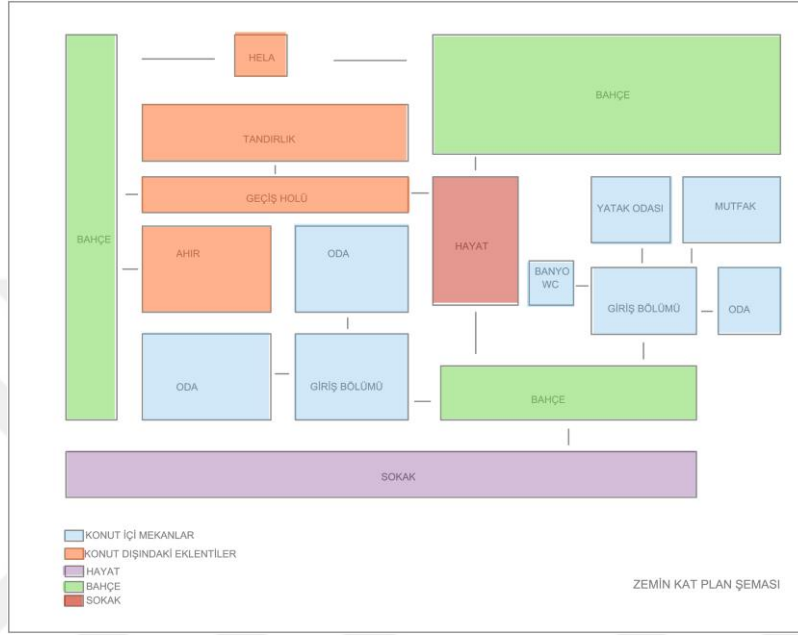
Tablo 4.40. Mustafa Kırılı evinin Sokak-Bahçe-Konut ilişkisi

Mekân Organizasyonu

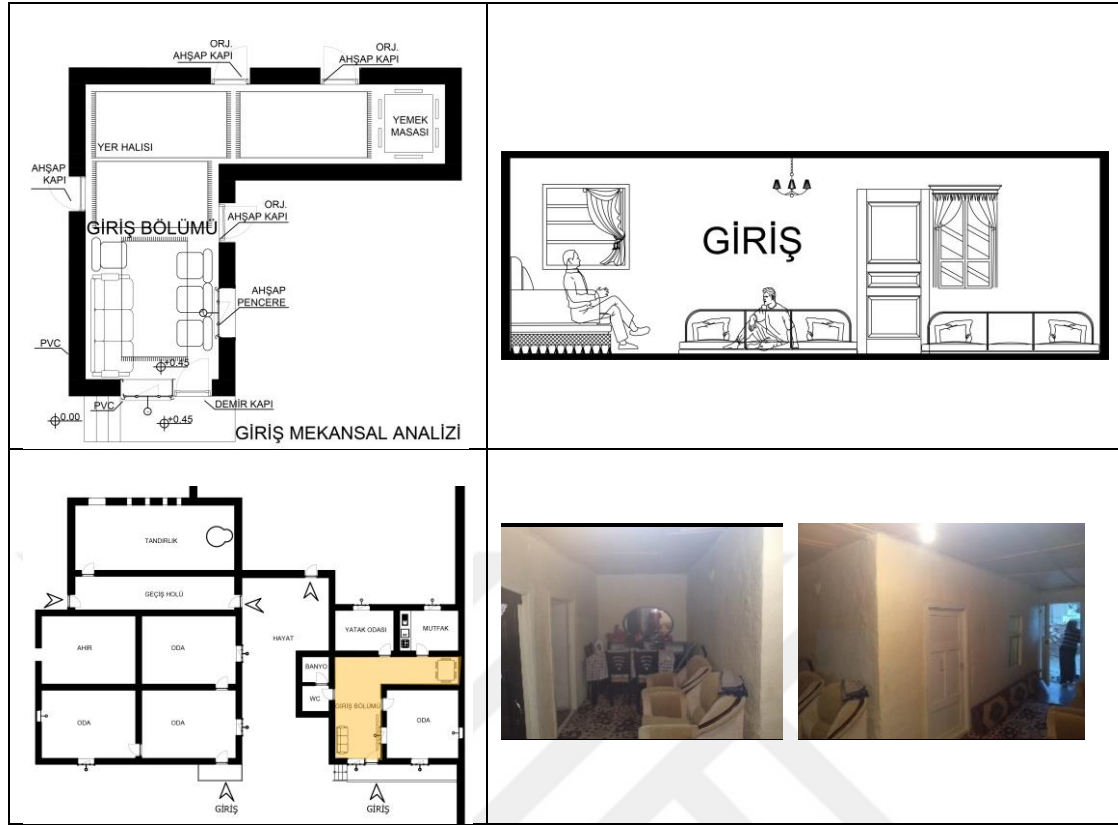
Mustafa Kırılı evi zemin kattan oluşmaktadır. Bulgaristan'dan göçmeden önce de bodrum kat kültürüne sahip olmadıkları, depo ihtiyacını karşılamak için evin bitişiğine arka bahçede olan depo mekânı karşılamaktadırlar. Sokaktan ön bahçeye yüzey oluşturan kerpiç duvar ve orijinalinde ahşap kapı olan ama zamanla demire dönüşen kapıdan giriş

yapılmaktadır. Sokaktan bahçe sınırlarına girildiğinde ise ön bahçenin aslında avlu niteliği taşıdığı görülebilmektedir. Bahçe içerisinde iki kardeşe ait konut yan yana bulunmaktadır. Mustafa Kırallı evinin yanında bulunan kardeşine ait olan konut, kardeşin iş dolayısıyla Bursa'ya göç etmesinden dolayı mevcutta boş olup kullanılmamaktadır. Mustafa Kırallı ve kardeşinin fazla eşyalarını muhafaza edebildikleri alan olarak kullanılmaktadır. Yapının girişi ön bahçede yer almaktadır (Şekil 4.19.).

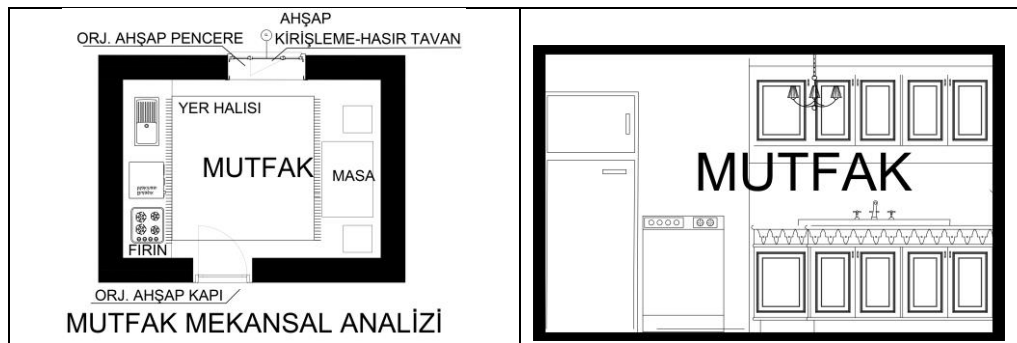

Şekil 4.19. Mustafa Kırallı evi zemin kat plan şeması

Yapıya orijinalinde ahşap olan ama zamanla demir malzemeye dönüşen kapıdan girilmektedir. Konuta girdiğimiz yer giriş bölümüdür. Burası yer kaplaması halı olan modernize kanepelerle birlikte geleneksel yer minderi ve duvar yastığı elemanları ile döşenmiştir. Gelen misafirler burada karşılanır ve ağırlanmaktadır. Yemek yeme eylemi ve akşam oturmaları için de bu mekân kullanılmaktadır. Odaya bakan ahşap pencere orijinalliğini korumaktadır. Sonradan eklenen wc ve banyo mekanlarının penceresi PVC olarak yapılmıştır. Tavandaki ahşap üzerine yine ahşap kare kesitli kirişleme ile tavan örtüsü bulunmaktadır ama zamanla üzeri kontrplak malzeme ile kaplanmıştır. Giriş bölümünden yatak odası, oda, mutfak, wc ve banyo mekânına geçiş yapılabilmektedir (Tablo 4.41.).

Tablo 4.41. Mustafa Kıralı evi zemin kat giriş bölümü mekânsal analiz

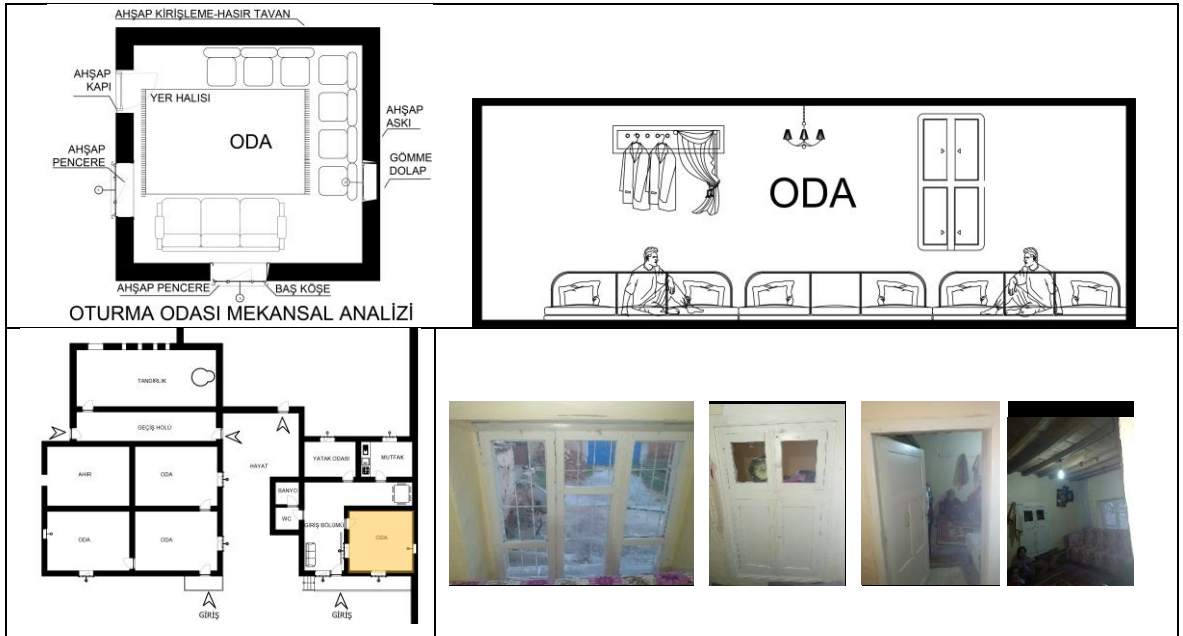
Konutlar ilk yapıldığında; Mustafa Kıralı ve kardeşinin ev halkının günlük yemek yapma eylemi için tandırlık mekânı kullanılıp, konut içerisinde mutfak mekânı bulunmamaktadır. Zamanla değişen hayat koşulları sonucunda mutfak mekânı sadece Mustafa Kıralı evine ihtiyaç doğrultusunda sonradan eklenmiştir. Mutfak mekânı önceden oda olarak kullanılırken işlev değişikliğiyle mutfak olarak değiştirilmiştir. Mutfak mekânı incelendiğinde; Mutfak tezgâhı eklenip, mutfak eşyalarının koyulabilmesi için duvara ahşap dolap monte edilmiştir. İhtiyaç doğrultusunda modernize buzdolabı, çamaşır makinesi gibi elemanlar burada yer almaktadır. Yerde bağdaş kurarak yemek yendiği için sini elemanı bulunmaktadır (Tablo 4.42.).

Tablo 4.42. Mustafa Kıralı evi zemin kat mutfak mekânsal analiz

Giriş bölümünden odaya orijinal halini korumakta olan ahşap kapı elemanı ile geçilmektedir. Gündüz oturma mekânı olan bu oda akşam ise yer yatağı serilerek aile büyükleri ve çocukların yattığı mekâna dönüşmektedir. İki kapaklı orijinal halini korumakta olan ahşap gömme dolap bulunmaktadır. Yatak- yorgan gibi yatma elemanları buraya konulmaktadır. Bu mekânın ısıtılması soba elemanı ile sağlanmaktadır. Bu soba üzerinde akşam oturmalarında çay demlenir, kestane, patates gibi yiyecekler pişirilir ve tüm aile muhabbet eşliğinde soba elemanının etrafında konumlanırlar. Oturma odasında aile içindeki konumlarına göre oturma şeması şekillenmektedir. Ataya saygı oldukça önemli olduğu için baş köşeye aile büyüklerinden küçüğüne doğru oturma planı şekillenmektedir. Oda içerisinde duvar yastığı, yer minderi, yer halısı ve modernize kanepeler kullanılmaktadır. Tavandaki ahşap üzerine yine ahşap kare kesitli kirişleme ile tavan örtüsüyle kaplanmıştır. Kapı ve pencere ahşap olup orijinal halini korumaktadır. Bu odadan sadece giriş bölümüne geçiş yapılabilmektedir (Tablo 4.43.).

Tablo 4.43. Mustafá Kırálı evi zemin kat oturma odası mekânsal analiz

Giriş bölümünden yatak odası bölüme geçildiğinde bu odada evin büyüğü olan Mehmet Balcı ve eşi kalmaktadır. Geleneksel olan yer yatağı kullanılmaktadır. Modernize elbise dolabı elemanı kullanılmaktadır. Bu mekânın ısıtılması soba elemanı ile sağlanmaktadır. Tavandaki ahşap üzerine yine ahşap kare kesitli kirişleme ile hasır tavan örtüsüyle kaplanmıştır. Kapı ve pencere ahşap olup orijinal halini korumaktadır. Giriş bölümünden geçilen wc ve banyo mekanları ihtiyaç doğrultusunda sonradan eklenmiştir. Arka bahçede kerpiç duvardan yıkıntı halinde hela bulunmaktadır (Tablo 4.44.).

Tablo 4.44. Mustafa Kırallı evi zemin kat yatak odası mekânsal analizi ve ıslak hacimler

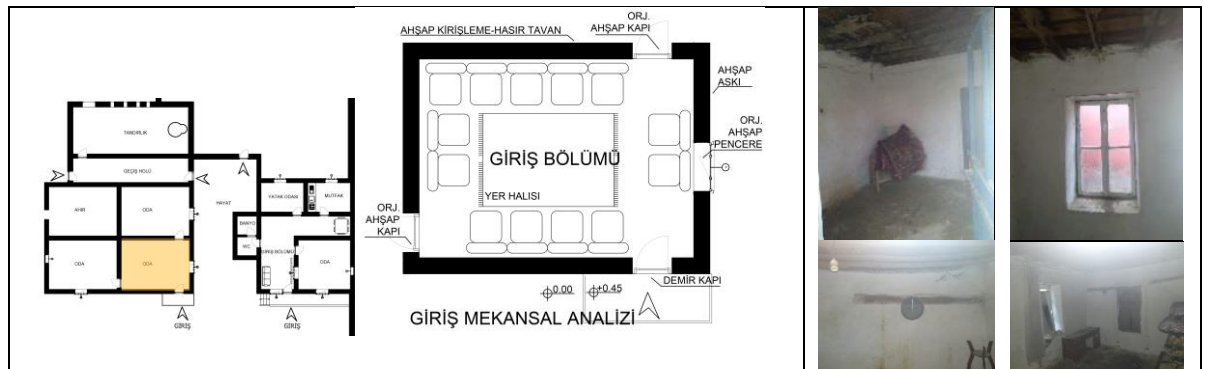
Mustafa Kırallı'nın kardeşinin evi yaklaşık olarak on sene önce taşındıklarından bu yana kullanılmamaktadır. Bu konuta ait ekipmanların çizimleri ev halkının anlatımları doğrultusunda şematik olarak planlanmıştır. Yapıya öncelikle giriş bölümünden girilmektedir. Burası yer kaplaması halı olan geleneksel yer minderi ve duvar yastığı elemanları ile döşenmiştir. Gelen misafirler burada karşılanır ve ağırlandırılır. Yemek yeme eylemi ve akşam oturmaları için de bu mekân kullanılmaktadır. Tavandaki ahşap üzerine yine ahşap kare kesitli kirişleme ile hasır tavan örtüsüyle kaplanmıştır. Kapı ve pencere ahşap olup orijinal halini korumaktadır. Dışardan gelenlerin elbiselerini asmaları için duvara ahşap askılık monte edilmiştir. Bu askılığın üzeri beyaz nakışlı örtü ile örtülmektedir.

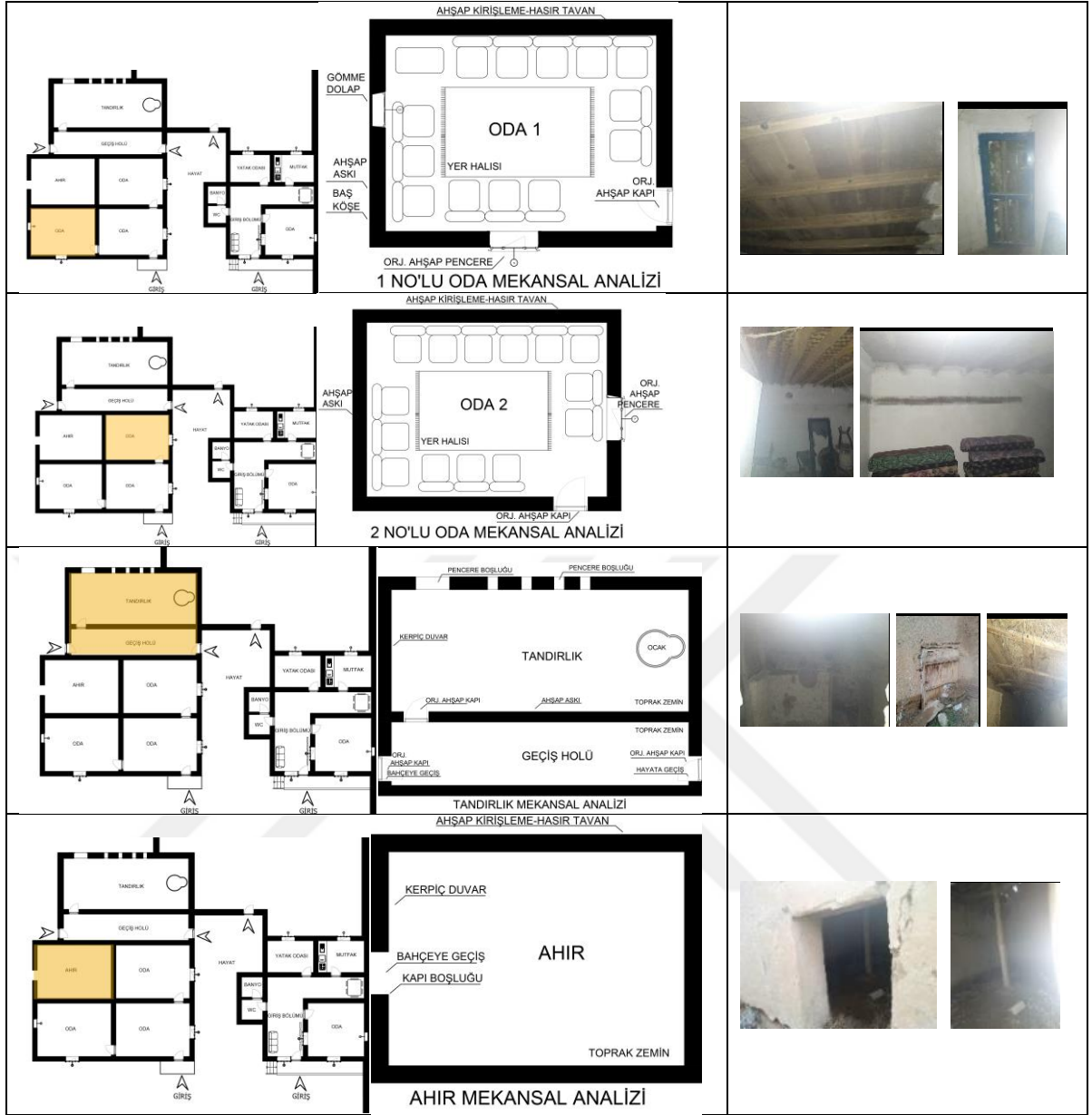
Giriş bölümünden, doğrudan bir numaralı ve iki numaralı odaya geçiş yapılabilmektedir. Bu iki odanın işlevsel olarak birbirinden farkı bulunmamaktadır. Gündüzleri oturma mekânı olarak kullanılıp, gece ise yatma mekanına dönüştürülmektedir. Burası yer kaplaması halı olan geleneksel yer minderi ve duvar yastığı elemanları ile döşenmiştir. Gelen misafirler giriş bölümü yetersiz gelince bu odalarda ağırlandırmaktadır. Bu mekânların ısıtılması soba elemanı ile sağlanmaktadır. Bu soba üzerinde akşam oturmalarında çay demlenir, kestane, patates gibi yiyecekler pişirilir ve tüm aile muhabbet eşliğinde soba elemanının etrafında konumlanırlar. Oturma odasında aile içindeki konumlarına göre oturma şeması şekillenmektedir. Ataya saygı oldukça önemli olduğu için baş köşeye aile büyüklerinden küçüğüne doğru oturma planı şekillenmektedir. Tavandaki ahşap üzerine yine ahşap kare kesitli kirişleme ile hasır tavan örtüsüyle kaplanmıştır. Kapı ve pencere ahşap olup orijinal halini korumaktadır. Dışardan gelenlerin elbiselerini asmaları için duvara ahşap askılık monte edilmiştir. Bu askılığın üzeri beyaz nakışlı örtü ile örtülmektedir.

Tandırılık mekânı mevcutta toplanılıp ekme, turşu, reçel yapımında, düğün yemeği yapımında, komşularla toplanılıp beraber yeme-içme gibi faaliyetlerde aktif olarak kullanılmaktadır. Hayattan ya da arka bahçeden geçiş holüne geçilir, buradan da tandırılığa geçiş yapılmaktadır.

Ahır bölümünde ise zamanında sahip oldukları atları koymuşlardır. Ahır mekânı konutun bitişiğinde olup arka bahçeden geçiş sağlanmaktadır. Hırsızlık ve güvensizlik gibi düşüncelerden dolayı konutun bitişiğinde konumlandırmışlardır (Tablo 4.45.).

Tablo 4.45. Mustafa Kırallı evi kullanılan zemin kat mekânsal analizi

4.4.4. Bulgar Türkleri Konutlarının Değerlendirmesi

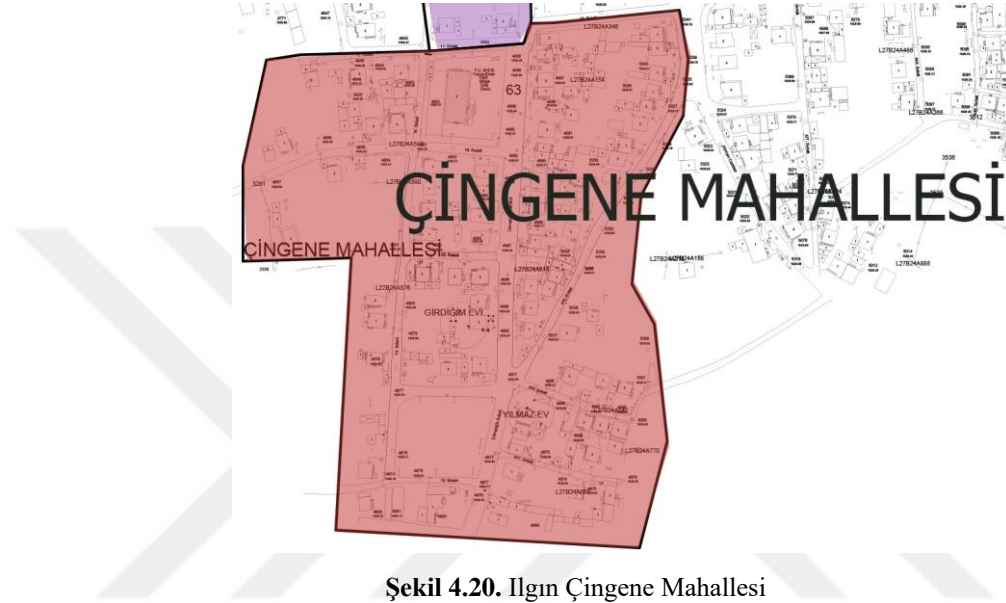
Bu bölümde Bulgar Türkleri' ne ait kültür kavramını oluşturan aile strüktürü, gelenek-görenek, yaşam tarzı, sosyal organizasyonlarla beraber yapı malzemesi, dış mekân oluşumu ve mekân organizasyonu başlıkları altında analiz edilen Salim Toparlak, Mehmet Balcı ve Mustafa Kırallı evleri üzerinden yapılan çalışma sonucunda genel değerlendirme yapılmaktadır (Tablo 4.46.).

Tablo 4.46. Bulgar Türkleri Konutlarının Kültür ve Mekân Etkileşimi Bağlamında Değerlendirmesi

	Konut Yakın Çevresi	Konut	Birim Mekân
Gelenekler ve Görenekler	-Düğün, cenaze, doğum, sünnet gibi törenlerde bir araya gelip, yardımlaşarak bahçe mahallerini kullanmaktadırlar.	-Düğün, cenaze, doğum, sünnet gibi törenlerde bir araya gelen Bulgar Türklerinin hanımları yardımlaşarak kendilerine ait yemek, ekmekleri tandırlık mekânını ortaya çıkarmıştır.	-Yatak odalarında yıkanma ihtiyacı için dolap içerisinde Gusülhane yapılmıştır.
Aile Strüktürü	-Yeni evlenen çiftler imkân dahilinde aynı evde yaşamaktadır, aile genişledikçe imkân dahilinde konuta odalar eklenmektedir -Tamamlanmamış konut yüzeyi görülmektedir.	-Aile büyükleriyle beraber yaşamın görüldüğü, geniş aile tipolojisini benimseyen Bulgar Göçmenlerinde genel olarak tek katlı konut tipolojisi görülmektedir.	-Oturma odası ve sofa mahallerinde aile büyüğünün başköşeye oturduğu hiyerarşik bir oturma düzeni bulunmaktadır.
Sosyal Organizasyonlar	-Konut, bahçe ve sokak doğrudan birbirleriyle irtibatlı değildir. -Konut, Bahçe ve sokak ilişkisinde keskin bir ayırım bulunmakta olup birbiriyle doğrudan ilişki içerisinde değildir. -Bahçe, ekip diktikleri, beraber yemek yapma, oturma, buluşma gibi birlikte vakit geçirdikleri alandır.	-Misafir genel olarak zemin kattaki giriş bölümünde ağırlandırmaktadır. -Konut-sokak arasında kerpiç duvar olup kapı ile geçiş sağlanmaktadır. -Konut bahçeye ya da hayata açılmakta olup, her ikisiyle de doğrudan iletişim halindedir.	-Balkon mekânı bulunmamaktadır. -sofa mekânı bulunmamaktadır. -odaların işlevsel olarak birbirinden farklı bulunmaktadır.
Yaşam Tarzı	-Beraber yaşamdan kaynaklanan aynı konut içerisinde birden çok aile bireyine hitap eden oda mekânı bulunmaktadır. -Mahalleye ve sokağa sınırlı bir yaşam şeklini benimsemişlerdir. -Aynı bahçe içerisinde hem barınma hem de çalışma atölyeleri bulunmaktadır.	-Zamanında at besleyen Bulgar Göçmenlerinin bahçelerinde ahır mekânı bulunmaktadır. -Ahır mekânı hırsızlık, güvensizlik gibi nedenlerle konuta yakın olarak konumlanmaktadır.	-Mutfak mekânı yapılan ilk evlerde bulunmamaktadır. -yemek yapma eylemi tandırlık mekânında karşılanmaktadır. -Bahçedeki tandırlık mahalli de aktif olarak kullanılmaktadır. -Giriş bölümü misafiri ağırlamak için kullanılıp, diğer odalar gündüz oturma mekanyken gece yatma mekânına dönüşmektedir.

4.5. Çingene Mahallesi

Çingene Mahallesi Ilgın'ın Şihcarullah Mahallelerinde konumlanmıştır. Çingene yerleştiği için Ilgın halk dilinde Çingene Mahallesi olarak adlandırılmıştır. 1910-1911 yılları arasında Bulgaristan'ın bir köyünden yaşadıkları baskı ve dışlanma sonucu göç etmeye ederek Ilgın'a yerleşmişlerdir (Şekil 4.20.).

Şekil 4.20. Ilgın Çingene Mahallesi

4.5.1. Çingenerin Türkiye'ye Göçü

Çingene toplum tarafından etnik bir grup olarak dahi kabul görmemiş, sınıf altı, heterojen, kendilerine ait dilleri ve dinleri olan göçebe bir topluluktur. Pek çoğu yaşadığı toplumlara entegre olmaktan ziyade asimilasyona uğrayıp benliklerinden uzaklaşmışlar, dillerini dahi öğrenememişlerdir. Yalnız bu şarkılarda, masallarda, şiirlerde dillerini kullandıkları gerçeğini -bir dilleri olduğu gerçeğini- değiştirmez. Sanayi Devri döneminde Avrupa'da ortaya çıktıkları düşünülmeyle beraber haklarında kesin ve net bilgiler bulunmamaktadır. Göç ettikleri toplumlarca ayrımcılığa, dışlanmışlığa, şiddete, ırkçılığa, soykırıma uğramışlardır. Efsanelere göre çingene en baştan günahkâr bir halktı. Günümüzde de 'Çingene Karşıtlığı' ve 'Romafobi' ırk ayrımcılığı geçmişte olduğu gibi devam etmektedir. 18.yy. sonlarına doğru sanayileşme, kentleşme ve endüstrinin getirdiği değişikliklerle yerleşik hayata geçenlerin sayısı artmış, kent yaşamına uyum sağlamaya başlamışlardır.

Melih Duygulu (2006) Türkiye’de Çingene Müziği adlı kitabında, bu göç dalgasının şu şekilde gerçekleştiğini söyler:

1. Göç, kitle halinde olmamış, aksine farklı zamanlarda küçük gruplar halinde olmuştur.
2. Göç olayında savaşlar, tehcir, takip ve tarımsal gibi dış sebepler mevzubahistir.
3. Küçük grupların göçü, ilk olarak M.S. V. ve VII. Yüzyıllar arasında Hindistan ve İran arasında ilk göç hareketinin muhtevasından dolayı vuku bulmuştur ve daha sonraki ise Müslümanların İran ve Hindistan’ı fethettiği VII. ve XIII. Yüzyıllarda Gazneli Mahmut ve onların halefleri döneminde olmuştur.
4. Avrupa’ya Çingenelerin göçü; İran, Ermenistan, Anadolu, Yunanistan ve Güney Slovak Bölgesi üzerinden gerçekleşmiş olması mümkündür. Çünkü bütün Avrupa Çingenelerinin lehçelerinde Ermenice, Türkçe, Yunanca ve Slovakça’dan alınmış kelimeler bulunmaktadır.
5. İran’dan göçün zamanı, İran’ın VII. yüzyılda Müslümanlar (Araplar) tarafından fethedilmesinden kısa bir müddet önce veya sonra vuku bulan olmalıdır. Çünkü Avrupa Çingenelerinin lehçelerinde Arapça kelimeler de mevcuttur.

Çingener Asya içlerinden başlayarak, Kafkaslar, Ortadoğu, Avrupa, Kuzey Afrika ve Amerika’da yaşayan bir topluluktur. Türkiye’de dağınık bir yaşam süren Çingenelerin sayısal olarak bölge sıralaması şu şekildedir: Marmara, Ege, Akdeniz, İç Anadolu, Karadeniz, Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi gelmektedir. Türkiye’de Çingener yerleşik ve göçebe olmak üzere ikiye ayrılırlar. Yerleşik yaşam sürenler köylerde, kasabalarda, şehirlerde genellikle varoş dediğimiz bölgelerde yaşarlar. Göçebe olarak yaşayanlar yarı göçebe veya sürekli bir göçebe hayat yaşarlar. Yarı göçebe olanlar mevsimsel işçilerdir. Çingener tarih boyunca sosyokültürel-ekonomik faktörler gibi farklılıklardan etkilenseler de kendilerine özgü yaşamlarıyla ayakta kalmışlardır. Kimlikleri ile toplumun içinde toplumdaki ayrı bir yaşam sürdürmektedirler. İlgin çingenelerinin kendi anlatımlarıyla 1910-1911 yılları arasında Bulgaristan’ın bir köyünden yaşadıkları baskı ve dışlanma sonucu göç etmeye mahkûm kalarak Konya’nın Ilgın ilçesine yerleşmişlerdir. Şıhcarullah mahallesi sınırları içerisinde yer alan Çingene mahallesi bataklık kurutulmuş bir alanda konumlanmaktadır.

4.5.2. Çingenerin Yaşam Biçimleri, Kültürleri

Çingene Mahallesinde yapılan yerinde inceleme, gözlem ve görüşmelere dayalı olarak Çingener' e ait aile strüktürü, gelenek-görenekler, yaşam tarzı ve sosyal organizasyonlar başlıkları altında anlatılmaktadır.

Aile Strüktürü

Aile ve akrabalık ilişkileri; Çingener geniş aile yapısına sahiptirler. Yeni gelin erkek evine katılır, ailenin büyükleri hayattaysa yine aynı evde beraber yaşamaktadır. Çok çocuk sahibi olmanın kendi etnik grupları içerisinde bir onur sayıldığı için en az dört çocuklu olan genelde ise beş altı çocuklu olan aileler görülmektedir. Çocuklar annelerinin gözetiminde bulunmaktadır. Ev halkı içerisinde evin en yaşlısı söz hakkına sahiptir. Her konuda fikri alınıp danışılmaktadır. Çingener için aile kavramına, akrabalık ilişkilerine önemli verilmektedir. Kan bağıyla kurulan ilişkileri diğer tüm ilişkilerden üstün görmektedirler. Kendi etnik gruplarıyla olan ilişkilerinde daha sosyal olan çingener farklı etnik kökenlerle olan ilişkilerinde daha kapalı, kendi içlerine dönük bir yapılaşma görülmektedir.

Evlilik ve çocuk yetiştirme; evliliklerinde dışardan kız alıp vermezler, kendi aralarında yakın akraba evlilikleri ya da yine aynı etnik kökene ait olan gençleri birbirleriyle evlendirmektedirler. Son zamanlarda yakın akraba evliliğine engelli çocuk doğumu nedeniyle soğuk bakan çingener olsa da bu azımsanacak seviyede bulunmaktadır. Evlilik yaşı kız erkek çocuğu fark etmeksizin 18 yaşın altında olup genelde 15-16 yaş civarındadır. Gelin, erkeğin baba evinde oturur. Çocuk yaşta kız erkek evlendirilip, gelin girdiği evin kızı olarak büyütülmektedir. İlgin Çingenerleri arasında evlilikle ilgili 'eğer kız çocuğu saçını boyatmaya başladıysa evlenmek istiyordur' diye yaygın bir tabir bulunmaktadır. Kız kaçırma olayları da yaygın olarak görülmektedir. Birbirini seven gençler aralarında anlaşarak erkek, kızını kaçıran baba evine getirmektedir. Sonrasında iki aile aralarında anlaşarak düğün yapmaktadırlar. Kız verirken başlık parası istenmektedir. Kız kaçırılrsa bile kızın ailesine başlık parası ödenmektedir.

Gelenek ve Görenekler

Geçmişlerinde göçebe bir toplum olan çingener geniş aile ve akraba ilişkileriyle kendi örf adet ve geleneklerini muhafaza edebilmişlerdir. Kan bağını koruyabilmek için evlilik kavramının önemsendiği çingenerde kız isteme merasimi; öncelikle erkek ailesiyle kızın evini ziyaret eder, o gece kızın ailesi bir cevap vermez, bir sonraki gün

kızın ailesi olumlu düşünüyorsa önce aile büyükleri, mahalledeki büyükler, eş dost akraba ve erkek tarafını evlerine davet etmektedirler. Erkek evi gelirken yanlarında bir kasa lokum getirmektedirler. Kız usulünce istendikten sonra kız evi erkek evine olumlu anlamında ‘gel bayrağını as’ denilerek müstakbel gelin ve damat önce aile büyüklerinden başlanılarak büyüklerinin ellerini öpmektedirler. Sonrasında gençlerin düğünü, istenilecek başlık parası gibi konular hakkında konuşmalar yapılmaktadır. Ertesi gün ise kız verme merasimin ardından nişan töreni yapılmaktadır. Sabahtan başlanılarak ikinci vaktine kadar çalgılı çengili eğlence düzenlenmektedir. Nişan süresi genelde altı ay bir sene arasında değişmektedir.

Nişanlılık sürecinden sonra düğün merasimi düzenlenmektedir. Düğün merasimi üç gün sürmektedir. Birinci gün damat gelinin evine bayrak asmaktadır. Tüm mahalleli kız evinin önünde toplanarak kadın erkek karışık Roman havasıyla oynamaya başlamaktadır. Sonrasında gelin hamamına gitmek için tüm kadınlar toplanmaktadırlar. Kız evinden hamama kadar çalgı çengi eşliğinde eğlenerek gelin hamamına gidilmektedir. İkinci gün kız tarafının kına gecesi yapılmaktadır. Kutlamalara erken saatlerde başlanılmaktadır. Sabahtan öğlene kadar oynanarak sonrasında yemek yenilmektedir. Yemekten sonra tekrar eğlenceye devam edilmektedir. Kadınlar ve erkekler birbirlerinden farklı yerde Roman havasıyla oynamaktadır. Erkeklerle rakı ikram olarak rakı edilmektedir. Üçüncü gün düğün yemeği için mahalleden önde gelen yaşlı kadınlar gözetiminde erkek evinin bahçesinde kadınlar kazanlarda yemek yapmaktadırlar. Düğün yemekleri; tıkız, toyga çorbası, hoşaf ve pilavdan oluşmaktadır. Yapılan yemekler tüm eş dost, akraba davet edilerek mahallede erkek evinin kapısının önünde yenilmektedir. Sonrasında kız tarafındaki kadınlar tarafından süslenilen gelin, damat tarafından alınarak erkeğin baba evine götürülmektedir. Son zamanlarda evde gelin süsleme adeti azalmakta olup kuaföre gitme yaygınlaşmaktadır. Karakiraz’ın (Karakiraz⁵) ifadesiyle düğünleri ‘karı kız oynarız biz, çekinmeyiz, çok güzel oynarız bu yüzden düğünlerimizde eğlenceli olur’ ifadesiyle düğünlerinden bahsetmektedir (Şekil 4.21).

---

⁵ Hatice Karakiraz,20.08.2018, 16:30.

Şekil 4.21. Çingene düğünü

Sünnet düğünleri bir buçuk gün sürmektedir. Birinci gün sabah erkenden eğlenceye başlanılmaktadır. Düğün merasimindeki gibi gelen misafirlere yemek ikramı yapılmaktadır. Sonrasında hala kullanılmakta olan at arabası süslenilerek mahalle çevresinde sünnet çocuğu gezdirilmektedir. Akşam yine Roman havasıyla kadın erkek birlikte eğlenmektedirler. İkram olarak bu sefer düğünlerde verilen içki verilmemektedir. İkinci gün sabahında da sünnet çocuğunun evinin önüne toplanılarak öğlene kadar eğlenilmektedir.

Cenaze törenlerinde ise çingeneler cenaze evine toplanarak aileye manevi destek olmaya çalışmaktadırlar. Cenaze evine on gün boyunca yemek yapıp getirilmektedir. Cenazenin yedinci, kırkinci gününde ve senesinde mevlit okutulmaktadır.

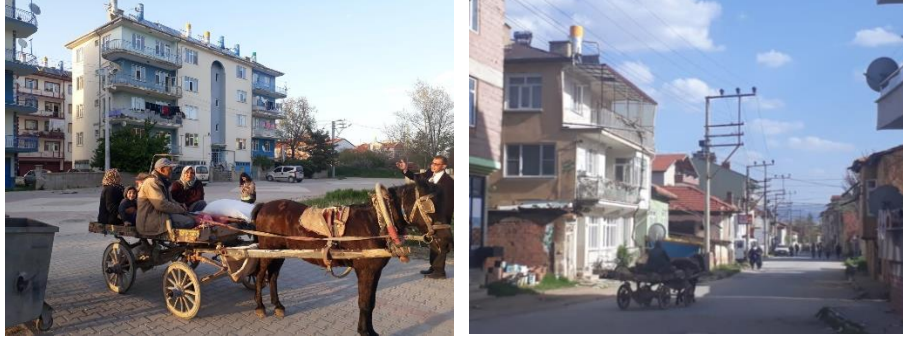
Yaşam Tarzı

İlgın Çingenelerinde yemek yapımı, çocuk bakımı kadınlara ait olan görevler arasında sayılmaktadır. Yemekler evin kadınları bir araya gelerek yapılmaktadır. Bahçesiz evde yaşamayacaklarını ifade eden İlgın Çingeneleri yemeklerinin çoğunu bahçelerinde bulunan tandırlıkta yapmaktadır. Misafir geleceği zamanda bahçeye kazan kurularak yemek yapılmaktadır.

İlgın çingenelerinin Türkiye'den önceki kökenleri Bulgaristan da olduğu için kendilerini 'Bulgar Romanı' olarak tanımlamaktadırlar. Atalarının İlgına ilk geldiği zamanlarda tüm iletişimlerini kendilerine özgü olan Romanca ile sağlamaktalardı. Zamanla ise Türkçeyi de öğrendikten sonra iletişimlerini iki dili kullanarak sağlamışlardır. Zamanımızda ise Romancaya hâkim olan yaşlı sayısı nadir bulunmaktadır. Çingeneler aralarında Türkçeyle beraber Romancaya ait kelimeler kullanarak konuşmaktadır.

Çingenelerin genel olarak düğün merasimlerinde müzik yaparak geçimlerini sağlamaktadırlar. Haziran, temmuz ve ağustos olan düğün sezonu aylarında çalışmaktadırlar. Bu aylar dışındaki zaman aralığında ise serbest meslekle uğraşmaktadırlar. Çingenelerin genel olarak düğün merasimlerinde müzik yaparak

geçimlerini sağlamaktadırlar. Haziran, temmuz ve ağustos olan düğün sezonu aylarında çalışmaktadırlar. Bu aylar dışındaki zaman aralığında ise serbest meslekle uğraşmaktadırlar. Aralarında at arabası kullanıp pazar yerine meyve sebze taşınması, eşya taşınması gibi taşımacılık yapanlarda bulunmaktadır (Şekil 4.22.).

Şekil 4.22. Çingeneelerde at arabası kullanımı

Sosyal Organizasyonlar

Komşuluk ilişkileri; Ilgın Çingeneeri günlerini sokakta geçirmektedir. Evlerini yatma eylemi için kullanmaktadırlar. Özellikle kadınlar kapılarının önlerine çıkarak komşularıyla bir arada vakit geçirmektedir. Yapılan evlilikler, uzun süre aynı mahallede konumlanma gibi nedenlerle bir şekilde komşularıyla da kan bağı bulunmaktadır. Kan bağı, kendi etnik gruplarına olan tutkunlukları gibi nedenlerle kendi içlerinde sosyal olan ilişkiler kurmaktadırlar. Farklı etnik gruplar arasında da biraz daha kendi içlerine dönük, kapalı ilişkiler kurmaktadırlar (Şekil 4.23.).

Şekil 4.23. Çingene mahallesindeki sokaktaki oturma alanları

Eğitim; Ilgın Çingeneelerinde eğitim oranı yapılan erken evlilikler, hayata erken atılma ve kendi etnik topluluklarından etkilenme gibi nedenlerle eğitim oranı düşüktür. Genelde ortaöğretim seviyesinde olup lise mezunu da azımsanacak bir seviyede olmaktadır.

4.5.3. Çingene Konut Analizi

Kırım Tatar Türkleri' ne ait kültür kavramını oluşturan aile strüktürü, gelenek-görenek, yaşam tarzı ve sosyal organizasyonlar başlıkları altında incelenmiştir. Bu alanda sırasıyla Muhittin Aru, Yunus Aru ve Oğulcan İnce evinin yapı malzemesi, dış mekân oluşumu ve mekân organizasyonu başlıkları altında; birim mekân, konut ve konut yakın

çevresi çalışılarak eylem, ekipman ve davranış kavramları incelenerek her bir konut için analiz edilmiştir.

4.5.3.1. Abiddar Fil Konut Analizi

Abiddar Fil evi Çingene Mahallesi Ayvatdede mahallesi Çavuşoğlu caddesinde konumlanmaktadır. Söylenenlere göre yapıldığı dönemde hamamdan bakıldığında görülen ilk yüksek katlı yapıdır. Yaklaşık olarak 1937 yılında tamamlandığı, ev sahibi tarafından belirtilmiştir (Tablo 4.47.).

Tablo 4.47. Abiddar Fil Evi Mekânsal Biçimleniş

ABİDDAR FİL EVİ		YAPI NO:7
ÇİNGENE MAHALLESİ DOLULUK BOŞLUK ANALİZİ		ÇİNGENE MAHALLESİNDEKİ KONUMU
YAPININ VAZİYET PLANI		YAPININ PLANLARI
		
	ABİDDAR FİL EVİ ŞEMATİK ZEMİN KAT PLANI	ABİDDAR FİL EVİ ŞEMATİK 1. KAT PLANI

Yapı malzemesi

Abiddar Fil evi Çingene Mahallesi Şihcarullah mahallesi Çavuşoğlu caddesinde konumlanmaktadır. Yaklaşık olarak 1990 yılında tamamlandığı, ev sahibi tarafından belirtilmiştir. Yapım malzemesi olarak tuğla, kerpiç ve ahşap malzemenin birlikte kullanılmıştır. Arka bahçede bulunan tek katlı konutun duvarlarında kerpiç malzeme kullanılmıştır. Yapının üst örtüsü ahşap kirişlemeler üzerine kiremit kaplama olarak kırma çatı şeklinde yapılmış ve hala orijinal halini korumaktadır. İki katlı konutun zemin kattaki taşıyıcı duvarları temelden başlanılarak zemin katın taban kotuna kadar tuğla malzemeyle yığma olarak örülmüştür. Zemin kat taban kotundan 1. Kat tavan kotuna kadar olan duvarlarda da tuğla malzemeyle yığma olarak örülmüştür. Yapının üst örtüsü ahşap kirişlemeler üzerine kiremit kaplama olarak kırma çatı şeklinde yapılmış ve hala orijinal halini korumaktadır. Pencere ve kapı doğramalarında orijinalinde ahşap yapı malzemesi bulunmaktayken zaman içerisinde PVC malzeme kullanılmıştır

Dış Mekân Oluşumu

Konutlar parsel sınırlarında ön bahçeyle beraber sokağa yüzey oluşturacak şekilde yer almaktadır. Konutların ön cephesinde bulunan sınırlı alana sahip olan avlu Çingenerin ortak yaşama mekânları olarak önemlidir. Kapı önü ya da avlu olarak tabir edilen bu ön bahçe günlük yaşamın geçtiği sokakla iç içedir. Bu alana gerektiğinde ocak kurulup komşularla beraber yemek yapılır, kadınlar el işi yapar, beraber zaman geçirmektedirler.

Sokak-Bahçe-konut ilişkisine bakıldığı zaman konutun sokakla ve aynı zamanda bahçeyle doğrudan iletişim halinde olduğu, herhangi bir ayırıcı yüzeyin olmadığı görülmektedir. Konut, ev halkına ait olan bireysel mekânları oluştururken, bahçe yarı özel mekânı oluşturmaktadır. Sokak ise tamamıyla mahallelerini evleri gibi benimseyen çingener için bir araya geldikleri ortak alandır. Konutla sokak arasında herhangi bir ayırıcı yüzey olmaksızın doğrudan ön bahçeye açılmaktadır. Konutun arka cephesinde yer alan bahçe daha geniş bir alana sahiptir. Ön bahçeye göre bu alan daha işlevsel olarak kullanılmaktadır. Düğün, sünnet gibi merasimlerde eş dost, akrabaların bir araya gelip kazanlarda yemek yaptığı, tandırlıkta ekmek ve yemek pişirdikleri, çamaşır astıkları, kümes hayvanları yetiştirdikleri, kendilerine göre bahçeye dikim yaptıkları gibi eylemleri gerçekleştirebildikleri alandır. Sokaktan arka bahçeye dolaylı olarak geçiş sağlanabilmektedir. Arka bahçe içerisinde yer alan iki odalı konutta ise evin büyüklüğü olan Abiddar Fil' in annesi ve babası çoğu günlerde yatılı olarak kalmaktadır. Abiddar

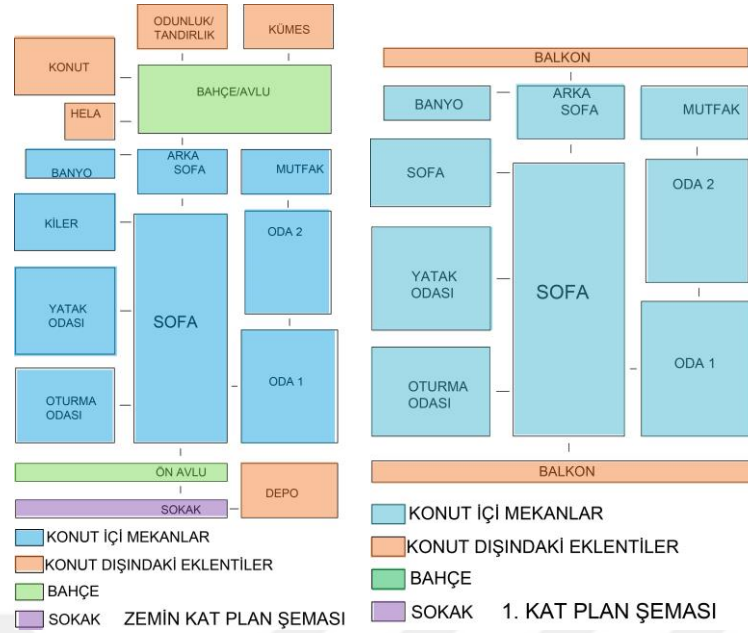
Fil evi arka bahçeye arka sofada bulunan kapı elemanı ile doğrudan geçiş sağlayabilmektedir. Tüm konutlar için ortak kullanım alanı olan hela mekânı da arka bahçe içerisinde yer almaktadır. Abiddar Fil evi; ön bahçe- sokak-arka bahçe ile doğrudan ilişki içerisinde bulunmaktadır (Tablo 4.48.).

Tablo 4.48. Abiddar Fil evinin Sokak-Bahçe-Konut ilişkisi

Mekân Organizasyonu

Zemin kat planı incelendiğinde; konutun içinde yer alan sofa, oturma odası, yatak odası ve diğer odalarla beraber mutfak ve banyo mekanları yer almaktadır. Konut dışında ise arka bahçede yer alan odunluk/tandırılık, kümes, hela, evin büyüklerinin ara ara kaldıkları konut ve ön bahçedeki depo eklenti mekanlarını oluşturmaktadır. Bu katta evin büyük gelini ve Abiddar Fil' in halası ve evin bekar kızları beraber kalmaktadırlar. Birinci kat planı incelendiğinde; konutun içinde yer alan sofa, oturma odası, yatak odası ve diğer odalarla beraber mutfak ve banyo mekanları yer almaktadır. Konut dışında ise balkonlar eklenti mekanlarını oluşturmaktadır. Bu katta evin küçük gelini zaman zaman da Abiddar Fil' in anne ve babası ve evin bekâr oğlu beraber kalmaktadırlar (Şekil 4.24.).

Şekil 4.24. Abiddar Fil evi zemin kat ve 1. kat plan şeması

Sokaktan ön bahçeye oradan da doğrudan konuta geçiş sağlanmaktadır. Konutta ilk olarak sofa mekanına girilmektedir. Geniş aile yapısının gözlemlendiği çingenelerde hava şartları gibi nedenlerle dışarı mekanlara çıkılmadığı zamanlarda bu alanda toplanılmaktadır. Bu alan geleneksel yer minderi elemanı ve halı elemanı ile döşenmiştir. Bu mekânın ısıtılması soba elemanı ile sağlanmaktadır. Bu soba üzerinde akşam oturularında çay demlenir, kestane, patates gibi yiyecekler pişirilir ve tüm aile muhabbet eşliğinde soba elemanının etrafında konumlanırlar. Sofa alanı hem ön bahçeye hem de arka bahçeye açılmaktadır (Tablo 4.49.).

Tablo 4.49. Abiddar Fil evi zemin kat sofa mekânsal analiz

Sofa mekânından bir numaralı odaya geçildiğinde; bu alan geleneksel yer minderi elemanı ve halı elemanı ile birlikte modernize kanepelerle beraber döşenmiştir. Bu mekânın ısıtılması soba elemanı ile sağlanmaktadır. Oda ihtiyaç doğrultusunda hem yatma hem oturma mekânı olarak kullanılmaktadır(Tablo 4.50.).

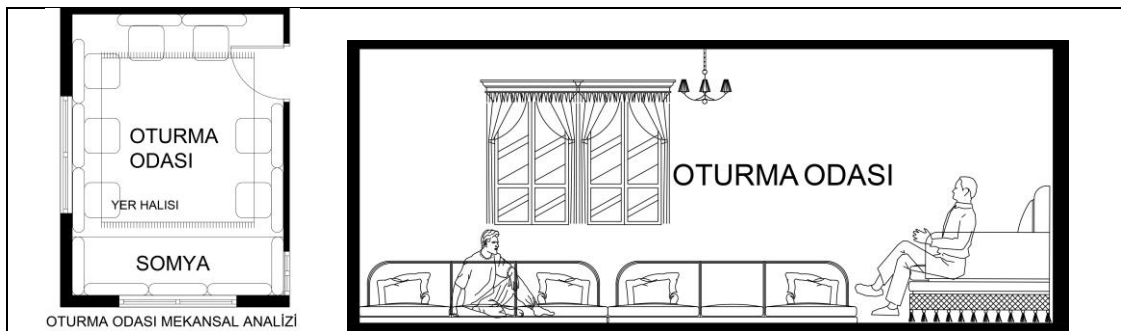
Tablo 4.50. Abiddar Fil evi zemin kat giriş bölümü mekânsal analiz

Sofa mekânından iki numaralı odaya geçildiğinde bu alan geleneksel yer minderi elemanı ve halı elemanı ile birlikte modernize kanepelerle beraber döşenmiştir. Bu mekânın ısıtılması soba elemanı ile sağlanmaktadır. Oda ihtiyaç doğrultusunda hem yatma hem oturma mekânı olarak kullanılmaktadır. Yatma mekânı evin gelin ve damada özel olarak ayrılmış odadır. Diğer odalarda işlev değişikliği ve ortak kullanım gözlemlenirken gelin odası daha mahrem olup sadece gelin ve damada aittir. Burada gelinin bekarken hazırladığı kaneve ve farklı el işçiliği olan yatak örtüleri, nevresim elemanlarıyla döşenmiş olan yatak elemanı bulunmaktadır. Diğer odalarda gece yatma eylemi için kullanılan yer minderi ve yer yatakları bu odada yer almaktadır. Bu mekânın ısıtılması soba elemanı ile sağlanmaktadır (Tablo 4.51.).

Tablo 4.51. Abiddar Fil evi zemin kat giriş bölümü mekânsal analiz

Sofa mekânından oturma odasına geçildiğinde bu alan geleneksel yer minderi elemanı ve halı elemanı ile birlikte sedir elemanı ile beraber döşenmiştir. Gelen misafirleri görebilmek ve buradaki hayat akışına eşlik edebilmek için sofaya açılan pencere elemanı bulunmaktadır. Bu mekânın ısıtılması soba elemanı ile sağlanmaktadır. Oda ihtiyaç doğrultusunda hem yatma hem oturma mekânı olarak kullanılmaktadır (Tablo 4.52.).

Tablo 4.52. Abiddar Fil evi zemin kat giriş bölümü mekânsal analiz

Mutfak mekânı incelendiğinde; yerde bağdaş kurarak yemek yendiği için sını elemanı bulunmaktadır. Yine yemek tabakları, tencere gibi mutfak elemanlarının modernize mutfak dolabına konulmaktadır. Buzdolabı fırın gibi modernize elemanlar ihtiyaç doğrultusunda mutfak mekânında yer almaktadır. Yemekler zemin katta yapıлып burada beraber yenilip içilmektedir. Yemekleri evin gelinleri yapmaktadır (Tablo 4.53.).

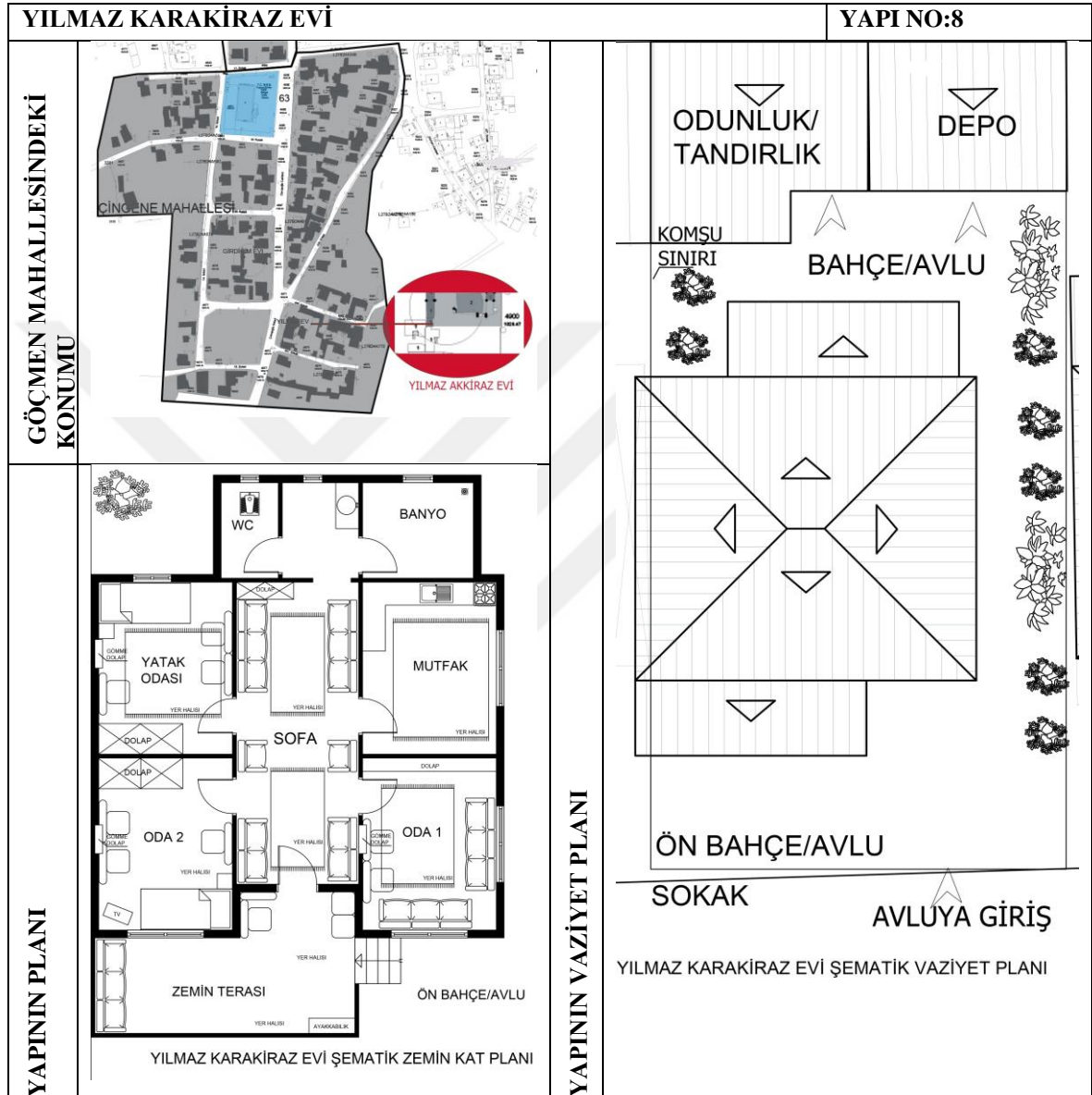
Tablo 4.53. Abiddar Fil evi zemin kat giriş bölümü mekânsal analiz

4.5.3.2. Yılmaz Karakiraz Konut Analizi

Yılmaz Karakiraz evi Çingene Mahallesi Şihcarullah mahallesi Çavuşoğlu caddesinde konumlanmaktadır. Yaklaşık olarak 2000 yılında tamamlandığı, ev sahibi tarafından belirtilmiştir (Tablo 4.54.).

Tablo 4.54. Yılmaz Karakiraz Evi Mekânsal Biçimleniş

Yapı malzemesi

Yılmaz Karakiraz evi Göçmen Mahallesi Şihcarullah mahallesi Çavuşoğlu caddesinde konumlanmaktadır. Yaklaşık olarak 2000 yılında tamamlandığı, ev sahibi tarafından belirtilmiştir. Yapım malzemesi olarak tuğla, beton ve ahşap malzemeleri birlikte kullanılmıştır. Arka bahçede bulunan tek katlı konutun da duvarlarında tuğla, beton malzeme kullanılmıştır. Yapının üst örtüsü ahşap kirişlemeler üzerine kiremit

kaplama olarak kırma çatı şeklinde yapılmış ve hala orijinal halini korumaktadır. Pencere ve kapı doğramalarında PVC malzeme kullanılmıştır.

Dış Mekân Oluşumu

Konutlar parsel sınırlarında ön bahçeyle beraber sokağa yüzey oluşturacak şekilde yer almaktadır. Konutların ön cephesinde bulunan sınırlı alana sahip olan avlu Çingenerin ortak yaşama mekânları olarak önemlidir. Kapı önü ya da avlu olarak tabir edilen bu ön bahçe günlük yaşamın geçtiği sokakla iç içedir. Bu alana gerektiğinde ocak kurulup komşularla beraber yemek yapılır, kadınlar el işi yapar, beraber zaman geçirmektedirler.

Sokak-Bahçe-konut ilişkisine bakıldığı zaman konutun sokakla ve aynı zamanda bahçeyle doğrudan iletişim halinde olduğu, herhangi bir ayırıcı yüzeyin olmadığı görülmektedir. Konut, ev halkına ait olan bireysel mekânları oluştururken, bahçe yarı özel mekânı oluşturmaktadır. Sokak ise tamamıyla mahallelerini evleri gibi benimseyen çingener için bir araya geldikleri ortak alandır. Konutla sokak arasında herhangi bir ayırıcı yüzey olmaksızın doğrudan ön bahçeye açılmaktadır. Konutun arka cephesinde yer alan bahçe daha geniş bir alana sahiptir. Ön bahçeye göre bu alan daha işlevsel olarak kullanılmaktadır. Düğün, sünnet gibi merasimlerde eş dost, akrabaların bir araya gelip kazanlarda yemek yaptığı, tandırılıkta ekmek ve yemek pişirdikleri, çamaşır astıkları, kendilerine göre bahçeye dikim yaptıkları gibi eylemleri gerçekleştirebildikleri alandır. Düğünlerde çaldıkları müzik aletlerini koyabildikleri depo mekânı yine bu alanda bulunmaktadır. Sokaktan arka bahçeye dolaylı olarak geçiş sağlanabilmektedir. Abiddar Fil evi; ön bahçe- sokak-arka bahçe ile doğrudan ilişki içerisinde bulunmaktadır (Tablo 4.55.).

Tablo 4.55. Yılmaz Karakiraz evinin Sokak-Bahçe-Konut ilişkisi***Mekân Organizasyonu***

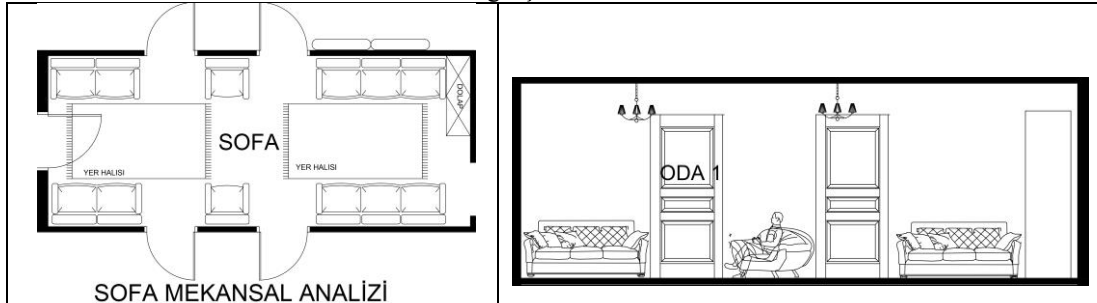
Zemin kat planı incelendiğinde; konutun içinde yer alan sofa, oturma odası, yatak odası ve diğer odalarla beraber mutfak, banyo ve wc mekanları yer almaktadır. Konut dışında ise arka bahçede yer alan odunluk/tandırılık, düğünlerde çaldıkları müzik aletlerini koyabildikleri depo eklenti mekanlarından oluşmaktadır. Yılmaz Akkiraz eşi ve çocuklarıyla beraber kalmaktadırlar. Yılmaz Akkiraz'ın büyük iki kızı evli ve erkek çocuğu daha bekâr olduğu için konut içerisinde yaşayan kişi sayısı az olmaktadır (Şekil 4.25.).

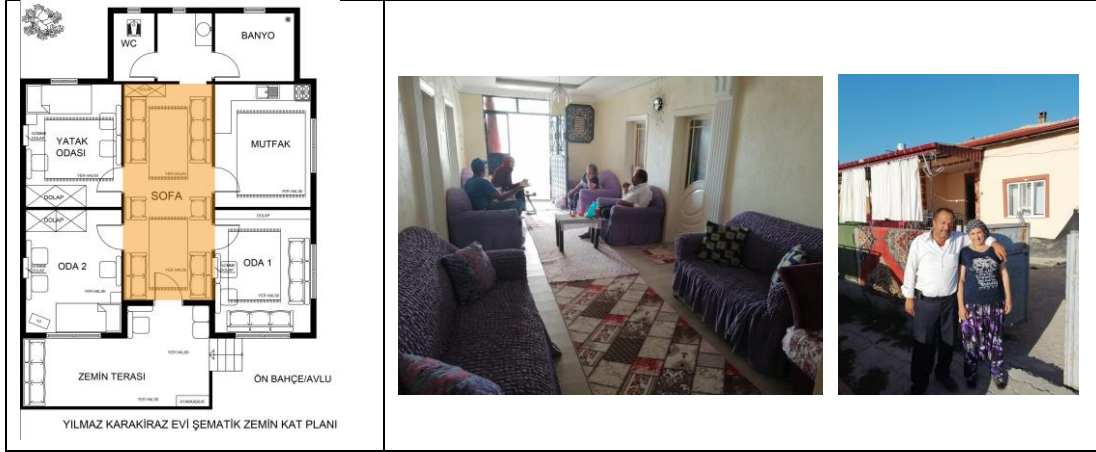

Şekil 4.25. Yılmaz Karakiraz evi zemin kat plan şeması

Sokaktan ön bahçeye oradan da doğrudan konuta geçiş sağlanmaktadır. Konutta ilk olarak zemin terası mekanına girilmektedir. Bu alanda mevsim şartlarına göre yaz ve bahar aylarında yer minderi, halı ve kanepelerle döşenmektedir. Kış aylarında ise burada kullanılan elemanlar kaldırılmaktadır. Akkiraz ailesi gün içerisinde burada vakit geçirmektedir. Çingenelerde hava şartları gibi nedenlerle dışarı mekanlara çıkılmadığı zamanlarda sofa mekânında vakit geçirilmektedir. Misafir geldiğinde ilk önce bu mekânda ağırlandığıdır. Bu alan öncesinde yer minderi elemanı ile döşeliyken şu an kanepeler ve halı elemanı ile döşenmiştir. Bu mekânın ısıtılması soba elemanı ile sağlanmaktadır. Bu soba üzerinde akşam oturularında çay demlenir, kestane, patates gibi yiyecekler pişirilir ve tüm aile muhabbet eşliğinde soba elemanının etrafında konumlanırlar (Tablo 4.56.).

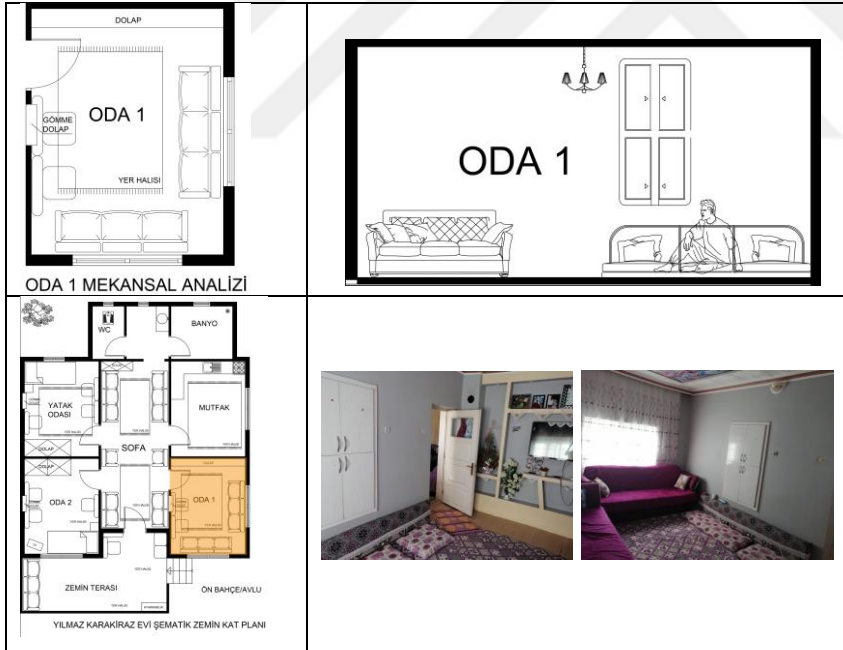
Tablo 4.56. Yılmaz Karakiraz evi zemin kat giriş bölümü mekânsal analiz

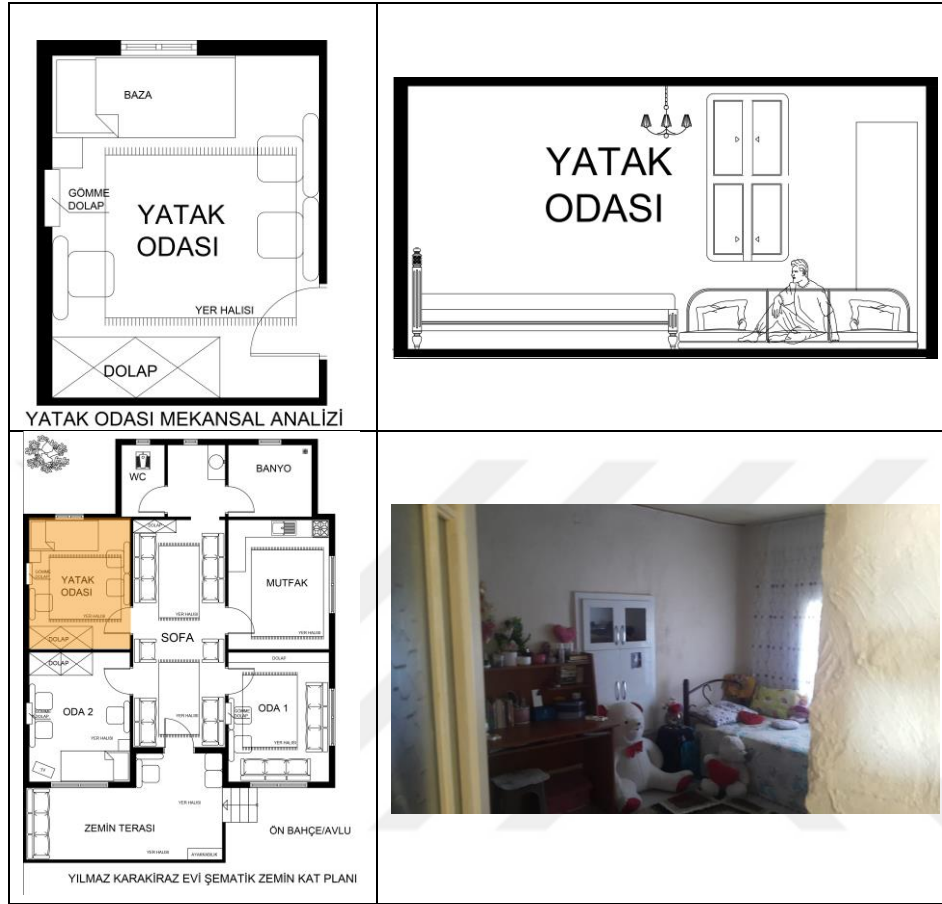

Sofa mekânından bir numaralı odaya geçildiğinde bu alan geleneksel yer minderi elemanı ve halı elemanı ile birlikte modernize kanepelerle beraber döşenmiştir. Bu mekânın ısıtılması soba elemanı ile sağlanmaktadır. Oda ihtiyaç doğrultusunda hem yatma hem oturma mekânı olarak kullanılmaktadır. Odada bulunan gömme dolaba yatak elemanları konulmaktadır (Tablo 4.57.).

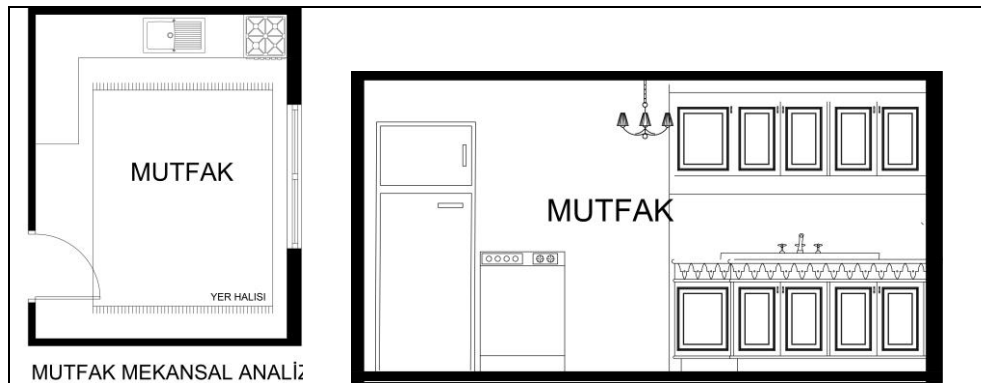
Tablo 4.57. Yılmaz Karakiraz evi zemin kat giriş bölümü mekânsal analiz

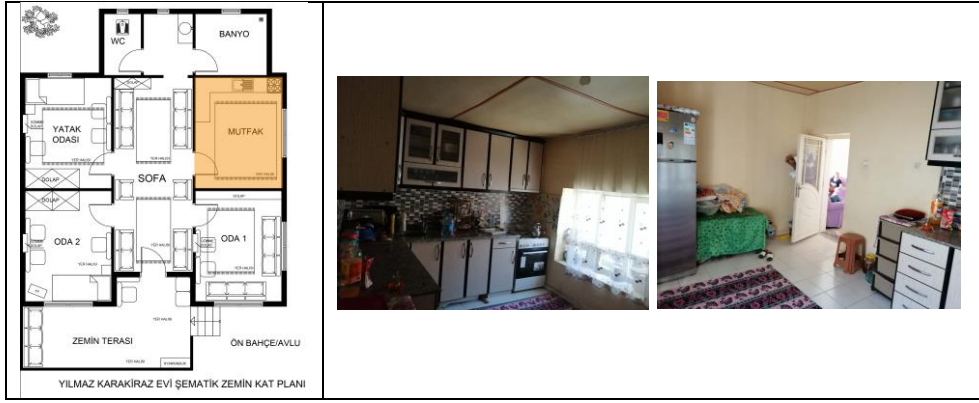

Yatma mekânı evin kızlarına ve misafirlğe geldiğinde rahat edebilmeleri için gelin olmuş kızlarına ayrılmış odadır. Diğer odalarda gündüz ve gece işlev değişikliği gözlemlenirken bu odanın yatma eylemini sağlayan tefrişleri sabittir. Diğer odalarda gece yatma eylemi için kullanılan yer minderi ve yer yatakları bu odada olan gömme dolap içerisinde yer almaktadır. Bu mekânın ısıtılması soba elemanı ile sağlanmaktadır (Tablo 4.58.).

Tablo 4.58. Yılmaz Karakiraz evi zemin kat giriş bölümü mekânsal analiz

Mutfak mekânı incelendiğinde; yerde bağdaş kurarak yemek yendiği için sini elemanı bulunmaktadır. Yine yemek tabakları, tencere gibi mutfak elemanlarının modernize mutfak dolabına konulmaktadır. Buzdolabı fırın gibi modernize elemanlar ihtiyaç doğrultusunda mutfak mekânında yer almaktadır (Tablo 4.59.).

Tablo 4.59. Yılmaz Karakiraz evi zemin kat giriş bölümü mekânsal analiz

4.5.4. Çingene Konutlarının Değerlendirmesi

Bu bölümde Çingenerler' e ait kültür kavramını oluşturan aile strüktürü, gelenek-görenek, yaşam tarzı, sosyal organizasyonlarla beraber yapı malzemesi, dış mekân oluşumu ve mekân organizasyonu başlıkları altında analiz edilen Abiddar Fil ve Yılmaz Akkiraz evleri üzerinden yapılan çalışma sonucunda genel değerlendirme yapılmaktadır (Tablo 4.60.).

Tablo 4.60. Çingene Konutlarının Kültür ve Mekân Etkileşimi Bağlamında Değerlendirmesi

	Konut Yakın Çevresi	Konut	Birim Mekân
Gelenekler ve Görenekler	-Düğün, cenaze, doğum, sünnet gibi törenlerde bir araya gelip, yardımlaşarak gerçekleştiren Çingenerler evlerinden ayırt etmedikleri bahçe ve sokak mahallerini kullanmaktadırlar.	-Aile büyükleri 1.katta otururken, evin oğlu, gelini zemin katta oturmaktadır. -Evde gelin varken yeni gelin geldiğinde aile büyükleriyle 1.katta yaşamaktadır. -Düğün, cenaze, doğum, sünnet gibi törenlerde bir araya gelen Çingene hanımları yardımlaşarak kendilerine ait yemekleri tandırılık mekânında ve kazanlar kurup yapmaktadırlar.	-Yatak odaları mahrem sınırları içerisinde yer almaktadır. -Yıkınma eylemi önce konuttaki oda içerisinde leğen gibi elemanlarla olurken şimdi ise banyo mekânı olan evler yapılmaktadır. -Hela mekânı bahçede konuta bitişik görülmektedir. Yeni yapılan evlerde içeri de eklendiği görülmektedir.
Aile Strüktürü	-Yeni evlenen çiftler damadın baba evinde yaşamaktadır. Aile genişledikçe tek katlı yapılara imkanlar dahilinde ikinci kat yapılmaktadır.	-Geniş aile tipolojisini benimsedikleri için iki katlı konut tipolojisi görülmektedir. Tek katlı konutlarda da ihtiyaç doğrultusunda ikinci kata çıkılmaktadır.	-Aile yapısında yaşlıların önemli bir konumu olmasına rağmen odaların mekânsal analizinde hiyerarşik bir oturma düzeni bulunmamaktadır.

Sosyal Organizasyonlar	<p>-Konut, bahçe ve sokak doğrudan birbirleriyle irtibatlıdır.</p> <p>-Konut, Bahçe ve sokak ilişkisinde keskin bir ayırım bulunmamakta olup aksine birbiriyle doğrudan ilişki içerisindedir.</p> <p>-Bahçe, ekip diktikleri, beraber yemek yapma, oturma, buluşma gibi birlikte vakit geçirdikleri alandır.</p>	<p>-Misafir genel olarak bahçede ağırlanıp, bahçeyi zemin kattaki zemin terası, sofa ve oturma odası takip etmektedir.</p> <p>-Konutlar sokak ve bahçeye açılmakta olup, her ikisiyle de doğrudan iletişim halindedir.</p>	<p>-Balkon mekânı hem işlevsel hem de sosyalleşme alanı olarak kullanılmaktadır.</p>
Yaşam Tarzı	<p>-Aile büyükleriyle birlikte yaşamdan dolayı aynı konut içerisinde birden çok çekirdek aile bulunmaktadır.</p> <p>-Kendilerine ait mahalleyi evleri gibi benimsedikleri için sokak buluşma, konuşma gibi etkinliklerle bir araya geldikleri mekâna dönüşmektedir.</p> <p>-Aynı bahçe içerisinde hem barınma hem de iş için kullandıkları müzik aletlerini koydukları depo mekânı bulunmaktadır.</p>	<p>-Yaptıkları iş nedeniyle bahçelerinde kullandıkları müzik aletlerini koydukları depo mekânı bulunmaktadır.</p> <p>-Dış mekân olan sokak ve bahçeyle devamlı olarak irtibatlı olduğundan dolayı balkon mekânı tüm evlerde kullanılmaktadır.</p>	<p>-Zemin kat gelen misafiri ağırlamak için kullanılıp, odalar gündüz oturma mekanyken gece yatma mekânına dönüşmektedir.</p>

4.6. Bölüm Değerlendirmesi

Bu bölümde Ilgın'ın kısa tarihçesi ve bünyesinde bulunan farklı etnik kökenlere değinilmiş, çalışma metodolojisine dayalı olarak belirlenen formatta alan çalışması yapılmıştır. Alan çalışmasında Kırım Tatar Türklerinin yaşadığı Bala mahallesinden üç konut, Bulgar Türklerinin yaşadığı Göçmen mahallesinden de üç konut incelenirken, Çingene mahallesinden de iki konut incelenmiştir. Farklı etnik kökenlere ait konutlarda kendi yaşam biçimlerine ve kültürlerine göre konut biçimlenişi okunmaktadır.

Bala mahallesindeki Kırım Tatarlarının mahalleyi evleri gibi görüp sahiplenmeleri, buluşup komşularıyla beraber birçok etkinliklerini sokakta yapmaları, konutlarıyla sokak arasında herhangi bir yüzeyle ayrışmamasını, sokak ve konut arasında doğrudan geçiş sağlanması gibi oluşumlar görülmektedir. Mahallede tüm Tatarlılar birbirleri tanımakta olup mahalleye yabancı girdiği zaman müdahalede bulunabilmektedirler. Birbirlerine tutkun olan bir aile yapısı ve komşuluk ilişkisi gözlemlenmektedir. Aile yapıları, yaşayış biçimleri ve kültürleri konutun iç mekanlarında etkisini göstermektedir. Oturma odası ve sofa mahallerinde aile büyüğünün başköşeye, sırasıyla evin gelini ve kızının da kapının yanına oturduğu hiyerarşik bir oturma düzeni bulunmaktadır. Konutlar genelde iki katlı olup yukarıda aile büyükleri aşağıda ise evin oğlu ve gelini yaşamaktadır. Konutlarda mutfak sadece zemin katta olup, ortak olarak kullanılmaktadır. Yatak odaları mahrem sınırları içerisinde yer almaktadır. Yatak

odalarında yıkanma ihtiyacı için dolap içerisinde Gusülhane yapılmıştır. Yapılan ilk evlerde mutfak mekânında kapı olmayıp evin hanımı, gelin ve kızını sofadan yönlendirip, kontrol etmektedir. Yemekler genelde konutların bahçesinde yapılmaktadır. Tandırlık mekânı olan konutta buluşulup beraber ekmek yapımı, kazanda yemek yapımı gibi eylemler bahçe de yapılmaktadır. Konutun içerisinden çok sokakta ve bahçede vakit geçiren Kırım Tatarlarının konutlarında geniş teras ve balkon oluşumu görülmektedir. Konut, bahçe ve sokak doğrudan birbirleriyle irtibatlıdır. Konut, Bahçe ve sokak ilişkisinde keskin bir ayırım bulunmamakta, aksine birbiriyle doğrudan ilişki içerisinde. Bahçe, ekip diktikleri, beraber yemek yapma, oturma, buluşma gibi birlikte vakit geçirdikleri alandır. Yeni evlenen çiftler aile büyükleriyle aynı evde yaşamakta, aile genişledikçe aynı bahçeye imkanlar dahilinde yeni konutlar eklenmektedir. Yaptıkları iş nedeniyle konuta bitişik olarak çalışma atölyeleri bulunmaktadır.

Sokağa doğrudan erişim yarı özel alanın yok olması anlamına gelirken, sokağın kullanımını da kamusalı özelleştirmektedir. Kültürel yapı mekân geçişlerini/ kullanımlarını farklılaştırmaktadır. Özel mekânların kültüre bağlı kullanımını farklılaşmakta, mutfağın Kırım Tatarlarında sadece zeminde olması bahçede tandır kullanılması, ayrı ayrı ev gibi görünen konutun kültüre, yaşam tarzına ve aile strüktürüne bağlı gelenek ve göreneklere yansımalarını karşımıza çıkarmaktadır. Yaş mekânın kullanımında önemli olmakta iç mekân da oturma düzeni hiyerarşik bir yapı göstermektedir.

Göçmen mahallesindeki Bulgar Türklerinin zorunlu göçe maruz kalmadan önce yaşadıkları baskı ve yasaklamaların etkisi, göçmen mahallesinin oluşumunda gözlenmektedir. Göç ettikleri Ilgın'da, kendi mahallerinde ve konutlarında daha korumacı bir düzen olduğu görülmektedir. Sokak dokusuyla konut arasında belirgin bir duvar örülmüştür. Sokak ve konut sınırları arasında kerpiç duvar ve kapı elemanları sayesinde seçici bir geçirgenlik bulunmaktadır. Aynı şekilde komşular arasında ve ön bahçe ve arka bahçe arasında da bu sınır görülmektedir. Göçmen evleri tek katlı olup, konut dışındaki eklentiler konuta yakın konumlanmaktadır. Plan düzeni incelendiğinde belirgin bir şekilde odalar arasında ayırım olmadığı ve odalarda işlevsel olarak farklılaşmanın olmadığını söylemek mümkündür. Odanın içerisinden başka bir odaya geçiş yapılabildiği sofa gibi bir mekân tanımı oluşmamıştır. Odaların içerisinden başka bir odaya geçiş yapılabilmektedir. Düzenli ve net bir plan tipolojisi bulunmamakta, ihtiyaç doğrultusunda işlev yüklenen oda dizilimiyle bir mekân organizasyonu görülmektedir. İlk yapılan konutlarda mutfak mekânı yoktur ve yemek yapma eylemi tandırlıkta gerçekleşmektedir. Değişen yaşam koşulları nedeniyle konut içerisindeki bir

oda mutfak olarak düzenlenmiştir. Hayat, konut-tandırılık- ahır mekânlarını birbirine bağlamaktadır. Önceleri atları için ahır mekânı olsa da günümüzde bu mekân ahır işlevi ile kullanılmamaktadır. Geniş aile strüktürü, birlikte birkaç çekirdek ailenin yaşaması, aile büyüğüne saygı sosyolojik karakteri temsil etmektedir. Aile sayısının artması, geniş ailenin büyümesi konutun cephe karakterine de yansımış, sürekli eklenme konutun dışından okunur bir nitelik kazanmıştır. İncelenen örneklerde kendi etnik kökenlerinin özelliklerine göre konutun iç mekânından, mahalle yapısına kadar farklılaşma olduğu görülmektedir.

Çingeneler de mahalleyi evleri gibi görüp sahiplenmekte, dış mekânda/kamusal alanda buluşup komşularıyla beraber birçok etkinliklerini sokakta yapmakta, sosyal organizasyonlar gerçekleştirmektedir. Sokak ve konut arasında doğrudan geçiş sağlanmasına imkân vermiştir. Aile yapıları, yaşayış biçimleri ve kültürleri konutun iç mekanlarında etkisini göstermektedir. Büyüklerine -Atalarına saygılı olan Çingenelerde aile büyüklerinin oturma odası ve sofa mahallerinde başköşeye oturduğu bir oturma düzeni bulunmaktadır. Konutlar genelde tek katlı yapı olup ihtiyaç olduğunda birinci kat eklenmektedir. Üst katta aile büyükleri zemin katta ise evin oğlu ve gelini yaşamaktadır. Büyük gelin zemin katta otururken, eve gelen yeni gelin aile büyükleriyle kalmaktadır. Gelinlere ait olan yatak odaları mahrem sınırları içerisinde yer almaktadır. Düğün, cenaze gibi merasimlerde mahallenin kadınları toplanarak yemekleri konutların bahçesinde yapmaktadır. Tandırılık mekânı olan konutta buluşulup beraber ekmek yapımı, kazanda yemek yapımı gibi eylemler bahçede yapılmaktadır. Konutun içerisinden çok sokakta ve bahçede vakit geçiren Çingenelerin konutlarında geniş teras ve balkon oluşumu görülmektedir. Konut, bahçe ve sokak doğrudan birbirleriyle irtibatlıdır. Konut, Bahçe ve sokak ilişkisinde keskin bir ayırım bulunmamakta olup aksine birbiriyle doğrudan ilişki içerisindedir. Bahçe, ekip diktikleri, beraber yemek yapma, oturma, buluşma gibi birlikte vakit geçirdikleri alandır. Yeni evlenen çiftler aile büyükleriyle aynı evde yaşamaktadır, aile genişledikçe aynı bahçeye imkanlar dahilinde tek katlı konutlarının üzerine kaçak kat çıkmaktadırlar. Yaptıkları iş nedeniyle müzik aletlerini koyabildikleri depo mekânları bulunmaktadır. Çingeneler, kan bağıni her şeyden üstün tutmakta, mahallelerinde birbirlerine tutkun bir aile yapısı ve komşuluk ilişkisi gözlemlenmektedir.

5. SONUÇ

Konut, sadece barınacak ya da şemsiye gibi bizi dış etkilerden koruyacak bir kavram değil bunları yaparken aynı zamanda da içerisinde insan yaşantısının süreceği, istek ve arzuların karşılanabileceği, bireyin kendini rahat hissedebileceği, kültürel bir oluşumdur. Birey dünyada bulunduğu süre boyunca inandığı, benimsediği belli bir yaşam şekline sahiptir. İnsanın yaş aldığı sürece kullandığı temel mekânlardan olan konut, aynı zamanda toplumdaki aile yapısını, ekonomik, sosyal, kültürel konumlarını da yansıtmaktadır. Ailenin büyüklüğü, yapısı, niteliği, ailenin sosyo-ekonomik durumu, evlilik biçimi, aile içerisindeki ilişkiler, akrabalık ilişkileri, gelenekleri, örf ve adetleri, davranış biçimleri, dini inançları, beslenme ve pişirme alışkanlıkları, mahremiyet, egemenlik alanı, kişisel alan gibi kavramlar, sanat-zanaat anlayışı ve malzeme kullanımı; statü ve sosyal kimlik ve kültürün sosyal bileşenlerinin tamamı, bireyin konuta kimliğini yansıtmalarını sağlamaktadır. Fiziksel çevre üzerinde varlığını devam ettiren farklı kültürlerin her biri aslında bize farklı bakış açıları sağlamaktadır. Kısaca kültürün mekâna yansımaları kullanıcı üzerinden gerçekleşmektedir. Farklı kültürlerden örneklerin incelendiği çalışma, insan eylemlerinin konuta yansımaları, bu bütünsel bakış açısıyla ele alınmaktadır.

Geleneklerin, değerlerin, ritüellerin konut yakın çevresini, mesken mimarisini ve birim mekânı nasıl etkilediğinin etnik kökenden kaynaklanan farklılıklarla ortaya koyarak mekânsal yansımalarının nasıl olduğu sorularının cevaplandırılması amaçlanan çalışmada elde edilen sonuçlar şu şekildedir:

- Konutun yalnızca fiziksel bir oluşum olmadığı, kültürel ve toplumsal bir olgu olduğu gözlemlenmiştir.
- Farklı kültüre ait olan her mahalle oluşumu birbirinden farklı olup dışardan okunabilmektedir. Kırım Tatar Türklerinin mahalleyi evleri gibi benimsedikleri ve korumacı bir tavır gösterdikleri görülmektedir. Çingenelerde yine mahalle arasında sosyal dışarı kapalı bir yapılaşma gözlemlenmektedir. Bulgar Türklerinde ise sadece mahalle içinde değil konut yapılaşmasında da korumacı ve içe dönük bir yapılaşma gözlemlenmektedir. Sokak-bahçe- konut ilişkisi her etnik kökenden kaynaklanan mahalle yapıları için farklı olduğu gözlemlenmektedir.
- Her bir etik grubun kendine özgü aile strüktürü, gelenek-göreneği, yaşam tarzı ve sosyal organizasyonları bulunduğu ve mekân, konut ve konut yakın çevresinin bunlara göre şekillendiği görülmektedir.

- Bala, Bulgar ve Çingene mahallesindeki konutlar için farklı plan tipolojileri oluşturduğu izlenmiştir. Kırım Tatar Türkleri ve Çingenelere ait konutlarda sofa mekânı bulunurken, Bulgar Göçmenlerinde bu mekânın bulunmadığı tespit edilmiştir.
- Farklı kültürel değerlere sahip olan kullanıcı yaşadıkları konutta kendi kültürüne ait izler bırakmaktadır. Yeni yapılacak konut tasarımında; tek başına konut olarak değil, birim mekân ve konut yakın çevresiyle ve kültürel değerlerle birlikte dikkate alınmalıdır.
- İncelenen etnik grupların yaşadıkları mekânlar mimari anlamda özgün değerler taşımamaktadır. Ancak kültürün mekânı nasıl şekillendirdiği, mekân kullanımların birim mekânda nasıl olduğu, mekândan konuta ve konuttan mahalle düzenine, kamusal alanın topluluklar tarafından nasıl kullanıldığına, yere aidiyetin, benimsemenin mekân kullanımını etkileyerek bir sosyal kontrolün oluştuğu belirlenebilmiştir. Bu anlamda yerleşmelerde kendilerine yer edinen etnik grupların mekânları değer taşımakta, kültür-mekân etkileşiminin analizinde veri oluşturmaktadır.
- Mimari açıdan bir sonuca ulaşılmak istenirse; konut kullanıcıyı yansıtan kültürel bir oluşum olduğundan, farklı etnik grupların farklı aile strüktürü, gelenek-göreneği, yaşam tarzı ve sosyal organizasyonları bulunduğundan, mimar, tüm bu kriterleri her bir kullanıcı için analiz edip, göz önünde bulundurarak konut ile ilgili tüm konularda buna uygun bir yaklaşım sergileme durumundadır.
- Her bir etnik grupta bulunan, kullanıcı üzerinden şekillenen konutlar, aslında buldukları kültürün sembolik halidir. Bizlere sahip oldukları kültür hakkında bilgi vermektedir.
- Geleneksel olarak kendi konutunu usta ile kendileri yapan kültürel farklılıklarda yaşam tarzlarına uyan özgün mekân oluşumu ve kullanımı mevcuttur. Farklılıklar günümüzün mimarisinde standart bir hale geldiğinden kültürel izleri taşımaktan ziyade her yerde olanı sergilemektedir. Mimari tasarımda kullanıcı en önemli girdi iken özellikle toplu üretimlerde göz ardı edilen bir unsur olmaktadır.

Sonuç olarak tüm bu farklı etnik kökenler süreç içerisinde konut kimliğini oluşturarak sırasıyla mekânların, konutun ve sonrasında da konut yakın çevresinin

oluşumunu etkilemektedir. Gözlenebilir olan bu farklılıkların analizi ile kültürün mekâna yansıması tespit edilebilmektedir.

KAYNAKLAR

- Altan, İ., (1992), Mimarlıkta Mekân Kavramı, Mimarlık ve Şehircilikte Mekân, Yıldız Üniversitesi Yerleşme ve Mimarlık Bilimleri, Uygulamalı Araştırma Merkezi, İstanbul.
- Altman, I. ve Chemers, M., (1980), Culture And Environment, Brooks/Cole Pub. Co., Monterey, California.
- Akın, M., (2007), “Bir Kültür Bilimi Olarak Sosyoloji ve Kültür Sosyolojisi”, 85-97, Kültür Sosyolojisi, K. Alver ve N. Doğan (Derl.), Hece Yayınları, Ankara.
- Akıncı, N.F., (2000), Geleneksel Sivil Mimarının Sosyo-Kültürel ve İşlevsellik Bağlamında Tarihsel Sürekliliği İçin Planlama/Finans Modeli, Doktora Tezi, YTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Aras, L., (2005), Mekanın Ruhu: Batı ile Doğu'nun Birleşiminde Vastu Veda ile Tanışın, Kozmik Kitaplar, İstanbul.
- Arcan, E. F. ve Evcı, F. (1999). Mimari Tasarıma Yaklaşım. İstanbul: Tasarım Yayın Grubu
- Aslan, A., 2005, Bir köy sosyolojisi çalışması: Kavaközü köyünün sosyo- ekonomik yapısı ve sorunları, Yüksek Lisans Tezi, *Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi*, Tokat
- Atik, D. ve Erdoğan, N. , 2007, Geleneksel konut mimarlığını etkileyen soyo- kültürel faktörler: Edirne Şinasi Dörtok evi, <http://fbe.trakya.edu.tr/tujs> *Trakya Univ J Sci* , *DIC: 223DAET810705070607*, 8(1), 21-27
- Baran, M., 2014, İ Pamir Yaylası'ndan Ulupamir Köyü'ne: Kırgızlarda Sosyo-Kültürel Yaşam ve Mekânın Dili, *bilig Dergisi*, (K1ş), 68.
- Bayartan, M., 2005, Osmanlı şehirlerinde bir idari birim: mahalle, *Coğrafya Dergisi*, (13), 93-107.
- Carr, L., 1945, İdentity, Culture and Globalization
- Çahantimur, A., 1997, kültür ve mekân etkileşimi kapsamında konut ve yakın çevresi ilişkilerinde diyalektik bir yaklaşım örneği: Bursa, kale sokak.
- Çakır, B., 2005, İstanbul'da eski ve yeni yerleşim yerlerinde komşuluk ilişkilerinin karşılaştırılmasına yönelik bir araştırma (Fatih-Seyitömer mahallesi; Bağcılar-Kemalpaşa mahallesi; Beylikdüzü- Bizimkent; İkitelli- Başakşehir 4. Etap örneği), Yüksek Lisans Tezi, *İstanbul Üniversitesi*, İstanbul
- Çaycı, A., 2004, Osmanlı seyyahlarının izlenimleriyle Konya ve çevresi, *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*; Sayı:21 ,115-146.

- Çelik, A., 2010, Çok kültürlü Gavur mahallesinden gettolaşan Hançepek'e bir mahallenin sosyal dönüşümü: Diyarbakır- Hasırlı mahallesi örneği, Yüksek Lisans Tezi, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü*, Konya
- Damlapınar, M., 2009, Konya'nın İlgin İlçesinde Bulgaristan'dan göçen Orhaniye köyü ile Kafkasya'dan göçen İhsaniye köyünün sosyo kültürel ve dini hayat açısından karşılaştırılması, Yüksek Lisans Tezi, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Konya
- Demirbaş, H., 2012, Aksaray ili Güzelyurt (Gelveri) ilçesinin sosyo-kültürel ve ekonomik yapısı, Yüksek Lisans Tezi, *Niğde Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü*, Niğde
- Demirvuran, G., 2007, Kentsel ölçekte mekânsal ayrışma: Edirne Çingene mahallesi örneği, Yüksek Lisans Tezi, *Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*, Ankara
- Direk, Y., 2006, İnanç ve Sosyo-Kültürel yapının konut oluşumuna etkisi: Diyarbakır örneği, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi www.e-sosder.com ISSN:1304-0278*, (C.5 S.16), 105-113.
- Eren, S., 2007, İnanç ve Sosyo-Kültürel Çevre Etkileşimi, *C. Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (XI/1 – 2007), 129-152.
- Erdinç, S., 2009, Konut Oluşumunda Kültür Etkisinin Toplumsal Yaşam Dinamikleri Bağlamında İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, *Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*, İstanbul
- Erkal, M., (1992), İktisadi Kalkınmanın Kültürel Temelleri, Kuşak Ofset, İstanbul.
- Errington, S., 1979, "The Cosmic House of the Buginese" *Asia*, 10/17/94
- Fikteroğlu, O., (1990), Toplumsal Psikoloji Perspektifinde Kültür ve Kültür Değerleri, KKTC Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı Yayınları, Lefkoşe.
- Gezici, Z., 2005, Konya merkez ile Akşehir ve Ilgın ilçelerinde bulunan 20. Yy nakış işlemelerinden örnekler, Yüksek Lisans Tezi, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü*, Konya
- Geleneksel Konutun Serencamı", Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, s: 1117
- Giddens, A., 2005, Sosyoloji, *Ayraç Yayınevi*, Ankara.
- Güngör, E., Dünden Bugünden Tarih-Kültür ve Milliyetçilik
- Güngör, İzgi, Popüler Kültür Ürünü Olarak Fal, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 1999
- Gür, S.Ö., (1996). Mekân Örgütlenmesi, Gür Yayıncılık, S.95, Trabzon.
- Gür S.Ö., (2000). Doğu Karadeniz Kültüründe Konut Kültürü, YEM Yayını, İstanbul

- Gür, S.Ö., (2007). Mimarlıkta Taklit: Eski Türkü-Yeni Aranjman, Mimarlık, Mimarlar Odası Yayını, 333, S.37.
- Güvenç, B. (1985). Kültür Konusu ve Sorunlarımız. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Güzel, S. (2006). “Sosyal Yapı ve Toplumsal Yapı Bileşkesinde Sosyo Kültürel Yapı Kavramı”, Sosyoloji Konferansları Dergisi, S.34, ss. 83-96.
- Kabaoğlu, P., 2012, kültür ve kentsel mekân bağlamında ada yerleşmelerinin incelenmesi: İstanbul Pers adaları örneği, *İstanbul teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*, İstanbul
- Kızıl, F., (1978), Toplumsal Geleneklerin Konut İç Mekan Tasarımına Etkisi ve Toplumsal Geleneklerimizi Daha İyi Karşılatabilecek Konut İç Fiziksel Çevre Koşullarının Belirlenmesi, İ.D.G.S.A Yayın, İstanbul.
- Koçer, N., 2006, İlgin (Konya) ve köyler içindeki halk edebiyatı ürünleri üzerine bir inceleme, Yüksek Lisans Tezi, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü*, Konya
- Kolukırık, S., 2004, Aramızdaki yabancı çingeneler, Doktora Tezi, *Ege Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü*, İzmir
- Lawrence, R. J., (1987), “Housing, Dwellings And Homes, Design Theory, Research And Practice” University Of Geneva
- Lee, H. (1997). Social Carrying Capacity of Tourism Palnning at an Alternative Tourism Destination: Crowding, Satisfaction and Behaviour, Doctoral Thesis, Pennsylvania State University, Pennsylvania, USA.
- Malinowski, B.(1990). İnsan ve kültür (M.F. Gümüş, Çev.). Ankara: V Yayınları.
- Mazumdar.,S. Ve Mazumdar.,S., Immigrant home gardens: Places of religion, culture, ecology, and family,1993
- Önem, B. ve Kılınçaslan, İ., 2005, Haliç bölgesinde çevre algılama ve kentsel kimlik, *itüdergisi/ a mimarlık, planlama ve tasarım*, (4 – 1), 115-125.
- Örer, G., (2002), Konu-Kimlik-Ev Modeli ve Modelin Bir Örnek Olarak İstanbul Kentinde Uygulanması, Doktora Tezi, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Öymen Gür, Ş. (1995) “Mekân Örgütlenmesi”, Gür Yayıncılık, Trabzon
- Özensel, E., (2007), “Kültürün Popülerleşen Bir Alanı: Popüler Kültür”, 207-225, Kültür Sosyolojisi, K. Alver ve N. Doğan (Derl.), Hece Yayınları, Ankara.
- Özkuk, G., 2014, Türk romanlarında mahalle algısı (Ahmet Mithat Efendi, Hüseyin Rahmi Gürpınar ve Halide Edip Adıvar), Doktora Tezi, *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Bilimleri Enstitüsü*, İstanbul

Parekh,B., 2002, Çok kültürlülüğü Yeniden Düşünmek, Phoenix Yay., Ankara.) sayfa 24

Püsküllüoğlu, A., 1995, Türkçe Sözlük, Doğan Kitapçılık, İstanbul.

Rapoport, A., (1969), “House Form And Culture”, Englewood Cliffs, N.J. Prentice Hall

Rapoport, A., (1977), “Human Aspects Of Urban Form”, Oxford: Pergamon Pres, England

Rapoport, A., 1981, “Identity and Environment: A Cross-Cultural Perspective, Housing And Identity”, London, Oxford

Rapoport, A., 1980. Vernacular Architecture And Culturel Determinants Of Form, Building And Society, Der. A.King, S.283, London.

Rapoport, A., 1983, Environment quality, metropolitan areas and tradional settlements, *Habitat International*, Vol 7,34, pp. 37-63.

Rapoport, A., 2004, Kültür mimarlık tasarım, Yapı Endüstri Merkezi, İstanbul

Sami, K. (2015) “Güneydoğu Anadolu Bölgesi: Sosyo-Kültürel Değişim Sürecinde

Solak, S., 2017, mekân-kimlik etkileşimi: kavramsal ve kuramsal bir bakış, *Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (6), 1.

Sümerkan, M.R. 1989, “Doğu Karadeniz Geleneksel Yapı Sanatında İlginç Çözümler”, Trabzon 1988-89 Kültür ve Sanat Yıllığı, Trabzonlular Kültür ve Yardımlaşma Derneği, İstanbul.

Sümerkan, M.R. 1990, Biçimlendiren Etkenler Açısından Doğu Karadeniz Kırsal Kesiminde Geleneksel Evlerin Yapı Özellikleri, KTÜ FBE, yayımlanmamış doktora tezi, Trabzon.

Sümerkan, M.R. 1991, “Doğu Karadeniz’de Kırsal Kesim Geleneksel Ev Plan Tiplerinin Yöresel Dağılımı”, Türk Halk Mimarisi Sempozyumu Bildirileri, Kültür Bakanlığı Halk Kültürünü Araştırma Dairesi Yayınları, Ankara, ss.173-183.

Şahin, E., 2014, sosyokültürel yapı ve değişim bağlamında mimari mirasın korunmasına dair bir yöntem araştırması: Kapadokya Güzelyurt örneği, Doktora Tezi, *Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*, Ankara

Şahin, M. ve Işık, E., 2011, Osmanlı’dan Cumhuriyet’e mahalle yönetimi, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (30), 221-230.

- Töre, E. ve Som, S., 2009, sosyo-mekânsal ayrışmada korunaklı konut yerleşmeler: İstanbul örneği, *Megaron* , 4(3), 121-130.
- Tunalı, İ. 2004, *Tasarım Felsefesine Giriş*, Yapı Yayın, İstanbul.
- Tutkun, M., 2015, kimlik/kültür/ mekân üçgeninde bir tarihi merkez: sürdürülebilirlik bağlamında Santa harabeleri, *Karen*, (1), 1-34.
- Turgut, H., (1990), “Kültür-Davranış-Mekan Etkileşiminin Saptanmasında Kullanılabilecek Bir Yöntem”, İtü, Fbe, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul
- Uğurlu, N., 2012, Gecekondu önleme bölgeleri örnekleri arasından seçilen Tozkoparan mahallesinin sosyal, ekonomik ve fiziksel açıdan irdelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, *Maltepe Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*, İstanbul, 10-15.
- Uçar, M. 2011, Tarihi çevrede anlam; kültür- mekân ilişkisi, 8-10 Eylül 2011 Kadir Has Üniversitesi 6. Uluslararası Kültür Araştırmaları, 2011, İstanbul.
- Vitruvius. (2005). *Mimarlık Üzerine On Kitap*. (çev. Suna Güven) İstanbul: Şevki Vanlı Mimarlık Vakfı Yayınları.
- Yagi, K. (1986). *A Japanese Touch for Your Home*. Tokyo: Kodansha International Ltd.
- Yaprak, M., 2015, Etiketleme kuramı çerçevesinde çingene etnisitesinde kirlilik ve sosyal dışlanmışlık algısı (İzmir Tepecik örneği), Yüksek Lisans Tezi, *Mardin Artuklu Üniversitesi Sosyoloji Bilimleri Enstitüsü*, Mardin
- Yazgan, E., 2016, Gaziantep konut mutfaklarında kültür -iç mekân etkileşimi ve gelenekseldenmoderne analitik değerlendirme ışığında yerleşim örnekleri, Doktora Tezi, *Mimar Sinan Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*, İstanbul
- Yeler, G.M., (2005), *Konut Mimarlığında Ekolojik ve Sosyo-Kültürel Etkenlerin Analizi*, Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Zeybekoğlu, D., 2005, The Analysis of Socio-Cultural Factors That Effect Formation of Traditional Edirne Houses, Yüksek Lisans Tezi, *Trakya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*, Edirne
- OHA, Ilgın'da Kırım Tatar Derneği kuruldu/ <http://qha.com.ua/tr/toplum/ilgin-da-kirim-tatar-derneği-kuruldu-foto/110010/> [Ziyaret Tarihi: 25 Mayıs 2018].
- (Url 1)- <https://encryptedtbn0.gstatic.com/images> ,[Ziyaret Tarihi: 25 Mart 2019].
- (Url 2)- http://www.kayihanzeybek.com/batikaradeniz_51.jpg,[Ziyaret Tarihi:25 Mart 2018].

(Url 3)- <http://www.mimdap.org/?p=74056>, [Ziyaret Tarihi: 25 Mayıs 2018].

(Url 4)- <https://www.google.com/imgres?imgurl>, [Ziyaret Tarihi: 25 Nisan 2018].

Alana ait fotoğraflar için kaynağı belirtilmemiş ise 2017-2019 yıllarına ait kişisel fotoğraf arşivi kullanılmıştır.

ÖZGEÇMİŞ**KİŞİSEL BİLGİLER**

Adı Soyadı : Mücella DEĞERLİ
Uyruğu : T.C.
Doğum Yeri ve Tarihi : KONYA 16.02.1994
Telefon : 0507 393 96 81
Faks : -
e-mail : mucelladegerli@gmail.com

EĞİTİM

Derece	Adı, İlçe, İl	Bitirme Yılı
Lise	: Manavgat Anadolu Lisesi	2008
Üniversite	: Selçuk Üniversitesi Mimarlık	2016
Yüksek Lisans	: Necmettin Erbakan Üniversitesi	Devam Ediyor
Doktora	: -	

İŞ DENEYİMLERİ

Yıl	Kurum	Görevi
2017-2019	İlgın Belediyesi	Mimar

UZMANLIK ALANI-

YABANCI DİLLER İngilizce - Almanca

BELİRTMEK İSTEĞİNİZ DİĞER ÖZELLİKLER-**YAYINLAR-**